

Konjunkturläget
Oktober 2019

Konjunkturinstitutet är en statlig myndighet under Finansdepartementet. Vi gör prognoser som används som beslutsunderlag för den ekonomiska politiken i Sverige. Vi analyserar också den ekonomiska utvecklingen samt bedriver tillämpad forskning inom nationalekonomi.

I Konjunkturbarometern publicerar vi varje månad statistik över företagens och hushållens syn på den ekonomiska utvecklingen. Undersökningar liknande Konjunkturbarometern görs i alla EU-länder.

Rapporten **Konjunkturläget** är främst en prognos för svensk och internationell ekonomi, men innehåller också djupare analyser av aktuella makroekonomiska frågor. Konjunkturläget publiceras fyra gånger per år. **The Swedish Economy** är den engelska översättningen av delar av rapporten.

I **Lönebildningsrapporten** analyserar vi varje år de samhällsekonomiska förutsättningarna för lönebildningen.

Den årliga rapporten **Miljö, ekonomi och politik** är en översyn och analys av miljöpolitiken ur ett samhällsekonomiskt perspektiv.

Vi publicerar också resultat av utredningar, uppdrag och forskning i serierna **Specialstudier**, **Working paper**, **PM** och som remissvar.

Du kan ladda ner samtliga rapporter från vår webbplats, www.konj.se. Den senaste statistiken och prognoserna hittar du under www.konj.se/statistik.

Förord

I Konjunkturläget oktober 2019 presenteras en prognos för den ekonomiska utvecklingen 2019–2020 i Sverige och i omvärlden. Därtill gör Konjunkturinstitutet ett scenario för utvecklingen 2021–2028, varav 2021–2023 beskrivs i rapporten. Prognosen och scenariot för hela perioden 2019–2028, och mer detaljerade prognoser, finns att hämta i Konjunkturinstitutets [prognosdatabas](#).

I ett särskilt avsnitt i sammanfattningen jämförs den nya prognosen med den prognos som presenterades i Konjunkturläget juni 2019.

Arbetet med Konjunkturläget har letts av prognoschef Ylva Hedén Westerdahl. I beräkningarna har inkommande statistik beaktats till och med den 3 oktober 2019.

Stockholm i oktober 2019

Urban Hansson Bruswitz
Generaldirektör

Rättelse

Följande ändring har gjorts i denna version jämfört med den tryckta upplagan:

Sidan 88, diagram 163 har ändrats från att visa procent av BNP i fasta priser till procent av BNP i löpande priser. Inga slutsatser har ändrats av detta.

Innehåll

Sammanfattning.....	7
Prognosrevideringar 2019–2020.....	13
Internationell konjunkturutveckling.....	15
Prognos för 2019–2020.....	15
Scenario för 2021–2023.....	21
Konjunktoren i Sverige 2019–2020.....	25
Arbetsmarknad och resursutnyttjande.....	31
Löner och priser.....	36
Scenario för svensk ekonomi och ekonomisk politik.....	45
Scenario för svensk ekonomi 2021–2023.....	45
Ekonomisk politik 2019–2023.....	48
Offentliga finanser 2019–2023.....	53
Prognos för 2019 och 2020.....	53
Offentligfinansiella förutsättningar 2021–2023.....	56
Finanspolitik 2021–2023.....	57
Utvecklingen för offentliga inkomster och utgifter 2019–2023.....	61
Osäkerhet i prognosen.....	67
Osäkerhet i prognosen för omvärlden.....	67
Inhemsk osäkerhetsfaktorer.....	69
Prognosfelens storlek.....	70
Alternativa scenarier.....	72

RUTOR

USA inför ytterligare tullar på varor från Kina.....	17
Stor osäkerhet kring Storbritanniens utträde ur EU.....	19
Revidering av antalet arbetade timmar.....	31
Löneutvecklingen i Tyskland.....	37
Effekten av ändrad metod för mätning av priset på tandvård.....	40
Handelskriget mellan USA och Kina kan ge lägre priser i Sverige.....	42
Nedreviderade reala styrräntor på tio års sikt.....	50
Kommunsektorns utgifter finansieras huvudsakligen av kommunalskatt och statsbidrag.....	59
Arbetslöshet.....	79
Miljö- och klimatsatsningarna spretar.....	123

FÖRDJUPNINGAR

Effekten av ekonomisk-politisk osäkerhet på svensk BNP.....	81
BNP per capita – en historisk jämförelse med åren framöver.....	83
Klimatförändringens och klimatpolitikens effekter på arbetsproduktiviteten.....	95
Automatisk budgetförstärkning ger utrymme för ofinansierade åtgärder.....	111
Budgetpropositionen för 2020.....	117

TABELLBILAGA

Tabellbilaga.....	125
-------------------	-----

Sammanfattning

Den svenska ekonomin är inne i en tydlig avmattningsfas och högkonjunkturen ebbar gradvis ut i år och blir balanserad nästa år. Internationella handelskonflikter och oklarheten kring brexit tynger den globala ekonomin, vilket drabbar den svenska exportnärningen. Samtidigt är investeringskonjunkturen på väg att vika i Sverige. Sysselsättningen har minskat under året och arbetslösheten steg snabbt under sommaren. En mild expansiv finanspolitik bidrar i viss mån till att hålla uppe efterfrågetillväxten nästa år. Arbetslösheten fortsätter ändå att öka något och inflationen förblir betydligt lägre än 2 procent. Riksbanken väntas därför inte höja reporäntan vare sig i år eller nästa år.

Tillfälliga faktorer drev upp BNP-tillväxten i Sverige rejält det fjärde kvartalet i fjol men sedan dess har svensk BNP knappt ökat alls (se diagram 1). Näringslivets investeringar föll på bred front det andra kvartalet i år, samtidigt som exporten stagnerade. BNP ökade trots det med 0,1 procent som en följd av att hushållen ökade sin konsumtion med drygt 1 procent.

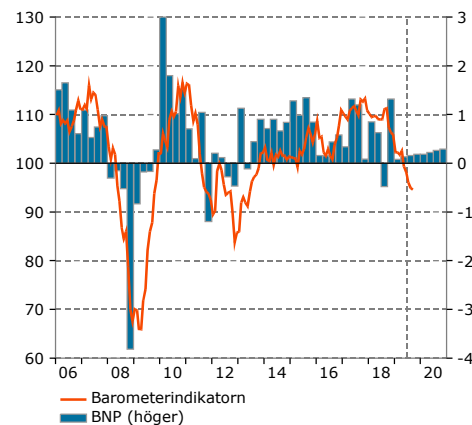
Det finns tydliga indikationer på att konjunkturavmattningen fortsätter det andra halvåret i år. Förtroendeindikatorer för både tillverkningsindustrin och tjänstesektorn har fallit tillbaka den senaste tiden. För det totala näringslivet är nu indikatorn, liksom för hushållen, lägre än normalt (se diagram 2). Framför allt är det hushållens syn på den svenska ekonomin och förväntningarna om framtiden som är dystra. Hushållen har blivit rejält pessimistiska om utvecklingen på arbetsmarknaden, även om risken för att själv bli arbetslös inte bedöms ha ökat. Hushållen har visst fog för sin oro. Sysselsättningen minskade något det första och det andra kvartalet i år (se diagram 3) och nedgången accentuerades under juli och augusti. Samtidigt har anställningsplanerna för näringslivet som helhet successivt försvagats under året och är nu på en ungefär normal nivå. Sammantaget bedöms sysselsättningen minska med 0,8 procent det tredje kvartalet vilket medför att arbetslösheten stiger till 7,1 procent. Samtidigt fortsätter bostadsinvesteringarna att minska snabbt och de totala investeringarna väntas inte bidra alls till efterfrågetillväxten det tredje kvartalet. En återhämtning av exporttillväxten innebär att BNP-tillväxten ändå stiger marginellt (se diagram 1).

OSÄKERHET PRÄGLAR DEN GLOBALA EKONOMIN

Nedgången i de svenska förtroendeindikatorerna kan delvis förklaras av den osäkerhet som omgärdar den internationella konjunkturutvecklingen. Handelskonflikten mellan USA och Kina har bidragit till att den internationella varuhandeln har minskat i år och det är oklart hur konflikten kommer att utvecklas framöver (se diagram 4). Hot från USA:s sida om nya tullar riktade mot bland annat europeiska och japanska biltillverkare samt den oklarhet som råder kring brexit spår på osäkerheten ytterligare.

Diagram 1 Barometerindikatorn och BNP

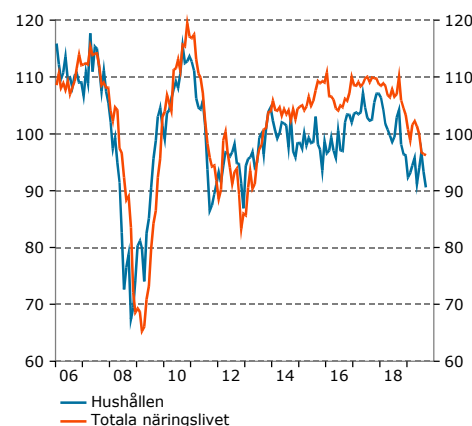
Index medelvärde=100, månadsvärden respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 2 Hushållens och näringslivets förtroendeindikatorer

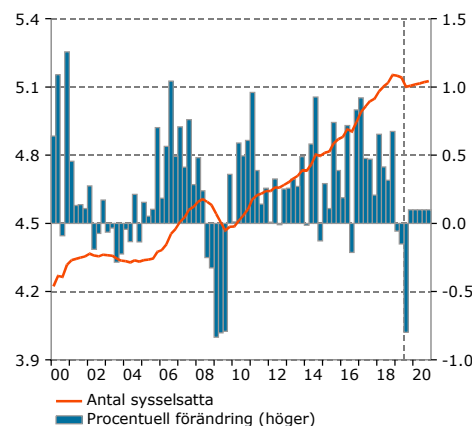
Index medelvärde=100, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 3 Sysselsättning

Miljoner personer respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Oklarheterna om spelreglerna för den internationella varuhandeln tynger näringslivets investeringar och i förlängningen den globala industriproduktionen, vilken har minskat den senaste tiden (se diagram 4). Detta bidrar till att den globala tillväxten bromsar in till ca 3 procent i år och nästa år (se tabell 1). Prognosen baseras på antagandet att den internationella handelskonflikten inte eskalerar ytterligare och att tullarna inte höjs mer än vad som redan aviserats samt att Storbritannien lämnar EU under ordnade former i år eller nästa år.

Minskad internationell handel och industriproduktion har gett avtryck i olika förtroendeindikatorer. Förtroendet inom tillverkningsindustrin har minskat sedan inledningen av 2018 och är nu tydligt under det historiska medelvärdet i USA, euroområdet och Storbritannien (se diagram 5). Hushållen är dock fortsatt optimistiska i USA och euroområdet. I Storbritannien har oklarheten kring brexit och de osäkra framtidsutsikterna däremot bidragit till att hushållen nu är mindre optimistiska än normalt, trots en fortsatt stark arbetsmarknad.

BNP-tillväxten föll tillbaka det andra kvartalet i år i flertalet av de stora utvecklade ekonomierna. I USA ökade BNP med 0,5 procent. Tillväxten drevs i allt väsentligt av ökad hushållskonsumtion. Hushållens optimism grundar sig bland annat på en fortsatt låg arbetslöshet och tilltagande löneökningar. Trots stigande löneökningar har inflationen varit dämpad det senaste halvåret och Federal Reserve har därför sänkt räntan vid två tillfällen de senaste månaderna (se diagram 6). Detta talar för att hushållens konsumtion ökar i god takt även framöver och att konsumtionen förblir den viktigaste drivkraften i ekonomin. BNP-tillväxten minskar trots detta i år och nästa år då den blir något lägre än 2 procent.

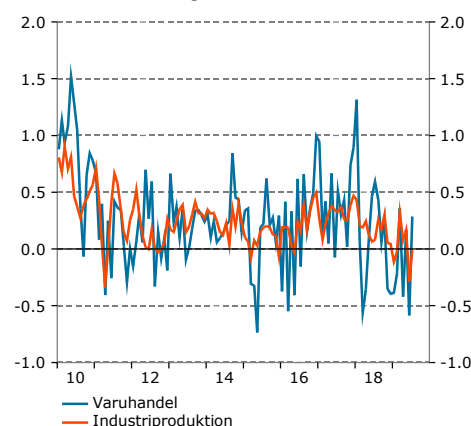
I euroområdet föll BNP-tillväxten tillbaka till blygsamma 0,2 procent det andra kvartalet när BNP stagnerade i Italien och minskade något i Tyskland. Tyskland är en stor exportnation och den tyska ekonomin tyngs av den osäkerhet som råder kring den internationella handeln, inte minst till följd av USA:s hot om nya tullar på motorfordon producerade i EU. Trots att arbetslösheten i euroområdet nu är på samma nivå som före finanskrisen har löneökningarna inte tagit fart och kärninflationen pendlar kring 1 procent. Tillsammans med försämrade konjunkturutsikter har detta föranlett ECB att sänka sin inlåningsränta och meddela att räntorna kommer att hållas låga tills inflationen varaktigt närmar sig inflationsmålet. Trots denna stimulans bromsar BNP-tillväxten i euroområdet in i år och nästa år till ca 1 procent per år och konjunkturen försvagas därmed något.

EFTERFRÅGAN PÅ SVENSK EXPORT ÖKAR LÅNGSAMMARE

Konjunkturavmattningen i omvärlden och den svaga utvecklingen av den internationella handeln har bidragit till ett snabbt omslag i den svenska industrins ordergång (se diagram 7). Förtroendet har än så länge relativt välfyllda orderböcker men den

Diagram 4 Global varuhandel och industriproduktion

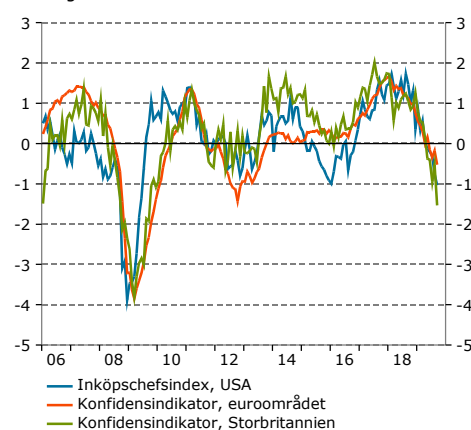
Procentuell förändring, 3-månaders glidande medelvärde, säsongrensade månadsvärden

Källor: CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis och Macrobond.

Diagram 5 Förtroendeindikatorer för tillverkningsindustrin

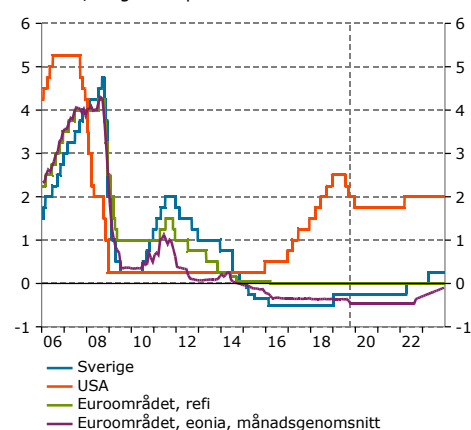
Standardiserade avvikelser från medelvärde, säsongrensade månadsvärden

Källor: Institute for Supply Management, Europeiska kommissionen, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 6 Styrräntor

Procent, dags- respektive månadsvärden

Anm. Styrräntan i USA avser den övre gränsen i Federal Reserves styrräntespann.

Källor: ECB, Federal Reserve, Riksbanken, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

vikande orderingsgången innebär att orderstockarna kommer att falla tillbaka framöver. Tillväxten i importen i de länder Sverige exporterar till, den så kallade marknadstillväxten, minskar i år till strax under 3 procent. Det är mycket lågt i ett historiskt perspektiv och den svaga utvecklingen består nästa år. Den svenska exportsektorn gynnas visserligen av den svaga kronan, men samtidigt slår den svaga investeringskonjunkturen i omvärlden hårt mot den svenska exportindustrin som i hög grad är inriktad mot insatsvaror och investeringsvaror. Efter en tillfälligt stark exportuppgång det tredje kvartalet i år dämpas åter exporttillväxten. Det innebär att tillväxten i svensk export blir betydligt lägre än marknadstillväxten nästa år och exporten ger då ett relativt litet bidrag till BNP-tillväxten i ett historiskt perspektiv (se diagram 8).

INVESTERINGARNA MINSKAR I NÄRINGSLIVET

Den tidigare starka industrikonjunkturen har drivit på investeringarna i industrin och de är nu på en hög nivå, även om de föll tillbaka det andra kvartalet i år. Konjunkturavmattningen i omvärlden och en vikande orderingsgång innebär att industrins investeringar minskar något i år för att därefter falla mer påtagligt nästa år. Bostadsinvesteringarna faller sedan en tid tillbaka. Ändrade regler för bolån och det tidigare prisfallet på bostäder har bidragit till att antalet påbörjade lägenheter har minskat snabbt de senaste två åren. Bostadsinvesteringarna kommer därför att fortsätta att falla tillbaka de närmaste kvartalen. Behovet av nya bostäder är dock i grund och botten stort och bostadspriserna har ökat svagt den senaste tiden. Nedgången i bostadsinvesteringarna väntas därför bromsa in markant nästa år. Bostadsinvesteringarna motsvarar då fortfarande en relativt stor andel av BNP i ett historiskt perspektiv (se diagram 9).

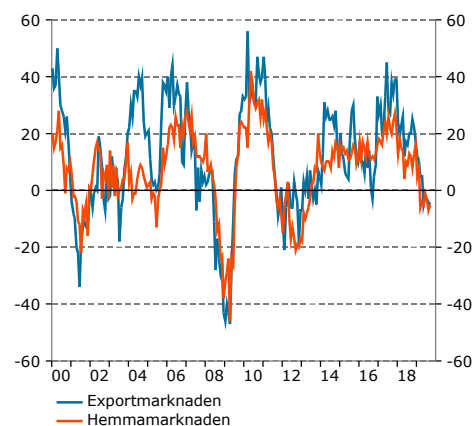
MILT EXPANSIV FINANSPOLITIK NÄSTA ÅR

Den offentliga konsumtionen har utvecklats svagt de senaste åren till följd av minskande kostnader för migrationen. Den svaga utvecklingen fortsätter i år, trots att efterfrågan på offentligfinansierade välfärdstjänster ökar relativt snabbt. Regeringens budgetproposition för 2020 innebär enligt Konjunkturinstitutets bedömning att finanspolitiken blir något expansiv och det strukturella sparandet minskar något (se diagram 10). Men trots satsningar på bland annat polis, rättsväsende och försvar samt ökade statsbidrag till kommunerna fortsätter den offentliga konsumtionen att öka relativt långsamt nästa år med tanke på den demografiska utvecklingen, delvis som en följd av kommunsektorns låga finansiella sparande.

För att överskottsmålet ska nås bortom 2020 krävs en smärre finanspolitisk åtstramning. För åren 2021–2023 bedöms utrymmet för ofinansierade åtgärder uppgå till 105 miljarder kronor. Detta motsvarar i det närmaste utgiftsökningen för att bibehålla personaltätheten i offentlig finansierade verksamheter på 2020

Diagram 7 Orderingsgång, industrin

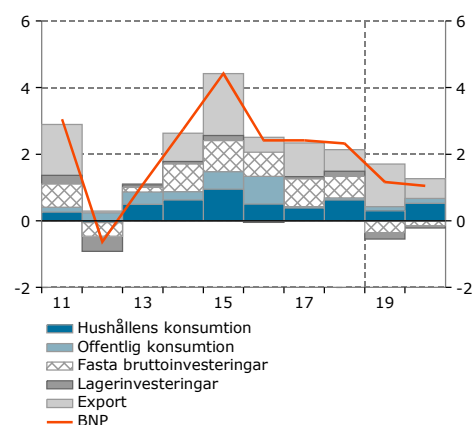
Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 8 Importjusterat bidrag till BNP-tillväxten

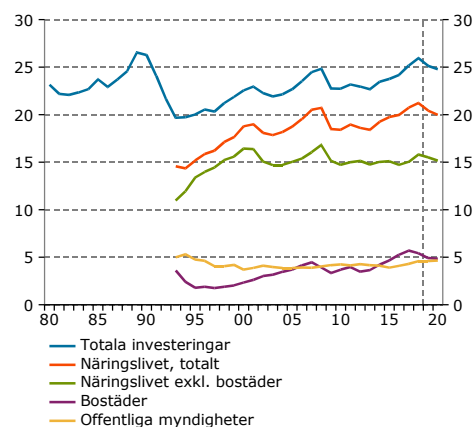
Procentuell förändring respektive procentenheter

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 9 Fasta bruttoinvesteringar

Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

års nivå och en höjning av standarden i linje med historiskt mönster.

Tabell 1 Nyckeltal

Procentuell förändring om inget annat anges

	2018	2019	2020	2021	2022	2023
BNP till marknadspris	2,3	1,2	1,1	1,7	1,8	1,5
BNP per invånare	1,1	0,2	0,2	0,9	1,0	0,8
BNP, kalenderkorrigerad	2,4	1,2	0,8	1,6	1,8	1,7
BNP i världen	3,6	3,1	3,0	3,1	3,2	3,3
Bytesbalans ¹	2,4	4,6	4,9	5,1	5,0	4,8
Arbetade timmar ²	2,4	0,9	0,1	0,4	0,7	0,7
Sysselsättning	1,8	0,2	-0,1	0,6	0,8	0,8
Arbetslöshet ³	6,3	6,7	7,1	7,2	7,0	6,8
Arbetsmarknadsgap ⁴	1,0	0,8	0,1	-0,2	-0,1	0,0
BNP-gap ⁵	1,6	0,9	0,0	-0,1	0,0	0,0
Timlön ⁶	2,5	2,6	2,6	2,7	2,8	2,9
Arbetskostnad per timme ^{2,7}	2,9	2,7	2,4	2,7	2,8	2,9
Produktivitet ²	0,1	0,5	0,7	1,2	1,1	1,0
KPI	2,0	1,8	1,5	1,6	1,9	2,3
KPIF	2,1	1,7	1,5	1,6	1,8	2,0
Reporänta ^{8,9}	-0,50	-0,25	-0,25	-0,25	0,00	0,25
Tioårig statsobligationsränta ⁸	0,7	0,0	0,1	0,5	1,0	1,4
Kronindex (KIX) ¹⁰	117,6	122,5	124,2	122,7	120,6	117,0
Offentligt finansiellt sparande ¹	0,8	0,4	-0,1	0,0	0,2	0,3
Strukturellt sparande ¹¹	-0,2	0,2	0,0	0,1	0,3	0,3
Maastrichtskuld ¹	38,8	35,3	35,1	34,5	33,8	33,3

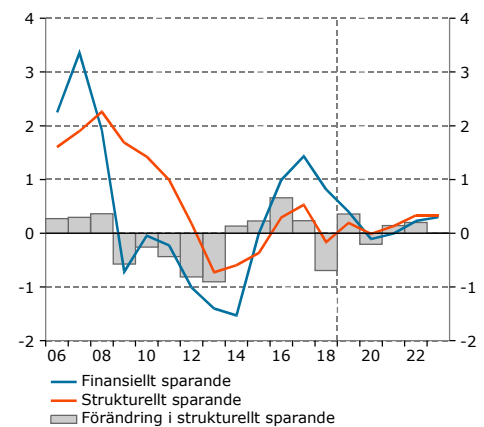
¹ Procent av BNP. ² Kalenderkorrigerad. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁵ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP. ⁶ Enligt konjunkturlönestatistiken. ⁷ Avser anställdas timmar. ⁸ Procent. ⁹ Vid årets slut. Beslut i slutet av december implementeras i januari. ¹⁰ Index 1992-11-18=100. ¹¹ Procent av potentiell BNP.

Källor: IMF, Medlingsinstitutet, Riksbanken, SCB och Konjunkturinstitutet

DYSTRA HUSHÅLL HÅLLER I PLÅNBOKEN

SCB:s konsumtionsindikator och omsättningsstatistik för detaljhandeln pekar på att hushållen ökar konsumtionen relativt starkt det tredje kvartalet i år. Den senaste tidens snabba nedgång i hushållens förtroendeindikator talar dock för en svagare utveckling (se diagram 2). Den sammantagna bedömningen är att hushållen ökar konsumtionen i ungefär normal takt det tredje kvartalet. Nästa år gynnas en del hushåll av skattesänkningar. En fortsatt svag utveckling av sysselsättningen innebär att hushållens reala disponibla inkomster trots det ökar långsammare nästa år än de gör i år (se diagram 11). Hushållens pessimistiska syn om framtiden gör att de väntas öka sitt sparande ytterligare något av försiktighetsskäl.

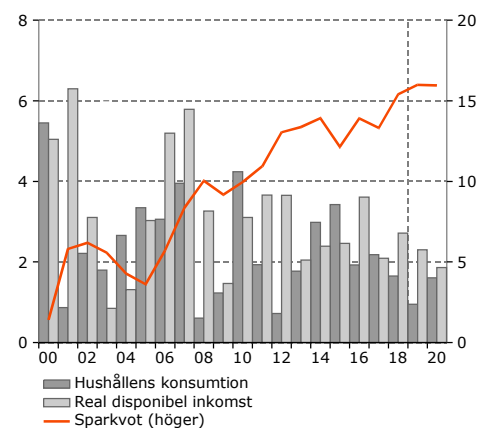
Diagram 10 Finansiellt sparande och strukturellt sparande i offentlig sektor
Procent av BNP, procent av potentiell BNP respektive procentenheter

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 11 Hushållens konsumtion, real disponibel inkomst och sparkvot

Procentuell förändring respektive procent av disponibel inkomst plus kollektivt sparande

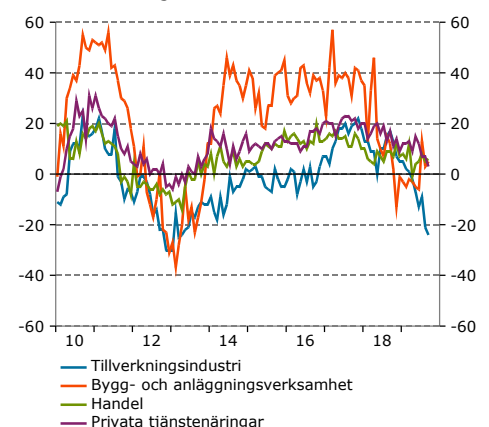

Anm. Sparkvoten definieras som hushållens totala sparande inkl. sparande i premie- och tjänstepension, som andel av hushållens disponibla inkomst plus sparande i premie- och tjänstepension.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 12 Anställningsplaner

Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

SNABB OMSVÄNGNING PÅ ARBETSMARKNADEN

Den snabba försämringen på arbetsmarknaden under sommaren innebär att sysselsättningen faller med 0,8 procent det tredje kvartalet. I tillverkningsindustrin har anställningsplanerna fallit tillbaka snabbt den senaste tiden i takt med att industrikonjunkturen försvagats (se diagram 12). I andra delar av näringslivet är anställningsplanerna dock fortfarande något positiva. Även i offentlig sektor finns det ett fortsatt behov av att öka personalstyrkan. Den sammantagna bedömningen är därför att sysselsättningen i ekonomin som helhet stiger igen det fjärde kvartalet, om än mycket svagt. Den svaga sysselsättningstillväxten väntas sedan fortgå under loppet av 2020, men sett till helåret stagnerar sysselsättningen (se diagram 13).

Konjunkturavmattningen har bidragit till att tillväxten i arbetskraften har bromsat in i år och arbetskraftsdeltagandet har minskat något. Framöver väntas arbetskraften öka långsamt, vilket är i linje med vad som motiveras av befolkningsutvecklingen, och arbetskraftsdeltagandet stabiliseras. Sammantaget innebär detta att arbetslösheten, som bedöms öka till 7,1 procent det tredje kvartalet i år, i det närmaste planar ut framöver på en nivå som är något högre än den av Konjunkturinstitutet bedömda jämviktsnivån (se diagram 14).

HÖGKONJUNKTUREN EBBAR UT NÄSTA ÅR

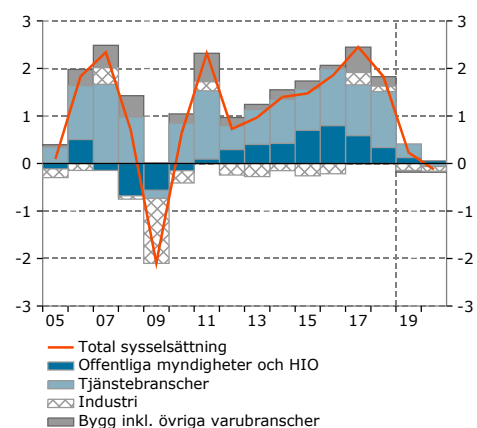
Den fallande sysselsättningen är en tydlig indikation på att konjunkturen håller på att mattas av. Andra tecken på detta är att Konjunkturbarometern visar att kapacitetsutnyttjandet i industrin har fallit tillbaka den senaste tiden och att allt fler företag i hela näringslivet uppger brist på efterfrågan som det största hindret för att öka produktionen. Den dämpade BNP-tillväxten under den resterande delen av 2019 och nästa år leder till att resursutnyttjandet fortsätter att falla successivt under perioden. Konjunkturinstitutets bedömning är att det så kallade BNP-gapet, som är en indikator på resursutnyttjandet i ekonomin som helhet, sluts 2020 (se tabell 1).

FORTSATT DÄMPADE LÖNEÖKNINGAR I NÄRINGSLIVET

De senaste årens relativt låga arbetslöshet har inte gjort något större avtryck på löneökningarna i näringslivet. I föl steg lönerna med 2,5 procent, vilket är betydligt mindre än under de två tidigare högkonjunkturerna sedan millennieskiftet (se diagram 15). Lönerna i näringslivet ökar i ungefär samma takt i år. I början av nästa år ska nya kollektivavtal slutas i ett läge då lönsamheten i industrin, den normerande sektorn, bedöms vara fortsatt relativt god, om än avtagande. Men löneökningarna i den svenska industrin hålls samtidigt tillbaka av avmattningen på arbetsmarknaden och en nedväxling av löneökningarna i den tyska industrin. Sammantaget bedöms detta innebära att lönerna i näringslivet nästa år ökar i ungefär samma takt som i år.

Diagram 13 Bidrag till sysselsättningstillväxten

Procentuell förändring respektive procentenheter

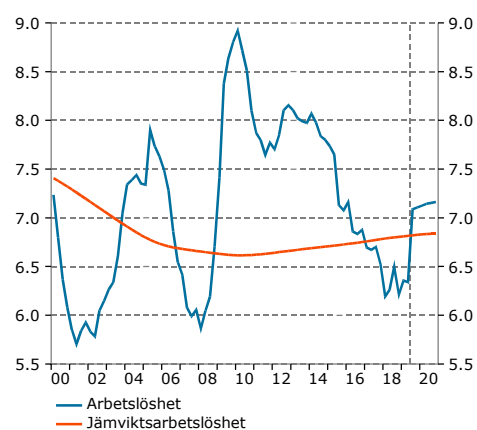

Anm. HIO avser hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 14 Arbetslöshet

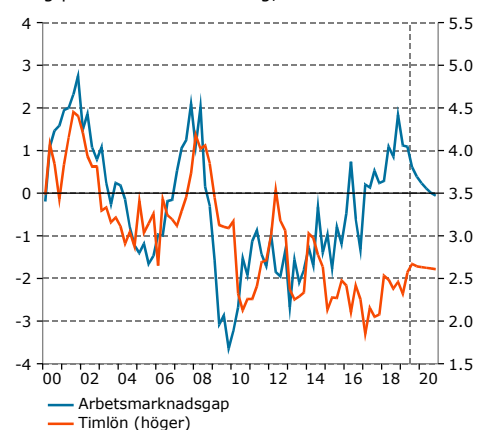
Procent av faktisk arbetskraft respektive procent av potentiell arbetskraft, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 15 Arbetsmarknadsgap och timlön i näringslivet

Procent av potentiellt arbetade timmar respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Ett skäl till att löneökningarna i näringslivet har varit dämpade är att produktivitetstillväxten har varit överraskande svag. Trots den svaga produktivitetstillväxten är vinstandelen i näringslivet som helhet på en normal nivå och lönsamhetsomdömena enligt Konjunkturbarometern är något högre än normalt (se diagram 16). De relativt starka lönsamhetsomdömena drivs i hög grad av industrin som gynnas av den svaga kronan. Inom tjänstebranscherna och handeln var lönsamhetsomdömena på mer normala nivåer det andra kvartalet i år. Nästa år ökar produktiviteten i näringslivet lite snabbare och den så kallade enhetsarbetskostnaden, som speglar kostnadstrycket i företagen, ökar då långsammare.

INFLATIONEN LÄGRE ÄN RIKSBANKENS MÅL

Under 2018 och inledningen av 2019 pendlade KPIF-inflationen kring Riksbankens inflationsmål på 2,0 procent (se diagram 17), mycket som en följd av snabbt stigande energipriser och en försvagning av kronan som pressade upp importpriserna. De senaste månaderna har inflationen fallit tillbaka markant, bland annat eftersom energipriserna inte längre driver på inflationen lika mycket som tidigare. Effekterna på inflationen av den tidigare kronförsvagningen väntas ebba ut gradvis fram till slutet av 2020. Tillsammans med den jämförelsevis dämpade ökningen av enhetsarbetskostnaderna nästa år och ungefär normala lönsamhetsomdömen i handeln och tjänstebranscherna, gör detta att inflationen bedöms förbli lägre än Riksbankens mål under resterande delen av 2019 och 2020.

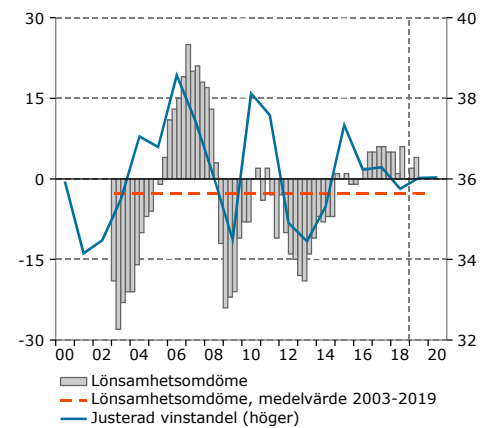
Riksbanken har signalerat att den har för avsikt att höja reporäntan i slutet av 2019 eller i början av nästa år. I ljuset av den pågående konjunkturavmattningen och de svaga inflationsutsikterna gör Konjunkturinstitutet bedömningen att så inte blir fallet. Reporäntan bedöms i stället ligga kvar på -0,25 procent tills i början av 2022 (se diagram 18). Denna bedömning ligger väl i linje med marknadens förväntningar mätt med så kallade RIBA-terminer.

RISKERNA FÖR EN LÄGRE BNP-TILLVÄXT DOMINERAR

Risken för en än snabbare avmattning i den globala ekonomin är stor, bland annat beroende på att handelskonflikten kan förvärras och att Storbritannien kan lämna EU utan ett avtal. Skulle så ske kan Sverige mycket väl gå in i en lågkonjunktur. I osäkerhetskapitlet beskrivs ett scenario som belyser hur den ekonomiska politiken då skulle kunna agera. Scenariot visar att en tillfällig ökning i den offentliga konsumtionen kan vara ett effektivt sätt att stabilisera konjunkturer när Riksbanken är begränsad i sitt agerande av att reporäntan nått sin nedre gräns.

Diagram 16 Lönsamhet i näringslivet

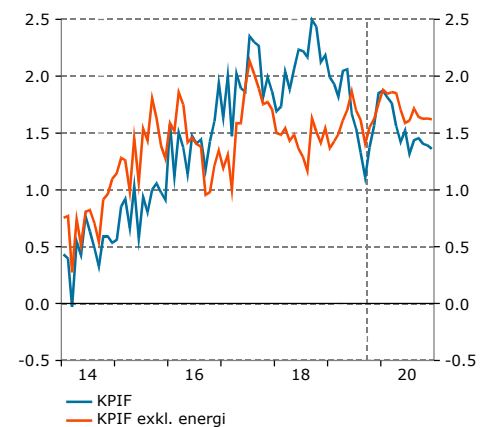
Procent, årsvärden respektive netttotal, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 17 Konsumentpriser

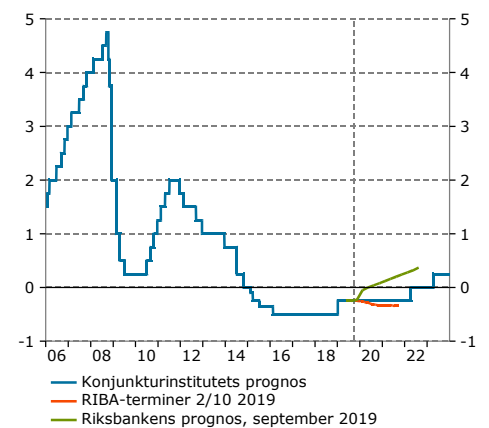
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 18 Reporänta

Procent, dags- respektive kvartalsvärden

Anm. RIBA är terminskontrakt baserade på framtida reporäntor. Riksbankens prognos avser kvartalsvärden.

Källor: Nasdaq OMX, Riksbanken, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

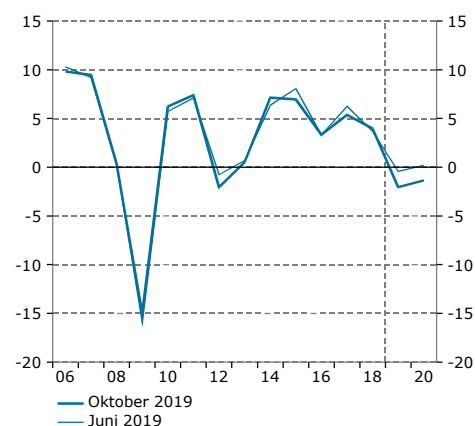
Prognosrevideringar 2019–2020

Den nya information som tillkommit sedan prognosen i juni har föranlett en del revideringar av prognoserna (se tabell 2). Nedan kommenteras kort några av de mer betydande revideringarna.

- BNP-tillväxten för omvärlden har reviderats ner både för 2019 och 2020, dels som en följd av svag utfallsstatistik, dels som en följd av att konjunkturutsikterna i omvärlden försvagats.
- BNP-tillväxten för Sverige har reviderats ner med 0,7 procentenheter för 2019. Revideringen förklaras främst av förändringar i utfallsstatistiken för nationalräkenskaperna. BNP-tillväxten för 2020 har reviderats ner till följd av bland annat sämre konjunkturutsikter.
- Tillväxten i de fasta bruttoinvesteringarna har reviderats ner med 1,5 procentenheter för 2019 (se diagram 19). Det förklaras till stor del av att investeringarna i näringslivet utvecklades betydligt svagare det andra kvartalet i år än vad som förutsågs i juni. Svagare konjunkturutsikter i industrin har medfört en relativt stor nedrevidering av industrins investeringar 2020. Detta bidrar till att investeringstillväxten i ekonomin som helhet är nedreviderad med 1 procentenhet för 2020.
- Sysselsättningen föll något under årets två första kvartal och har fallit markant de senaste månaderna. Detta har föranlett en kraftig nedrevidering av sysselsättningstillväxten det tredje kvartalet i år som i årstermer slår markant på både 2019 och 2020.
- Baksidan av den svaga sysselsättningstillväxten de senaste månaderna är att arbetslösheten har stigit kraftigt. Detta har föranlett en stor upprevidering av arbetslösheten för helåret 2019 och framför allt för 2020 (se diagram 20).
- KPIF-inflationen har utvecklats något svagare de senaste månaderna än vad som förutsågs i juniprognosen. Dessutom har konjunkturutsikterna försvagats sedan dess. Inflationsprognosen har därför reviderats ner både för 2019 och 2020 (se diagram 21).
- De svagare inflationsutsikterna innebär att Riksbanken låter reporäntan ligga still på $-0,25$ procent under resterande delen av 2019 och 2020. I juniprognosen förutsågs att Riksbanken skulle höja reporäntan under loppet av 2020.

Diagram 19 Fasta bruttoinvesteringar i näringslivet

Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 20 Arbetslöshet

Procent av arbetskraften, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 21 KPIF

Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 2 Nuvarande prognos och revideringar jämfört med prognosen i juni 2019

Procentuell förändring respektive procentenheter om inget annat anges

	2019			2020		
	Oktober	Juni	Diff	Oktober	Juni	Diff
Internationellt						
BNP i världen	3,1	3,4	-0,3	3,0	3,3	-0,4
BNP, KIX-vägd	1,9	2,0	-0,1	1,8	2,0	-0,3
BNP i euroområdet	1,1	1,2	-0,1	1,0	1,4	-0,3
BNP i USA	2,3	2,5	-0,2	1,8	1,9	-0,1
BNP i Kina	6,2	6,1	0,1	6,0	6,0	0,0
Federal funds target rate ^{1,2}	1,8	2,5	-0,8	1,8	2,5	-0,8
ECB:s refinansränta ^{1,2}	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	-0,3
Oljepris ³	63,0	63,3	-0,3	57,4	61,0	-3,7
KPI, KIX-vägd	2,0	2,0	0,0	2,0	2,0	0,0
Försörjningsbalans						
BNP, kalenderkorrigerad	1,2	1,9	-0,7	0,8	1,2	-0,4
BNP	1,2	1,8	-0,7	1,1	1,4	-0,4
Hushållens konsumtion	0,9	1,0	0,0	1,7	1,9	-0,2
Offentlig konsumtion	0,6	0,6	0,0	0,7	0,9	-0,1
Fasta bruttoinvesteringar	-1,4	0,1	-1,5	-0,8	0,3	-1,0
Lagerinvesteringar ⁴	-0,3	-0,3	0,0	-0,2	-0,2	0,0
Export	4,3	4,2	0,1	2,4	2,9	-0,5
Import	1,7	1,0	0,7	1,4	2,0	-0,5
Arbetsmarknad, inflation, räntor, med mera						
Arbetade timmar ⁵	0,9	1,4	-0,5	0,1	0,3	-0,3
Sysselsättning	0,2	1,1	-0,9	-0,1	0,5	-0,7
Arbetslöshet ⁶	6,7	6,3	0,4	7,1	6,4	0,7
Arbetsmarknadsgap ⁷	0,8	1,1	-0,3	0,1	0,7	-0,7
BNP-gap ⁸	0,9	1,3	-0,5	0,0	0,7	-0,7
Produktivitet ⁵	0,5	0,7	-0,2	0,7	0,9	-0,1
Timlön ⁹	2,6	2,6	0,0	2,6	2,7	-0,1
KPI	1,8	1,9	-0,1	1,5	1,9	-0,5
KPIF	1,7	1,8	-0,1	1,5	1,7	-0,2
Reporänta ^{1,2}	-0,25	-0,25	0,00	-0,25	0,00	-0,25
Tioårig statsobligationsränta ¹	0,0	0,2	-0,2	0,1	0,5	-0,4
Kronindex (KIX) ¹⁰	122,5	122,2	0,3	124,2	122,2	2,0
Bytesbalans ¹¹	4,6	4,7	-0,1	4,9	4,7	0,2
Offentligt finansiellt sparande ¹¹	0,4	0,2	0,2	-0,1	0,0	-0,1

¹ Procent. ² Vid årets slut. Beslut i slutet av december implementeras i januari. ³ Brent, dollar per fat, årsgenomsnitt. ⁴ Förändring i procent av BNP föregående år. ⁵ Kalenderkorrigerad. ⁶ Procent av arbetskraften. ⁷ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁸ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP. ⁹ Enligt konjunkturlönestatistiken. ¹⁰ Index 1992-11-18=100. ¹¹ Procent av BNP.

Anm. Differensen avser skillnaden mellan nuvarande prognos och prognosen i juni 2019. Ett positivt värde innebär en upprevidering.

Källa: Konjunkturinstitutet

Internationell konjunkturutveckling

Tillväxten i den globala ekonomin växlar ner 2019–2020. Den tidigare starka industrikonjunkturen har dämpats samtidigt som investeringarna tyngs av en osäkerhet kring den internationella varuhandeln. Tullarna mellan USA och Kina samt den fortsatta oklarheten om brexit skapar osäkerhet om vilka villkor som ska gälla för handeln. I förlängningen medför detta att investeringsbeslut skjuts på framtiden. Tillväxten stöds dock av låga räntor och en stark arbetsmarknad. Åren 2021–2023 väntas investeringarna återhämta sig givet att osäkerheten kring handeln då har lättat.

Prognos för 2019–2020

OSÄKERHET KRING INTERNATIONELL HANDEL TYNGER DEN GLOBALA EKONOMIN

BNP-tillväxten föll tillbaka det andra kvartalet 2019 i flertalet av de stora utvecklade ekonomierna. I både USA och euroområdet tyngs utvecklingen av svag exporttillväxt och minskad industriproduktion. Denna utveckling syns även globalt. Både den globala varuhandeln och industriproduktionen har minskat på senare tid (se diagram 22).

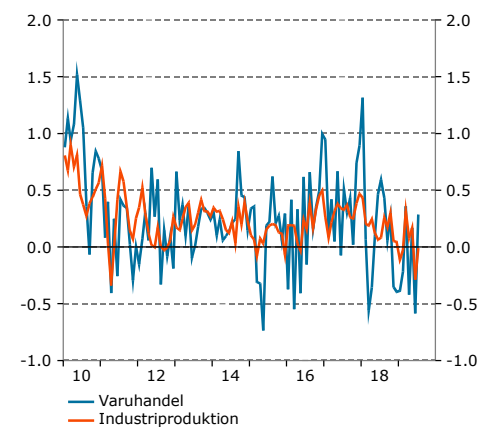
Minskad handel och industriproduktion syns också i förtroendeindikatorerna. Förtroendet inom tillverkningsindustrin har sjunkit sedan inledningen av 2018 och är nu tydligt under det historiska medelvärdet i USA, euroområdet och Storbritannien (se diagram 23).

Till viss del är nedgången i industriproduktionen konjunkturrellt betingad. Investeringarna har varit höga de senaste åren och produktionskapaciteten har successivt stigit som följd. Men investeringarna tyngs också av en växande osäkerhet sedan USA införde tullar på en rad kinesiska exportvaror i april 2018. Tullarna har vuxit i omfattning sedan dess, vilket dels minskat tillväxten i den globala varuhandeln, dels gjort näringslivet osäkert om vilka villkor som kommer att gälla framöver. Osäkerheten minskar investeringsviljan vilket även medför en minskad handel med investeringsvaror. Det väntade brittiska utträdet ur EU, brexit, påverkar investeringarna negativt i Storbritannien men även i euroområdet. Exempelvis har tysk bilindustri i Storbritannien som tredje största exportland.

Det osäkra läget kring den internationella handeln bidrar till att tillväxten i den globala ekonomin dämpas till 3,1 procent 2019 och 3,0 procent 2020. Detta är betydligt lägre än det historiska genomsnittet sedan 1996 på 3,5 procent. Tillväxten hålls uppe av ett, på många håll, högt hushållsförtroende och låg arbetslöshet vilket gynnar den privata konsumtionen (se diagram

Diagram 22 Global varuhandel och industriproduktion

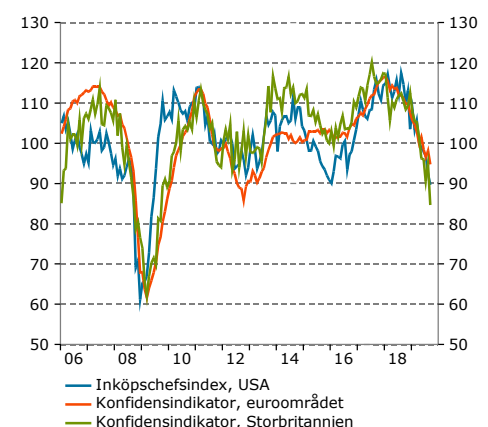
Procentuell förändring, 3-månaders glidande medelvärde, säsongrensade månadsvärden

Källor: CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis och Macrobond.

Diagram 23 Förtroendeindikatorer för tillverkningsindustrin

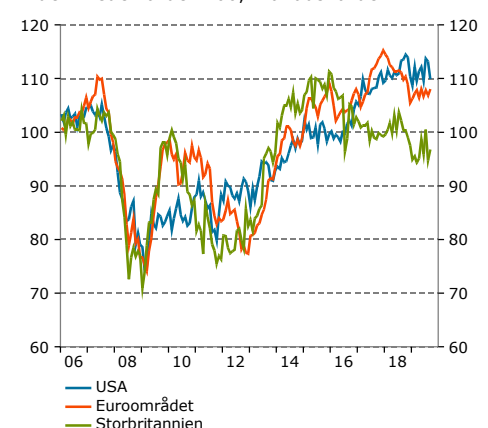
Index medelvärde=100, månadsvärden

Källor: Institute for Supply Management, Europeiska kommissionen och Macrobond.

Diagram 24 Konsumentförtroende

Index medelvärde=100, månadsvärden

Källor: Conference Board, Europeiska kommissionen och Macrobond.

24 och diagram 25). Räntorna är fortsatt låga och styrräntan har sänkts i USA. Även ECB har lättat på sin penningpolitik.

INHEMSK KONSUMTION DRIVER USA:S TILLVÄXT

USA:s BNP steg med 0,5 procent andra kvartalet 2019. Tillväxten drevs främst av inhemsk efterfrågan. Hushållens konsumtion växte med 1 procent i kvartalstakt samtidigt som offentlig konsumtion och offentliga investeringar växte starkt. Den amerikanska ekonomin tyngs däremot av minskade investeringar i näringslivet och i bostäder (se diagram 26). Även exporttillväxten utvecklades negativt andra kvartalet 2019.

Tillväxten väntas bli 2,3 procent 2019 och 1,8 procent 2020 (se tabell 3). Investeringarna tyngs av fallande tillförsikt inom tillverkningsindustrin och osäkerhet kring den internationella handeln. Mot slutet av 2020 väntas investeringarna att börja öka snabbare givet att läget kring världshandelns villkor klarnar.

Hushållens konsumtion förblir dock den starkaste drivkraften för tillväxten över helåret 2020. Hushållsförtroendet är högt (se diagram 24) och arbetslösheten har sjunkit till de lägsta nivåerna på 50 år. När arbetslösheten har fallit har också löneökningstakten tilltagit (se diagram 27). Den låga arbetslösheten och den stigande lönetillväxten har medfört att kärninflationen, det vill säga inflationen rensad från prisförändringar i livsmedel och energi, har stigit 2019. Inflationen är dock fortsatt något lägre än de nivåer som den amerikanska centralbanken, Federal Reserve, önskar.¹ Federal Reserve sänkte sin styrränta i juli och i september. Skälen var bland annat den lägre globala efterfrågan och att den sammanlagda inflationen, mätt med hushållens konsumtionsdeflator, har haft svårt att nå målet på 2 procent (se diagram 28).

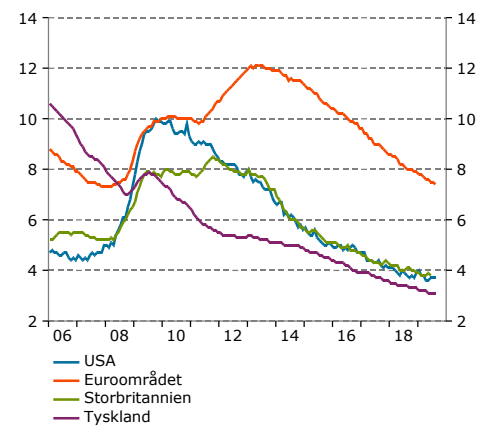
Ett skäl till att inflationen blivit lägre än målet är att energipriserna har sjunkit under första halvan av 2019. Men i september steg oljepriset vilket medförde högre bensinpriser i USA. Eftersom skatten på bensin i USA är lägre än i de flesta andra utvecklade ekonomier ger rörelser i oljepriset relativt stora utslag på inflationen. Det högre oljepriset väntas resultera i en ökning av inflationen under det fjärde kvartalet 2019.

I slutet av 2020 väntas inflationen nå centralbankens mål (se diagram 28). Detta beror dels på en fortsatt stark arbetsmarknad och högre lönetillväxt och dels på att de tullar som USA infört på import från Kina börjar synas i konsumentpriserna (se rutan "USA inför ytterligare tullar på varor från Kina").

¹ Federal Reserves inflationsmål är att konsumtionsdeflatoren, PCE, ska växa med 2 procent. Detta motsvarar enligt Konjunkturinstitutets beräkningar att KPI ska växa med omkring 2,3 procent i årstakt.

Diagram 25 Arbetslöshet

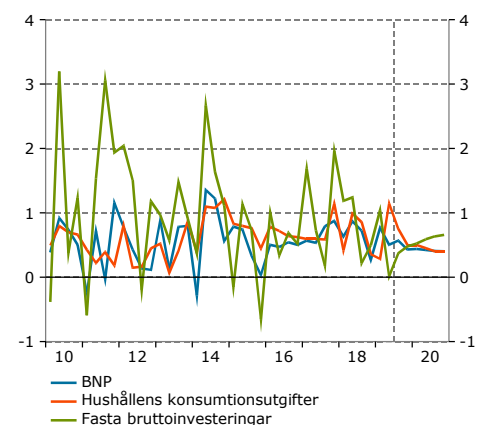
Procent av arbetskraften, säsongrensade månadsvärden

Källor: Eurostat, Bureau of Labor Statistics, Office for National Statistics och Macrobond.

Diagram 26 BNP och efterfrågan i USA

Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: Bureau of Economic Analysis, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 27 Timlön och arbetslöshet i USA

Årlig procentuell förändring respektive procent av arbetskraften, månadsvärden

Källor: Bureau of Labor Statistics och Macrobond.

USA inför ytterligare tullar på varor från Kina

I september införde USA nya och högre tullar på import från Kina.² Tullarna som hittills införts är till största delen på insatsvaror vilket har inneburit att konsumenter i USA inte drabbats i samma omfattning som de amerikanska företagen.

Efter sommaren annonserade dock USA:s regering att de den 15 december även kommer införa tullar på kinesiska konsumtionsvaror till ett värde av ungefär 156 miljarder dollar. Detta kommer att påverka de amerikanska hushållen mer direkt i form av högre priser. Effekten av tullarna i december kan därför komma att bli större på den amerikanska BNP-tillväxten och inflationen än de tullar som hittills införts.

Hur stora effekterna blir, och var de syns mest, beror även på vad den amerikanska centralbanken gör. Både lägre BNP-tillväxt och högre priser kan leda till ändrad styrränta. Tullar innebär dock enbart ett nivåskifte i priserna, som faller ur efter ett år. Det är därför inte säkert att Federal Reserve låter högre inflation på grund av tullar påverka räntan. Vidare ger tullarna skatteintäkter vilka kan användas för att stimulera efterfrågan i USA.

De tullar som USA annonserat ska träda i kraft i december 2019 kommer innebära att i stort sett all import från Kina är belagd med nya högre tullar. Samtidigt som USA annonserar nya tullar svarade Kina med höjda tullar på amerikanska varor. Omfattning av de kinesiska tullarna är dock mindre och vid utgången av 2019 kommer ungefär 70 procent av importen ha högre tullar.

Konjunkturinstitutets prognoser är baserade på att de annonserade tullarna kommer att införas men att det därutöver inte kommer att ske en fortsatt markant upptrappning av handelskonflikten (se även kapitlet "Osäkerhet i prognosen").

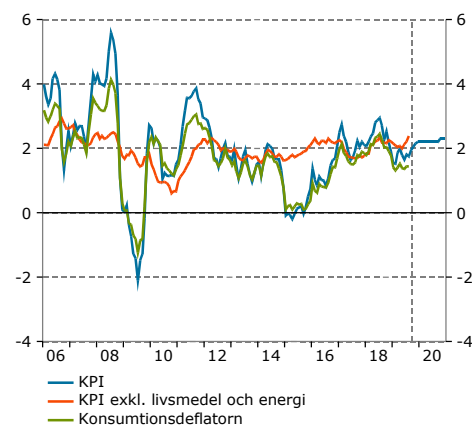
EUROOMRÅDET PÅVERKAS NEGATIVT AV DEN INTERNATIONELLA HANDELSOSÄKERHETEN

Euroområdets BNP växte med 0,2 procent andra kvartalet 2019. Den svaga tillväxten berodde till stor del på att tysk BNP sjönk med 0,1 procent och att Italiens BNP var oförändrad. Den tyska

² De senaste tullarna infördes i början av september av USA på kinesiska exportvaror om ett värde av 112 miljarder dollar på årsbasis. Det innebär att import av kinesiska varor till ett värde av 362 miljarder dollar är belagda med höga tullar, vilket är ungefär två tredjedelar av all import från Kina. Kina har i sin tur svarat med att höja tullarna på amerikanska varor motsvarande 28,7 miljarder dollar. Under de kommande månaderna planerar USA att höja redan införda tullar från 25 till 30 procent på varor till ett värde av 263 miljarder dollar. En viss lättnad mellan länderna har dock skett och sedan september har Kina valt att låta 16 varugrupper undantas tull under ett år. Detta ledde i sin tur till att USA sköt upp införandet av den högre tullsatsen från första oktober till den 15 oktober. I december kommer USA troligen att införa ytterligare tullar på varor så som skor, kläder och leksaker. Detta kommer i så fall driva på inflationen i USA.

Diagram 28 Inflation i USA

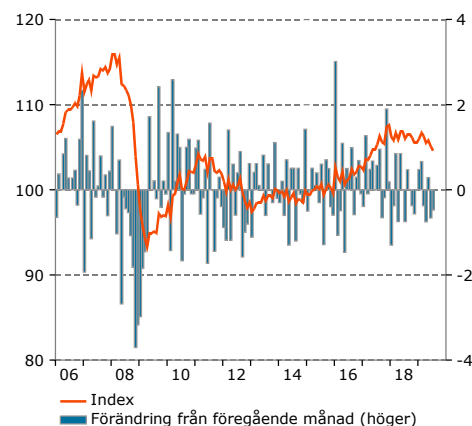
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Bureau of Labor Statistics, Bureau of Economic Analysis, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 29 Industriproduktion i euroområdet

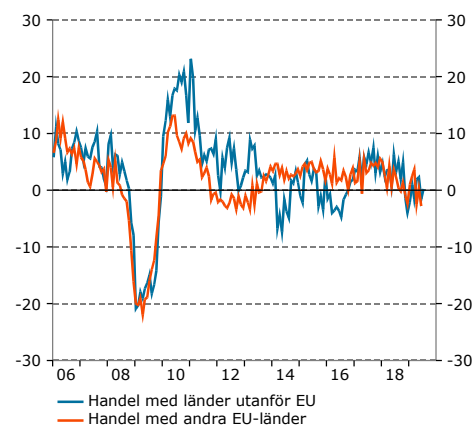
Index 2005=100 respektive procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Eurostat och Macrobond.

Diagram 30 EU-länders handel med länder inom och utanför EU

Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Eurostat, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

ekonomin tyngs av den globala handelsoron. Tyskland är en av världens största exportnationer och den tyska exporten består till stor del av insatsvaror som används i industriproduktionen. Fallande global industriproduktion och stigande osäkerhet kring villkoren för den internationella handeln har lett till minskad industriproduktion i euroområdet 2019, särskilt i Tyskland (se diagram 29). Detta avspeglas också i minskad handel, både mellan länderna inom EU och mellan EU-länder och resten av världen (se diagram 30).

Arbetslösheten har sjunkit i euroområdet och är sedan en tid tillbaka under 8 procent. Skillnaden är dock stor mellan länderna. Tyskland har en arbetslöshet på omkring 3 procent medan arbetslösheten i Frankrike är över 8 procent (se diagram 31). Den fortsatt relativt höga arbetslösheten i ett flertal större euroländer bidrar till att hålla tillbaka löneutvecklingen. Detta ger avtryck på kärninflationen i euroområdet, som har haft svårt att varaktigt nå över 1 procent (se diagram 32). Den svaga inflationsutvecklingen och svag ekonomisk tillväxt har medfört att ECB sänkt sin inlåningsränta och meddelat att räntorna kommer att hållas låga till dess att inflationen varaktigt närmar sig inflationsmålet.³ Detta motverkar till viss del de negativa effekterna av osäkerheten kring handeln genom att exempelvis göra företagens finansieringsvillkor mer fördelaktiga.

Tillväxten i euroområdet väntas förbli svag under resten av 2019 och 2020. På helårsbasis blir tillväxten 1,1 procent i år och 1,0 procent nästa år vilket ligger under det historiska genomsnittet på 1,4 procent (se tabell 3). Utvecklingen i euroområdet tyngs fortsatt av både handelskonflikten mellan USA och Kina men även av det brittiska EU-utträdet, brexit. Vidare finns en oro att USA kan införa tullar på fordonsexport från EU. Detta skulle främst drabba Tyskland, som har USA som främst exportland för fordon, men även Sverige, som också har en betydande fordonsexport till USA (se även kapitlet "Osäkerhet i prognosen").⁴ Investeringarna utvecklas därför något svagare 2019–2020 än de närmast föregående åren (se diagram 33). Det goda arbetsmarknadsläget, fortsatt låga räntor och en något expansiv finanspolitik stödjer tillväxten 2019–2020.

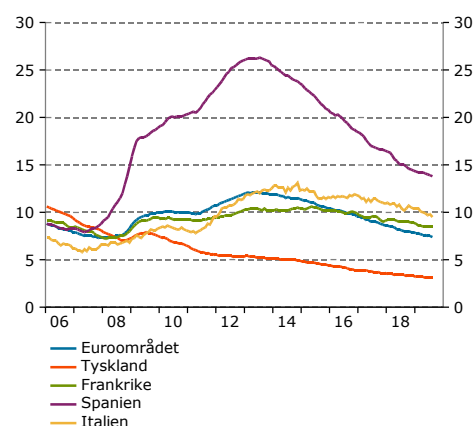
FORTSATT SVAG UTVECKLING I STORBRIANNIEN

BNP i Storbritannien föll med 0,2 procent i kvartalstakt det andra kvartalet 2019. Investeringarna utvecklades särskilt svagt och föll med 1 procent. Investeringarna har utvecklats svagt sedan omröstningen om ett brittiskt utträde ur EU. Till viss del

³ ECB:s inflationsmål är nära men strax under 2 procent.

⁴ USA:s president har beställt en utredning om att kunna införa tullar på fordonsexport från EU, Japan och Sydkorea med hänvisning till det nationella säkerhetsläget. Utredningen blev klar i februari och ett beslut i frågan kommer att tas i november, 2019.

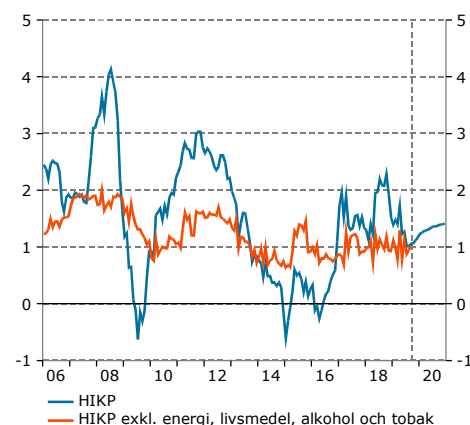
Diagram 31 Arbetslöshet i euroområdets fyra största ekonomier
Procent av arbetskraften, säsongsrensade månadsvärden

Källor: Eurostat och Macrobond.

Diagram 32 Konsumentpriser i euroområdet

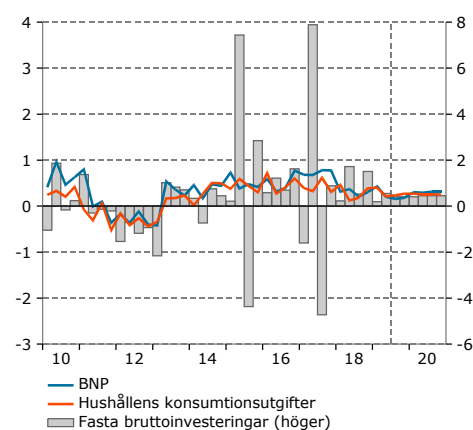
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: Eurostat, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 33 BNP och efterfrågan i euroområdet

Procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: Eurostat, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

beror denna svaga investeringsutveckling på den osäkerhet som råder kring det brittiska EU-utträdet.⁵

Osäkerheten kring brexit syns i företagens förväntningar som nu är dämpade (se diagram 34). Det goda arbetsmarknadsläget, med den lägsta arbetslösheten sedan 1960-talet, gör dock att hushållens konsumtion växer i relativt god takt framöver. Även lönetillväxten har stigit under 2019. Den brittiska ekonomin väntas växa med 1,2 procent 2019 och 0,8 procent 2020. Bedömningen är dock betingad på ett ordnat brittiskt utträde ur EU och att detta sker inom prognoshorisonten, det vill säga under 2019 eller senast 2020 (se även rutan ”Stor osäkerhet kring Storbritanniens utträde ur EU”).

Stor osäkerhet kring Storbritanniens utträde ur EU

Enligt en överenskommelse från april i år mellan Storbritannien och de övriga 27 EU-länderna sköts det brittiska EU-utträdet upp till den 31 oktober. I nuläget är det dock mycket oklart om Storbritannien kommer att lämna EU den 31 oktober. Det brittiska parlamentet motsätter sig en avtalslös brexit, vilket kommer ske om inget annat avtalas. För att undvika en avtalslös brexit har parlamentet stiftat en lag som syftar till att ålägga premiärministern att ansöka om en ytterligare uppskjutning av EU-utträdet, så att ett avtalslöst utträde undviks. Samtidigt finns i nuläget ingen parlamentarisk majoritet för det tidigare framförhandlade utträdesavtalet eller för ett alternativ till detta.

Ett flertal faktorer gör den fortsatta utvecklingen osäker. Regeringen förlorade nyligen sin majoritet i parlamentet efter att en konservativ ledamot lämnat Torypartiet för att gå med i oppositionspartiet Liberaldemokraterna. Regeringens handlingsutrymme är därmed begränsat. Den brittiska regeringen förlorade i september en omröstning om att utlysa nyval i november i år. Om, och i så fall när, ett nyval kommer att ske är oklart i nuläget. Vidare måste en ytterligare uppskjutning av det brittiska EU-utträdet först godkännas av de övriga 27 EU-länderna.

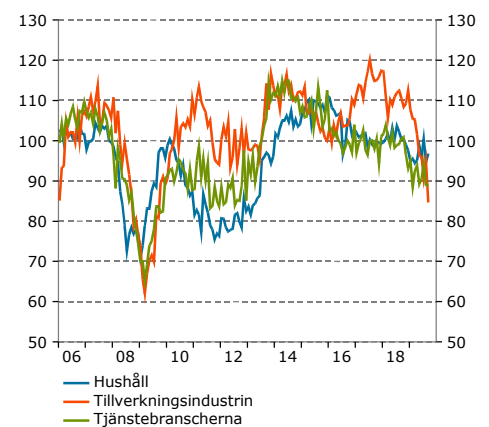
Konjunkturinstitutets prognos är betingad på att ett brittiskt EU-utträde med avtal sker innan utgången av 2020 (se även kapitlet ”Osäkerhet i prognosen”).

SVAGARE YUAN GER STÖD ÅT DEN KINESISKA EXPORTEN

Tillväxten i den kinesiska ekonomin har trendmässigt fallit de senaste åren. Detta är en följd av att den kinesiska regeringen har som mål att tillväxten till större del ska drivas av konsumtion i stället för investeringar och export. För 2019 och 2020 väntas

Diagram 34 Förtroendeindikatorer i Storbritannien

Index medelvärde=100, säsongrensade månadsvärden

Källor: DG ECFIN och Macrobond.

⁵ Se exempelvis Bloom m fl., ”The impact of Brexit on UK firms”, (2019) om de realkononomiska effekterna av den osäkerhet som brexit innebär för Storbritanniens näringsliv.

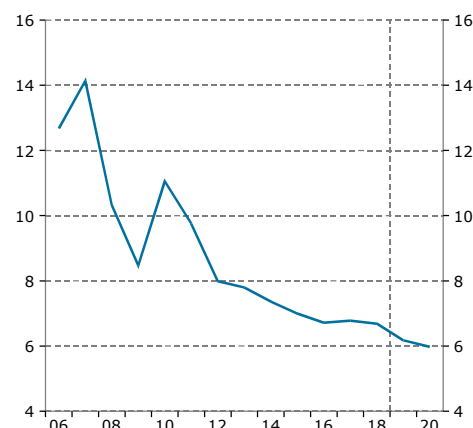
tillväxten hamna inom det intervall på 6,0 till 6,5 procent som den kinesiska regeringen har satt som mål (se diagram 35).

En svagare utveckling av världshandeln tillsammans med tullarna på kinesisk export till USA hämmar den ekonomiska tillväxten. Tullarna har gjort att handeln mellan länderna har minskat under 2019.⁶ Handelskonflikten med USA och den svagare industrikonjunkturen har försvagat den kinesiska valutan mot den amerikanska dollarn. Kina har tidigare motverkat kraftiga försvagningar genom att köpa yuan men har nu valt att låta valutan försvagas (se diagram 36). De prishöjningar i USA som tullarna har resulterat i har därför delvis motverkats av en svagare valuta.

Den kinesiska ledningen försöker väga upp effekterna av ett svalare industriklimate och en lägre utrikeshandel genom mer generösa kreditgivningsvillkor, expansiv penningpolitik och infrastruktursatsningar. Åtgärderna bidrar dock till att skulduppbyggnaden ökar. Detta innebär att exempelvis ett kraftigt fall i bostadspriserna på grund av ett omfattande byggande (se diagram 37) skulle kunna få så pass stora negativa effekter på den kinesiska ekonomin att även den globala ekonomin skulle försvagas påtagligt (se även kapitlet ”Osäkerhet i prognosen”).

Diagram 35 BNP i Kina

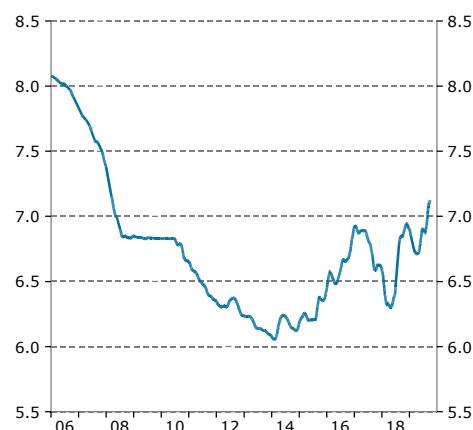
Procentuell förändring

Källor: National Bureau of Statistics of China, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 36 Yuan per dollar

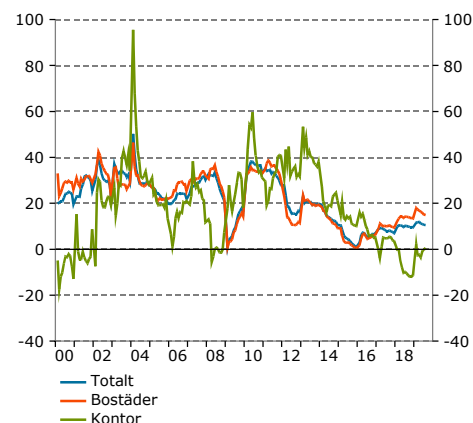
Månadsvärden

Källor: Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 37 Bygginvesteringar i Kina

Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: National Bureau of Statistics of China och Macrobond.

⁶ USA:s import av kinesiska varor sjönk med drygt 10 procent i löpande pris under de första 7 månaderna 2019 jämfört med samma period föregående år.

Tabell 3 BNP och KPI i världen

Procent av köpkraftskorrigerad global BNP respektive procentuell förändring

	BNP ²				KPI ³		
	Vikt ¹ 2018	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Världen	100	3,6	3,1	3,0			
KIX-vägd³	74,8	2,5	1,9	1,8	2,1	2,0	2,0
USA	15,2	2,9	2,3	1,8	2,4	1,9	2,2
Euroområdet	13,1	1,9	1,1	1,0	1,8	1,2	1,3
Tyskland	3,2	1,5	0,5	0,7	1,9	1,4	1,4
Frankrike	2,2	1,7	1,3	1,3	2,1	1,3	1,3
Finland	0,2	1,7	1,3	1,3	1,2	1,2	1,4
Japan	4,1	0,8	1,0	0,4	1,0	0,7	1,4
Storbritannien	2,2	1,4	1,2	0,8	2,3	1,9	2,0
Sverige	0,4	2,4	1,2	0,8	2,0	1,7	1,4
Norge	0,3	1,6	1,2	1,8	3,0	2,4	1,9
Danmark	0,2	1,5	1,9	1,4	0,7	0,9	1,4
Kina	18,7	6,7	6,2	6,0	2,1	2,5	3,0
Indien	7,8	7,3	5,4	6,3	4,9	6,3	4,5
Brasilien	2,5	1,1	0,9	1,6	3,7	3,9	4,1
Övriga ekonomier⁴	25,2	2,8	2,3	2,5			

¹ Vikterna anger varje lands eller regions köpkraftskorrigerade andel av världens BNP.

² BNP-siffrorna avser den kalenderkorrigerade utvecklingen uttryckt i fasta priser. Aggregaten beräknas med hjälp av tidsvarierande köpkraftsjusterade BNP-vikter från IMF. I tabellen visas vissa av de länder Konjunkturinstitutet gör prognoser för. Världsaggregatet beräknas med hjälp av tidsvarierande köpkraftsjusterade BNP-vikter från IMF. KIX-vägd BNP är ett aggregat som vägs samman med hjälp av Riksbankens KIX-vikter. I KIX ingår Sveriges 32 viktigaste handelspartners.

³ KIX-vägd KPI är ett aggregat som vägs samman med hjälp av Riksbankens KIX-vikter. I KIX ingår Sveriges 32 viktigaste handelspartners. Aggregatet för euroområdet är vägt med konsumtionsvikter från Eurostat. Sveriges siffra avser KPIF.

⁴ Övriga ekonomier definieras som länder som inte ingår i KIX-aggregatet, det vill säga inte tillhör Sveriges 32 viktigaste handelspartners.

Källor: Eurostat, IMF, OECD, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

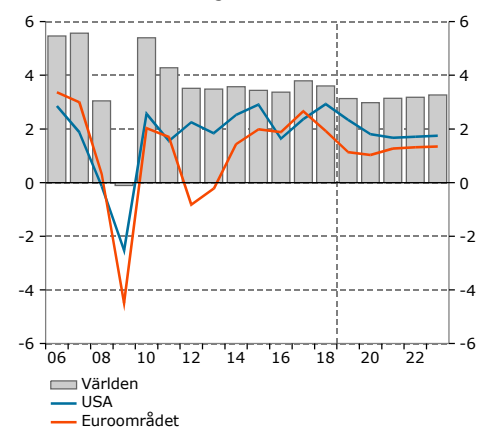
Scenario för 2021–2023

LÅNGSAM HÖJNING AV STYRRÄNTORNA

Den globala tillväxten fortsätter att vara relativt svag, i ett historiskt perspektiv, 2021–2023. USA:s BNP väntas växa med strax under 2 procent per år 2021–2023 medan euroområdets BNP växer med 1,3 procent per år under perioden (se tabell 4 och diagram 38). Arbetslösheten väntas stiga gradvis, men på många håll från en historiskt sett låg nivå. I USA höjs räntan igen i mitten av 2022. ECB fortsätter med sina låga räntor. Refiräntan är oförändrad under hela scenarioperioden medan eonia fortsätter att stiga långsamt i slutet av perioden (se diagram 39 och tabell

Diagram 38 BNP i valda länder

Procentuell förändring

Källor: IMF, OECD, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

4).⁷ BNP i euroområdet, men även i stora tillväxtekonomier som Indien och Brasilien väntas växa något snabbare 2021–2023 jämfört med perioden 2019–2020. Detta beror främst på minskad osäkerhet kring den globala handeln. Global BNP-tillväxt blir därför något högre 2021–2023 jämfört med åren innan.

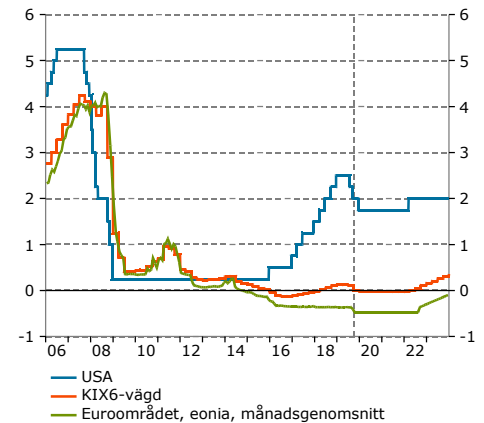
TYDLIGARE VILLKOR FÖR VÄRLDSHANDELN 2021–2023

År 2019 har präglats av en ökande osäkerhet kring villkoren för den globala handeln. Detta har lett till en lägre tillväxt av handeln mellan världens länder. Svensk exportmarknad utvecklas därför svagt 2019 (se diagram 40). Den svaga utvecklingen beror till viss del på att importefterfrågan hos Sveriges viktigaste handelspartners har varit låg första och andra kvartalet 2019. Men den dämpade utvecklingen kommer att fortsätta och exportmarknadstillväxten blir svag även 2020. Detta beror framför allt på osäkerheten kring villkoren för världshandeln. Denna osäkerhet antas minska under 2020.

Under scenarioåren, 2021–2023, kommer villkoren för den internationella handeln sannolikt att bli mer tydliga. Även om en del, eller huvuddelen, av de tullar som höjts fortfarande skulle gälla väntas antalet tillkommande protektionistiska åtgärder att minska. I scenariot ligger även antagandet att det sker ett ordnat brittiskt utträde ur EU innan utgången av 2020. Detta skulle minska osäkerheten kring handeln med Storbritannien, men det skulle sannolikt involvera tullar på vissa varor som inte finns så länge landet är med i EU. Denna utveckling gör sammantaget att svensk exportmarknad växer något snabbare 2021–2023 jämfört med 2019–2020. Trots detta bedöms svensk exportmarknad inte växa lika fort som den gjorde från 1990-talets början fram till finanskrisen. Det beror till viss del på en ökning av protektionistisk handelspolitik under 2010-talet. Andra faktorer är att EU:s frihandelsområde inte ser ut att utvidgas i samma takt de kommande åren som under inledningen av 2000-talet samt att i stort sett alla betydande ekonomier sedan 2010-talets början är medlemmar i Världshandelsorganisationen, WTO.⁸ Vidare har en utveckling skett med mer regionala handelsmönster. Innan finanskrisen växte EU:s handel med länder utanför unionen snabbare än den handel som sker internt inom EU mellan medlemsstaterna. Efter finanskrisen har tillväxttalen varit i stort sett desamma (se diagram 30). När exporten i högre grad beror på importefterfrågan i mogna ekonomier kan tillväxten av svensk exportmarknad väntas bli lägre.

Diagram 39 Styrräntor

Procent, dags- respektive månadsvärden

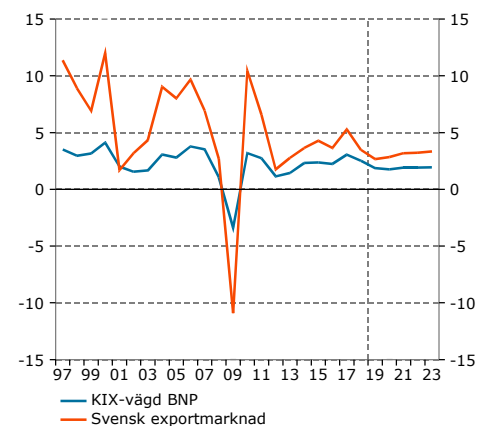

Anm. Styrräntan i USA avser den övre gränsen i Federal Reserves styrräntespann.

Källor: Bank of England, Bank of Japan, ECB, Federal Reserve, Norges Bank, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 40 KIX-vägd BNP och svensk exportmarknad

Procentuell förändring

Källor: Nationella källor, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

⁷ KIX6-räntan är ett handelsvägt genomsnitt av styrräntorna i USA, euroområdet, Storbritannien, Japan och Norge.

⁸ Den enda större ekonomi som inte är medlem i WTO är Iran.

Tabell 4 Nyckeltal för internationell ekonomi

Procentuell förändring respektive procent

	Prognos			Scenario		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
BNP i världen	3,6	3,1	3,0	3,1	3,2	3,3
BNP i USA	2,9	2,3	1,8	1,7	1,7	1,7
BNP i euroområdet	1,9	1,1	1,0	1,3	1,3	1,3
BNP i resten av världen	2,8	2,3	2,5	2,8	2,9	3,2
KPI i USA	2,4	1,9	2,2	2,3	2,3	2,3
HIKP i euroområdet	1,8	1,2	1,3	1,6	1,8	1,9
Styrränta i USA ^{1,2}	2,5	1,8	1,8	1,8	2,0	2,0
Styrränta i euroområdet ^{1,3}	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Styrränta, KIX6-vägd ^{1,4}	0,1	0,0	0,0	0,0	0,1	0,3

¹ I slutet av året. ² Avser den övre gränsen i Federal Reserves styrräntespann ³ Avser refinansräntan. ⁴ Avser ett genomsnitt av dagslåneräntan eonia för euroområdet samt styrräntor i USA, Norge, Storbritannien, Danmark och Japan.

Anm. BNP-siffrorna avser den kalenderkorrigerade utvecklingen uttryckt i fasta priser. Aggregaten beräknas med hjälp av tidsvarierande köpkraftsjusterade BNP-vikter från IMF.

Källor: IMF, OECD, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Konjunkturen i Sverige 2019–2020

Konjunkturavmattningen i svensk ekonomi fortsätter. BNP har knappt ökat alls hittills i år och tillväxten förblir dämpad framöver. Bostadsinvesteringarna fortsätter att falla tydligt ytterligare ett par kvartal och nästa år tilltar nedgången i näringslivets övriga investeringar. Hushållen är dystra och fortsätter att spara en stor del av sina inkomster. Även om exporten fortsätter att öka innebär den globala konjunkturavmattningen att tillväxten blir måttlig. Efter att ha ökat snabbt under flera år har antalet sysselsatta fallit det första halvåret 2019. Tredje kvartalet fortsätter sysselsättningen att falla och arbetslösheten stiger. Lönerna, som har utvecklats jämförelsevis svagt de senaste åren med tanke på högkonjunkturer, fortsätter att växa i ungefär samma takt som de senaste åren. Inflationen blir lägre än målet både 2019 och 2020, bland annat till följd av långsammare prisökningar på el.

Förra året avslutades med en hög tillväxt. Det var dock till stor del tillfälliga faktorer som drog upp BNP-tillväxten det fjärde kvartalet, exempelvis en betydande lageruppbyggnad. Hittills i år har BNP knappt ökat alls. Både det första och det andra kvartalet steg BNP med 0,1 procent (se diagram 41). De fasta bruttoinvesteringarna, som toppade det första kvartalet 2018, föll med 1,0 procent det andra kvartalet i år. Det var en bred nedgång men framför allt var det bostadsinvesteringarna som utvecklades svagt. Exporten, som ökat relativt snabbt de senaste kvartalerna, stagnerade. Ljusglimten var hushållens konsumtion som ökade med drygt 1 procent efter några kvartal med svag tillväxt.

Tabell 5 Utfall och prognoser för BNP

Procentuell förändring jämfört med föregående kvartal, säsongrensade värden

	Utfall 2019 kv. 2	Prognos 2019 kv. 3	Prognos 2019 kv. 4
Konjunkturinstitutets prognos	0,1	0,2	0,2
Bayesiansk VAR-modell		0,6	0,8
Konjunkturbarometermodeller		0,5	

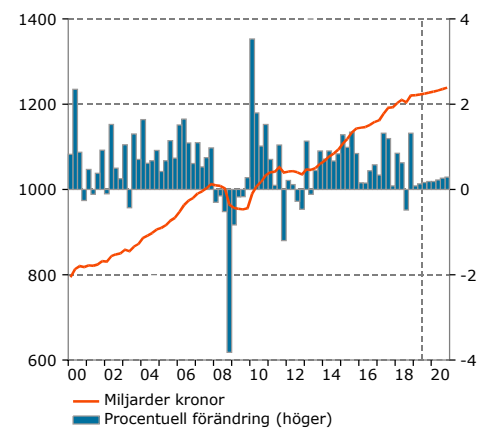
Anm. Se rutan "Modellbaserade skattningar för BNP och sysselsättning för andra och tredje kvartalet i år", *Konjunkturläget*, juni 2015, för en redogörelse av de ekonomiska modellerna.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Konjunkturinstitutet använder en stor mängd modeller i prognosarbetet, varav några av de mer genomarbetade kortsiktmodellerna regelmässigt visas i tabellform i *Konjunkturläget* (se tabell 5). Enligt dessa modeller kommer tillväxten den närmaste tiden att stiga till drygt 0,5 procent. De modeller vars prognoser visas i tabell 5 använder kvartalsdata, där det senaste utfallet är det andra kvartalet. En hel del mer högfrekvent data har utvecklats

Diagram 41 BNP

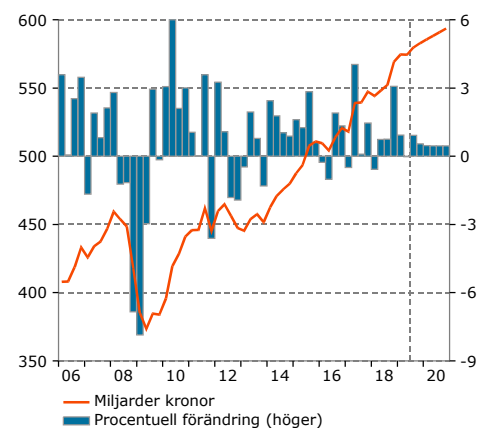
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 42 Export

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

svagt under loppet av det tredje kvartalet. Prognosmodeller och bedömningar som använder dessa observationer predikterar en lägre tillväxt än vad som redovisas i tabell 5. Konjunkturinstitutets samlade bedömning är att BNP-tillväxten det tredje och det fjärde kvartalet blir 0,2 procent per kvartal. Inte minst väntas bostadsinvesteringarna fortsätta att falla, något som inte fångas fullt ut i modellerna i tabell 5.

EXPORTTILLVÄXTEN DÄMPAS

Trots orosmoln i omvärlden och vikande konjunktur hos viktiga handelspartners utvecklades svensk export relativt väl i slutet av 2018 och inledningen av 2019. Det andra kvartalet i år noterades emellertid nolltillväxt (se diagram 42). Exporten av råvaror (till exempel järnmalm) steg markant, medan tjänsteexporten och exporten av bearbetade varor föll med knappt en procent vardera.

Utrikeshandelstatistiken för juli och augusti tyder på att exporttillväxten det tredje kvartalet ökade med närmare 1 procent. Framöver dämpas tillväxten till omkring 0,5 procent per kvartal, vilket kan jämföras med en genomsnittlig tillväxt på 1,3 procent under perioden 1993-2018.

Tillväxten i importefterfrågan i de länder Sverige exporterar till, den så kallade exportmarknadstillväxten, blir knappt 3 procent per år 2019 och 2020 (se kapitlet "Internationell konjunkturutveckling"). Det är en låg ökningstakt i ett historiskt perspektiv. Att det i stor utsträckning är den för svensk industri viktiga investeringsefterfrågan som dämpas i omvärlden bidrar till att svensk export under resten av innevarande år och nästa år växer något svagare än marknadstillväxten.

Att svensk exportindustri är på väg in i en mer dämpad fas avspeglas i Konjunkturbarometern. Sedan några månader tillbaka pekar exportorderingen och omdömet om exportorderstocken på oförändrade eller till och med något krympande orderböcker (se diagram 43 och diagram 44). De senaste bolagsrapporterna ger också bilden av att en avmattning från höga nivåer står för dörren, inte minst för företag som är exponerade mot produktionen av motorfordon.

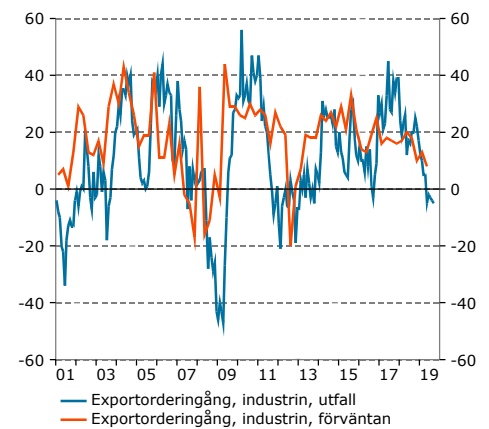
En stor ökning av tjänsteimporten, inte minst hushållens konsumtion utomlands, innebär att den totala importen ökade något det andra kvartalet efter att ha fallit kvartalet innan. Däremot föll importen av råvaror och av bearbetade varor. Importtillväxten förblir låg under resten av 2019 och 2020. Det beror på att inhemsk efterfrågan, speciellt investeringarna, utvecklas svagt.

INVESTERINGARNA I NÄRINGSLIVET FORTSÄTTER ATT MINSKA

De fasta bruttoinvesteringarna i näringslivet har fallit gradvis sedan det första kvartalet i följ. Det andra kvartalet i år intensifierades nedgången. Bostadsinvesteringarna fortsatte att sjunka i

Diagram 43 Exportordergång i industrin

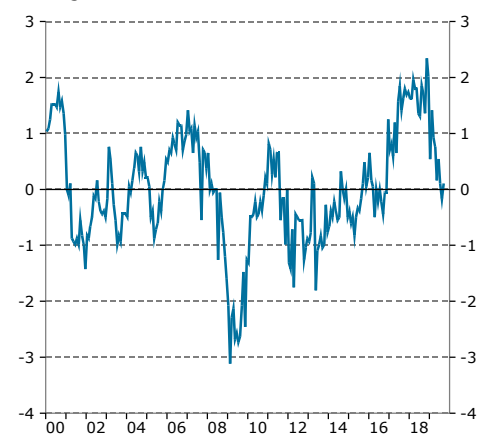
Nettotal, säsongrensade månads- respektive kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 44 Industrins omdöme om exportorderstocken

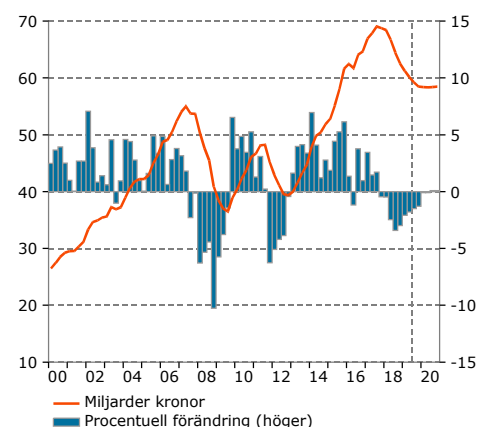
Standardiserade avvikelser från medelvärde, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 45 Fasta bruttoinvesteringar, bostäder

Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

rask takt då nybyggnationen minskade rejält. Men även i övriga tjänstebranscher och i industrin föll investeringarna.

Industrikonjunkturen har varit stark de senaste åren och behovet att relativt snabbt bygga ut produktionskapaciteten har medfört att investeringsnivån nu är på en hög nivå. Med en global konjunktur som håller på att mattas av minskar behovet av ny produktionskapacitet och industrins investeringar faller under resten av 2019 och 2020.

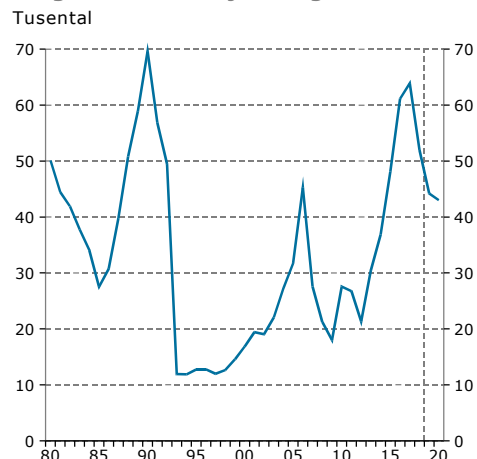
Investeringsnivån i tjänstebranscherna (exklusive bostäder) är också hög och här blir tillväxten 2019 och 2020 betydligt lägre än den varit de senaste åren. Även om svårigheter att hitta personal med rätt kompetens fortfarande utgör en flaskhals på sina håll är det i allt högre grad brist på efterfrågan som dämpar investeringsviljan.

Mellan 2012 och 2017 ökade bostadsinvesteringarna med drygt 70 procent. När den snabba utbudsökningen tillsammans med striktare villkor för bolån började slå igenom i lägre bostadspriser ändrades förutsättningarna för många aktörer och bostadsinvesteringarna började falla det fjärde kvartalet 2017 (se diagram 45). Nedgången har fortsatt och det andra kvartalet i år föll bostadsinvesteringarna med strax under 2 procent. Nybyggnationen fortsatte ner, medan ombyggnationen ökade för andra kvartalet i rad. Nedgången i bostadsinvesteringarna fortsätter ytterligare ett par kvartal. Antalet påbörjade lägenheter har fallit rejält sedan 2017 (se diagram 46). Primärstatistiken över bygglov indikerar emellertid att fallet har bromsats upp på sistone och bedömningen är att de i det närmaste planar ut på den lägre nivån nästa år. Trots de senaste två årens nedgång ligger antalet påbörjade lägenheter kvar på en historiskt sett ganska hög nivå. Behovet av nya bostäder är i grund och botten fortfarande stort och bostadspriserna har stabiliserats och till och med ökat något det senaste året. Det bidrar till att bostadsinvesteringarna slutar att falla under loppet av nästa år.

I offentlig sektor ökar investeringarna i långsam takt framöver (se diagram 47). Kommunsektorn har de senaste åren gjort stora investeringar i såväl nya som gamla verksamhetslokaler, såsom skolor och sjukhus, vilket har bidragit till en hög tillväxttakt i offentliga investeringar. Investeringsbehoven är fortfarande stora i kommunerna, men den höga investeringsnivån bidrar till att de kommunala investeringarna faller något framöver. I viss mån kompenseras detta av att tillväxten i de statliga investeringarna ökar i år och nästa år till följd av flera infrastrukturprojekt och ökade försvarsinvesteringar.

Den låga tillväxten innebär att de totala fasta bruttoinvesteringarna, mätt som andel av BNP, faller tillbaka i år och nästa år (se diagram 48). Trots det ligger framför allt bostadsinvesteringarna kvar på en relativt hög nivå. De offentliga investeringarna fortsätter att stiga som andel av BNP och hamnar 2020 på en ungefär lika hög nivå som i mitten av 1990-talet.

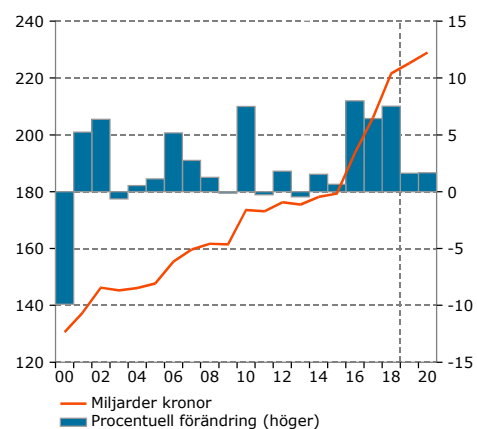
Diagram 46 Påbörjade lägenheter

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 47 Offentliga investeringar

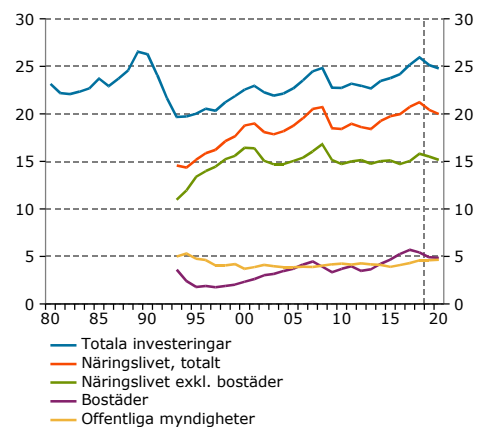
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 48 Fasta bruttoinvesteringar

Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

DYSTRA HUSHÅLL HÅLLER I PLÅNBOKEN

Efter några svaga kvartal repade sig tillväxten i hushållens konsumtion det andra kvartalet och konsumtionen steg med drygt 1 procent (se diagram 49). Det var framför allt konsumtionen av sällanköpsvaror som låg bakom ökningen, men även energikonsumtionen och konsumtionen utomlands ökade snabbt. Vad gäller utvecklingen det tredje kvartalet i år pekar data åt olika håll. Å ena sidan steg både konsumtionsindikatorn i juli och omsättningen i detaljhandeln i juli och augusti rejält. Å andra sidan fortsatte Konjunkturbarometerens konfidensindikator för hushållen att falla i september och ligger långt under sitt historiska genomsnitt. Den samlade bedömningen är att tillväxten i hushållens konsumtion det tredje och det fjärde kvartalet i år blir lägre än det andra kvartalet och hamnar på en historiskt sett ganska normal nivå. Förmögenhetsutvecklingen för hushållen har ljusnat lite på sistone tack vare bland annat svagt stigande bostadspriser. Bostadspriserna väntas fortsätta att stiga gradvis framöver, en bedömning som av enkätsvar att döma delas av hushållen.

Nästa år ökar hushållens konsumtion i en relativt låg takt. Enligt Konjunkturbarometerens konfidensindikator har hushållen en negativ bild av läget i svensk ekonomi om 12 månader. Dessutom har hushållen en pessimistisk syn på arbetsmarknadsutvecklingen framöver (se diagram 50). Arbetslösheten har stigit snabbt under sommaren och Konjunkturinstitutet räknar med att den tidigare så starka utvecklingen på arbetsmarknaden har brutits (se avsnittet om arbetsmarknaden nedan). Den svagare utvecklingen på arbetsmarknaden håller tillbaka löneinkomsterna för hushållen, vilket är den huvudsakliga anledningen till att hushållens reala disponibelinkomster ökar långsammare 2019 och 2020 jämfört med förra året (se diagram 51). Samtidigt gynnas hushållen av sänkta inkomstskatter i år och ytterligare nästa år. Det är dock endast en del av skattesänkningarna som kommer att konsumeras och hushållens pessimism innebär att sparkvoten stiger ytterligare något i år.

DÄMPAD TILLVÄXT I OFFENTLIG KONSUMTION

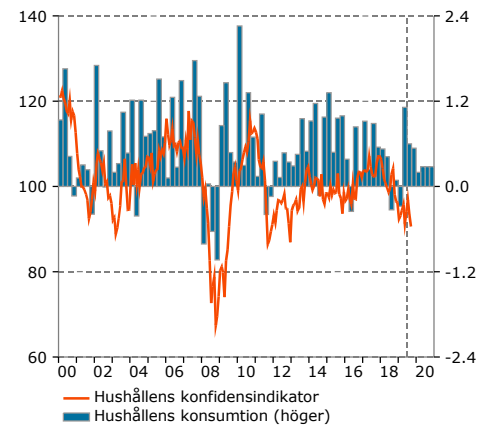
Den offentliga konsumtionen har utvecklats svagt de senaste två åren. Det beror främst på att kostnaderna för migration har minskat (se diagram 52). De avtagande migrationskostnaderna fortsätter att dämpa konsumtionstillväxten framöver, men i allt mindre omfattning. Samtidigt bidrar den demografiska utvecklingen, med allt fler yngre och äldre, till att efterfrågan på offentligfinansierade välfärdstjänster ökar relativt snabbt.

Regeringens budgetproposition för 2020 innehåller satsningar på bland annat polis, rättsväsende och försvar samt ökade statsbidrag till kommunerna som i stor utsträckning riktar sig mot skola, vård och omsorg. Samtidigt innehåller budgetpropositionen förslag om åtstramning inom arbetsmarknadsområdet.⁹

⁹ Se fördjupning "Budgetpropositionen för 2020".

Diagram 49 Hushållens konfidensindikator och hushållens konsumtion

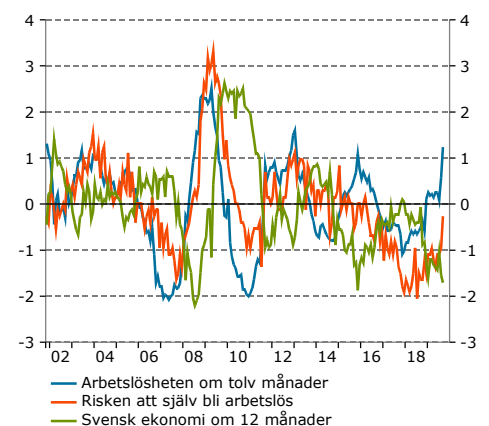
Index medelvärde=100, säsongsrensade månadsvärden respektive procentuell förändring, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 50 Hushållens syn på arbetslöshet och svensk ekonomi

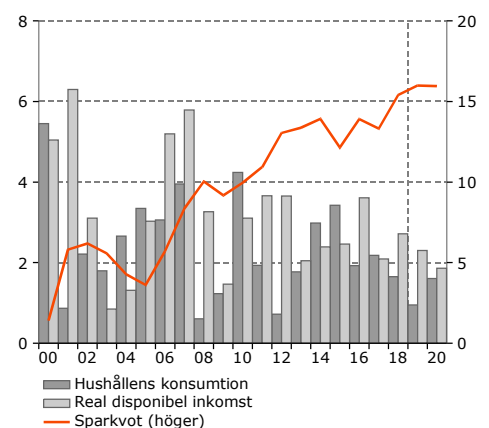
Standardiserade avvikelser från medelvärde, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 51 Hushållens konsumtion, real disponibel inkomst och sparkvot

Procentuell förändring respektive procent av disponibel inkomst plus kollektivt sparande

Anm. Sparkvoten definieras som hushållens totala sparande inkl. sparande i premie- och tjänstepension, som andel av hushållens disponibla inkomst plus sparande i premie- och tjänstepension.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Sammantaget bidrar detta till att konsumtionstillväxten växlar upp något nästa år men den förblir lägre än det historiska genomsnittet.

Tabell 6 Försörjningsbalans

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	Nivå 2018	2017	2018	2019	2020
Hushållens konsumtionsutgifter	2 157	2,1	1,6	0,9	1,7
Offentliga konsumtionsutgifter	1 259	0,1	0,4	0,6	0,7
Fasta bruttoinvesteringar	1 254	5,6	4,6	-1,4	-0,8
<i>Inhemsk efterfrågan utom lager</i>	4 670	2,4	2,1	0,2	0,8
Lagerinvesteringar ¹	47	0,1	0,5	-0,3	-0,2
<i>Inhemsk efterfrågan</i>	4 716	2,5	2,5	-0,1	0,6
Export	2 211	4,3	3,1	4,3	2,4
<i>Total efterfrågan</i>	6 927	3,1	2,7	1,3	1,2
Import	2 094	4,8	3,6	1,7	1,4
<i>Nettoexport¹</i>	117	0,0	-0,1	1,2	0,5
BNP	4 834	2,4	2,3	1,2	1,1
BNP, kalenderkorrigerad		2,7	2,4	1,2	0,8
BNP per invånare ²	475	1,0	1,1	0,2	0,2
Bytesbalans ³	115	3,3	2,4	4,6	4,9

¹ Miljarder kronor respektive förändring i procent av BNP föregående år. ² Tusental kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser. ³ Miljarder kronor respektive i procent av BNP, löpande priser.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

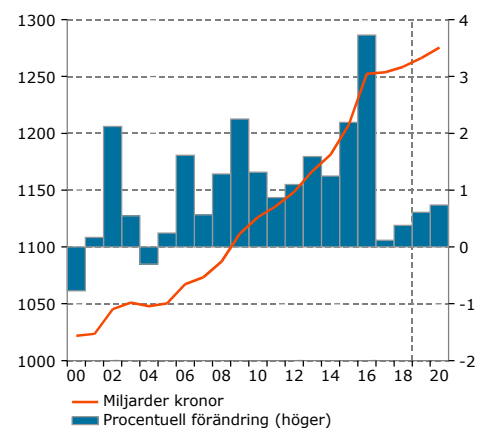
PRODUKTIONSTILLVÄXTEN INOM INDUSTRI OCH BYGG DÄMPAS

Produktionstillväxten i näringslivet bromsade in det andra kvartalet. Vissa delar av tjänsteproduktionen ökade i en hyggelig takt, till exempel utbildning och sjukvård samt informations- och kommunikationstjänster (IKT), men i industrin noterades nolltillväxt för andra kvartalet i rad och produktionen inom bygg- och anläggningsverksamhet föll.

Den svaga utvecklingen i industrin följer ett globalt mönster. För det tredje kvartalet pekar bland annat en relativt stor ökning av produktionsvärdesindex (PVI) i juli på att industriproduktionen växte igen. Den högre aktiviteten i industrin beror bland annat på att varuexporten återhämtar sig efter det svaga andra kvartalet. Den snabbare uppgången är dock tillfällig. Tillväxten för både exporten och industriproduktionen följer den globala utvecklingen framöver och blir låg i ett historiskt perspektiv (se diagram 53). Den bilden stöds av enkätbaserade indikatorer. Exempelvis har konfidensindikatorn för industrin fallit brant de senaste månaderna och befinner sig sedan i juni under sitt historiska medelvärde (se diagram 54). Det gäller även de flesta delindex, till exempel produktionsplanerna och orderingen.

Diagram 52 Offentlig konsumtion

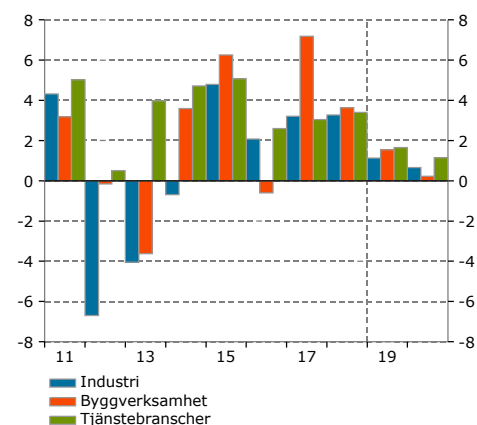
Miljarder kronor, fasta priser respektive procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 53 Produktion

Procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

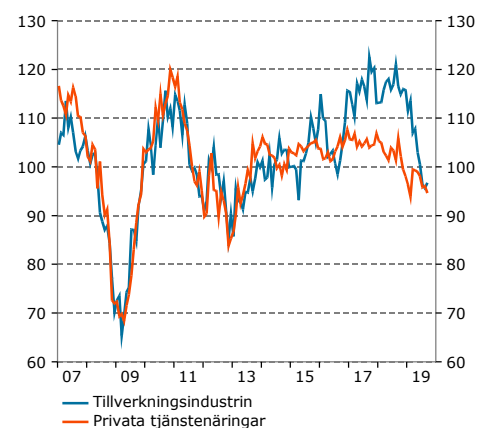

Anm. Med produktion avses förädlingsvärde.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 54 Konfidensindikatorer

Index medelvärde=100, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Avmattningen i industrin har en dämpande effekt på tjänstesektorns produktion eftersom flera tjänsteföretag är leverantörer till industrin, både i form av insatstjänster och personal via bemanning. Partihandeln, tekniska konsulter och personaluthyrningsföretag tillhör de delbranscher som påverkas mest. Men även inom tjänstebranscherna i stort dämpas aktiviteten. Tjänstesektorns konfidensindikator har också fallit, men nedgången har inte varit lika brant som för industrin (se diagram 54). Utvecklingen är också mer blandad än i industrin (se diagram 55). Även om allt fler tjänsteföretag möter en minskad efterfrågan finns fortfarande en del tjänsteföretag vars produktion begränsas av brist på personal med rätt kompetens. Det gäller bland annat verksamhet med stort behov av datakonsulter.

Tabell 7 Produktion

Miljarder kronor, respektive procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	Nivå 2018	2017	2018	2019	2020
Näringsliv	3 358	3,2	3,0	1,6	0,9
Varubranscher	1 159	3,5	2,3	1,5	0,5
Varav: Industri	671	3,2	3,3	1,1	0,7
Byggverksamhet	290	7,2	3,6	1,5	0,2
Tjänstebranscher	2 200	3,0	3,4	1,7	1,1
Offentliga myndigheter	875	1,5	0,4	0,7	0,4
Hela ekonomin ¹					
BNP till baspris	4 290	2,9	2,5	1,4	0,8
BNP till marknadspris	4 839	2,7	2,4	1,2	0,8

¹ Inklusivt hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

Anm. Med produktion avses förädlingsvärde.

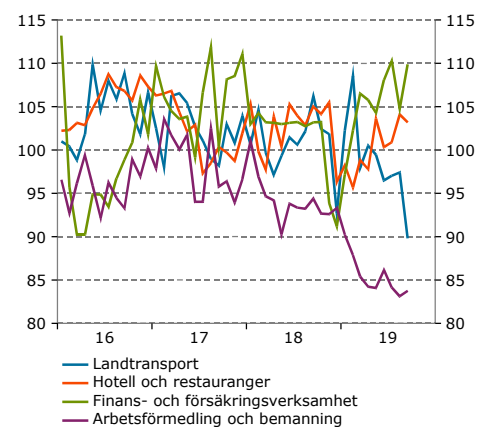
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Produktionen inom bygg- och anläggningsverksamhet föll med 1,5 procent det andra kvartalet i år. I Konjunkturbarometern är synen på bostadsbyggandet ungefär i linje med det historiska genomsnittet, medan optimismen inom anläggningsverksamhet har stigit på sistone (se diagram 56). Ett skäl till det senare är förmodligen pågående och planerade stora infrastrukturprojekt. Dessa bidrar till att efterfrågan på anläggningsverksamhet hålls uppe och produktionen ökar i en relativt god takt i år och nästa år. Utsikterna för bostadsbyggare ser mindre gynnsamma ut. Antalet påbörjade lägenheter har minskat och bostadsinvesteringarna faller ytterligare. Produktionen av bostäder faller i år och minskar något ytterligare nästa år.

Sammantaget dämpas produktionstillväxten i näringslivet från 3 procent förra året till drygt 1,5 procent i år och knappt 1 procent nästa år. Det kan jämföras med en genomsnittlig årlig tillväxt under perioden 1993-2018 på drygt 3 procent.

Diagram 55 Konfidensindikatorer för olika tjänstebranscher

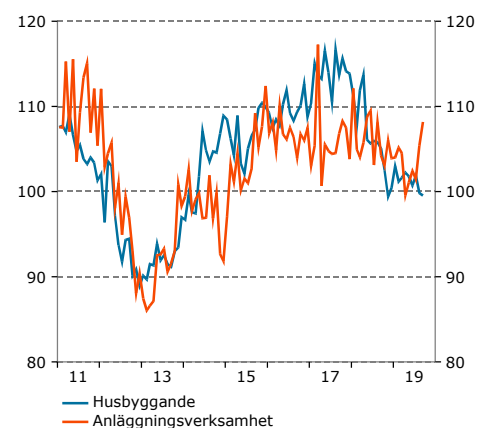
Index medelvärde=100, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 56 Konfidensindikator för husbyggande och anläggningsverksamhet

Index medelvärde=100, säsongsrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Arbetsmarknad och resursutnyttjande

ANTALET SYSSELSATTA MINSKAR

Efter flera år med snabb ökning av sysselsättningen minskade antalet sysselsatta något de första två kvartalen i år (se diagram 57). Svaga månadsutfall för sysselsättningen i juli och augusti indikerar att nedgången i sysselsättningen har accelererat det tredje kvartalet.

Sysselsättningen har ökat i samtliga åldersgrupper de senaste åren, men det är kärnarbetskraften, det vill säga personer som är 25–54 år (både inrikes och utrikes födda), som bidragit mest till tillväxten (se diagram 58).¹⁰ Det andra kvartalet i år var dock sysselsättningen inom den gruppen nästintill oförändrad, och de senaste månadsutfallen indikerar att antalet sysselsatta i kärnarbetskraften minskar tydligt det tredje kvartalet i år.

Samtidigt som sysselsättningen minskade, ökade antalet arbetade timmar något det andra kvartalet i år (se diagram 59). Arbetade timmar låg därmed kvar på en hög nivå och den genomsnittliga arbetade tiden per sysselsatt fortsatte att öka (se tabell 9). Uppgången i medelarbetstiden under senare år har till stor del drivits av en ökad medelarbetstid bland de sysselsatta inom offentlig sektor (se diagram 60). En annan förklaring till den höga medelarbetstiden är att sjukfrånvaron har minskat under senare år. Nivån på antalet arbetade timmar har även justerats upp historiskt i samband med SCB:s allmänna översyn (se rutan ”Revidering av antalet arbetade timmar”), vilket visar att medelarbetstiden varit högre än vad tidigare nationalräkenskaper visat.

Revidering av antalet arbetade timmar

I och med SCB:s allmänna översyn av nationalräkenskaperna för åren 1993–2016 har det totala antalet arbetade timmar reviderats upp med 52,3 miljoner för år 2015, vilket motsvarar ca 0,7 procent av antalet timmar det året.

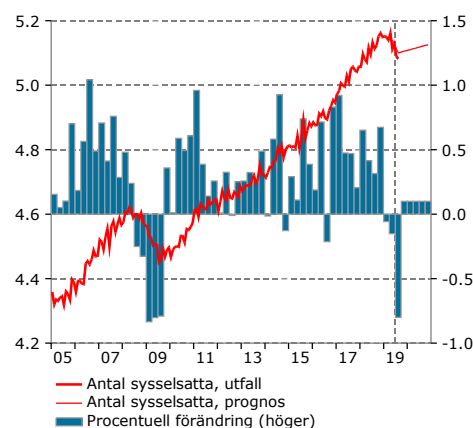
Revideringen beror på att SCB har infört en ny modell för löner i svart verksamhet i tillbakaskrivningen av arbetskostnader för åren 1993–2016. I denna modell antas svarta löner utvecklas i samma takt som vita löner inom respektive bransch. I och med att tjänstebranschernas och byggbranschens andel av lönesumman har ökat, vilket av SCB antas vara branscher med mer svartarbete än övriga branscher, har även svarta löner ökat som andel av lönesumman. De svarta lönesummorna har därmed reviderats upp med ca 20 miljarder kronor, vilket bedöms ha en motsvarande effekt på antalet arbetade timmar i svart verksamhet.¹¹ Svarta timmar som andel av totala arbetade timmar

¹⁰ Kärnarbetskraften utgör ungefär 70 procent av de sysselsatta. Unga (15–24 år) utgör närmare 10 procent, medan resterande 20 procent är äldre (55–74 år).

¹¹ Se ”Nationalräkenskaper, detaljerade årsberäkningar 1993–2017”, Statistiska meddelanden NR 10 SM 1901, SCB.

Diagram 57 Sysselsättning

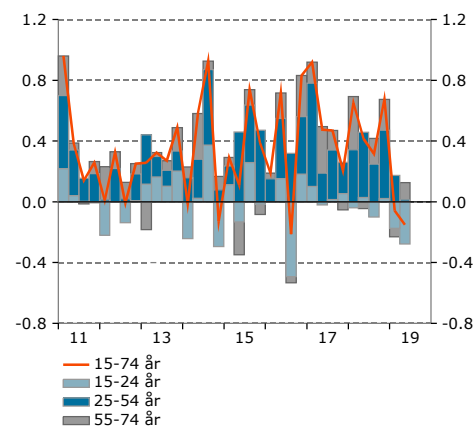
Miljoner personer respektive procentuell förändring, säsongrensade månads- respektive kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 58 Bidrag till sysselsättningstillväxten

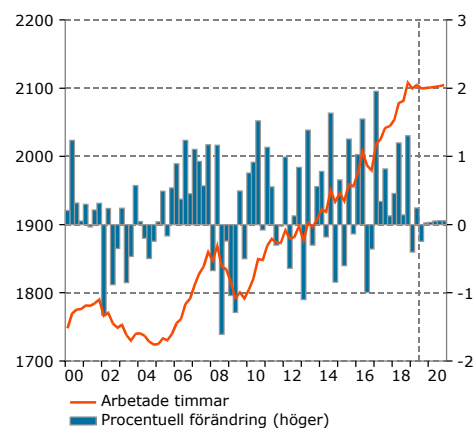
Procentuell förändring respektive procentenheter, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 59 Arbetade timmar

Miljoner timmar respektive procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

har till följd av revideringen ökat från 1,6 till 2,3 procent 2015.

Trots den svaga sysselsättningstillväxten det första halvåret i år steg inte arbetslösheten nämnvärt, eftersom även arbetskraften minskade. I juli och augusti minskade däremot sysselsättningen betydligt mer än arbetskraften, vilket resulterade i en snabbt stigande arbetslöshet (se diagram 61). Det var främst bland de inrikes födda som arbetslösheten steg i juli och augusti.

Sysselsättningen uppdelat på anställningsform visar att bland de tillsvidareanställda har sysselsättningen ökat sedan 2014 (se diagram 62). I juli och augusti i år utvecklades dock sysselsättningen bland de tillsvidareanställda svagare. De tillfälligt anställda, som fluktuerar betydligt mer, minskade mycket i juli men i augusti återhämtades delar av nedgången. Att antalet tillsvidareanställda minskar är ett tecken på en mer varaktig nedgång i sysselsättningen.

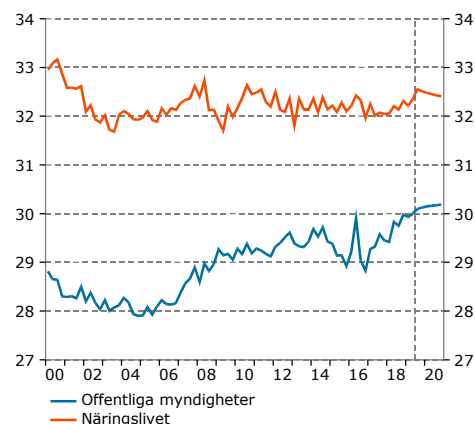
MÄTLIG SYSSELSÄTTNINGSTILLVÄXT FRAMÖVER

Månadsutfallen för juli och augusti tyder på att fallet i sysselsättningen kommer bli ännu större det tredje kvartalet i år. Konjunkturinstitutets kvartalsmodeller indikerar en tillväxt i sysselsättningen på omkring 0,2 procent det tredje kvartalet i år men Konjunkturinstitutet bedömer alltså att sysselsättningstillväxten kommer att bli betydligt lägre det tredje kvartalet till följd av de svaga månadsutfallen (se tabell 8). Från och med det fjärde kvartalet i år blir tillväxten i sysselsättningen åter svagt positiv, i linje med den fortsatta tillväxten i ekonomin. Prognosen för det fjärde kvartalet är i linje med Konjunkturinstitutets kvartalsmodeller som indikerar en ökning på omkring 0,1 procent.

Företagens anställningsplaner stöder bilden av en fortsatt svag sysselsättningstillväxt den närmaste tiden. Enligt Konjunkturbarometern var anställningsplanerna nära noll för näringslivet som helhet i september (se diagram 63). Detta innebär att ungefär lika många företag svarar att de avser öka antalet anställda på tre månaders sikt som de som svarar att de avser dra ner på antalet anställda. Det finns dock betydande skillnader mellan branscherna. Anställningsplanerna har minskat påtagligt inom tillverkningsindustrin och är nu tydligt negativa. Samtidigt har planerna inom byggsektorn återhämtat sig efter en period med negativa planer. För tjänstebanscher är anställningsplanerna fortsatt positiva, även om nettotalet har minskat på sistone.

Diagram 60 Medelarbetstid

Timmar per vecka, säsongsrensade kvartalsvärden

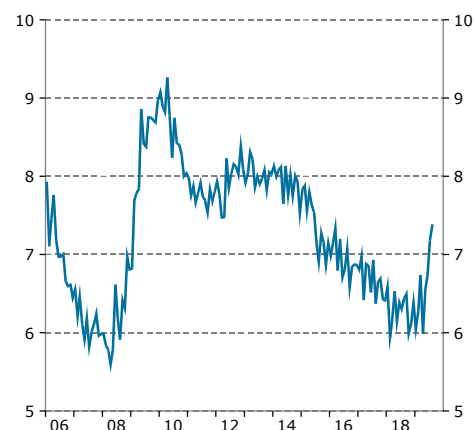

Anm. Avser nationalräkenskapernas sysselsättning.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 61 Arbetslöshet

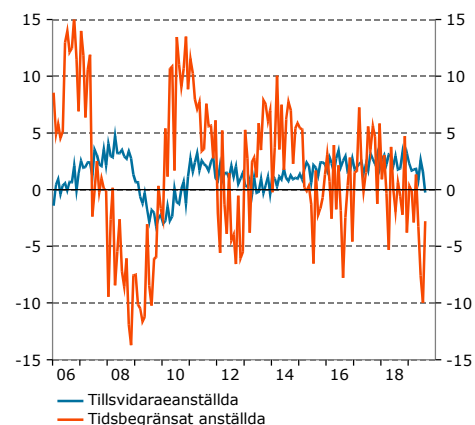
Procent av arbetskraften, säsongsrensade månadsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 62 Sysselsättning

Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 8 Utfall och prognoser för sysselsättning

Procentuell förändring jämfört med föregående kvartal, säsongrensade värden

	Utfall 2019 kv. 2	Prognos 2019 kv. 3	Prognos 2019 kv. 4
Konjunkturinstitutets prognos	-0,2	-0,8	0,1
Bayesiansk VAR-modell ¹		0,2	0,1
Bayesiansk VAR-modell ²		0,4	0,2
VAR-modeller ³		0,1	0,0

¹ Se Raoufinia, K. "Forecasting employment growth in Sweden using Bayesian VAR models", Working Paper No. 144, Konjunkturinstitutet, 2016, för en redogörelse av denna BVAR-modell.

² Se fördjupningen "Modellbaserade skattningar för BNP och sysselsättning för andra och tredje kvartalet i år" i *Konjunkturläget*, juni 2015, för en beskrivning av denna BVAR-modell.

³ Modellprognosen är ett genomsnitt av 21 modeller som inkluderar föregående kvartalsutfall och andra arbetsmarknadsindikatorer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

AVTAGANDE BRIST PÅ ARBETSKRAFT

Avmattningen på arbetsmarknaden återspeglas även i att bristen på arbetskraft successivt har minskat 2019. Nedgången syns inom samtliga branscher i näringslivet (se diagram 64). För tillverkningsindustrin är dock bristen på tekniska tjänstemän fortfarande högre än de högsta noteringarna under föregående högkonjunktur.

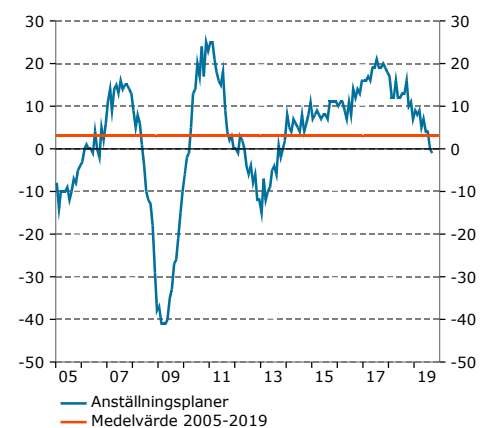
SYSSELSÄTTNINGEN UTVECKLAS SVAGT I SAMTLIGA BRANSCHER FRAMÖVER

Det är tjänstebranscherna som har bidragit mest till den starka sysselsättningsstillväxten såväl under senare år som i ett längre perspektiv (se diagram 65). Hittills i år har dock antalet sysselsatta stagnerat och det tredje kvartalet i år minskar sysselsättningen i tjänstebranscherna (se diagram 66). För helåret 2019 ökar ändå sysselsättningen jämfört med 2018 eftersom sysselsättningen inom tjänstebranscherna ökade snabbt i slutet av förra året. Sammantaget står tjänstebranscherna för det mesta av sysselsättningsstillväxten i år, även om bidraget är avsevärt mindre än de senaste åren. En fortsatt svag utveckling inom tjänstebranscherna går hand i hand med de lägre anställningsplanerna inom både de privata tjänstenäringarna och handeln de senaste två åren och den allt svagare inhemska efterfrågan (se diagram 67).

De senaste två åren har den starka konjunkturen medfört att antalet sysselsatta i industrin har ökat. Hittills i år har dock sysselsättningen i industrin minskat påtagligt och nedgången fortsätter det tredje kvartalet. Sammantaget minskar sysselsättningen i industrin både i år och nästa år, vilket är i linje med den genomsnittliga utvecklingen innan den nuvarande högkonjunkturen tog sin början. Utvecklingen i år är i linje med företagets

Diagram 63 Anställningsplaner i näringslivet

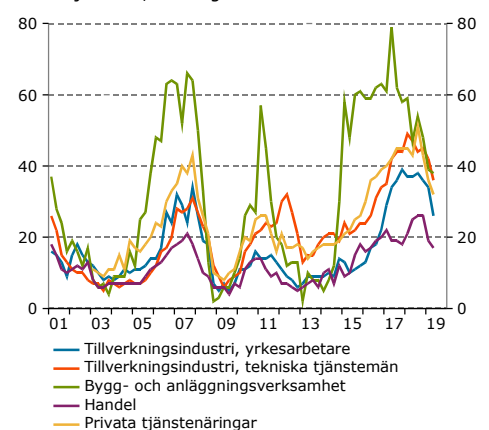
Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 64 Brist på arbetskraft i olika delar av näringslivet

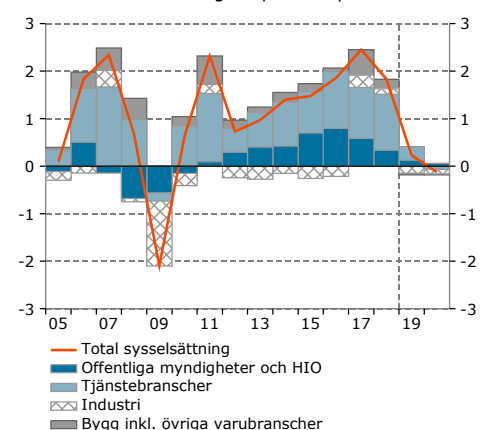
Andel ja-svar, säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 65 Bidrag till sysselsättningsstillväxten

Procentuell förändring respektive procentenheter

Anm. HIO avser hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

anställningsplaner i tillverkningsindustrin som tyder på en påtaglig minskning av antalet anställda (se diagram 67).

Inom byggsektorn har sysselsättningsstillväxten hållits uppe av en hög tillväxt i byggproduktionen under flera år. I fjol började dock personalbehoven minska. De första två kvartalen i år har sysselsättningen minskat i byggsektorn och antalet sysselsatta fortsätter att falla det tredje kvartalet. Sysselsättningen i byggbranschen blir i stora drag oförändrad i år och nästa år.

Även bland de offentliga myndigheterna har behoven av arbetskraft varit stora men framöver minskar behoven att nyanställa, vilket gör att sysselsättningsstillväxten mattas av. Men till skillnad från flera branscher inom näringslivet är sysselsättningsstillväxten fortsatt positiv nästa år (se diagram 65). Det är främst ett resultat av de fortsatta behoven av arbetskraft inom primärkommuner och landsting till följd av den demografiska utvecklingen med allt fler yngre och äldre.

ÄVEN ARBETSKRAFTEN VÄXER LÅNGSAMMARE MEN ARBETSLÖSHETEN STIGER ÄNDÅ

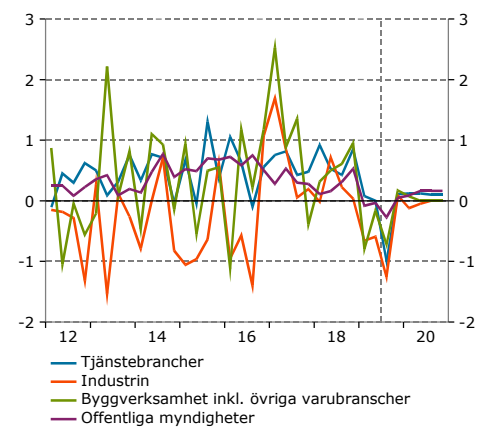
Arbetskraften har vuxit snabbt under flera år, i synnerhet under nuvarande högkonjunktur (se diagram 68). Under en högkonjunktur är det normalt att arbetskraftsdeltagandet stiger i och med att fler söker sig till arbetsmarknaden när efterfrågan på arbetskraft är hög. De senaste åren har även befolkningen vuxit snabbt, vilket har drivit på arbetskraftstillväxten ytterligare.

Under första halvåret 2019 har dock tillväxten i arbetskraften stannat av, vilket till viss del bedöms vara en konjunkturrell effekt. Framöver fortsätter arbetskraften att växa ungefär i takt med vad som motiveras av befolkningsutvecklingen.¹² Arbetskraftsdeltagandet ligger således kvar på en historiskt hög nivå (se tabell 9). Från det fjärde kvartalet i år stiger sysselsättningen, men lite långsammare än arbetskraften. Därmed stiger arbetslösheten successivt och blir 7,1 procent 2020 (se diagram 69 och tabell 9).

¹² Se fördjupningen "Befolkningen och arbetskraften växer långsammare framöver", *Konjunkturläget*, juni 2019, för en beskrivning av befolkningsstillväxten och den förändrade arbetskraftstillväxten.

Diagram 66 Sysselsättning i olika branscher

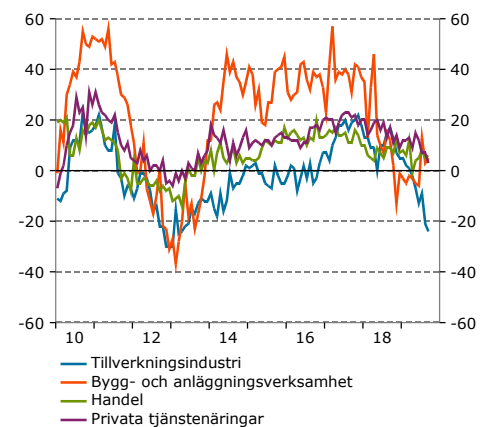
Procentuell förändring, säsongrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 67 Anställningsplaner

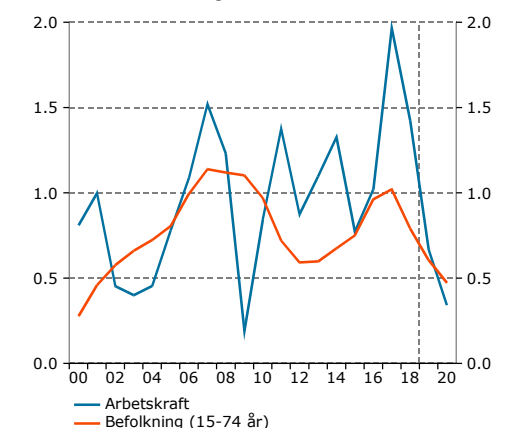
Nettotal, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 68 Befolkning i arbetsför ålder och arbetskraft

Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 9 Arbetsmarknad

Tusental personer respektive procentuell förändring, om inget annat anges

	2018	2017	2018	2019	2020
BNP till baspris ¹	4 290	2,9	2,5	1,4	0,8
Produktivitet i hela ekonomin ²	515	0,6	0,1	0,5	0,7
Produktivitet i näringslivet ²	569	0,9	0,5	0,8	1,1
Arbetade timmar ³	8 328	2,3	2,4	0,9	0,1
Medelarbetstid för sysselsatta ⁴	31,3	0,0	0,6	0,7	0,2
Sysselsättning	5 113	2,3	1,8	0,2	-0,1
Sysselsättningsgrad ⁵		67,8	68,5	68,2	67,8
Arbetskraft	5 457	2,0	1,4	0,7	0,3
Arbetskraftsdeltagande ⁶		72,7	73,1	73,2	73,1
Arbetslöshet ⁷	344	6,7	6,3	6,7	7,1
Befolkning 15-74 år	7 461	1,1	0,8	0,6	0,5
Produktivitetsgap i näringslivet		1,1	0,5	0,1	-0,1
Arbetsmarknadsgap ⁸		0,3	1,0	0,8	0,1
BNP-gap ⁹		1,2	1,6	0,9	0,0

¹ Miljarder kronor, kalenderkorrigerad. ² Kronor per timme, kalenderkorrigerade värden. ³ Miljoner timmar, kalenderkorrigerade värden. ⁴ Timmar per vecka, kalenderkorrigerade värden. ⁵ Andelen sysselsatta av befolkningen 15-74 år, procent. ⁶ Andelen personer i arbetskraften av befolkningen 15-74 år, procent. ⁷ Procent av arbetskraften. ⁸ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁹ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

TYDLIG KONJUNKTURAVMATTNING PÅ ARBETSMARKNADEN

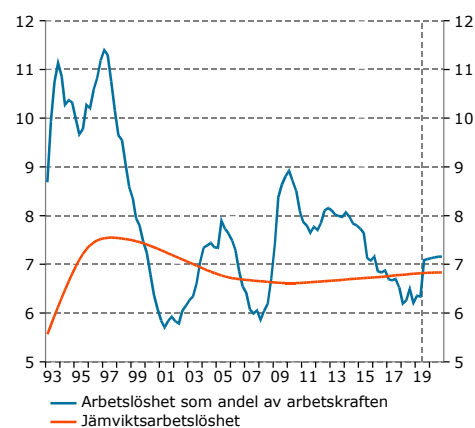
Arbetslösheten stiger och ligger över Konjunkturinstitutets bedömning av jämviktsarbetslösheten från det tredje kvartalet i år (se diagram 69). Arbetsmarknadsgapet, det vill säga det faktiska antalet arbetade timmar i förhållande till den potentiella nivån, minskar nu snabbt. Indikatorer såsom bristtalen i Konjunkturbarometern har minskat tydligt under årets första två kvartal och påkar nu på att resursutnyttjandet på arbetsmarknaden är mindre ansträngt än tidigare.

Även inom företagen finns tecken på att resursutnyttjandet har minskat. Allt fler industriföretag i Konjunkturbarometern anser att nuvarande produktionskapacitet är tillräcklig och att bristen på arbetskraft inte är lika akut längre. Samtidigt är kapacitetsutnyttjandet inom industrin enligt både Konjunkturbarometern och SCB fortfarande på högre nivåer än normalt, även om Konjunkturbarometerns kapacitetsutnyttjande har minskat den senaste tiden (se diagram 70). Detta tyder på att befintlig produktionskapacitet, såsom maskiner och personal, fortfarande används mer intensivt än normalt.

Det första halvåret i år har produktivitetstillväxten i näringslivet varit måttlig. I dagsläget bedöms faktisk produktivitet vara nära den potentiella produktivitetsnivån det vill säga att

Diagram 69 Arbetslöshet

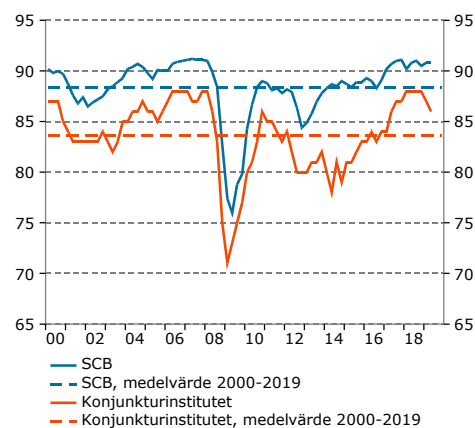
Procent av arbetskraften respektive procent av potentiell arbetskraft, säsongsrensade kvartalsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 70 Industrins kapacitetsutnyttjande

Procent, säsongsrensade kvartalsvärden

Anm. Konjunkturinstitutets kapacitetsutnyttjande avser tillverkningsindustrin.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

resursutnyttjandet inom företagen är på en ungefär normal nivå, vilket innebär att produktivitetsgapet nu är nära noll (se tabell 9).

HÖGKONJUNKTUREN EBBAR UT NÄSTA ÅR

Sammantaget är Konjunkturinstitutets bedömning att resursutnyttjandet i ekonomin som helhet har fallit tillbaka tydligt sedan slutet av 2018. Bedömningen baseras bland annat på Konjunkturinstitutets indikator för det samlade resursutnyttjandet som har minskat tre kvartal i rad (se diagram 71).¹³ Indikatorn tyder dock på att resursutnyttjandet fortfarande är högre än normalt. Nedgången i resursutnyttjandeindikatorn är bred. Av de åtta ingående delserierna har alla utom kapacitetsutnyttjandet inom industrin enligt SCB (se diagram 70) minskat under året. Konjunkturinstitutet bedömer att nedgången i resursutnyttjandet fortsätter och att konjunkturell balans nås under loppet av nästa år (se diagram 71).

Löner och priser

FORTSATT DÄMPADE LÖNEÖKNINGAR I NÄRINGSLIVET DET FÖRSTA HALVÅRET 2019

De senaste årens höga resursutnyttjande på arbetsmarknaden gjorde inte något större avtryck på lönerna i näringslivet. Löneökningstakten har varit svag jämfört med tidigare högkonjunkturer och löneökningarna utöver de centrala avtalen har varit låga (se diagram 72 och diagram 73). Det första halvåret i år har resursutnyttjandet på arbetsmarknaden minskat men lönerna i näringslivet har fortsatt att utvecklas i ungefär samma takt som i fjol.¹⁴

De senaste åren har löneökningarna i offentlig sektor varit betydligt högre än i näringslivet (se tabell 10). Men de senaste månaderna har löneökningstakten inom offentlig sektor sjunkit (se diagram 74).¹⁵

OFÖRÄNDRAD LÖNEÖKNINGSTAKT NÄSTA ÅR

Inom industrin och tjänstesektorn har löneökningstakten stigit något i år, medan det har varit en kraftig nedväxling i löneökningstakten i byggsektorn (se diagram 74). Löneökningstakten

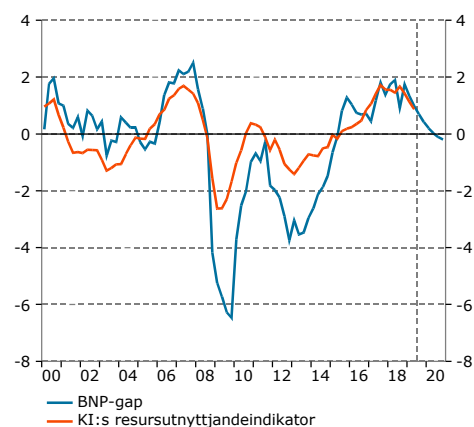
¹³ Konjunkturinstitutets resursutnyttjandeindikator baseras på en principalkomponentsanalys. För beskrivning av indikatorn se fördjupningen "En sammanfattande indikator för resursutnyttjandet i ekonomin", *Konjunkturläget*, juni 2016.

¹⁴ Uppgifterna om löneökningar det senaste året kommer från Medlingsinstitutets konjunkturlönestatistik. Konjunkturlönestatistikens lönebegrepp avser periodiserade löneökningar, vilket innebär att retroaktiva löneutbetalningar successivt medför revideringar av utfallen 12 månader bakåt. De siffror som redovisas i detta avsnitt avser utfallen i konjunkturlönestatistiken plus förväntade retroaktiva utbetalningar. Medlingsinstitutet beräknar dessa förväntade retroaktiva utbetalningar med utgångspunkt från det historiska revideringsmönstret.

¹⁵ Inom staten var löneökningarna tillfälligt låga i början av året. Det beror på att polisavtalet som slöts 2018 löpte ut tidigare i år och avtalet för 2019 gäller från hösten i år, vilket innebär några månader utan några löneökningar.

Diagram 71 BNP-gap och resursutnyttjandeindikator

Procent av potentiell BNP respektive normaliserade säsongrensade kvartalsvärden

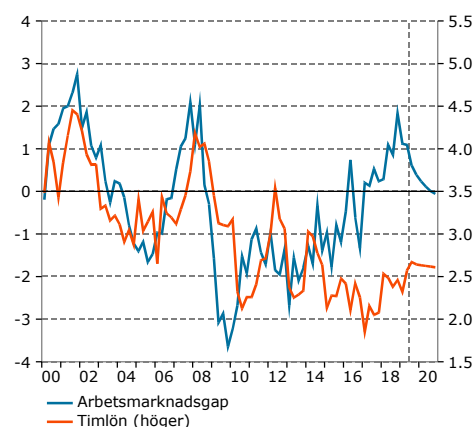

Anm. Se fotnot i texten för en beskrivning av resursutnyttjandeindikatorn.

Källa: Konjunkturinstitutet

Diagram 72 Arbetsmarknadsgap och timlön i näringslivet

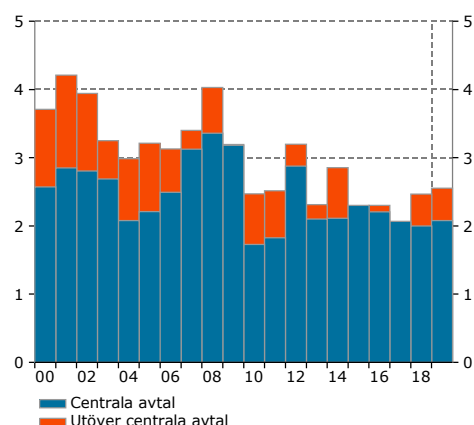
Procent av potentiellt arbetade timmar respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 73 Timlön i näringslivet

Procentuell förändring

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

inom näringslivet stiger till 2,6 procent 2019. I offentlig sektor gör det stora rekryteringsbehovet av vissa offentliganställda yrkesgrupper, såsom lärare och poliser, samt särskilda lönesatningar, att löneökningstakten blir något högre än i näringslivet som helhet 2019 (se tabell 10).

År 2020 ska nya kollektivavtal slutas i ett läge då lönsamheten inom industrin, den lönenormerande sektorn, fortfarande bedöms vara god och vinstandelen är på en hög nivå (se avsnitt nedan om lönsamhet). Konjunktoren har dock försvagats den senaste tiden och det är sannolikt att lönsamheten minskat något inom industrin. Produktivitetstillväxten i näringslivet väntas stiga något 2020, vilket ökar företagets möjlighet att bära högre löneökningar (se tabell 10). Men den snabba avmattningen på arbetsmarknaden, ett sjunkande inflationstryck samt en nedväxling i lönetillväxten i tysk tillverkningsindustri (se rutan ”Löneutvecklingen i Tyskland”) är faktorer som bidrar till att hålla tillbaka de avtalade och faktiska löneökningarna. Konjunkturinstitutet bedömer därför i nuläget att avtalsrörelsen 2020 hamnar ungefär i linje med avtalsnivåerna 2017, vilket bidrar till att löneökningstakten i hela ekonomin i stort sett är oförändrad 2020 jämfört med 2019 (se tabell 10).

Löneutvecklingen i Tyskland

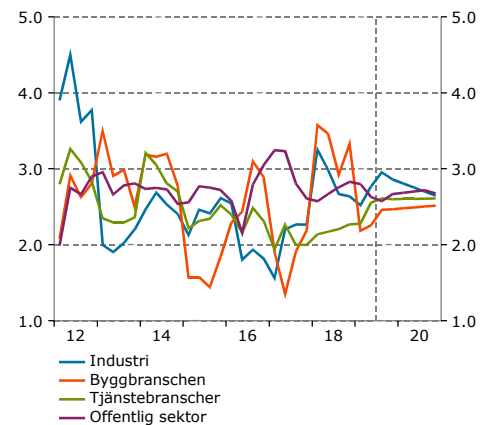
Det nuvarande ramverket för svensk lönebildning, det så kallade Industriavtalet, innebär att industrins avtalade löneökningar är normgivande även för andra branscher. Ändamålet med Industriavtalet är att ge en god reallöneutveckling som samtidigt stärker industrins konkurrenskraft. Särskilt arbetsgivarsidan brukar tolka detta som att lönerna i industrin bör öka i takt med lönerna i omvärlden.

Tyskland är Sveriges viktigaste konkurrentland och löneutvecklingen i Tyskland brukar därför användas som en referenspunkt för löneutvecklingen i omvärlden. För industrins parter är det i första hand löneutvecklingen i tysk tillverkningsindustri som är av intresse. Lönerna där har sedan 2017 ökat med ungefär 2,0 procent per år, vilket är något svagare än i tyskt näringsliv som helhet. Det är dock ungefär i nivå med den genomsnittliga löneökningstakten i svensk industri under samma period.¹⁶ Inom den tyska industrin syns nu tydliga tecken på att den svaga industrikonjunktoren haft en lönedämpande effekt. Löneökningstakten har de senaste tolv månaderna fallit och har de senaste kvartalen varit betydligt lägre än i svensk tillverkningsindustri (se diagram 75).

En fingervisning om vart de tyska lönerna är på väg ges av kollektivavtalen. Enligt en sammanställning av kollektivavtal slutna i hela ekonomin fram till och med första

Diagram 74 Timlön i olika sektorer

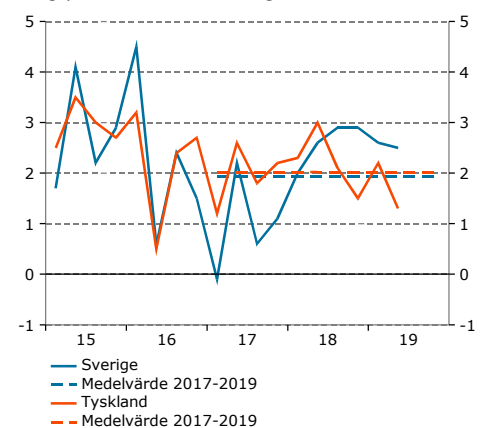
Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Anm. Medlingsinstitutet gör en nowcast av förväntade retroaktiva utbetalningarna för senaste tolv månaderna för arbetare respektive tjänstemän i näringslivet som helhet. I diagrammet har de förväntade retroaktiva utbetalningarna fördelats ut proportionerligt mellan sektorerna, betingat på fördelningen av arbetare och tjänstemän i respektive sektor. Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

Diagram 75 Timlöner i tillverkningsindustrin

Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Anm. Timlöneutvecklingen enligt lönekomponenten i Eurostats arbetskostnadsindex sammanfaller inte nödvändigtvis med timlönen enligt konjunkturlönestatistiken. Källor: Eurostat, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

¹⁶ Löneutvecklingen avser timlönekomponenten i Eurostats arbetskostnadsindex. Observera att källan ger en delvis annan bild av löneutvecklingen i Sverige än konjunkturlönestatistiken.

halvåret 2019 förväntas de avtalade lönerna stiga med 3,2 procent under 2019, med höga avtal inom bland annat metallindustrin på 4,1 procent (se diagram 76).¹⁷ Detta kan tyckas motsägelsefullt vid en tidpunkt då tysk industri befinner sig i en kraftig avmattningsfas och den faktiska löneökningstakten har fallit. Till skillnad från i Sverige är dock negativ löneglidning förhållandevis vanlig i Tyskland (se diagram 76). Detta är både en följd av att kollektivavtalen i Tyskland har en lägre täckningsgrad och av att de tyska avtalen i regel ger företagen större möjligheter att avvika nedåt från de avtalade lönerna.¹⁸ De faktiska löneökningarna 2019 kommer därför sannolikt att bli lägre än de avtalade.

LÅNGSAMMARE ÖKNING AV ENHETSARBETSKOSTNADEN BIDRAR TILL LÄGRE INFLATION NÄSTA ÅR

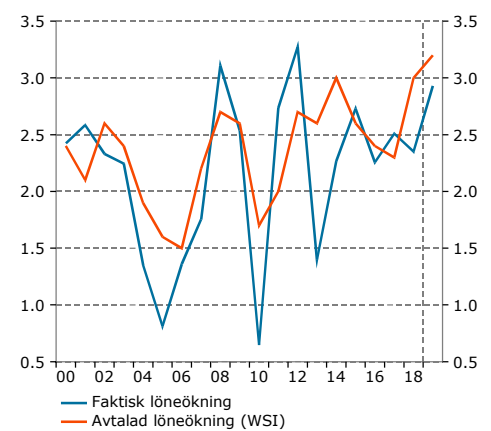
Utvecklingen av arbetskostnaden per producerad enhet visar hur arbetskostnaden per timme (enligt nationalräkenskaperna) utvecklas i relation till produktiviteten och är ett mått på kostnadsstrycket inom företagen.¹⁹ Enhetsarbetskostnaden ökade med över 2 procent 2018 och beräknas göra det även i år (se diagram 77).

På lång sikt är det rimligt att förvänta sig ett starkt samband mellan enhetsarbetskostnadens utveckling och inflationen, men på kort sikt kan sambandet vara mindre starkt, bland annat eftersom produktiviteten fluktuerar en hel del på kort sikt.

Nästa år stiger produktivitetstillväxten något medan arbetskostnaden, till följd av sänkta arbetsgivaravgifter (främst på grund av det nya ingångsavdraget) växer långsammare än timlönen (se fördjupningen ”Budgetpropositionen för 2020”). Enhetsarbetskostnaden ökar då långsammare. Det dämpar kostnadsstrycket för företagen, vilket i sin tur verkar återhållande på inflationen.

Diagram 76 Timlöner i hela ekonomin, Tyskland

Årlig procentuell förändring

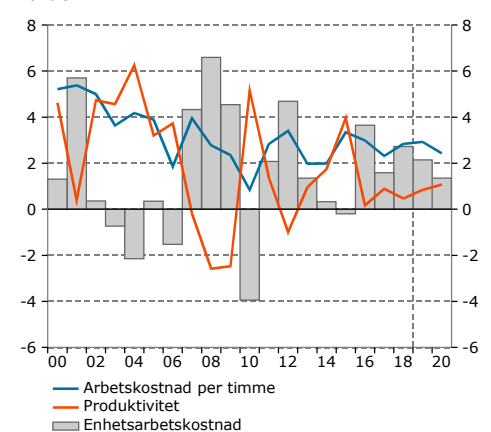

Anm. Siffrorna över faktiska och avtalade löner 2019 avser utfall till och med andra kvartalet. De faktiska löneökningarna är från tyska statistiska centralbyråns (Statistische Bundesamts) lönemått.

Källor: Statistisches Bundesamt, Macrobond, WSI och Konjunkturinstitutet.

Diagram 77 Enhetsarbetskostnad i näringslivet

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

¹⁷ Sammanställningen är gjord av det fackliga tyska forskningsinstitutet WSI. Se ”Tarifflöhne steigen 2019 durchschnittlich um 3,2 Prozent”, pressmeddelande, 1 augusti 2019, Wirtschafts- und Sozialwissenschaftliches Institut (WSI).

¹⁸ De så kallade öppningsklausulerna i tyska kollektivavtal tillåter företag med ekonomiska svårigheter att avvika från lönenivåerna i de centrala avtalen genom lokala förhandlingar. Se Dustmann, C., B. Fitzenberg, U. Schönberg och A. Spitz-Oener, ”From Sick Man of Europe to Economic Superstar: Germany’s Resurgent Economy”, *Journal of Economic Perspectives* 28, 2014.

¹⁹ Arbetskostnaden enligt nationalräkenskaperna (NR) utgörs av lönesumman och arbetsgivaravgifter. NR-statistiken över löner skiljer sig från konjunkturlönestatistiken i flera avseenden. På kort sikt avviker ofta löneutvecklingen enligt NR från löneutvecklingen enligt konjunkturlönestatistiken.

Tabell 10 Timlön och arbetskostnad

Procentuell förändring respektive procent

	2017	2018	2019	2020
Timlön, KL, hela ekonomin	2,3	2,5	2,6	2,6
Timlön, KL, i näringslivet	2,0	2,5	2,6	2,6
Timlön, KL, offentlig sektor	3,0	2,7	2,7	2,7
Timlön, NR, i näringslivet ¹	2,5	2,2	2,9	2,6
Arbetsgivaravgifter ² (i procent av lönen), näringslivet	42,1	43,1	43,1	42,9
Arbetskostnad per timme, näringslivet ^{1,3}	2,3	2,8	2,9	2,4
Produktivitet, näringslivet ^{1,4}	1,0	0,5	0,9	1,1
Justerad enhetsarbetskostnad, näringslivet ^{1,5}	1,2	2,3	2,0	1,4
Justerad vinstandel, procent av förädlingsvärde, näringslivet ⁵	36,3	35,8	36,0	36,0

¹ Kalenderkorrigerade värden. ² Kollektiva avgifter och löneskatter. ³ NR-lön och arbetsgivaravgifter. ⁴ Förädlingsvärdet i näringslivet exklusive små- och fritidshus delat med arbetade timmar. ⁵ Exklusive små- och fritidshus samt justerad för antalet timmar utförda av egenföretagare.

Anm. Konjunkturlönestatistiken (KL) respektive nationalräkenskaperna (NR). Timlönen enligt nationalräkenskaperna mäts som lönesumman dividerat med anställdas arbetade timmar.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

GOD LÖNSAMHET INOM INDUSTRIEN MEN SÄMRE INOM TJÄNSTESEKTORN

Vinstandelen visar hur stor del av näringslivets förädlingsvärde som går till kapitalersättningar och bolagsskatt. Om enhetsarbetskostnaden stiger snabbare än förädlingsvärdepriset sjunker vinstandelen och vice versa.²⁰ Sedan 2015 har vinstandelen sjunkit något, men samtidigt har företagens egna kvartalsvisa bedömningar av lönsamhetsläget i Konjunkturbarometern i huvudsak förblivit positiva (se diagram 78).

Det är framför allt industriföretagen som är nöjda med lönsamheten (se diagram 79). I industrin har inte heller vinstandelen sjunkit de senaste åren (se diagram 80). En bidragande orsak till god lönsamhet i industrin är sannolikt den svaga växelkursen. Under andra kvartalet sjönk lönsamhetsomdömena inom industrin. Då konjunkturen har försvagats de senaste månaderna är det sannolikt att lönsamheten har minskat ytterligare något inom industrin efter sommaren.²¹

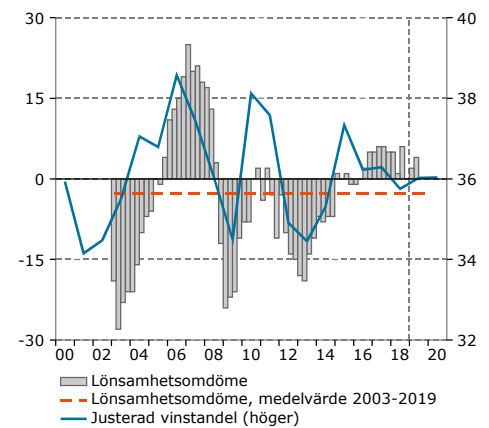
Lönsamhetsomdömena inom både handeln och de privata tjänstenäringsarna är lägre och vinstandelen i tjänstesektorn (inklusive handeln) har sjunkit sedan 2015 (se diagram 79 och diagram 80). För näringslivet sammantaget ligger vinstandelen stilla under 2019 och 2020 (se diagram 78). Den justerade

²⁰ Förädlingsvärdepriset, även kallad förädlingsvärdedeflatorn, är ett implicit prisindex för företagets bruttoproduktion minus insatsförbrukningen. Om priserna på företagets insatsvaror stiger, men försäljningspriserna ligger still, så sjunker förädlingsvärdepriset.

²¹ Lönsamhetsomdömen i Konjunkturbarometern avser det andra kvartalet i år.

Diagram 78 Lönsamhet i näringslivet

Procent, årsvärden respektive netttotal, säsongsrensade kvartalsvärden

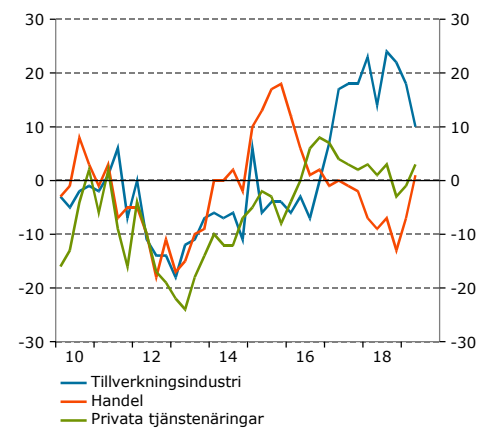

Anm. Vinstandelen är beräknad exklusive små- och fritidshus samt justerad för antalet timmar utförda av egenföretagare

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 79 Lönsamhetsomdöme i tillverkningsindustrin, handeln och privata tjänstenärings

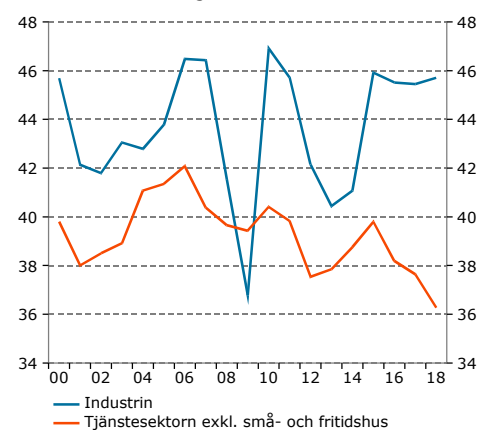
Netttotal, säsongsrensade kvartalsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 80 Vinstandel i industrin och tjänstesektorn

Procent av förädlingsvärdet

Anm. Vinstandelarna är beräknade till baspris och är inte justerade för egenföretagare.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

vinstandelen exklusive små- och fritidshus är på en normal nivå sett i ett historiskt perspektiv.

INFLATIONEN UNDER MÅLET SOMMAREN 2019

Under inledningen av 2019 pendlade KPIF-inflationen kring Riksbankens inflationsmål på 2,0 procent. Under sommaren har dock inflationen sjunkit, senast till 1,3 procent i augusti (se diagram 81). Nedgången beror till viss del på att prisstatistiken sedan januari i år inkluderar det allmänna tandvårdsbidraget (se rutan ”Effekten av ändrad metod för mätning av priset på tandvård”).

Effekten av ändrad metod för mätning av priset på tandvård

Det allmänna tandvårdsbidraget innebär att varje individ får en ’check’ den 1 juli som kan utnyttjas till att (del)betala tandvård närsomhelst de kommande 24 månaderna.²² Bidragsbeloppet höjdes 2018. För personer mellan 30–64 år höjdes bidraget från 150 till 300 kronor per år. Före 2019 tog SCB inte hänsyn till det allmänna tandvårdsbidraget i beräkningen av konsumentpriset för tandläkararvode i Konsumentprisindex.²³ Från och med januari 2019 ingår bidraget i beräkningen. Detta fick till följd att konsumentpriset sjönk kraftigt i juli, den månad då bidraget tillgodoräknas konsumenten (se diagram 82). Bidraget till inflations-takten blev, tillsammans med eventuella andra prisförändringar inom tandvården oberoende av bidraget, knappt –0,2 procentenheter för KPI totalt.²⁴

I takt med att konsumenterna förbrukar sitt tandvårdsbidrag stiger priset igen. Det får till följd att konsumentpriset på tandvård stiger månad för månad under övriga delar av året. Förutsatt att bidraget finns kvar kommande år väntas säsongsmönstret förbli snarlikt, med prisuppgångar alla månader förutom i juli då konsumentpriset sjunker igen. Därmed kommer KPI-inflationen, som avser 12-månaders perioder, inte att påverkas av bidraget i lika hög grad kommande år.

Varuprisinflationen har tilltagit i år och ökningen fortsätter en bit in på nästa år (se diagram 83). Uppgången beror till stor del på höga livsmedelspriser (se diagram 84). Till prisuppgången bidrog fjolårets dåliga skördar, och den svaga svenska växelkursen har också haft betydelse. I år är både de europeiska och svenska

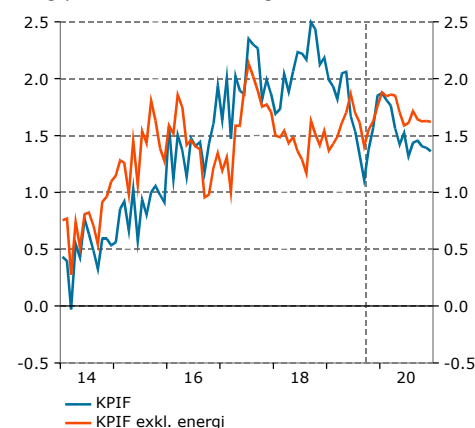
²² Se websidan om tandvårdsstödet på: www.folktandvarden.se.

²³ Se ”Prisvariabel i mätningen av tandvård”, PM till nämnden för KPI, sammanträde nr 4, 2018-05-22. Tillgänglig på www.scb.se.

²⁴ Se ”Konsumentprisindex (KPI), juli 2019”, nyhet på www.scb.se och ”Ändringar i KPI från 2019”, Information 29 januari 2019 på www.scb.se.

Diagram 81 Konsumentpriser

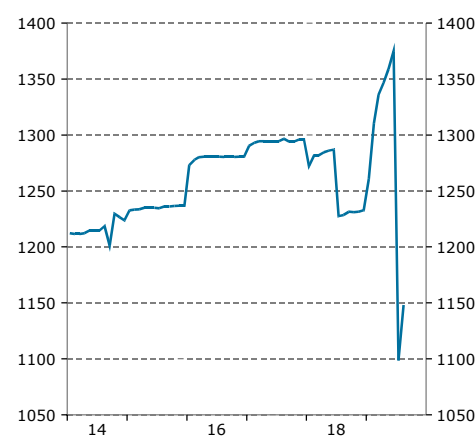
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 82 Tandläkararvode i konsumentprisindex

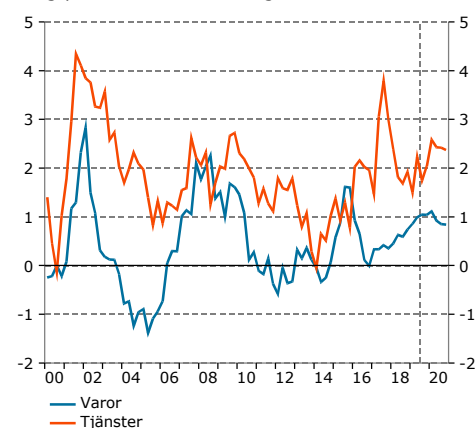
Prisindex 1980=100

Källa: SCB.

Diagram 83 Varu- och tjänstepriser i KPI

Årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Anm. Varor exkl. energivaror och tjänster exkl. tjänster direkt knutna till boendet.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

skördarna överlag större och de europeiska spannmålspriserna har fallit sedan förra årsskiftet (se diagram 85).²⁵

Tillsammans med att effekterna av kronförsvagningen gradvis klingar av, gör det att varuprisinflationen dämpas under nästa år. Miljöskatter såsom den aviserade skatten på plastbärkassar och den nyligen höjda kemikalieskatten²⁶ motverkar nedgången något.

Tjänstepriserna fortsätter att öka med knappt 2 procent i år. Tjänstepriserna har hållits tillbaka av minskad efterfrågan på flygresor, och därmed fallande priser på utrikesresor under delar av 2019, trots att växelkursen försvagats (se diagram 86). Nästa år stiger priserna på utrikesresor igen, vilket bidrar till att tjänstepriserna då stiger något snabbare jämfört med i år (se tabell 11).²⁷

Sammantaget innebär detta att inflationen i termer av KPIF exklusive energi stiger något i år och nästa år (se tabell 11).

LÄGRE KONSUMENTPRIS FÖR EL 2020

Nästa år dämpas ändå KPIF-inflationen något, bland annat till följd av ett fallande konsumentpris för el. I september 2019 var spotpriset för el fortfarande lägre än motsvarande månad 2018 (se diagram 87).²⁸ Terminshandeln indikerar lägre priser under 2020. Tillsammans med små förändringar i drivmedelspriserna och en liten nedgång i elnätsavgiften innebär detta totalt sett lite lägre energipriser för konsumenterna 2020 (se diagram 88).

²⁵ Se "Skördeprognos för spannmål och oljväxter 2019" Jordbruksverket, och "Short term outlook for EU agricultural markets in 2019 and 2020", EU-kommissionen, Nr. 24, sommaren 2019. Tillgänglig via ec.europa.eu.

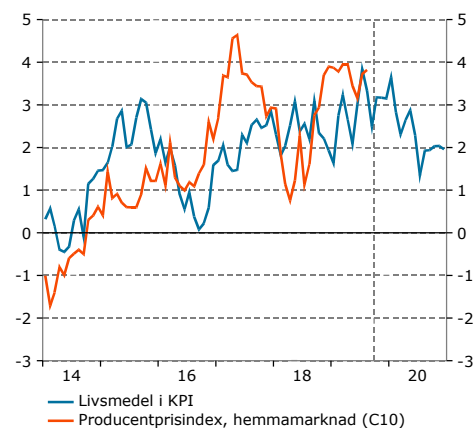
²⁶ Se "Nyheter inom punktskatter" på www.skatteverket.se.

²⁷ Prisutvecklingen för utrikesresor 2019 kan också ha påverkats av en metodförändring i hur priserna mäts. Se "Effekter av ny insamlingsmetod för flygcharter", PM till nämnden för KPI maj 2019. Tillgänglig på www.scb.se.

²⁸ Ett genomsnittspris för hela Sverige har beräknats utifrån landets fyra prisområden.

Diagram 84 Livsmedelspriser

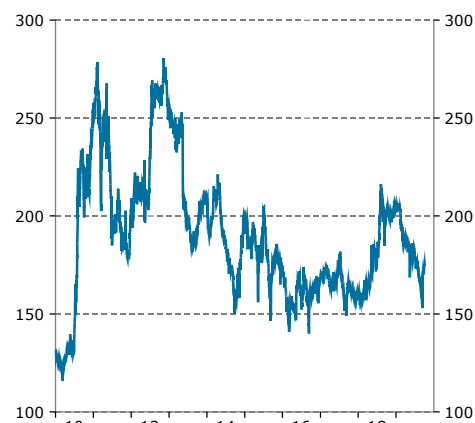
Årlig procentuell förändring, månadsvärden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 85 Terminspris för vete

Euro per ton, dagsvärden

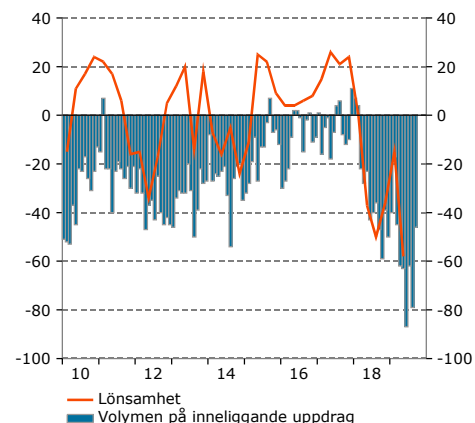

Anm. Kvarnvetet med leverans i Rouen eller Dunkirk med några månaders framförhållning (MATIF-vete, första terminsposition).

Källor: Euronext och Macrobond.

Diagram 86 Researrangörer och resebyråer

Nettototal, säsongsrensade kvartals- respektive månadsvärden

Anm. Avser branscher med SNI-kod N79.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tabell 11 Konsumentpriser

Procent respektive procentuell förändring

	Vikt				
	2019	2017	2018	2019	2020
KPI	100	1,8	2,0	1,8	1,5
Räntekostnader, räntesats ¹		-3,0	-4,9	2,0	-1,3
KPIF	100	2,0	2,1	1,7	1,5
Varor	44	0,4	0,6	1,0	0,9
Tjänster	30	2,8	1,9	1,9	2,5
Boende exkl. räntekostnader och energi ²	15	1,4	1,8	2,0	1,7
Energi ³	7	5,8	10,5	3,3	-0,8
Räntekostnader, kapitalstock ¹	3	9,4	7,1	5,8	5,2
KPIF exkl. energi	93	1,7	1,4	1,6	1,7
HIKP		1,9	2,0	1,7	1,4

¹ Räntekostnader i KPI utgörs av produkten av kapitalstock och räntesats. ² Avser hyror, reparationskostnader, avskrivningar (renoveringskostnader), tomträttsavgäld och fastighetskatt, försäkringskostnader, kostnader för vatten, avlopp, renhållning och sotning. ³ Energi avser kostnader för el, gas, uppvärmning och drivmedel.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

LÅG INFLATION MOT SLUTET AV ÅR 2020

Effekter av kronförsvagningen under 2018 och 2019 bidrar för närvarande till att inflationen i Sverige hålls uppe. Utan kronförsvagningen hade varuprisinflationen varit ännu lägre. När effekterna av den tidigare deprecieringen ebbar ut under loppet av 2020 avtar inflationstrycket. Lägre energipriser, en svagare konjunktur i omvärlden och en jämförelsevis svag ökningstakt i enhetsarbetskostnaderna, bidrar också till en mer dämpad konsumentprisinflation. Dessutom förväntas hyresökningarna förbli måttliga 2020 (se diagram 89). Hyror och bostadsrättsavgifter utgör knappt tio procent av konsumtionskorgen. Utfallen i hyresförhandlingarna tillsammans med bostadsrättsföreningarnas kostnadsutveckling har därför stor betydelse för inflationsutvecklingen totalt sett. För helåret 2020 stiger konsumentprisindex med fast bostadsränta (KPIF) med 1,5 procent. Men mot slutet av året är ökningstakten endast 1,4 procent. Eftersom reporäntan inte höjs förrän 2022 kommer KPI att stiga med ungefär lika mycket som KPIF 2020 (se tabell 11).

Handelskriget mellan USA och Kina kan ge lägre priser i Sverige

Att USA och Kina höjer tullarna på varandras varor kan påverka svenska konsumentpriser på flera olika sätt. Dels uppstår regionala prisskillnader. Exempelvis har priset på spannmål och sojabönor sjunkit i USA då efterfrågan från Kina har minskat.²⁹ Exporten som tidigare gick från USA till Kina kan till viss del ledas om till Europa, vilket pressar

²⁹ Se "On the front lines: Trade war sinks North Dakota soybean farmers", Reuters 22 augusti 2019.

Diagram 87 Spotpris på el, Sverige

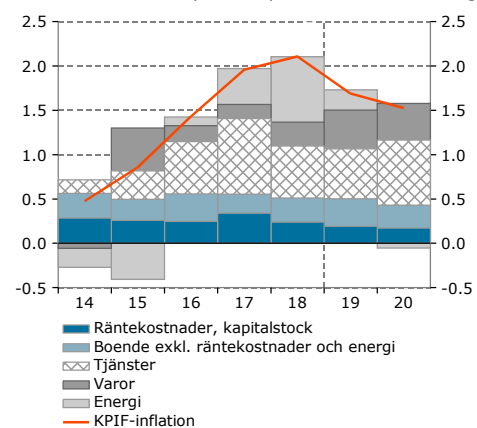
Öre per kilowattimme (KWh), månadsvärden

Källor: Nord Pool Spot och Konjunkturinstitutet.

Diagram 88 Bidrag till KPIF-inflationen

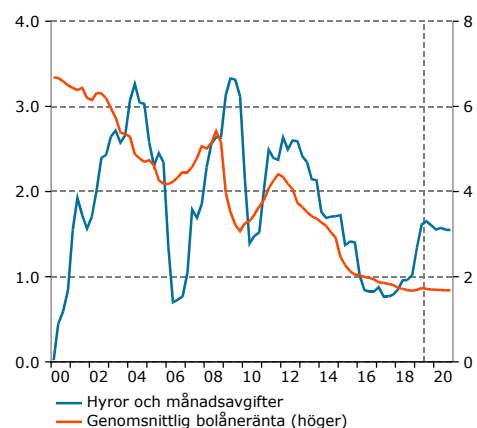
Procentenheter respektive procentuell förändring

Anm. Beräkningen av bidragen är approximativ. Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 89 Hyror och månadsavgifter i KPI och räntor

Årlig procentuell förändring respektive procent, kvartalsvärden

Anm. Före 2017 avser serien "Hyror och månadsavgifter" endast hyror. Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

de europeiska priserna. Samtidigt ökar kinesisk efterfrågan på europeiska produkter relativt USA-producerade vilket har motsatt effekt. Nettoeffekten beror på hur de globala handelsflödena med varan ifråga ser ut, och hur lätt det är att leda om handeln.

Den viktigaste kanalen för hur handelskriget påverkar priserna är troligtvis genom dess effekt på konjunkturen. Lägre investeringsvilja hos företagen och minskad tillförsikt hos hushåll innebär minskad efterfrågan, vilket dämpar den globala prisutvecklingen. I Kina har exempelvis producentpriserna sjunkit de senaste månaderna.³⁰ En tredje kanal är via företagets kostnader. Tullarna innebär högre produktionskostnader för alla företag med delar av värdekedjan i något av dessa två länder.

³⁰ Se "China producer prices fall for first time in three years, deflation worries re-surface", Reuters 9 augusti 2019.

Scenario för svensk ekonomi och ekonomisk politik

Svensk ekonomi befinner sig i en konjunkturavmattning efter flera år med ett ansträngt resursutnyttjande. Ekonomin går mot ett balanserat resursutnyttjande under 2020 och stabiliserar sig där 2021–2023. Arbetslösheten, som stiger i år och nästa år, kommer att vara högre än jämviktsarbetslösheten fram till 2023. Konjunkturavmattningen bidrar till att inflationstrycket blir lågt och det dröjer till 2023 innan inflationen når målet. Finanspolitiken antas därför bli något åtstramande 2021–2022 så att det strukturella sparandet ökar. Det strukturella sparandet i offentlig sektor är i underkant 2019 sett till överskottsmålet. Finanspolitiken antas därför bli något åtstramande 2021–2022 så att det strukturella sparandet ökar till 0,3 procent av potentiell BNP, vilket är i linje med överskottsmålet.

Scenario för svensk ekonomi 2021–2023

SVENSK KONJUNKTUR MATTAS AV 2019–2020

Scenariot tar sin utgångspunkt i Konjunkturinstitutets prognos för åren 2019–2020. Efter ett antal år med högkonjunktur, med ett ansträngt resursutnyttjande som nådde sin topp under 2018, mattas konjunkturen av under 2019–2020. Ekonomin befinner sig fortfarande i högkonjunktur 2019 men når ett balanserat resursutnyttjande 2020. Avmattningen sker på bred front. Exporten bidrar till att hålla uppe tillväxten i BNP i år men mattas av nästa år i takt med den pågående internationella konjunkturavmattningen. Bostadsinvesteringarna, som har varit en drivande faktor under denna högkonjunktur, fortsätter att minska i år. Även investeringarna i övriga näringslivet minskar nästa år. Hushållens konsumtion, som hittills haft en ovanligt låg tillväxt givet konjunkturen, fortsätter att växa jämförelsevis svagt i år och nästa år. Avmattningen syns även tydligt på arbetsmarknaden där sysselsättningen, som till och med 2018 ökat mycket, i stort sett är oförändrad i år och nästa år. Arbetslösheten, som de senaste två åren legat under den nivå Konjunkturinstitutet bedömer som jämviktsarbetslösheten, stiger nu och blir högre än jämviktsnivån 2020. Inflationen är under inflationsmålet både 2019 och 2020.

AVMATTNINGEN DRIVER EKONOMIN MOT NORMALT RESURSUTNYTTJANDE I SCENARIOT

Tillväxten i BNP ökar något under 2021–2023 (se diagram 90). Både BNP-gapet och arbetsmarknadsgapet stabiliserar sig runt noll under 2021–2023 och svensk ekonomi kan då sägas vara i konjunkturrell balans (se diagram 91). Tillväxten drivs främst av

Vad skiljer scenario från prognos?

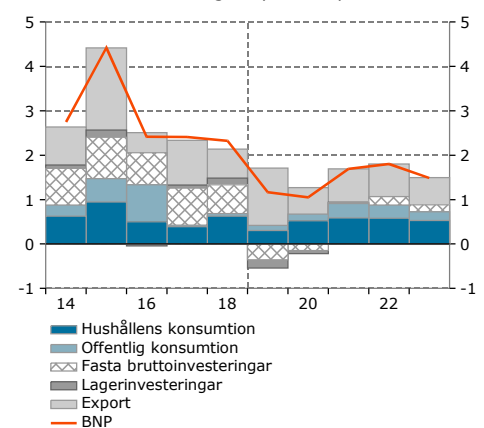
Prognos är Konjunkturinstitutets bedömning av den mest troliga utvecklingen av svensk ekonomi till och med 2020.

Scenariot tar vid där prognosen slutar och är en konsistent beskrivning av utvecklingen de följande tre åren. Scenariot bygger på följande antaganden:

- Inga nya störningar drabbar ekonomin. Ekonomin strävar därför mot ett konjunkturrellt balanserat resursutnyttjande.
- Finanspolitiken anpassas så att överskottsmålet uppfylls på sikt, av Konjunkturinstitutet operationaliserat som att det strukturella sparandet i offentlig sektor når 0,3 procent av potentiell BNP. Penningpolitiken bedrivs så att målet om en inflation på 2 procent nås på sikt.
- BNP-tillväxten är på längre sikt utbudsbestämmd och beror därmed i huvudsak på produktivitetstillväxten och hur utbudet av arbetskraften utvecklas.
- Sveriges överskott i bytesbalansen bedöms falla tillbaka på längre sikt. Det sker genom ett successivt lägre hushållssparande. Denna utveckling sammanfaller med en successivt starkare real växelkurs.
- Offentlig konsumtion och investeringar utvecklas i linje med det demografiskt betingade behovet. Det innebär bland annat oförändrad personaltäthet i offentligt finansierade verksamheter och en standardhöjning ungefär i linje med historisk utveckling sett till överskottsmålet.

Diagram 90 Importjusterat bidrag till BNP-tillväxten

Procentuell förändring respektive procentenheter

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

att den inhemska konsumtionen ökar samtidigt som investeringar inklusive lager inte längre minskar. Exporten, som ökar relativt lite 2020, växer något starkare igen fram till 2023 (se diagram 90). Tillväxten i den inhemska konsumtionen bidrar till att antalet arbetade timmar ökar under 2021–2023. Medelarbetsstunden, som har ökat relativt mycket hittills under 2019, minskar dock återigen från 2021. Sammantaget innebär det att sysselsättningen åter ökar 2021–2023. Arbetslösheten ökar ytterligare något 2021 innan den minskar ner mot Konjunkturinstitutets bedömning av nivån för jämviktsarbetslösheten. Samtidigt är inflationstrycket i ekonomin fortsatt relativt lågt under 2021. Det beror bland annat på att lönerna ökar relativt långsamt vilket bidrar till en långsamt ökande enhetsarbetskostnad, det vill säga företagens kostnader per producerad enhet. Samtidigt förstärks kronan vilket dämpar importpriserna. Kronan fortsätter att förstärkas fram till 2023 men ökande enhetsarbetskostnader bidrar till att inflationstrycket ökar och att inflationsmålet nås 2023.

TILLVÄXTEN I INHEMSK KONSUMTION VÄXLAR UPP

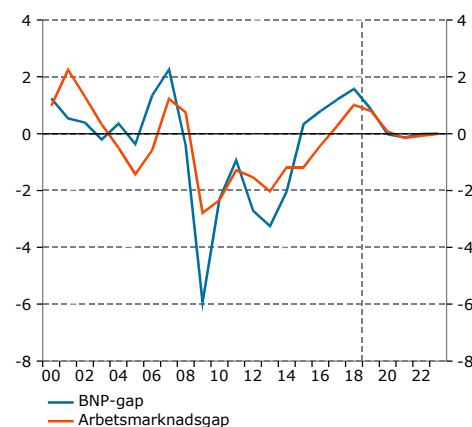
Den totala inhemska konsumtionen, det vill säga hushållens och den offentliga sektorns konsumtion, är för närvarande historiskt sett låg som andel av BNP. Hushållens konsumtionstillväxt dämpas i år och nästa år av ett ökat försiktighetssparande, bland annat till följd av en stor osäkerhet om den ekonomiska utvecklingen. Den offentliga konsumtionen växer relativt långsamt även i år och nästa år, bland annat på grund av minskade migrationskostnader (se diagram 92).

Tillväxten i hushållens konsumtion ökar under 2021–2023. Osäkerheten om framtiden minskar i scenariot vilket bidrar till att hushållen drar ner på sitt försiktighetssparande och ökar sin konsumtion mot en mer historiskt genomsnittlig tillväxt (se diagram 93). Finanspolitiken är något expansiv under 2020 men stramas åt i en långsam takt under 2021 och 2022 vilket har en dämpande effekt på disponibelinkomsterna. Räntorna som hushållen möter fortsätter att vara låga under hela scenariot. Korta räntor börjar stiga först 2022 och gör då att hushållens utgifter för bostadslån och andra krediter börjar stiga. Det har en något dämpande effekt på disponibelinkomsterna 2023. Sammantaget växer hushållens konsumtion något snabbare än inkomsterna. En del av konsumtionsökningen finansieras därmed genom ett minskat sparande. Även den demografiska utvecklingen med en ökad andel äldre bidrar till ett lägre sparande bland hushållen. Detta innebär att sparkvoten faller framöver.

Under 2021–2023 växer den offentliga konsumtionen i takt med den demografiska utvecklingen och till följd av en standardhöjning i linje med historiskt mönster samtidigt som nedtrappningen av migrationskostnaderna inte längre dämpar utvecklingen. Antalet unga och äldre, som är den del av befolkningen som konsumerar offentliga tjänster i störst utsträckning, ökar

Diagram 91 BNP-gap och arbetsmarknadsgap i Sverige

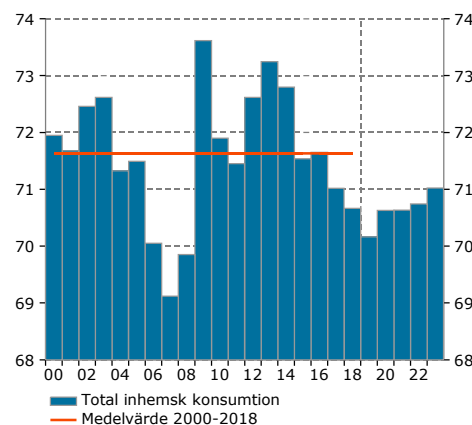
Procent av potentiell BNP respektive potentiellt arbetade timmar

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 92 Total inhemska konsumtion

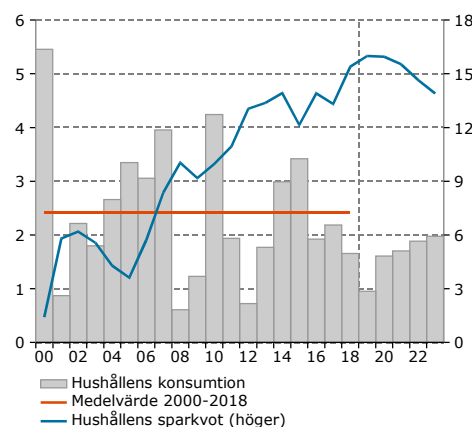
Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 93 Hushållens konsumtion och sparkvot

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden, respektive procent av disponibel inkomst

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

jämförelsevis snabbt kommande år. Offentlig konsumtion ökar därför något som andel av BNP under 2021–2023.

INTERNATIONELL KONJUNKTUR DÄMPAR SVENSK EXPORT

Utvecklingen av svensk export följer i hög grad den internationella konjunkturen och särskilt utvecklingen i Europa eftersom svensk export i stor utsträckning går till närliggande länder. Många av Sveriges viktigaste exportländer är också inne i en konjunkturavmattning. Under 2021 och 2022 hålls exporten uppe av att svensk exportmarknad ökar något samtidigt som kronan fortsätter att vara relativt svag. Detta bidrar till att nettoexporten stiger något som andel av BNP under dessa år (se diagram 94). Därefter förstärks kronan i en allt snabbare takt vilket dämpar nettoexporten. Fallande export- och importpriser över tid bidrar till att både exporten och importen minskar som andel av BNP faller. De faller dock i ungefär samma takt vilket gör att bytesförhållandet i stort sett är oförändrat. Den demografiska utvecklingen med en allt större andel äldre i befolkningen bidrar även till att hushållens konsumtion stiger som andel av BNP vilket också har en dämpande effekt på nettoexporten.

INVESTERINGSANDELEN FALLER TILLBAKA

Investeringarnas andel av BNP nådde sin topp 2018 och ligger på en fortsatt hög nivå även framöver. Behovet av fortsatt utökad produktionskapacitet är dock avtagande. Det beror bland annat på den internationella konjunkturavmattningen som innebär en vikande internationell efterfrågetillväxt för exportföretagen. En fortsatt dämpad, om än något stigande, exporttillväxt 2021–2023 bidrar till att investeringstillväxten blir fortsatt låg och bidraget till BNP-tillväxten därmed litet. Sammantaget innebär det att investeringsandelen minskar under scenariot (se diagram 95).

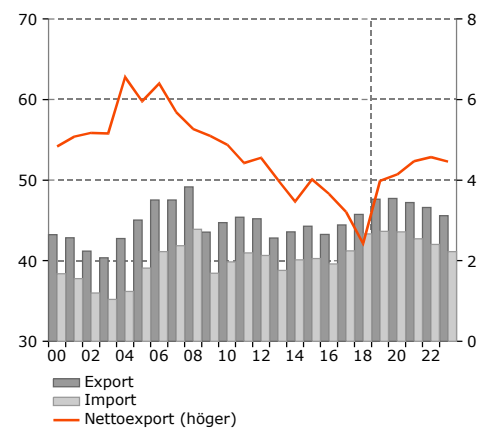
TILLVÄXTEN AV SYSSELSATTA ÖKAR IGEN OCH ARBETSLÖSHETEN FALLER LÅNGSAMT

BNP-tillväxten växlar upp något 2021–2023, främst drivet av en ökad tillväxt av inhemsk konsumtion. Det bidrar till en ökad efterfrågan på arbetade timmar i ekonomin. Samtidigt minskar medelarbetstiden, som för närvarande ligger på en jämförelsevis hög nivå, ner mot en mer normal nivå. Antalet sysselsatta ökar därmed något mer än antalet timmar (se diagram 96). Det bidrar även till att sysselsättningsgraden, som minskar under 2019 och 2020, ökar igen under de efterföljande åren (se diagram 97).

Arbetslösheten ökar 2019 och 2020 och hamnar över Konjunkturinstitutets bedömda nivå för jämviktsarbetslösheten nästa år. Trots att sysselsättningen växlar upp och ökar igen under 2021 så stiger arbetslösheten ytterligare något 2021 till 7,2 procent innan den långsamt börjar minska. Det beror på att även arbetskraften ökar, främst till följd av ett ökat arbetsmarknadsdeltagande hos äldre. Arbetslösheten kommer att ligga över

Diagram 94 Export, import och nettoexport

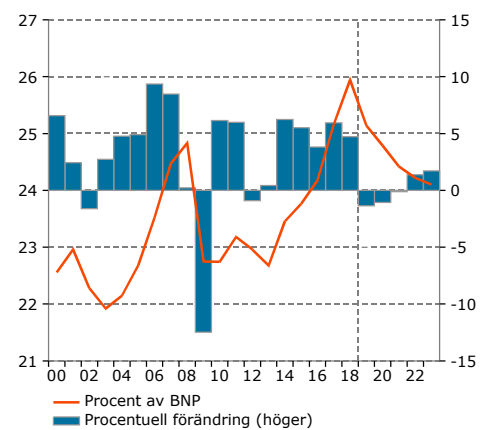
Procent av BNP, löpande priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 95 Fasta bruttoinvesteringar

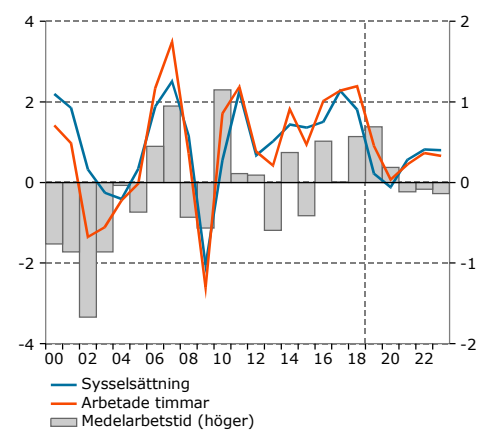
Procent av BNP respektive procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 96 Sysselsatta, arbetade timmar och medelarbetstid, hela ekonomin

Procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

jämviktsarbetslösheten fram till och med 2023, varefter den är i linje med jämviktsarbetslösheten (se diagram 97).

INFLATIONEN UNDER MÅLET FRAM TILL 2023

Enhetsarbetskostnaderna ökar jämförelsevis långsamt 2021–2023. Löneökningarna är för närvarande historiskt sett låga i förhållande till konjunkturen och lönerna fortsätter att utvecklas långsamt under 2021–2023 i förhållande till ett balanserat resursutnyttjande. Låga löneökningar är även en internationell företeelse. Även apprecieringen av växelkursen och en arbetslöshet över nivån för jämviktsarbetslösheten bidrar till den dämpade löneökningstakten. Samtidigt utvecklas produktiviteten relativt svagt. Sammantaget innebär det att enhetsarbetskostnaden för näringslivet ökar med 1,1 procent 2021 för att därefter öka något snabbare kommande år (se diagram 98). Tillväxttakten under 2021–2023 är lägre än den utveckling av enhetsarbetskostnaden som Konjunkturinstitutets bedömer är långsiktigt förenligt med Riksbankens inflationsmål.

KPIF-inflationen är lägre än 2 procent under 2019 och 2020. Inflationstrycket fortsätter att vara svagt men stigande under 2021–2023. Sammantaget innebär det att inflationen ökar långsamt och når inflationsmålet på 2 procent år 2023.

Ekonomisk politik 2019–2023

STRUKTURELLT SPARANDE BEHÖVER STÄRKAS FRAMÖVER

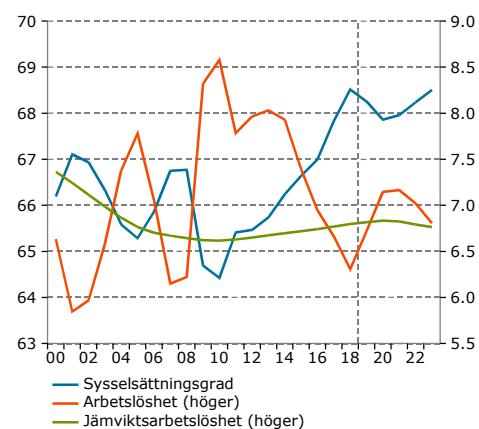
Finanspolitiken bedöms vara något åtstramande 2019, i den meningen att det strukturella sparandet, det vill säga det finansiella sparandet justerat för konjunkturen, i offentlig sektor stärks med 0,4 procentenheter mellan 2018 och 2019. Statens budget för 2019, både den av riksdagen antagna budgetreservationen från Moderaterna och Kristdemokraterna och regeringens vårändringsbudget, innehöll ofinansierade åtgärder motsvarande 0,5 procent av BNP. Att det strukturella sparandet trots det stärks beror främst på minskade offentliga utgifter, bland annat till följd av minskade migrationskostnader, utöver påverkan från nya åtgärder i statens budget för 2019.

Det strukturella sparandet minskar till 0,0 procent av potentiell BNP 2020 och därmed bedöms finanspolitiken bli något expansiv nästa år (se diagram 99). I regeringens budgetproposition för 2020 presenterades ofinansierade åtgärder på 31 miljarder kronor för 2020.

Under scenarioåren 2021–2023 antas finanspolitiken bedrivas så att det strukturella sparandet når 0,3 procent av potentiell BNP. Återgången i scenariot sker successivt och 2021 är det strukturella sparandet 0,1 procent av potentiell BNP och 0,3 nås först 2022. Ett strukturellt sparande på 0,1 procent av BNP 2021 är i underkant sett till överskottsmalet, med hänsyn till att

Diagram 97 Sysselsättningsgrad och arbetslöshet

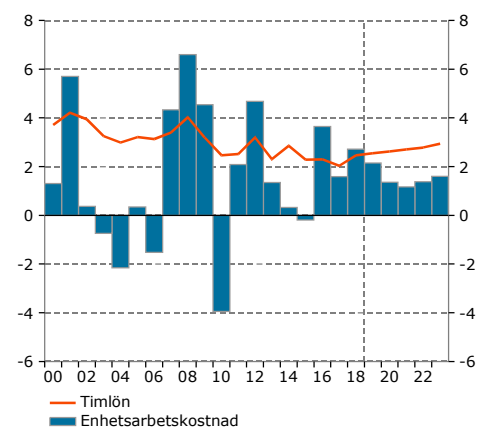
Procent av befolkningen, procent av arbetskraften respektive procent av potentiella arbetskraften

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 98 Timlön och enhetsarbetskostnad i näringslivet

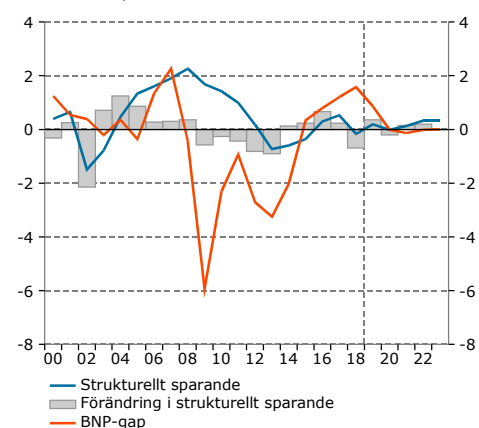
Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

Källor: Medlingsinstitutet, SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 99 Strukturellt sparande i offentlig sektor och BNP-gap

Procent av potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

scenariot antar att resursutnyttjandet i ekonomin då är balanseerat. Bedömningen av det strukturella sparandet är dock osäker. Regeringens bedömning av det strukturella sparandet för innevarande år brukar ligga ett par tiondelars procentenheter över Konjunkturinstitutets. Det finanspolitiska scenariot är därför konsistent med att det strukturella sparandet enligt regeringen kommer att vara i linje med överskottsmålet redan 2021.

I kapitlet ”Osäkerhet i prognosen” redovisas ett alternativt scenario. Det belyser att finanspolitiken blir ett viktigt medel för att stabilisera ekonomin i händelse av en snabb konjunkturnedgång om Riksbanken har ett begränsat manöverutrymme till följd av att reporäntan ligger på en nivå nära sin nedre gräns. Skulle Riksbanken ha ett begränsat manöverutrymme under en längre tid kan det innebära ökade finanspolitiska stimulanser för att stabilisera lågkonjunkturer. Samtidigt har Riksbanken fortfarande möjlighet att stabilisera högkonjunkturer. Sammantaget kan detta få implikationer för överskottsmålet. Det innebär också att det blir viktigare att beakta budgeteringsmarginalen till utgiftstaket för att säkerställa att det finns utrymme för sådana finanspolitiska stimulanser.

FORTSATT LÅG REPORÄNTA

Riksbanken beslutade i december 2018 att höja reporäntan till minus 0,25 procent. Inflationen mätt med KPIF hade då legat nära inflationsmålet, på 2 procent, i två år och reporäntan hade varit oförändrad i nästan tre år. Inflationen blir under men nära inflationsmålet under 2021–2023. Avmattningen i den svenska konjunkturen och fortsatt jämförelsevis låga kostnadsökningar för företagen gör att inflationstrycket blir mer dämpat framöver än tidigare. År 2020 är den svenska ekonomin åter i konjunkturrell balans men KPIF-inflationen är under inflationsmålet. Konjunkturinstitutets prognos är därför att Riksbanken avvaktar med att höja reporäntan de närmaste åren. Prognosen avviker från Riksbankens bedömning i september 2019 och är mer i linje med marknadens nuvarande förväntningar (se diagram 100)

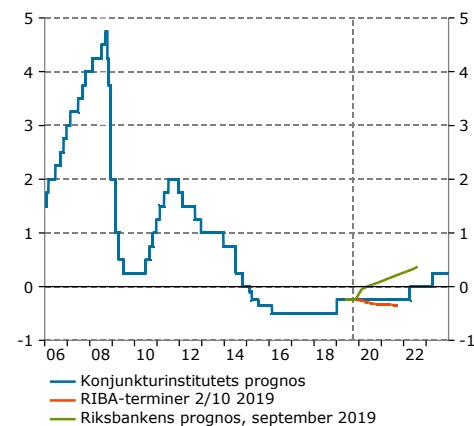
Det måttliga inflationstrycket medför att reporäntan höjs två gånger först i den senare delen av scenariot. Den nominella reporäntan är 0,25 procent i slutet av scenarioperioden (se tabell 12) medan den reala reporäntan fortfarande är negativ (se diagram 101).

LÅG RÄNTA PÅ TIOÅRIGA STATSOBLIGATIONER

Den svenska 10-åriga statsobligationsräntan är i dag låg jämfört med de senaste tre decennierna. Den låga räntan beror bland annat på den låga reporäntan, låga statsobligationsräntor i omvärlden och på Riksbankens köp av statsobligationer.³¹

Diagram 100 Reporänta

Procent, dags- respektive kvartalsvärden

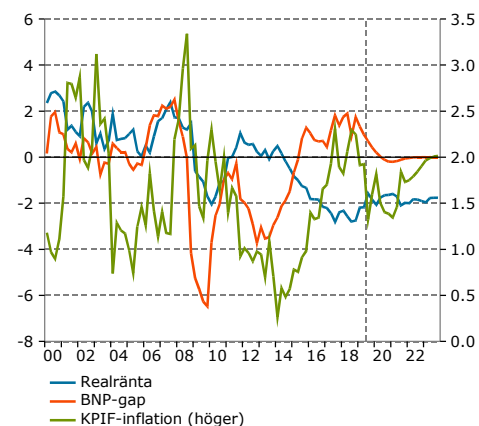

Anm. RIBA är terminskontrakt baserade på framtida reporäntor. Riksbankens prognos avser kvartalsvärden.

Källor: Nasdaq OMX, Riksbanken, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 101 Realränta, KPIF-inflation och BNP-gap

Procent, procent av potentiell BNP respektive årlig procentuell förändring, kvartalsvärden

Anm. Realräntan är beräknad som reporäntan minus KPIF-inflationen.

Källa: Konjunkturinstitutet.

³¹ Se fördjupningen ”Effekter av centralbankens tillgångsköp” i *Konjunkturläget*, december 2017.

Sakta stigande reporänta tillsammans med Riksbankens kommande nedtrappning av sin balansräkning leder till att den 10-åriga statsobligationsräntan gradvis stiger till drygt 1,5 procent i slutet av 2023 (se tabell 12). Denna räntenivå är ca 2,5 procentenhet lägre än genomsnittet för perioden 1993–2018.

Nedreviderade reala styrräntor på tio års sikt

Konjunkturinstitutet har sedan *Konjunkturläget* mars 2019 reviderat ner reala styrräntor på tio års sikt för Sverige och dess viktigaste handelspartners, de så kallade KIX6-länderna. Dessa realräntor är 0,6 procentenheter lägre i detta scenario jämfört med i *Konjunkturläget* mars 2019. Hälften av revideringen gjordes redan i *Konjunkturläget* juni 2019. En orsak till nedrevideringen är att global realränta på tio års sikt nu förväntas vara lägre än tidigare.

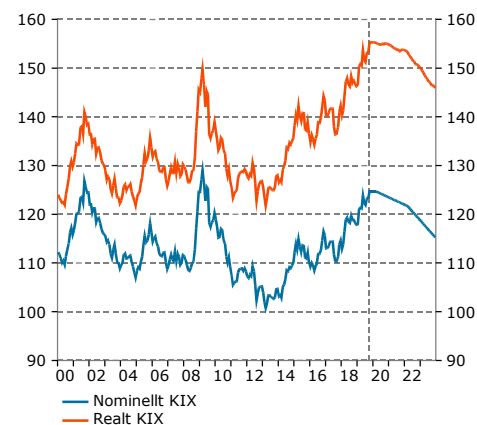
Dessa nedrevideringar gör bland annat att svensk och amerikansk nominell styrränta i slutet av 2028 revideras ner till 2,50 procent. Motsvarande ränta för euroområdet revideras ner till 2,25 procent.

SVAG KRONA STÄRKS GRADVIS

I konkurrensvägda termer (KIX) har den svenska kronan försvagats med ca 15 procent sedan 2014 (se diagram 102). Delvis beror försvagningen på att den reala korträntan i Sverige har fallit mer än de reala korträntorna i Sveriges viktigaste handelsländer (se diagram 103). I slutet av scenarioperioden stiger den svenska nominella räntan något snabbare än styrräntorna i omvärlden.³² Det bidrar till att kronan stärks gradvis framöver (se diagram 102).

Diagram 102 Kronans effektiva växelkurs (KIX)

Index 1992-11-18=100, månadsvärden

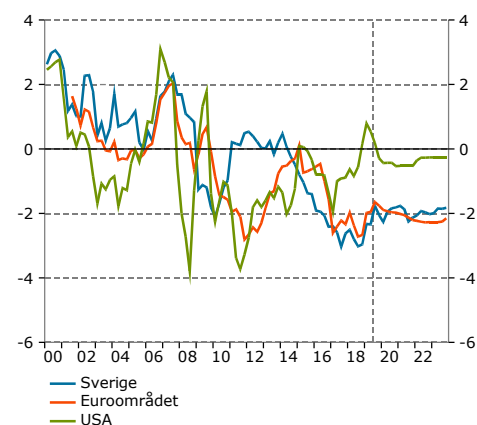

Anm. KIX är ett handelsvägt index baserat på valutor från samtliga OECD-länder samt Kina, Indien, Brasilien och Ryssland. Högre index motsvarar en svagare krona.

Källor: Riksbanken, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 103 Reala korträntor

Procent, kvartalsvärden

Anm. Reala räntor beräknade som skillnaden mellan nominell 3-månaders statsskuldväxel och årlig procentuell inflation. Inflationsmåten är KPIF för Sverige, HIKP för euroområdet och KPI för USA.

Källor: Riksbanken, SCB, OECD, Eurostat, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

³² För mer om internationella räntor, se kapitlet "Internationell konjunkturutveckling".

Tabell 12 Scenario för svensk ekonomi

Procentuell förändring om inget annat anges

	Utfall	Prognos		Scenario		
	2018	2019	2020	2021	2022	2023
BNP ¹	2,4	1,2	0,8	1,6	1,8	1,7
BNP per invånare ¹	1,2	0,2	-0,1	0,7	1,0	1,0
Potentiell BNP	2,0	1,9	1,7	1,7	1,7	1,7
BNP-gap ²	1,6	0,9	0,0	-0,1	0,0	0,0
Arbetade timmar ¹	2,4	0,9	0,1	0,4	0,7	0,7
Produktivitet ¹	0,1	0,5	0,7	1,2	1,1	1,0
Arbetskraft	1,4	0,7	0,3	0,6	0,7	0,6
Sysselsättning	1,8	0,2	-0,1	0,6	0,8	0,8
Arbetslöshet ³	6,3	6,7	7,1	7,2	7,0	6,8
Timlön ⁴	2,5	2,6	2,6	2,7	2,8	2,9
Enhetsarbetskostnad ^{1,5}	3,0	2,3	1,7	1,5	1,7	1,9
KPI	2,0	1,8	1,5	1,6	1,9	2,3
KPIF	2,1	1,7	1,5	1,6	1,8	2,0
Reporänta ⁶	-0,50	-0,25	-0,25	-0,25	0,00	0,25
Statsobligationsränta ⁷	0,7	0,0	0,1	0,5	1,0	1,4
Kronindex (KIX) ⁸	117,6	122,5	124,2	122,7	120,6	117,0
Öffentligt finansiellt sparande ⁹	0,8	0,4	-0,1	0,0	0,2	0,3
Strukturellt sparande ²	-0,2	0,2	0,0	0,1	0,3	0,3

¹ Kalenderkorrigerade värden. ² Procent av potentiell BNP. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Enligt konjunkturlönestatistiken. ⁵ För hela ekonomin. ⁶ Vid slutet av året. ⁷ Tio års löptid, årsgenomsnitt. ⁸ Index 1992-11-18=100. ⁹ Procent av BNP.

Källor: Medlingsinstitutet, Riksbanken, SCB och Konjunkturinstitutet.

Offentliga finanser 2019–2023

Överskottet i offentlig sektor väntas i år sjunka till 0,4 procent av BNP. I budgetpropositionen för 2020 ingår ofinansierade åtgärder på 31 miljarder kronor. Det strukturella sparandet minskar därmed, från 0,2 procent av potentiell BNP 2019 till 0,0 procent 2020. Detta ger finanspolitiken en något expansiv inriktning och sparandet 2020 bedöms vara i underkant sett till överskotts-målet. För åren 2021–2023 bedöms utrymmet för ofinansierade åtgärder uppgå till drygt 100 miljarder kronor, vilket i det närmaste motsvarar kostnaden för att bibehålla personaltätheten i offentligfinansierade verksamheter, tillsammans med en standardhöjning i linje med historiskt mönster.

Prognos för 2019 och 2020

Sedan 2016 visar offentlig sektor ett finansiellt överskott och så även i år. Det finansiella sparandet blir 0,4 procent av BNP 2019 för att sedan minska till –0,1 procent 2020 (se tabell 13). Det strukturella sparandet, det vill säga det finansiella sparandet justerat för konjunkturen, bedöms bli 0,2 procent av potentiell BNP 2019 för att sedan minska till 0,0 procent 2020, till stor del på grund av finanspolitiska åtgärder i budgetpropositionen för 2020 (se diagram 104). Finanspolitikens inriktning är därmed något expansiv. Ett strukturellt sparande på 0,0 procent av potentiell BNP 2020 är i underkant sett till överskottsmålet.

BUDGETEN FÖR 2020 INNEHÅLLER OFINANSIERADE ÅTGÄRDER PÅ 31 MILJARDER KRONOR

Budgetpropositionen för 2020 innehåller sänkta skatter på drygt 14 miljarder och utgiftsökningar på knappt 17 miljarder kronor, jämfört med vad som riksdagen beslutat för 2019.³³ Därmed minskar det finansiella sparandet i offentlig sektor med knappt 31 miljarder kronor 2020 som en följd av budgetpropositionen.

Det är främst hushållen som får lägre skatt. Den övre skiktgränsen för statlig inkomstskatt, den så kallade värnskatten, avskaffas. Dessutom höjs grundavdraget för pensionärer och en skattereduktion för boende i stödområde A och B införs.³⁴ Utgiftsåtgärderna avser främst statlig och kommunal konsumtion, men även investeringar i infrastruktur och försvaret. Budgetpropositionens förslag och dess effekter beskrivs i mer detalj i fördjupningen ”Budgetpropositionen för 2020”.

³³ När Konjunkturinstitutet bedömer vad som är nya åtgärder i budgetpropositionen för 2020 är utgångspunkten riksdagens beslut av statens budget för 2019, inklusive beslut med anledning av kompletterande ändringsbudgetar. Detta synsätt skiljer sig från regeringens, eftersom regeringen även beaktar tidigare aviseringar i sin utgångspunkt.

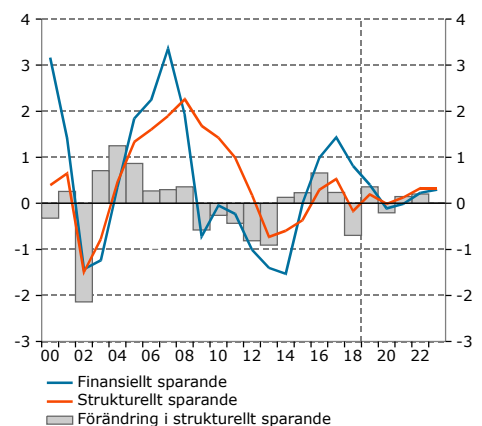
³⁴ A och B kännetecknas av förhållandevis låg befolkningstäthet och långa avstånd. Dessa områden finns främst i norra och västra Sverige.

Prognos och scenario

På kort sikt gör Konjunkturinstitutet prognoser för de offentliga finanserna. Den finanspolitiska prognosen för 2020 utgår från regeringens budgetproposition för 2020.

För åren 2021–2023 gör Konjunkturinstitutet ett finanspolitiskt scenario där finanspolitiken antas bedrivas så att den är i linje med överskottsmålet. På sikt antas därför det strukturella sparandet uppgå till en tredjedels procent av potentiell BNP, vilket om ekonomin är i balans innebär att det finansiella sparandet ligger i linje med överskottsmålet.

Diagram 104 Finansiellt och strukturellt sparande i offentlig sektor
Procent av BNP respektive potentiell BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 13 Offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2017	2018	2019	2020
Inkomster¹	2 295	2 393	2 448	2 501
<i>Procent av BNP</i>	49,7	49,5	48,8	48,6
Skatter och avgifter ²	2 033	2 109	2 154	2 199
<i>Skattekvot</i>	44,1	43,8	43,1	42,9
Kapitalinkomster	66	77	79	82
Övriga inkomster ³	196	208	214	220
Utgifter	2 229	2 354	2 428	2 506
<i>Procent av BNP</i>	48,2	48,7	48,4	48,7
Konsumtion	1 205	1 259	1 304	1 348
Transfereringar ²	787	827	848	873
Hushåll	638	657	673	687
Företag	83	91	93	96
Utland	66	79	83	90
Investeringar	208	236	243	253
Kapitalutgifter	30	33	32	33
Överföring till hushållen ⁴	0
Finansiellt sparande	66	39	20	-6
<i>Procent av BNP</i>	1,4	0,8	0,4	-0,1
Primärt finansiellt sparande ⁵	30	-5	-27	-54
<i>Procent av BNP</i>	0,6	-0,1	-0,5	-1,1
Strukturellt sparande	24	-8	10	-1
<i>Procent av potentiell BNP</i>	0,5	-0,2	0,2	0,0
Maastrichtskuld	1 882	1 874	1 771	1 804
<i>Procent av BNP</i>	40,7	38,8	35,3	35,1

¹ Exklusive EU-skatter. Dessa ingår i skattekvoten men inte i den offentliga sektorns inkomster. ² Prognoserna för skatter och avgifter samt transfereringar baseras på 2020 års regelverk. ³ Bland annat transfereringar från utlandet och från a-kassorna samt inkomster av bokföringsteknisk karaktär såsom kapitalförslitning. ⁴ Beräkningsteknisk överföring till hushåll i form av skatter eller transfereringar. Avser de belopp som under kommande år behöver överföras mellan hushåll och offentlig sektor för att uppnå prognostiserad bana för det strukturella sparandet. Ett negativt tal innebär ett åtstramningsbehov i offentlig sektor, det vill säga att åtgärder vidtas med negativ effekt på hushållens disponibla inkomster, och ett positivt tal innebär ett utrymme för expansiva åtgärder. ⁵ Finansiellt sparande exklusive kapitalinkomster och kapitalutgifter.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

FINANSIELLT SPARANDE 2019 HÅLLS UPPE AV KONJUNKTUREN

Det finansiella sparandet i offentlig sektor påverkas av konjunkturen. En högkonjunktur innebär vanligtvis höga skatteinkomster och låga utgifter för arbetslöshet. En viktig indikator för den underliggande styrkan i det offentliga sparandet är det strukturella sparandet som visar vad det finansiella sparandet skulle ha varit vid konjunkturrell balans.

Konjunkturinstitutets bedömning är att det strukturella sparandet är lägre än det finansiella 2019 (se tabell 14). Det innebär att det finansiella sparandet hålls uppe av konjunkturen. Detta

Begrepp och antaganden

Strukturellt sparande visar vad offentlig sektors finansiella sparande skulle vara om ekonomin var i konjunkturrell balans.

Budgetutrymmet visar utrymmet för nya ofinansierade finanspolitiska åtgärder. Det beräknas enligt Konjunkturinstitutets definition som den del av det strukturella sparandet som vid oförändrade regler överstiger en tredjedels procent av potentiell BNP.

Med **oförändrade regler** menas att inga nya beslut fattas av riksdag, regering eller kommuner.

Den **demografiskt betingade efterfrågan** visar hur efterfrågan på offentlig konsumtion och investeringar ändras när befolkningens storlek och sammansättning ändras.

Konjunkturinstitutets **finanspolitiska scenario** bygger på följande antaganden:

- Stat och kommun beslutar om utgiftsåtgärder inom offentlig konsumtion och investeringar som bibehåller personaltäteten inom offentligt finansierade verksamheter samt en standardhöjning ungefär i linje med historiskt mönster.

- Stat och kommun beslutar om åtgärder som ökar eller minskar hushållens disponibla inkomster så att det strukturella sparandet uppgår till en tredjedels procent av potentiell BNP. I scenariot sker detta genom en beräknings-teknisk överföring från offentlig sektor till hushållen.

- Kommunsektorns skulder antas på sikt inte växa som andel av BNP. Givet nuvarande investeringsnivåer innebär antagandet att ett finansiellt sparande i kommunsektorn på -0,3 procent av BNP nås på några års sikt.

En **utförligare beskrivning** av dessa begrepp och antaganden finns på <https://www.konj.se/var-verksamhet/sa-gor-vi-prognoiser/antaganden-gallande-offentliga-finanser.html>

beror främst på att arbetsgivaravgifterna är högre jämfört med vid konjunkturell balans.

Tabell 14 Strukturellt sparande i offentlig sektor 2019

Miljarder kronor respektive procent av BNP

	Faktisk nivå	Strukturell nivå	Konjunkturell effekt
Inkomster	2448	2438	10
Utgifter	2428	2428	0
Sparande	20	10	10
Procent av BNP ¹	0,4	0,2	0,2
BNP²	5019	4976	43

¹ Procent av potentiell BNP för det strukturella sparandet. ² Potentiell BNP för den strukturella nivån.

Anm. Konjunkturell effekt avser differensen mellan faktisk och strukturell nivå.

Källa: Konjunkturinstitutet.

FINANSPOLITIKEN 2019 ÄR I LINJE MED ÖVERSKOTTSMÅLET

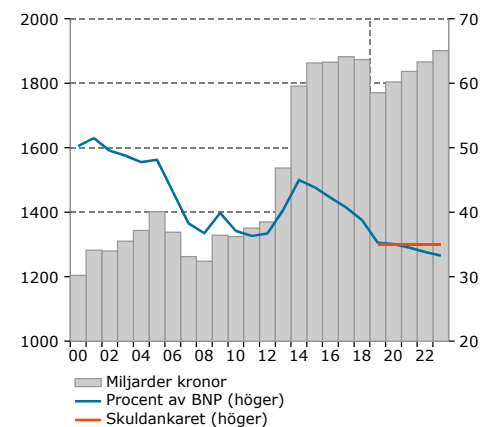
Ett nytt överskottsmål, där det finansiella sparandet i offentlig sektor ska uppgå till en tredjedels procent av BNP över en konjunkturcykel, gäller från och med i år. Som indikator för huruvida finanspolitiken är i linje med överskottsmålet används det strukturella sparandet. Dessutom inkluderar det finanspolitiska ramverket ett skuldankare för offentlig sektors konsoliderade bruttoskuld, Maastrichtskulden, på 35 procent av BNP.

Det strukturella sparandet uppgår till 0,2 procent av potentiell BNP 2019. Bedömningar av det strukturella sparandet är behäftade med osäkerhet. I det perspektivet kan den förda politiken anses vara i stort sett i linje med överskottsmålet i år. Bruttoskulden bedöms hamna på skuldankaret redan i år, till stor del på grund av att BNP-tillväxten varit god samtidigt som räntorna varit låga (se diagram 105).³⁵ Dessutom minskar Riksbanken sin valutaserv under 2019, vilket leder till att bruttoskulden som andel av BNP minskar med över en procentenhet.

Minskningen av valutaserven påverkar dock inte offentlig sektors nettoförmögenhet. Nettoförmögenheten, som ger en mer komplett bild av offentlig sektors ställning än bruttoskulden, ökar dock mellan åren på grund av en god utveckling i ålderspensionssystemet till ca 27 procent av BNP (se diagram 106).

Diagram 105 Bruttoskuld

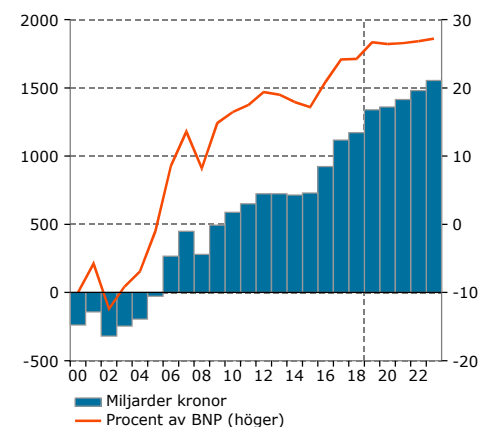
Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 106 Nettoförmögenhet

Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

³⁵ Då förslaget om ett nytt överskottsmål och införande av ett skuldankare presenterades beräknades målnivån för skuldankaret nås först 2026 (se SOU 2016:67).

Offentligfinansiella förutsättningar 2021–2023

I detta avsnitt redogörs för utvecklingen av de offentliga finanserna i strukturella termer vid oförändrade regler för åren 2021–2023. Oförändrade regler innebär att inga beslut om finanspolitiska åtgärder tas utöver vad som finns med i budgetpropositionen för 2020. Aviseringar gjorda i budgetpropositionen för 2020 avseende efterföljande år, som riktlinjebeslut om förändrade preliminära inkomstberäkningar och utgiftsramar för åren efter 2020, beaktas inte i beräkningarna.

Budgetutrymmet, som visar utrymmet för ofinansierade åtgärder, beräknas som den del av det strukturella sparandet som vid oförändrade regler överstiger en tredjedels procent av potentiell BNP. Som andel av potentiell BNP sjunker utgifterna 2021–2023 medan inkomsterna är relativt stabila (se diagram 107). Detta kallas för automatisk budgetförstärkning och innebär att det strukturella sparandet i avsaknad av nya finanspolitiska åtgärder successivt stärks. I fördjupningen ”Automatisk budgetförstärkning ger utrymme för ofinansierade åtgärder” beskrivs hur olika regelverk bidrar till att en automatisk budgetförstärkning uppstår.

Konjunkturinstitutet bedömer att det strukturella sparandet vid oförändrade regler uppgår till 2,2 procent av potentiell BNP 2023 (se diagram 108). Detta ger ett ackumulerat budgetutrymme på 105 miljarder kronor fram till och med 2023 (se tabell 15).

Tabell 15 Budgetutrymme 2021–2023

Miljarder kronor

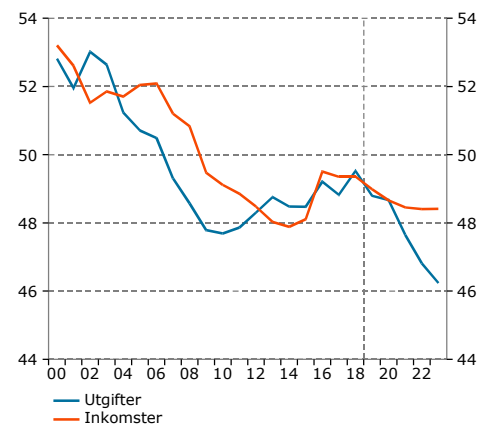
		2021	2022	2023	2021–2023
Förändring av strukturella inkomster vid oförändrade regler	(A)	78	88	95	262
Förändring av strukturella utgifter vid oförändrade regler	(B)	35	43	59	137
Automatisk budgetförstärkning	(C=A-B)	44	45	37	125
Förstärkning av strukturellt sparande för att nå 1/3 procent av potentiell BNP	(D)	18	1	1	20
Budgetutrymme ¹	(C-D)	25	44	36	105
Akkumulerat budgetutrymme		25	69	105	

¹ Det nya budgetutrymme som genereras varje enskilt år redovisas för respektive år 2021–2023. Det totala ackumulerade budgetutrymmet 2021–2023 visas i den sista kolumnen samt raden ”Akkumulerat budgetutrymme”.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 107 Strukturella utgifter och inkomster i offentlig sektor vid oförändrade regler

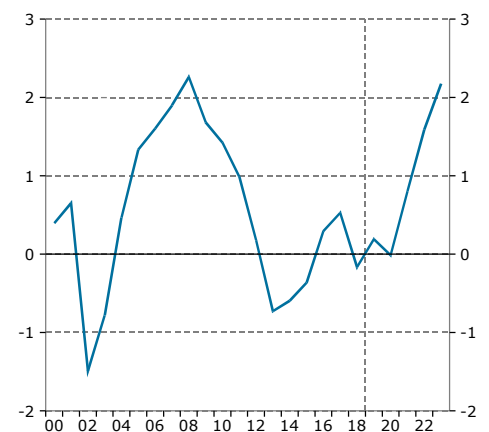
Procent av potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 108 Strukturellt sparande i offentlig sektor vid oförändrade regler

Procent av potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

Finanspolitik 2021–2023

För scenarioåren 2021–2023 antar Konjunkturinstitutet att aktiva beslut för offentlig konsumtion och investeringar fattas i en omfattning som möjliggör bibehållen personaltäthet i offentligfinansierade verksamheter. Scenariot tar sin utgångspunkt i den personaltäthet som följer av förslaget i budgetpropositionen för 2020 samt även en standardhöjning ungefär i linje med det historiska mönstret.

Utgångspunkten i scenariot är att finanspolitiken bedrivs så att det strukturella sparandet uppgår till en tredjedels procent av potentiell BNP. Om budgetutrymmet understiger de demografiskt betingade utgiftsåtgärderna för att bibehålla personaltätheten i offentligfinansierade verksamheter tillsammans med standardhöjning under ett scenarioår antas normalt att skatter och/eller transfereringar riktade mot hushållen anpassas på ett sätt som stärker de offentliga finanserna och minskar hushållens disponibla inkomster. Detta kallas i denna rapport för en beräkningsteknisk överföring från hushållen. Skulle budgetutrymmet vara större än de demografiskt betingade utgiftsåtgärderna sker på motsvarande sätt en beräkningsteknisk överföring till hushållen som ökar hushållens disponibelinkomst.

DEMOGRAFISKT BETINGADE UTGIFTSÅTGÄRDER TÄCKS AV BUDGETUTRYMMET

Att bibehålla personaltätheten i de offentligt finansierade verksamheterna under scenarioåren bedöms kosta 97 miljarder kronor, varav 26 miljarder kronor i staten och 71 miljarder kronor i kommunsektorn (se tabell 16). Att därutöver också höja standarden i linje med det historiska mönstret innebär utgifter på ca 113 miljarder kronor, varav 30 miljarder kronor i staten och 83 miljarder kronor i kommunsektorn sammantaget.

De demografiskt betingade utgiftsåtgärderna, inklusive en standardhöjning, är något högre än budgetutrymmet. Det krävs därför en beräkningsteknisk överföring från hushållen på totalt 8 miljarder kronor 2021–2023. I scenariot ökar det strukturella sparandet från 0,1 procent av potentiell BNP 2021 till 0,3 procent 2022, och sparandet är därmed i linje med överskottsmålet från och med 2022.

Ett strukturellt sparande på 0,1 procent av potentiell BNP 2021 är i underkant för att vara i linje med överskottsmålet, med hänsyn till att scenariot antar att resursutnyttjandet i ekonomin då är balanserat. Bedömningen av det strukturella sparandet är dock osäker. Regeringens bedömning av det strukturella sparandet brukar ligga ett par tiondels procentenheter över Konjunkturinstitutets. Det finanspolitiska scenariot är därför konsistent med att det strukturella sparandet enligt regeringen kommer att vara i linje med överskottsmålet redan 2021.

Tabell 16 Finanspolitiskt scenario i offentlig sektor

Miljarder kronor respektive procent av potentiell BNP

	2021	2022	2023	2021–2023
Budgetutrymme vid 2020 års regler	25	44	36	105
Utgiftsåtgärder exkl standardhöjning ¹	34	32	31	97
Utgiftsåtgärder inkl. standardhöjning ¹	39	38	37	113
Varav i staten	9	11	10	30
Statlig konsumtion	7	8	8	23
Statliga investeringar	2	3	2	7
Varav i kommunsektorn	30	27	27	83
Kommunal konsumtion	26	24	24	74
Kommunala investeringar	3	3	3	9
Överföring till hushållen ²	-3	-4	-1	-8
Strukturellt sparande ³	0,1	0,3	0,3	

¹ Utgiftsåtgärder som påverkar offentlig konsumtion och offentliga investeringar för hela offentlig sektor. ² Beräkningsteknisk överföring till hushållen från offentlig sektor genom ändrade skatter eller transfereringar. ³ Procent av potentiell BNP.

Källa: Konjunkturinstitutet.

LÅGT SPARANDE I KOMMUNSEKTORN DE KOMMANDE ÅREN

Kommunsektorns³⁶ finansiella sparande har trendmässigt försvarats sedan 2005 och når en historiskt låg nivå 2019 (se diagram 110). Utvecklingen beror till stor del på ökade investeringar, vilket påverkar kommunernas finansiella sparande direkt men resultatet, som är kommunernas målvariabel, först på sikt.³⁷ För att kommunsektorns skulder inte ska växa på sikt bedömer Konjunkturinstitutet att sparandet behöver förstärkas till -0,3 procent av BNP. Kommunsektorns skulder stabiliseras då på 22 procent av BNP, vilket är högre än statskulden (se diagram 109).

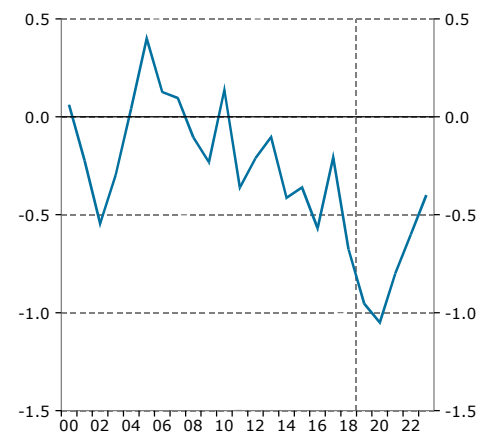
I scenariot sker merparten av de föreslagna utgiftsåtgärderna i just kommunsektorn. För att finansiera detta, och samtidigt stärka sparandet, krävs en förstärkning av inkomsterna med 78 miljarder kronor. Konjunkturinstitutet gör inget antagande om hur finansieringen av utgiftsåtgärderna och förstärkningen av sparandet utformas. Men om staten skulle skjuta till statsbidrag till kommunsektorn så att statsbidragen ökar i takt med den kommunala konsumtionen behöver de höjas med 29 miljarder kronor. I så fall behövs samtidigt finansiering genom höjd kommunalskatt med 49 miljarder kronor, vilket motsvarar 1,89 kronor per hundralapp i ökad kommunalskattesats (se diagram 111).

³⁶ Sedan 2019 har namnet landsting ersatts av region. När Konjunkturinstitutet skriver om kommuner och kommunsektorn åsyftas både primärkommuner och regioner.

³⁷ Investeringar har en direkt påverkan på finansiellt sparande. Påverkan på resultatet sker dock först genom årliga avskrivningar. Det innebär att en investering i år minskar det finansiella sparandet i år, men inga andra år, medan resultatet minskar i takt med avskrivningarna under flera års tid.

Diagram 110 Finansiellt sparande i kommunsektorn

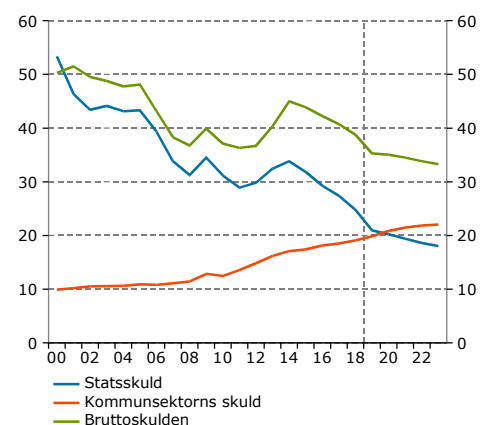
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 109 Olika skuldstockar i offentlig sektor

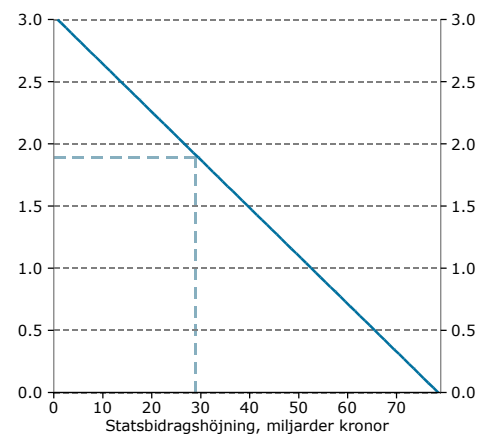
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 111 Skatte- och statsbidragshöjningar i kommunsektorn 2021–2023

Höjning av kommunalskattesats, procentenheter

Anm. Den heldragna linjen visar de kombinationer av skatte- och statsbidragshöjningar som är möjliga i det finanspolitiska scenariot. Streckad linje visar den kombination som ges om statsbidragen utvecklas proportionellt till kommunala utgifter.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Oavsett hur kommunsektorns finanser stärks under scenarioråren kommer offentlig sektor som helhet bara behöva stärka finanserna med 8 miljarder kronor från hushållen. Det innebär att i den mån som förstärkningen sker genom kommunalskattehöjningar har staten ett så pass högt sparande att den skulle kunna kompensera hushållen genom höjda transfereringar och/eller sänkta skatter samtidigt som offentlig sektor når överskottsmålet.

Kommunsektorns utgifter finansieras huvudsakligen av kommunalskatt och statsbidrag

Både kommunsektorns primära inkomster och primära utgifter har vuxit som andel av BNP sedan 2000.³⁸ Dock har utgifterna stigit mer än inkomsterna. Detta gäller särskilt efter 2010 (se diagram 112). I och med att inkomsterna inte ökat lika mycket som utgifterna har kommunernas finansiella sparande fallit och är sedan 2008 negativt (med undantag för 2009).

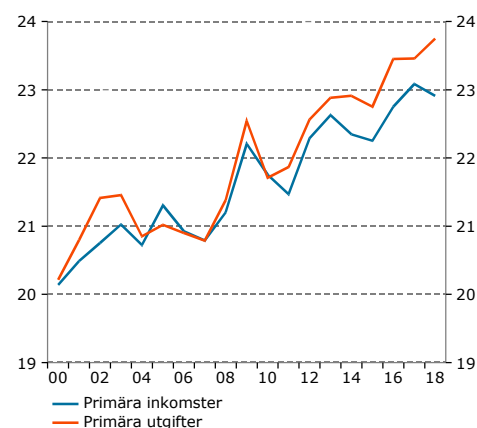
Kommunernas primära inkomster består till övervägande del av kommunalskatt och statsbidrag, där kommunalskatteintäkterna utgör ca 70 procent av inkomsterna och statsbidragen ca 25 procent. Andelen av de primära utgifterna som finansieras via statsbidrag och kommunalskatteintäkter har fallit från drygt 93 procent 2006 till knappt 89 procent 2018 (se diagram 113). Skatternas andel av finansieringen av utgifterna har fallit sedan 2010. Detta trots att den genomsnittliga kommunalskattesatsen har höjts med 63 öre sedan 2010.

Den beskattningsbara inkomsten som är skattebasen för kommunalskatt har inte stigit i linje med utvecklingen av ekonomin och skattehöjningarna har inte kunnat motverka denna effekt. Att beskattningsbar inkomst inte har följt med i utvecklingen trots att lönesumman, som är den största delen av beskattningsbar inkomst, har ökat något som andel av BNP, beror bland annat på höjda grundavdrag för pensionärer. Detta har kommunerna kompenserats för via det generella statsbidraget. Detta kan alltså förklara en del av skiftet mellan finansiering via kommunalskatter och statsbidrag.

Givet en viss nivå på de offentliga utgifterna är det totala skattetrycket i ekonomin oberoende av nivån på statsbidragen. Högre statsbidrag innebär att kommunerna inte behöver höja skatten i samma utsträckning men samtidigt måste staten, vid givna totala offentliga utgifter, öka sitt skatteuttag för att ha möjlighet att finansiera statsbidragen. Hur finansieringen sker, liksom nivån på de totala utgifterna, är i slutändan en politisk fråga.

Diagram 112 Kommunsektorns primära inkomster och utgifter

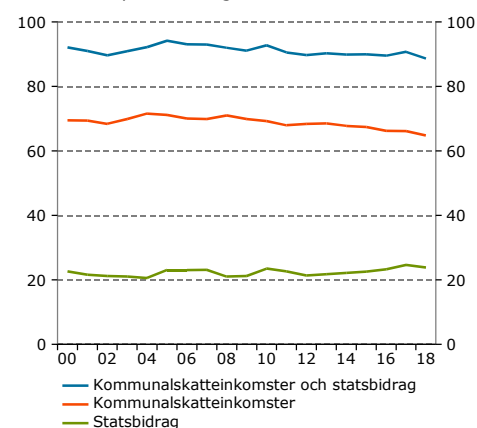
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 113 Kommunsektorns inkomster

Procent av primära utgifter

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

³⁸ I primära inkomster ingår inte kapitalinkomster. I primära utgifter ingår inte kapitalutgifter.

TRE RÄKNEEXEMPEL MED EXPLICITA ANTAGANDEN OM TRANSFERERINGAR OCH SKATTER

För att nå ett strukturellt sparande i linje med överskottsmålet i det finanspolitiska scenariot krävs en förstärkning av de offentliga finanserna i form av en beräkningsteknisk överföring från hushållen om totalt 8 miljarder kronor fram till 2023. Det görs dock ingen bedömning om denna förstärkning ska uppnås genom till exempel justerade ersättningsnivåer i transfereringssystemen och/eller ändrade skatteregler. I följande avsnitt redovisas tre räkneexempel där antingen transfereringarna eller skatterna utvecklas enligt ett specifikt antagande.³⁹

Räkneexempel A: Oförändrade regler i transfereringarna

I det första räkneexemplet illustreras utvecklingen av statens transfereringar till hushållen då 2020 års regler gäller under hela perioden. Det innebär bland annat att de högsta ersättningarna, det vill säga ersättningstaken i socialförsäkringssystemen, följer prisutvecklingen, som utvecklas långsammare än lönerna. Vissa ersättningar är dock nominellt fastställda. Sammantaget innebär detta att den totala ersättningen i förhållande till lönerna, det vill säga ersättningsgraden, faller över tid om inga aktiva beslut tas.

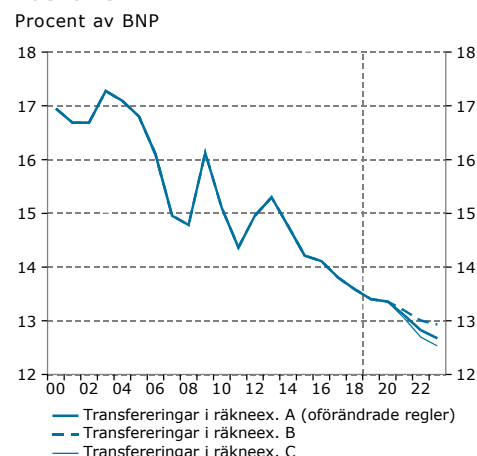
Om transfereringarna utvecklas enligt oförändrade regler medan BNP växer faller utgifterna för transfereringarna som andel av BNP (se diagram 114). Skattekvoten kommer då falla marginellt, från 42,9 procent av BNP 2020 till 42,8 procent 2023 (se diagram 115), vilket är 0,1 procentenheter högre skattekvot jämfört med vid oförändrade skatteregler.

Räkneexempel B: Bibehållna ersättningsgrader i transfereringarna till hushållen

I ett andra räkneexempel bibehålls i stället ersättningsgraderna i transfereringssystemen på 2020 års nivåer genom att högsta ersättningsnivån och nominella ersättningar höjs i takt med timlönutvecklingen. Det motsvarar årliga utgiftsåtgärder på närmare 5 miljarder kronor. I räkneexemplet finansieras detta med skattehöjningar.

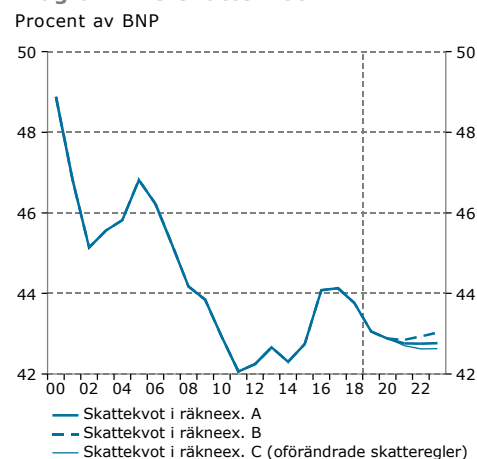
Transfereringarna till hushållen som andel av BNP sjunker även i detta räkneexempel men i en långsammare takt (se diagram 114). För att finansiera transfereringarna beräknas skattekvoten stiga till 43,0 procent av BNP 2023 (se diagram 115).

Diagram 114 Transfereringar till hushållen

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 115 Skattekvot

Anm. Diagrammet visar skattekvotens utveckling vid olika antaganden för transfereringarna samt vid 2020 års regler.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

³⁹ När transfereringarna utvecklas enligt ett specifikt antagande blir skatternas utveckling residual, och vice versa. I dessa räkneexempel behandlas offentlig sektor som en enhet. Beräkningarna bortser från om det är statliga eller kommunala skatter som justeras.

Räkneexempel C: Oförändrade skatteregler

I det sista räkneexemplet antas skattereglerna följa 2020 års regler och utgifterna för transfereringarna anpassas därmed så att finanspolitiken är i linje med överskottsmålet. Skattekvoten vid oförändrade skatteregler blir 42,6 procent av BNP 2023 (se diagram 115). För att finanspolitiken ska vara i linje med överskottsmålet behöver utgifterna för transfereringar till hushållen sänkas något jämfört med vid oförändrade regler i transfereringssystemen (se diagram 114).

Utvecklingen för offentliga inkomster och utgifter 2019–2023

SÄNKTA SKATTER FÖR FRAMFÖR ALLT HUSHÅLLEN SÄNKER SKATTEKVOTEN 2020

Skattekvoten, det vill säga skatter och avgifter som andel av BNP, faller i år till 43,1 procent av BNP, framför allt till följd av en mindre gynnsam sammansättning av skattebaserna i relation till BNP. Exempelvis faller hushållens kapitalinkomster och bostadsinvesteringarna, vilka båda hållit uppe skattekvoten 2016–2018. Även skattesänkningar, så som ytterligare ett steg av jobbskatteavdraget, sänker skattekvoten (se diagram 116).

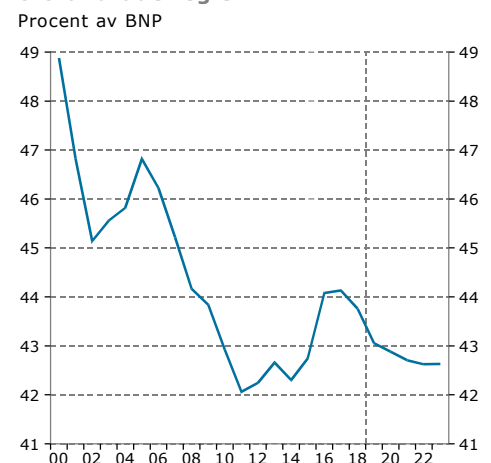
I budgetpropositionen för 2020 presenteras sammantaget skattesänkningar motsvarande 14 miljarder kronor. Därutöver bedömer Konjunkturinstitutet att kommunerna, för att förbättra sina finanser, höjer kommunalskattesatsen med i genomsnitt 15 öre, vilket motsvarar ca 4 miljarder kronor. Sammantaget sänks skatterna med 10 miljarder kronor 2020, vilket motsvarar 0,2 procent av BNP.⁴⁰

Vid oförändrade skatteregler följer skattekvoten skattebasernas utveckling relativt BNP. Skattekvoten är i stort sett oförändrad 2021 och framåt.

OFFENTLIG KONSUMTION SOM ANDEL AV BNP ÖKAR

Regeringens budgetproposition för 2020 innehåller satsningar på bland annat rättsväsende, försvar, miljö- och klimatarbete samt statsbidrag till kommunerna som i stor utsträckning riktar sig mot skola, vård och omsorg. Samtidigt innehåller budgetpropositionen en tidigare aviserad åtstramning inom arbetsmarknadsområdet. Konsumtionen dämpas även något av flera kommuners ansträngda ekonomiska läge. Sammantaget innebär detta att offentlig konsumtion växer i långsammare takt än vad den demografiska utvecklingen i sig motiverar 2020. Konsumtionen

Diagram 116 Skatter och avgifter vid oförändrade regler

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁴⁰ I budgetpropositionen för 2020 föreslås bland annat ingångsavgiften och skatt på plastbäckor. Dessa regeländringar träder i kraft 1 juli respektive 1 maj 2020 och därmed finns det delårseffekter som tillkommer 2021. Dessa delårseffekter är beaktade i scenariot för 2021 och framåt.

som andel av BNP väntas dock stiga något de kommande åren (se diagram 117).

Det är den demografiska utvecklingen, med allt fler yngre och äldre, som bidrar till att driva på efterfrågan på offentligt finansierade välfärdstjänster såsom vård, skola och omsorg. Minskade migrationsutgifter de kommande åren håller dock tillbaka den totala nivån på offentlig konsumtion.

OFFENTLIGA INVESTERINGAR PÅ EN FORTSATT HÖG NIVÅ

Kommunsektorns investeringar, som andel av BNP, är på rekordnivåer (se diagram 118). Det beror på att kommunerna investerat i verksamhetslokaler såsom sjukhus, skolor och äldreboenden. De kommande åren kommer kommunala investeringar att minska något som andel av BNP.

De totala investeringarna för offentlig sektor, som andel av BNP, kommer dock att ligga kvar på en fortsatt hög nivå. Det beror på att statliga investeringar ökar som andel av BNP. De statliga investeringarna avser främst infrastruktur och försvaret.

TRANSFERERINGAR FALLER SOM ANDEL AV BNP

Arbetslösheten stiger, men antalet personer i olika arbetsmarknadspolitiska program minskar, främst eftersom den minskade flyktinginvandringen innebär att färre personer får etableringsersättning. Sammantaget gör detta att utgifterna för arbetslöshetsersättningar, vid oförändrade regler, slutar att falla som andel av BNP och ligger någorlunda still framöver (se diagram 119). Utbetalningar av sjukersättning fortsätter att falla till följd av att det blir färre personer som har sjukersättning. Även utbetalningar av sjukpenning fortsätter att falla men det beror främst på att antalet sjukdagar per sjuk person minskar.

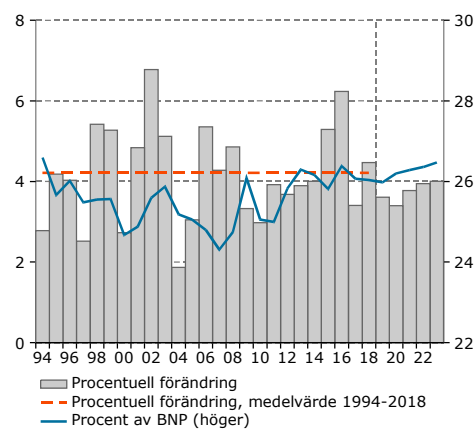
I budgetpropositionen för 2020 föreslås att garantipensionen och bostadstillägget för pensionärer stärks i enlighet med det som kommunicerats tidigare i pensionsöverenskommelsen. Därutöver sker inga regeländringar som påverkar sociala transfereringar till hushållen. Om transfereringarna utvecklas enligt 2020 års regler 2021–2023 medan BNP växer faller utgifterna för transfereringarna som andel av BNP (se diagram 114).

LITEN BUDGETERINGSMARGINAL 2020

I budgetpropositionen för 2020 lämnade regeringen ett förslag till utgiftstak fram till 2022 som riksdagen ska fatta beslut om. De föreslagna utgiftstaken utvecklas ungefär i takt med potentiell BNP fram till 2022. Samtidigt sjunker de takbegränsade utgifterna som andel av potentiell BNP i det finanspolitiska scenariot. Detta gäller både i räkneexempel A med oförändrade regler inom transfereringssystemen och nominellt oförändrade statsbidrag, men också i räkneexempel B med en bibehållen ersättningsgrad för transfereringar till hushållen samt bibehållen andel statsbidragsfinansiering av kommunsektorns totala utgifter (se diagram 120).

Diagram 117 Offentliga konsumtionsutgifter

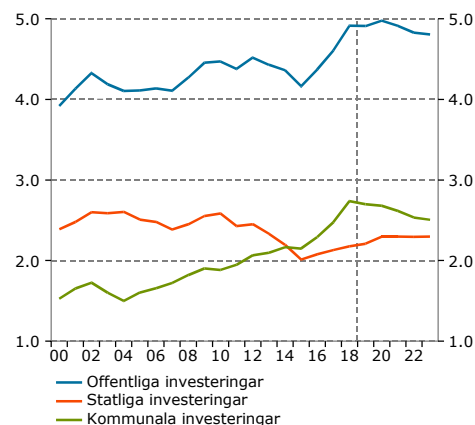
Procentuell förändring, löpande priser respektive procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 118 Offentliga investeringar

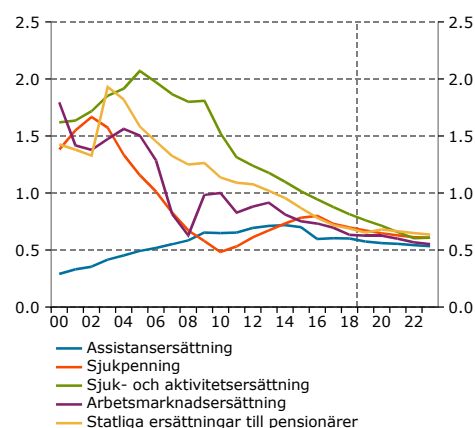
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 119 Transfereringar till hushåll vid oförändrade regler

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Enligt riktlinjerna ska budgeteringsmarginalen, som är skillnaden mellan utgiftstaket och de takbegränsade utgifterna, nästkommande år vara minst 1,5 procent av de takbegränsade utgifterna. I Konjunkturinstitutets prognos är budgeteringsmarginalen 1,8 procent av de takbegränsade utgifterna 2020, vilket motsvarar 24 miljarder kronor. Detta indikerar att utrymmet för att öka utgifterna i exempelvis vårändringsbudgeten är begränsat. I det finanspolitiska scenariot ökar budgeteringsmarginalen 2021 till 3,5 procent av de takbegränsade utgifterna, vilket motsvarar 48 miljarder kronor.

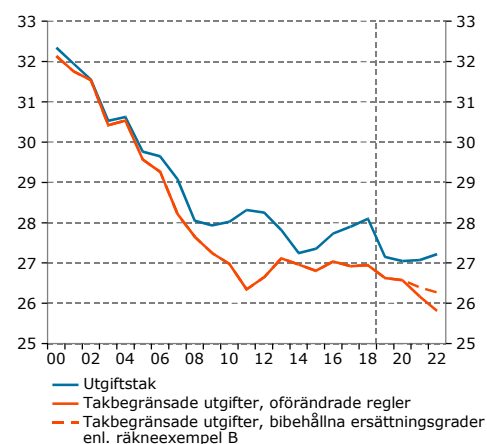
KAPITALNETTOT HÅLLER UPPE DET FINANSIELLA SPARANDET

Kapitalnettot, det vill säga skillnaden mellan den offentliga sektorns kapitalinkomster och kapitalutgifter, är positivt efter att ha stigit som andel av BNP under 2000-talet (se diagram 121). Det positiva kapitalnettot förklaras främst av att statens ränteutgifter har sjunkit tack vare låga marknadsräntor och att statsskulden har minskat som andel av BNP. Kapitalnettot motsvarar i år ca 0,8 procent av BNP och ligger kvar på denna nivå de kommande åren.

Offentlig sektors primära sparande, det vill säga det finansiella sparandet exklusive kapitalnettot, har sedan finanskrisen varit negativt alla år förutom 2016 och 2017 då konjunkturförstärkningen lyfte skatteinkomsterna (se diagram 122). Offentlig sektors starka balansräkning, med en nettoförmögenhet på ca 27 procent av BNP (se diagram 106), har dock genererat ett positivt kapitalnetto som resulterat i ett positivt finansiellt sparande. Ett positivt kapitalnetto kommer vara viktigt även de kommande åren för att det finansiella sparandet ska vara positivt.

Diagram 120 Utgiftstak och takbegränsade utgifter

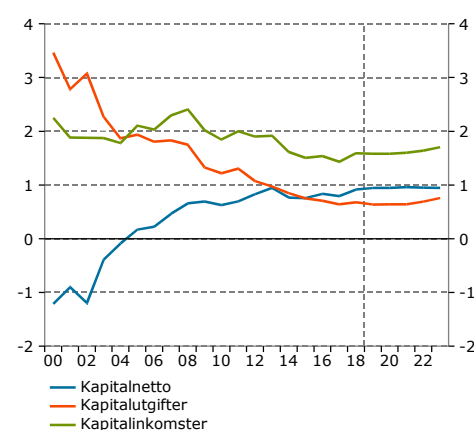
Procent av potentiell BNP

Källor: Ekonomistyrningsverket, Regeringen och Konjunkturinstitutet.

Diagram 121 Kapitalnetto

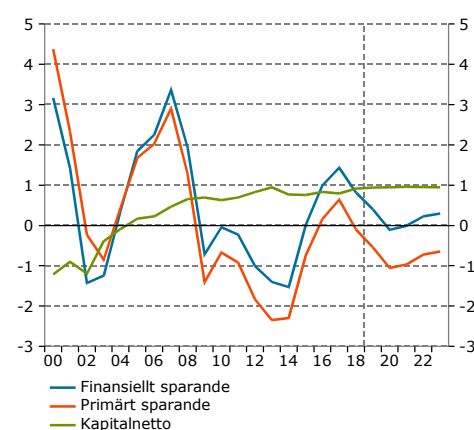
Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 122 Finansiellt sparande, primärt sparande och kapitalnetto

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Jämförelse mellan regeringens och Konjunkturinstitutets prognoser

Som tidigare nämnts utgår Konjunkturinstitutets offentligfinansiella prognos för 2019 och 2020 från statens budget. För scenarioåren 2021–2023 presenterades i kapitlet först utvecklingen med oförändrade regler, se avsnittet ”Offentligfinansiella förutsättningar 2021–2023”, vilken är grunden för beräkningen av budgetutrymmet. Därefter följde ett finanspolitiskt scenario med demografiskt betingade utgiftsåtgärder för offentlig konsumtion och investeringar och en beräkningsteknisk överföring mellan offentlig sektor och hushållen.

Regeringens prognos för 2019 och 2020 utgår, liksom Konjunkturinstitutets, från statens budget. För de kommande två åren utgår regeringen från oförändrade regler och föreslagna samt *aviserade* åtgärder. Det innebär att Konjunkturinstitutets oförändrade regler skiljer sig gentemot regeringens beräkningar till följd av att Konjunkturinstitutets inte har med aviserade åtgärder i prognosen och scenarioräkningen för kommande år.

I tabell 17 presenteras en jämförelse mellan Konjunkturinstitutets oförändrade regler, regeringens oförändrade regler inklusive aviserade åtgärder samt Konjunkturinstitutets finanspolitiska scenario. Tabellen tar sin utgångspunkt i Konjunkturinstitutets beräkning av de offentliga finansernas utveckling under oförändrade regler, vilken visas i del ett. Del två visar hur offentlig sektors inkomster och utgifter skulle förändras om hänsyn togs till regeringens aviseringar, samt det finansiella sparandet som detta resulterar i. Del tre av tabellen redovisar hur offentlig sektors utgifter förändras i Konjunkturinstitutets finanspolitiska scenario, samt det finansiella sparandet som då uppkommer.

I budgetpropositionen för 2020 föreslås bland annat ingångsavdraget och skatt på plastbärkassar. Dessa regeländringar träder i kraft 1 juli 2020 och därmed finns det halvårseffekter som tillkommer 2021. Dessa halvårseffekter betraktas som beslutade och är beaktade i scenariot vid oförändrade regler och innebär därmed inte någon skillnad mellan oförändrade regler, regeringens aviserade åtgärder och Konjunkturinstitutets scenario.

I regeringens aviseringar antas ingångsavdraget innebära ytterligare högre skatteutgifter 2022. Denna effekt tas med i den av regeringen aviserade finanspolitiken för 2022 men inte Konjunkturinstitutets beräkning av de offentliga finansernas utveckling under oförändrade regler eller i det finanspolitiska scenariot.

Tabell 17 Jämförelse av offentliga finanser med en fyraårig horisont

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

		2019	2020	2021	2022
1. Oförändrade regler¹					
Inkomster	(A)	2448	2501	2577	2666
<i>Procent av BNP</i>		48,8	48,6	48,4	48,3
Utgifter	(B)	2428	2506	2541	2584
<i>Procent av BNP</i>		48,4	48,7	47,7	46,8
Finansiellt sparande vid oförändrade regler	(C=A-B)	20	-6	35	82
<i>Procent av BNP</i>		0,4	-0,1	0,7	1,5
2. Aviserade åtgärder²					
Inkomster	(D)	0	0	0	4
Utgifter	(E)	0	0	8	6
Finansiellt sparande vid oförändrade regler, med aviseringar	(C+D-E)	20	-6	28	80
<i>Procent av BNP</i>		0,4	-0,1	0,5	1,5
3. Skillnad mellan KI:s huvudscenario och oförändrade regler³					
Inkomster utöver oförändrade regler	(F)	0	0	0	0
Utgifter utöver oförändrade regler	(G)	0	0	39	77
varav demografiskt betingad efterfrågan		0	0	34	66
varav standardhöjning		0	0	5	11
Överföring till hushållen ⁴	(H)	0	0	-3	-7
Finansiellt sparande i KI:s huvudscenario	(C+F-G-H)	20	-6	0	13
<i>Procent av BNP</i>		0,4	-0,1	0,0	0,2

¹ Framskrivning utifrån regeringens proposition om statens budget för 2020 (prop. 2019/20:1) samt gällande regler.

² Med aviserade åtgärder avses de i budgetpropositionen för 2020 omnämnda åtgärderna som ingår i preliminära utgifts- och inkomstberäkningar och som ännu inte är beslutade av riksdagen. Finansiellt sparande vid oförändrade regler med aviserade åtgärder motsvarar regeringens metod för att redovisa det finansiella sparandet i offentlig sektor.

³ Skillnaden mellan KI:s huvudscenario och oförändrade regler består till största del av offentlig konsumtion som följer av demografiskt betingad efterfrågan samt en standardhöjning i linje med historiskt mönster.

⁴ Beräkningsteknisk överföring till hushållen genom ändrade skatter och/eller transfereringar.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Osäkerhet i prognosen

Den globala tillväxten har dämpats sedan en tid tillbaka, bland annat till följd av den minskade internationella handeln i spåren av handelskonflikterna. Risken för en än snabbare avmattning i den globala ekonomin är större än möjligheten att den utvecklas starkare än prognostiserat, bland annat beroende på att handelskonflikten kan förvärras exempelvis genom att USA:s hot att införa tullar även för varor från andra länder kan förverkligas och att Storbritannien kan lämna EU utan ett avtal. Riskerna för den svenska ekonomin kommer framför allt från omvärlden och är i allt väsentligt nedåtriska. I Sverige kvarstår sårbarheten i ekonomin kopplad till hushållens skuldsättning som en risk. Det finns också en risk att styrkan i konjunkturförsvagningen har underskattats. Sammantaget bedöms sannolikheten för en lägre BNP-tillväxt vara högre än det motsatta.

Osäkerhet i prognosen för omvärlden

Den ökade osäkerheten i spåren av handelskonflikterna har bidragit till att tillväxten i världsekonomin bromsats in sedan en tid tillbaka. Handelskonflikterna har påverkat den globala ekonomin både direkt och indirekt. Den direkta effekten leder till minskad bilateral handel mellan Kina och USA. Detta leder i sin tur till att tillförsikten i näringslivet försämras på ett globalt plan, vilket dämpar investeringarna. För tillverkningsindustrin är nedgången tydlig, såväl i faktisk produktion som i förväntningarna, och den är i linje med nedgången i internationell handel (se diagram 123). Även risken att Storbritannien lämnar EU utan ett avtal bedöms ha bidragit till att förtroendeindikatorerna är svaga. Osäkerheten kring världsekonomin är fortsatt stor, vilket bland annat stigande indikatorer över ekonomisk-politisk osäkerhet bekräftar (se diagram 124). Konjunkturinstitutets prognos är att den globala tillväxten dämpas i år och nästa år till omkring 3 procent per år. Risker för en än svagare utveckling bedöms vara större än sannolikheten för en starkare utveckling. Skulle utvecklingen bli svagare, skulle efterfrågan på svensk export bli lägre, med åtföljande konsekvenser för tillväxten i Sverige. Effekten skulle förstärkas av att förtroendet hos svenska hushåll och företag normalt sett skulle dämpas i ett sådant läge, vilket tenderar att öka försiktighetssparandet och minska investeringarna.

RISK ATT STORBRIANNIEN LÄMNAR EU UTAN ETT AVTAL

Prognosen baseras på att det till sist sker ett ordnat brittiskt utträde ur EU. Ovissheten kring utträdet påverkar utvecklingen i såväl Storbritannien som i övriga Europa. Risker finns fortfarande att det blir ett utträde utan avtal (se rutan ”Stor osäkerhet kring Storbritanniens utträde ur EU” i kapitlet ”Internationell

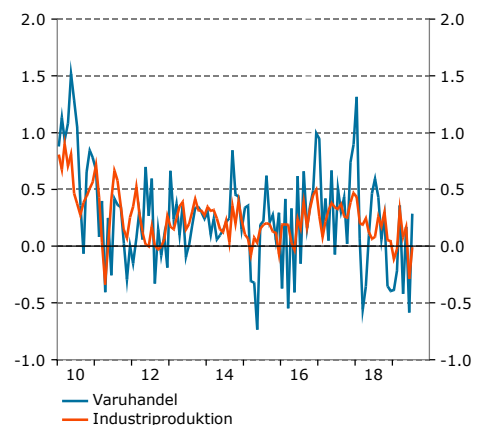
Kapitlets innehåll

Detta kapitel beskriver Konjunkturinstitutets bedömning av de mest väsentliga osäkerhetsfaktorerna för prognosen för 2019–2020. Syftet med kapitlet är främst att belysa osäkerhetsfaktorer som stabiliseringspolitiken i Sverige behöver ha beredskap för. Kapitlet redogör också för prognosprecisionen för centrala variabler under 2000-talet.

Vidare redovisas analyser av alternativa utvecklingar av den svenska ekonomin som baseras på Konjunkturinstitutets allmän-jämviktsmodell SELMA.

Diagram 123 Global varuhandel och industriproduktion

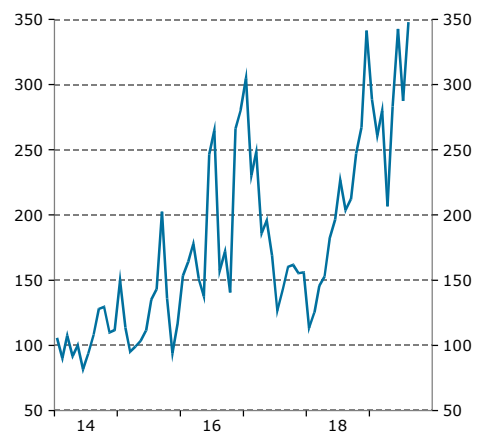
Procentuell förändring, 3-månaders glidande medelvärde, säsongrensade månadsvärden

Källor: CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis och Macrobond.

Diagram 124 Ekonomisk-politisk osäkerhet, världen

Index, månadsvärden

Anm. Baker-Bloom-Davis Economic Policy Uncertainty Index, globalt index med köpkraftsjusterade BNP-vikter.

Källa: Macrobond.

konjunkturutveckling”). Effekterna av ett avtalslöst utträde skulle, i alla fall på kort sikt, bli stora, främst för Storbritannien men även Europa skulle påverkas. De direkta effekterna för Sverige via den bilaterala handeln skulle förmodligen bli relativt begränsade. Den svenska varuexporten till Storbritannien uppgick till 5,7 procent av total varuexport 2018. Till de direkta effekterna ska dock läggas turbulens på de finansiella marknaderna, förtroendeeffekter och svagare efterfrågan från andra länder som också drabbas. De negativa tillväxteffekterna skulle då sammantaget kunna bli betydande.

RISK FÖR UPPTRAPPADE HANDELSKONFLIKTER

Prognosen baseras på antagandet att de redan aviserade tullhöjningarna av Kinas export till USA blir av, men att konflikten därefter inte trappas upp på ett märkbart sätt (se rutan ”USA inför ytterligare tullar på varor från Kina” i kapitlet ”Internationell konjunkturutveckling”). Trots att handelsdispyten mellan Kina och USA kontinuerligt har förvärrats finns risken att den trappas upp ytterligare eller att andra handelskonflikter uppstår. En risk är att handelskonflikten kan bli början till en bredare konflikt som inte bara gäller handeln. Exempelvis skulle USA av säkerhetspolitiska skäl vilja försvåra för kinesiska företag att få tillgång till amerikanskt kapital. USA har sedan en tid tillbaka redan förbjudit amerikanska företag att sälja halvledare till Huawei av säkerhetspolitiska skäl. Detta skulle kunna trappas upp genom att USA avlistar eller handelsstoppa kinesiska företag på de amerikanska börserna. Ett annat sätt att blockera kapitalflöden är att försvåra direktinvesteringar i Kina och export till Kina för amerikanska bolag. Vad gäller konflikten mellan USA och Kina finns dock också möjligheten att förhandlingarna kan utmynna i att åtminstone en del av tullarna reverseras. Sammantaget är nedåtriskerna dominerande vad gäller handelskonflikterna. Exempelvis är osäkerheten stor vad gäller USA:s införande av biltullar gentemot EU och Japan, vilket utgör en stor risk.⁴¹ Detta skulle sannolikt drabba tysk bilindustri särskilt hårt, men även Sverige skulle drabbas. Även det faktum att konflikten och hot om nya åtgärder drar ut på tiden utgör en risk eftersom ovissheten dämpar företagens investeringsvilja, vilket skulle kunna dämpa tillväxten.

GEOPOLITISK ORO KAN DÄMPA TILLFÖRSIKTEN

Ett stort antal konflikthärdar runt om i världen skapar osäkerhet om utvecklingen av den globala ekonomin. Spänningen har ökat

⁴¹ Därtill har USA fått ett godkännande av WTO att införa högre tullar på varor till ett värde av 7,5 miljarder dollar som kompensation för subventioner som ett antal EU-länder givit flygplanstillverkaren Airbus. Tullarna är planerade att införas den 14 oktober men förhandlingar ska nu inledas. Tullsatsen på importen av flygplan förväntas höjas till 10 procent i ett första skede och därtill planeras tullarna på import av utvalda livsmedel höjas till 25 procent. Tullarna väntas dock ha en mycket liten direkt påverkan på svensk ekonomi.

vid Persiska viken efter drönarattacker mot oljeanläggningar i Saudiarabien. För närvarande tycks inte situationen vara akut men om utvecklingen leder till en större och mer allvarlig konflikt, så att exempelvis oljepriset stiger betydligt, är risken stor att det bromsar tillväxten i världsekonomin.

HÅRDLANDNING I KINA

De kinesiska myndigheterna fortsätter att stimulera ekonomin i syfte att dämpa de negativa effekterna från bland annat handelskonflikten med USA. En risk med den fortsatta stimulansen är att det ökar den redan höga skuldsättningen i den kinesiska ekonomin och därmed ökar risken för en kraftig avmattning på lite längre sikt. Detta skulle kunna få allvarliga effekter även på världsekonomin, inte minst med tanke på att Kina har vuxit till att vara världens största ekonomi.⁴²

ITALIEN

Situationen i Italien utgör en fortsatt risk för utvecklingen i Europa. Problemen med hög offentlig skuldsättning och strukturellt låg tillväxt kvarstår. Dessutom finns utmaningar inom landets banksektor kvar. De senaste månaderna har de italienska långa statsobligationsräntorna fallit kraftigt och differensen gentemot motsvarande tyska räntor har halverats till ungefär 1,4 procentenheter (se diagram 125). En anledning till nedgången är att en ny regering har bildats, som antas vara mer ansvarsfull och även minska risken för konflikt med EU om budgeten. Den stora räntenedgången ger visst andrum för såväl stat som banker, i alla fall på kort sikt.

BEGRÄNSAT UTRYMME FÖR EKONOMISKA STIMULANSER

Historiskt låga räntor i många länder och hög offentlig skuldsättning på många håll innebär att möjligheterna för den ekonomiska politiken att agera mot en mer kraftfull nedgång i ekonomin är begränsade. I ett globalt perspektiv innebär detta att risken för en synkroniserad konjunkturedgång som inte kan brytas med stabiliseringspolitiska insatser är förhöjd. Detta utgör en viktig aspekt för riskbilden i prognosen.⁴³

Inhemska osäkerhetsfaktorer

UNDERSKATTAS STYRKAN I AVMATTNINGEN?

Den svenska ekonomin befinner sig sedan en tid tillbaka i en avmattningsfas. Indikationerna är tydliga att avmattningen fortsätter, bland annat har svenska konfidensindikatorer för

⁴² Kina är störst i köpkraftskorrigerade termer.

⁴³ För svensk del är den offentliga skuldsättningen relativt låg och det finns därför utrymme att föra en expansiv finanspolitik i händelse av en kraftig nedgång.

Diagram 125 Ränteskillnad mellan Italien och Tyskland, 10-årig statsobligationsränta

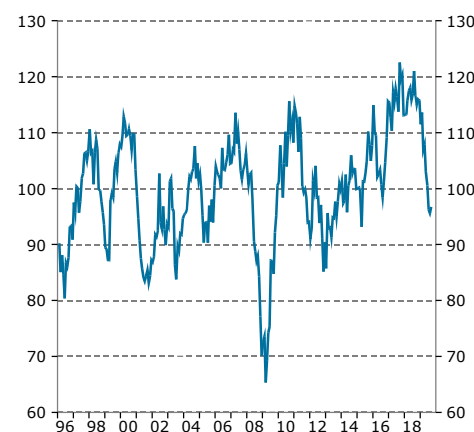
Procent, dagsvärden

Källa: Macrobond.

Diagram 126 Konfidensindikator för tillverkningsindustrin i Sverige

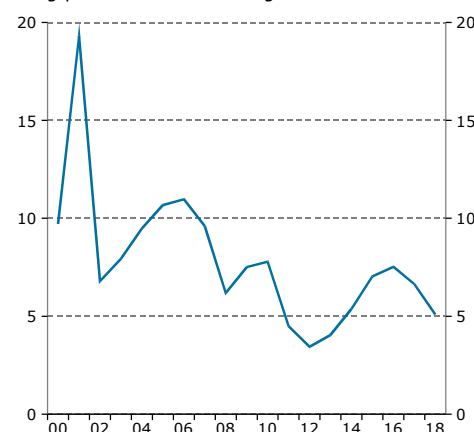
Index, medelvärde=100, säsongrensade månadsvärden

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 127 Svenska hushållens skulder

Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

tillverkningsindustrin fallit snabbt sedan en tid tillbaka (se diagram 126).⁴⁴ Det finns en risk att styrkan i konjunkturavmattningen har underskattats.⁴⁵ Uppgången i arbetslösheten riskerar då att bli än snabbare än enligt prognosen. Den negativa utvecklingen på arbetsmarknaden skulle då bidra till att hushållens konsumtion växer långsammare än enligt prognosen, med svagare BNP-tillväxt som följd vilket även skulle öka osäkerheten om utvecklingen på bostadsmarknaden. Risken finns att bostadsinvesteringarna då faller mer än i prognosen för framför allt nästa år.

HUSHÅLLENS SKULDSÄTTNING

De svenska hushållen är högt skuldsatta. Skuldsättningen har fortsatt att öka, om än i en långsammare takt än tidigare och skuldkvoten har planat ut (se diagram 127 och diagram 128). De höga skulderna ökar sårbarheten i ekonomin, om det exempelvis skulle bli en lågkonjunktur med ytterligare stigande arbetslöshet.

Prognosfelens storlek

Prognoser är alltid osäkra. I tabell 18 redovisas olika mått på prognosfel för Konjunkturinstitutets oktoberprognoser för några centrala variabler för perioden 2000–2018.⁴⁶ Medelabsolutfelet för innevarande år är 0,46 procentenheter för BNP-tillväxten. BNP-tillväxten är normalt relativt svårprognostiserad. Det beror bland annat på att statistiken i sig är osäker och revideras ofta. För variabler som inte revideras i samma utsträckning är prognosfelen för innevarande år mindre. Det gäller till exempel arbetslösheten där medelabsolutfelet för innevarande år är 0,07 procentenheter.

För nästkommande år är prognosfelen större. Exempelvis är medelabsolutfelet för nästkommande års BNP-tillväxt 1,32 procentenheter. För arbetslösheten nästkommande år är medelabsolutfelet 0,54 procentenheter.

Medelfelen visar om det har funnits systematiska fel i prognoserna, det vill säga om de i genomsnitt för perioden har varit för höga eller för låga. Prognoserna för både BNP-tillväxten och reporäntan har i genomsnitt varit för höga.⁴⁷ Exempelvis har prognoserna för BNP-tillväxten nästkommande år varit 0,42 procentenheter för höga i genomsnitt i Konjunkturinstitutets oktoberprognoser för nästkommande år.

⁴⁴ Detsamma gäller i stora delar av omvärlden exempelvis för euroområdet och USA.

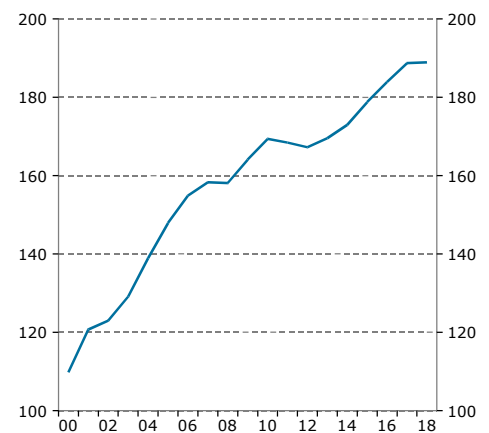
⁴⁵ Konjunkturinstitutet gör typvärdesprognoser, det vill säga prognoser på det mest sannolika utfallet. För närvarande bedöms dock väntevärdet för BNP-tillväxten vara lägre än typvärdet, även när den internationella riskbilden beaktas.

⁴⁶ För de åtta oktoberprognoser saknas används prognoser publicerade i augusti.

⁴⁷ Systematiska överskattningar i reporänteprognoserna har varit genomgående hos de flesta prognosinstitut den senaste tiden. Se "Utvärdering av makroekonomiska prognoser", Specialstudie: KI-nr: 2019:7.

Diagram 128 Svenska hushållens skuldkvot

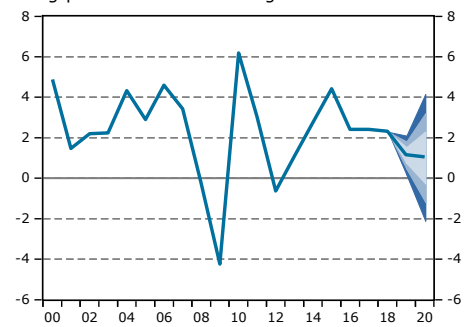
Procent av disponibel inkomst

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 129 Prognosintervall för BNP

Årlig procentuell förändring

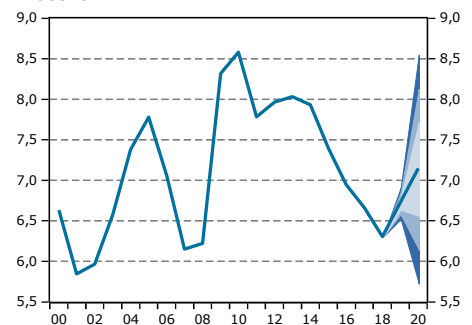

— BNP
 ■ 90 procent
 ■ 75 procent
 ■ 50 procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 130 Prognosintervall för arbetslöshet

Procent

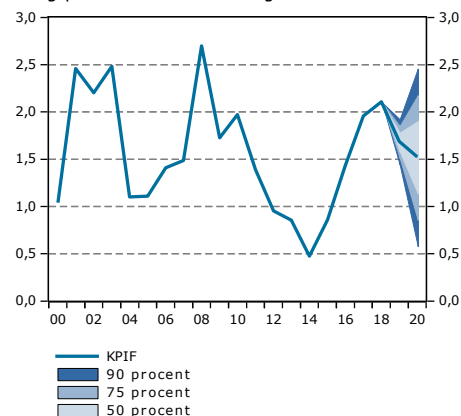

— Arbetslöshet
 ■ 90 procent
 ■ 75 procent
 ■ 50 procent

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Under antagandet att prognosfelen är normalfördelade kan man konstruera prognosintervall för prognoserna utifrån rotmedelkvadratfelen.⁴⁸ Exempel på sådana, obetingade intervall visas i diagram 129, diagram 130 och diagram 131 för BNP-tillväxt, arbetslöshet och KPIF inflation.

Diagram 131 Prognosintervall för KPIF
Årlig procentuell förändring

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell 18 Prognoser samt medelfel, medelabsolutfel och rotmedelkvadratfel för Konjunkturinstitutets oktoberprognoser gjorda för utfallsåren 2000–2018

	BNP ¹	Arbetslöshet	KPIF-inflation ²	Reporänta ³
Aktuell prognos				
2019	1,2	6,7	1,7	-0,25
2020	1,1	7,1	1,5	-0,25
Medelabsolutfel				
Innevarande år	0,46	0,07	0,09	0,21
Nästkommande år	1,32	0,54	0,46	0,84
Rotmedelkvadratfel				
Innevarande år	0,59	0,12	0,15	0,37
Nästkommande år	1,91	0,86	0,57	1,10
Medelfel				
Innevarande år	-0,07	0,00	-0,03	-0,10
Nästkommande år	-0,42	0,08	0,08	-0,61

¹ Till marknadspris, årlig procentuell förändring. ² Prognoser för KPIX-inflation till och med juni 2008, därefter för KPIF-inflation.

³ Vid årets slut.

Anm. Samtliga prognoser utom reporäntan avser helårsprognoser och utvärderas mot det första publicerade utfallet. Prognosfel mäts som utfall minus prognos. Prognosfelen är beräknade utifrån prognoser gjorda i augusti i de fall oktoberprognoser saknas.

Källa: Konjunkturinstitutet.

⁴⁸ Till exempel kan ett 90-procentigt prognosintervall uttryckas som att "med 90 procents sannolikhet kommer intervallet [a, b] att inkludera utfallet för BNP-tillväxten nästa år". Se vidare i fördjupningen "Osäkerheten i Konjunkturinstitutets prognoser", *Konjunkturläget*, december 2014.

Alternativa scenarier

Flera av de risker som beskrivs i detta kapitel förväntas leda till att den ekonomiska utvecklingen i Europa och övriga världen blir svagare än i det huvudscenariot som beskrivs i kapitlet ”Scenariot för svensk ekonomi och ekonomisk politik”, om de materialiseras. En sådan risk är att Storbritannien lämnar EU utan ett avtal, vilket kan leda till minskade flöden av varor, tjänster och kapital mellan Storbritannien och övriga EU. I Konjunkturinstitutets allmän-jämviktsmodell SELMA kan sådana händelser representeras av en lägre efterfrågan på varor och tjänster i omvärlden och därmed en lägre efterfrågan på svensk export än i huvudscenariot.

Med hjälp av SELMA är det möjligt att analysera hur alternativa förutsättningar för den svenska ekonomin påverkar den ekonomiska utvecklingen. I detta avsnitt beskrivs hur en lägre efterfrågan i utlandet påverkar svensk ekonomi enligt modellen. Hur stor effekten på svensk ekonomi blir beror dock på hur penningpolitiken och finanspolitiken svarar på förändringen i omvärldens efterfrågan. Detta analyseras i två scenarier nedan.

I båda scenarierna antas att det finns en nedre gräns för hur mycket reporäntan i Sverige samt styrräntan i omvärlden⁴⁹ kan sänkas.⁵⁰ I båda scenarierna når både reporäntan och omvärldens styrränta sina respektive nedre gränser.⁵¹ Därmed begränsas möjligheten att stabilisera ekonomin med hjälp av penningpolitiken. Givet denna begränsade möjlighet för penningpolitiken att agera, beskrivs två scenarier med olika finanspolitik för att analysera hur finanspolitiken kan användas som komplement till penningpolitiken för att stimulera ekonomin.⁵²

Lägre efterfrågan från omvärlden leder till lägre export-, konsumtions- och investeringstillväxt och därmed till en lägre BNP-tillväxt i Sverige. I det första scenariot bedrivs ingen diskretionär finanspolitik. Med detta menas att det inte fattas några aktiva finanspolitiska beslut utöver de som ingår i huvudscenariot och utöver den politik som bedrivs för att säkerställa att överskotts-målet uppnås, vilket operationaliseras som att strukturellt sparande uppgår till en tredjedels procent av potentiell BNP. Här antas att det är transfereringarna som justeras för att överskotts-målet ska nås.⁵³ I det andra scenariot använder regeringen

⁴⁹ Omvärlden representeras i diagrammen av KIX6-länderna, det vill säga samtliga länder i euroområdet samt USA, Norge, Storbritannien, Danmark och Japan.

⁵⁰ Effekten av en konjunkturedgång i omvärlden på Sverige när penningpolitiken inte begränsas av en nedre gräns analyserades i Konjunkturläget mars 2019.

⁵¹ Den nedre gränsen i Sverige antas vara -0,5 procent. Antagandet baseras på att när reporäntan var på denna nivå (mellan 2016 och 2018) valde Riksbanken att genomföra ytterligare kvantitativa lättnader i stället för att sänka reporäntan ännu mer. Värdet för nedre gränsen i omvärlden antas vara -0,4 procent och är beräknat som ett handelsvägt medelvärde av Konjunkturinstitutets bedömning av nedre gränser i KIX6-länderna.

⁵² I båda scenarierna antas att det inte pågår någon koordinering mellan Riksbanken och regeringen.

⁵³ Denna finanspolitik är ett exempel och ska inte ses som Konjunkturinstitutets bedömning av vad som är den mest lämpliga finanspolitiken.

Vad är ett alternativscenariot?

I detta avsnitt beskrivs andra möjliga utvecklingar av ekonomin än den som beskrivs i huvudscenariot. I avsnittet beskrivs hur de ekonomiska förutsättningarna kan skilja sig från huvudscenariot, och vilka effekter dessa alternativa förutsättningar kan ha på den svenska ekonomin.

Alternativscenarierna är analyserade med hjälp av Konjunkturinstitutets allmän-jämviktsmodell SELMA. Analysen som presenteras är baserad på modellens resultat. Den är därmed helt och hållet en konsekvens av de antaganden som gjorts i modellen.

En beskrivning av SELMA

SELMA är en allmän-jämviktsmodell baserad på etablerad ekonomisk teori. Det betyder att SELMA fångar beroendet mellan olika makroekonomiska variabler och hur de påverkar varandra sinsemellan.

I modellen finns det två regioner, Sverige och omvärlden. Omvärldsekonomin kan påverka Sverige, men Sverige antas inte ha någon påverkan på omvärldsekonomin eftersom Sverige är en liten ekonomi. Den svenska ekonomin består i sin tur av två typer av hushåll, fem typer av företag, en oberoende centralbank som bedriver penningpolitik och en offentlig sektor som bedriver finanspolitik.

En typ av hushåll har tillgång till finansiella marknader och kan därmed låna och spara, medan den andra hushållstypen inte har någon tillgång till finansiella marknader, vilket innebär att hushållet konsumerar hela sin disponibla inkomst, bestående av löner och transfereringar.

Företagen producerar exportvaror, investeringsvaror och konsumtionsvaror. Dessa företag använder insatsvaror som antingen tillverkas av andra inhemska företag eller importeras. Prissättningen hos insatsvaruföretagen och exportföretagen antas vara trögrörlig.

Centralbanken i Sverige, Riksbanken, bedriver penningpolitik för att stabilisera inflationen kring inflationsmålet. Den lägger dessutom viss vikt vid BNP-gapet. Om BNP-gapet är positivt sätts räntan, allt annat lika, högre och vice versa.

Finanspolitiken kan bedrivas genom flertalet finanspolitiska instrument, exempelvis genom att öka eller minska transfereringar till hushållen, höja eller sänka skattesatser och öka eller minska offentlig konsumtion.

Omvärldsekonomin modelleras enligt samma principer som den svenska ekonomin men strukturen är förenklad. SELMA är kalibrerad för att stämma överens med hur svensk ekonomi fungerar. SELMA är en kvartalsmodell även om resultaten i scenarierna presenteras i årstillväxttakter.

För en längre beskrivning av SELMA se, ”SELMA – Technical documentation” på www.konj.se.

diskretionära utgifter för att motverka de negativa effekterna av lägre efterfrågan från omvärlden på svensk ekonomi. Regeringen motverkar konjunkturedgången genom att öka utgifterna för offentlig konsumtion under två år och som en följd av detta blir det strukturella sparandet lägre än en tredjedels procent av potentiell BNP under samma två år. Därefter antas att transfereeringarna justeras för att överskottsmålet ska nås. Den finanspolitiska stimulansen leder både till ökad offentlig konsumtion och ökad hushållskonsumtion och därmed halveras nedgången i BNP-tillväxten i Sverige.

EN KONJUNKTURNEDGÅNG I OMVÄRLDEN

Den lägre efterfrågan i omvärlden leder till att omvärldens företag minskar sin produktion relativt huvudscenariot. BNP i omvärlden sjunker 2020 i stället för att växa som i huvudscenariot (se diagram 132).⁵⁴ Nedgången antas vara tillfällig vilket gör att från år 2022 och några år framöver är BNP-tillväxten högre än i huvudscenariot när ekonomin återhämtar sig. Vidare avtar inflationstakten i omvärlden 2020. En lägre produktion leder till lägre efterfrågan på arbetskraft i omvärlden, vilket i sin tur leder till en lägre löneutvecklingstakt. Detta gör att kostnaderna för dessa företag minskar, varför de ökar sina priser i en långsammare takt. Därmed blir omvärldsinflationen lägre än i huvudscenariot (se diagram 133). Den lägre inflationen och BNP-tillväxten i omvärlden leder till att omvärldens centralbanker sänker sina styrräntor (se diagram 134). Styrräntan i omvärlden når dock sin nedre gräns i scenariot. Givet omvärldens inflation och BNP-tillväxt är den nedre gränsen en bindande restriktion. Med andra ord skulle omvärldens centralbanker vilja sänka styrräntorna mer än vad de kan göra. Det betyder att omvärldens centralbanker inte kan stimulera ekonomin så mycket som de skulle vilja, vilket förstärker konjunkturedgången i omvärlden.

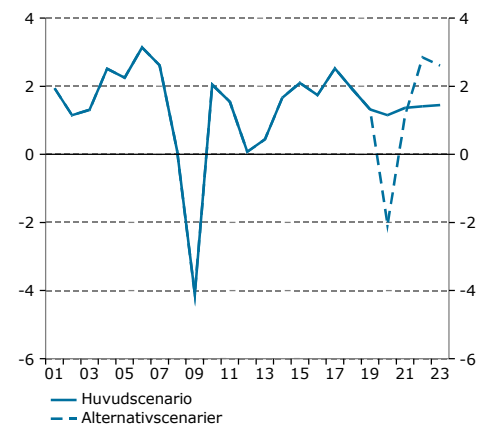
Omvärldens efterfrågeminskning innebär att omvärldens BNP minskar med 2,1 procent år 2020. I Sverige blir BNP-tillväxten 0,1 procent år 2020. Det kan jämföras med tillväxtsiffrorna under den finansiella krisen 2009 då BNP i både KIX6-länderna och i Sverige minskade med 4,1 procent.

Det faktum att omvärldens BNP och inflation faller mer än svensk BNP och inflation beror delvis på att hänsyn inte tagits till effekter via förtroendekanaler och vissa finansiella kanaler, exempelvis aktiebörsfall, i scenarierna. Scenarierna som beskrivs här beaktar enbart effekterna av fallet i omvärldens efterfrågan på svensk export samt sänkningen av omvärldens styrräntor. Om hänsyn även skulle tas till förtroendekanaler och dessa finansiella kanaler skulle den svenska BNP-tillväxten och inflationen bli betydligt lägre.

⁵⁴ Storleken av nedgången är inte vald utifrån att det är Konjunkturinstitutets bedömning av exempelvis effekterna av ett brittiskt utträde ur EU utan avtal, utan ska endast ses som ett exempel.

Diagram 132 Omvärldens BNP

Procentuell förändring, fasta priser

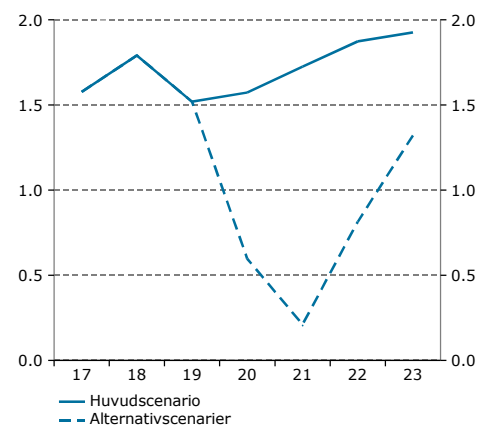

Anm. Omvärlden representeras av KIX6.

Källor: OECD, Eurostat, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 133 Omvärldsinflation

Procent

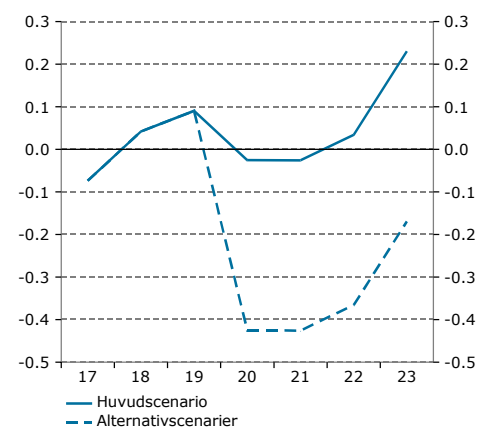

Anm. Omvärlden representeras av KIX6.

Källor: OECD, Eurostat, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 134 Omvärldens styrränta

Procent

Anm. Omvärlden representeras av KIX6.

Källor: Bank of England, Bank of Japan, ECB, Federal Reserve, Norges Bank, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Hur svensk ekonomi påverkas av den lägre omvärldsefterfrågan beror bland annat på hur penningpolitiken och finanspolitiken svarar på den minskade efterfrågan från omvärlden. Nedan presenteras därför två alternativscenarier med olika respons från finanspolitiken för att illustrera effekten på svensk ekonomi. I båda scenarierna begränsas penningpolitiken även i Sverige av att reporäntan når sin nedre gräns. Det betyder att Riksbanken inte kan sänka reporäntan så mycket som den skulle vilja. Eftersom penningpolitiken är begränsad, blir finanspolitiken det viktigaste instrumentet för att motverka de negativa konsekvenserna på svensk ekonomi, som minskad konsumtion och lägre BNP-tillväxt, som följer av en lägre omvärldsefterfrågan. Det finns också stöd i forskningen för att finanspolitiken är mer effektiv i att stabilisera ekonomin när styrräntorna har nått sin nedre gräns.⁵⁵

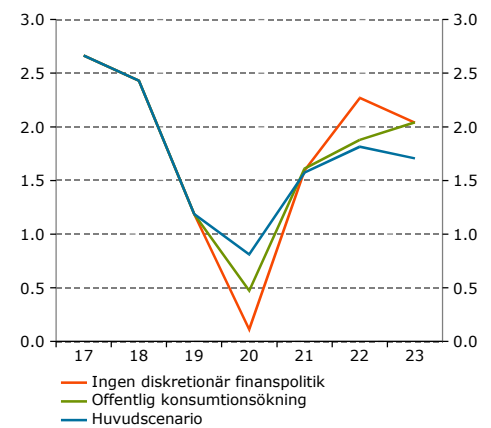
I båda de alternativa scenarierna som beskrivs nedan modelleras de automatiska stabilisatorerna i svensk ekonomi. Det innebär att den offentliga sektorns regelstyrda inkomster och utgifter per automatik dämpar konjunktorens effekter på hushåll och företag genom att transfereringar ökar och skatteintäkter minskar i en konjunkturedgång och att transfereringar minskar och skatteintäkter ökar i en konjunkturuppgång. Exempel på sådana automatiska stabilisatorer är arbetslöshetsförsäkringen och intäkterna från moms och skatt på arbete. Vidare antas det att transfereringarna till hushållen är det instrument som används för att det strukturella sparandet ska nå överskottsmålet. I det första scenariot (kallat ”Ingen diskretionär finanspolitik”) bedriver regeringen ingen diskretionär finanspolitik utöver att anpassa transfereringar till hushållen. Med andra ord fattas inga aktiva finanspolitiska beslut för att motverka de negativa effekterna av den lägre omvärldsefterfrågan på svensk ekonomi.

Lägre omvärldsefterfrågan leder till lägre export och därmed till lägre efterfrågan på inhemska insatsvaror jämfört med huvudscenariot. Hushållens konsumtion minskar och investeringarna är lägre än i huvudscenariot. Allt detta leder till att BNP-tillväxten i svensk ekonomi 2020 blir 0,1 procent i stället för huvudscenariots 0,8 procent (se diagram 135) och att BNP-gapet är så påtagligt negativt 2020–2021 att ekonomin då befinner sig i en lågkonjunktur (se diagram 136).

I det andra scenariot (kallat ”Offentlig konsumtionsökning”) introduceras ett stimulanspaket, som innebär en tillfällig ökning av den offentliga konsumtionen. Därmed blir den offentliga konsumtionen 1,2 procent högre än i scenariot ”Ingen diskretionär finanspolitik” under två år, vilket motsvarar ungefär 15 miljarder kr per år. Samtidigt tillåts det strukturella sparandet understiga en tredjedels procent av potentiell BNP under dessa två år. Stimulanspaketet stabiliserar BNP-tillväxten i Sverige så att tillväxtfallet blir ungefär hälften så stort som i scenariot ”Ingen

Diagram 135 Svensk BNP

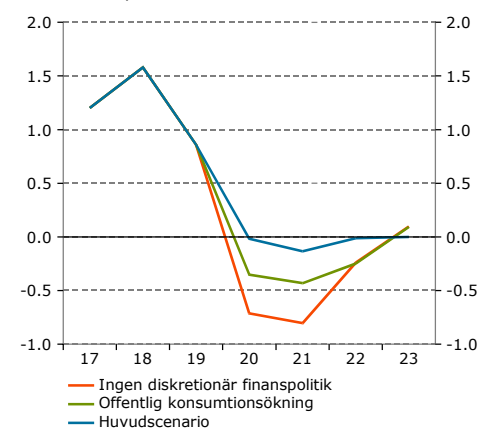
Procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 136 Svenskt BNP-gap

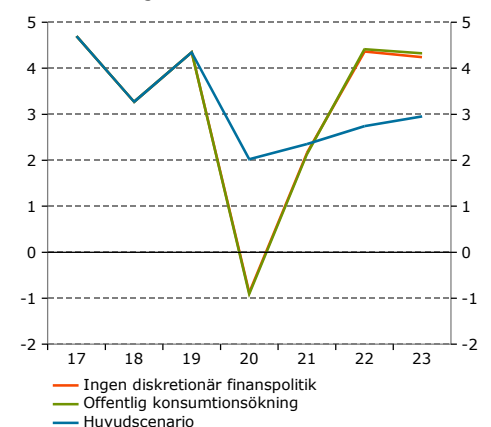
Procent av potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 137 Svensk export

Procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁵⁵ Se till exempel Eggertsson, G. "What Fiscal Policy is Effective at Zero Interest Rates?", i Acemoglu, D. och M. Woodford (red.), *NBER Macroeconomics Annual 2011, Volume 25*, University of Chicago Press, 2011.

diskretionär finanspolitik” och att BNP-gapet därmed blir mindre negativt. Detta sker dels som en direkt konsekvens av den offentliga konsumtionsökningen men också på grund av att hushållens konsumtion blir högre. Eftersom hushållens konsumtion ökar så ökar skatteintäkterna från den skattebasen. Vidare blir arbetsinkomsterna högre till följd av fler arbetade timmar och högre löner. Därför ökar de offentliga inkomsterna av skatt på arbete. Sammantaget blir de primära inkomsterna högre till följd av stimulansen jämfört med scenariot ”Ingen diskretionär finanspolitik”, vilket medför att ökningen i Maastrichtskulden på grund av den offentliga konsumtionsökningen blir marginell.

SCENARIO: INGEN DISKRETIÖNÄR FINANSPOLITIK

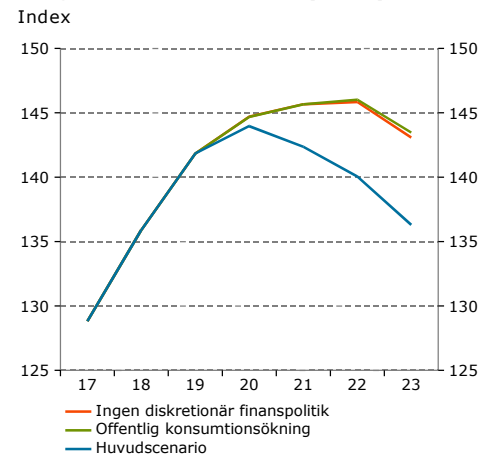
Scenariot illustreras av den röda linjen i diagrammen. Den lägre efterfrågan i omvärlden relativt huvudscenariot leder till att efterfrågan på svensk export blir lägre än i huvudscenariot (se diagram 137). Nedgången i exporten dämpas av att kronan försvagas (se diagram 138). Växelkursen påverkas dels av skillnaden i räntebanan mot omvärlden och dels av förändringar i Sveriges nettoställning mot omvärlden. Eftersom skillnaden i räntebanan är relativt liten, då räntan både i omvärlden och i Sverige når sina respektive nedre gränser (och gränserna ligger på ungefär samma nivå), så är den främsta anledningen till att växelkursen försvagas att efterfrågan på svensk valuta minskar i och med att Sverige exporterar mindre. Den lägre efterfrågan på svensk export minskar efterfrågan på svenska insatsvaror vilket leder till att de inhemska insatsföretagen efterfrågar arbetskraft i lägre utsträckning än tidigare (se diagram 139). På grund av den lägre efterfrågan på arbete blir även lönetillväxten lägre (se diagram 140).

KPIF-inflationen kan delas upp i inhemska inflation och importerad inflation. Den inhemska inflationen minskar eftersom företagens kostnader minskar med den lägre lönetillväxten. Även den importerade inflationen blir lägre eftersom konjunkturedgången i omvärlden leder till lägre omvärldsinflation. Detta motverkas dock något av den svagare kronan. Eftersom både den inhemska och den importerade inflationen blir lägre så blir även KPIF-inflationen lägre än i huvudscenariot (se diagram 141).

Till följd av den lägre inflationen och en lägre BNP-tillväxt sänker Riksbanken reporäntan som därmed blir lägre än i huvudscenariot (se diagram 142). Dock leder den nedre gränsen för räntan till att reporäntan inte kan sänkas lika mycket som Riksbanken skulle vilja. Den nedre gränsen binder i ungefär två år. I slutet av 2021 börjar Riksbanken höja reporäntan och från och med slutet av 2022 är reporäntan högre än i huvudscenariot. Höjningen beror på att KPIF-inflationen är högre än i huvudscenariot från och med 2022.

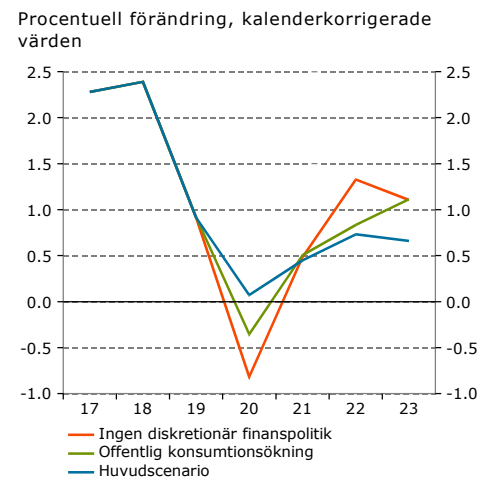
I SELMA finns det två typer av hushåll: hushåll med tillgång till finansiella marknader, som kan låna och spara, och hushåll

Diagram 138 Växelkurs (KIX6)

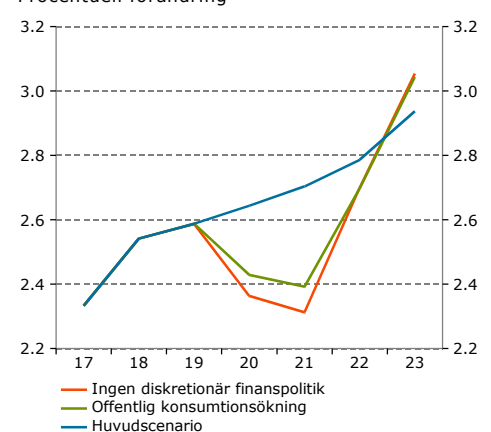
Anm. Högre index motsvarar en svagare krona.
Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 139 Arbetade timmar i hela ekonomin

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 140 Timlön i hela ekonomin

Källor: Medlingsinstitutet och Konjunkturinstitutet.

utan tillgång till finansiella marknader.⁵⁶ En minskning i omvärldsefterfrågan leder till lägre löner och minskad efterfrågan på arbete och därmed tillfälligt lägre arbetsinkomster för hushållen i förhållande till huvudscenariot. I modellen vill hushållen med sparande då spara mindre eller låna mer för att hålla upp sin konsumtionsnivå. Lägre räntor betyder dessutom att det blir billigare för hushållen att låna. Men eftersom Riksbanken är begränsad i hur mycket de kan sänka reporäntan, blir sänkningen inte tillräckligt stor för att motverka den negativa effekten av minskningen i omvärldsefterfrågan. En annan anledning till att hushållen med sparande minskar sin konsumtion är att räntan är högre än i huvudscenariot från och med 2022. Hushållen utan sparande har en lägre disponibel inkomst eftersom deras arbetsinkomster minskar och de drar därför ner sin konsumtion. Då både hushållen med och utan sparande minskar sin konsumtion blir hushållens konsumtion lägre än i huvudscenariot (se diagram 143). Om Riksbanken och omvärldens centralbanker inte var begränsade av nedre gränser, skulle styrräntorna sänkas mer och hushållen med sparande skulle då i stället öka sin konsumtion relativt huvudscenariot. Konsumtionen hos hushållen utan sparande skulle fortfarande minska men mindre än när det finns en nedre gräns. Sammantaget skulle konsumtionen vara högre än i huvudscenariot utan de nedre gränserna på styrräntorna.

De inhemska insatsvaruföretagen använder arbetskraft och kapital i sin produktion. Eftersom efterfrågan på inhemska insatsvaror minskar, blir företagets efterfrågan på kapital lägre än i huvudscenariot. Investeringsstillväxten blir därmed lägre än i huvudscenariot (se diagram 144). De nedre gränserna för styrräntan spelar en liknande roll här som för hushållens konsumtion. Utan en nedre gräns skulle investeringsstillväxten vara högre än i huvudscenariot.

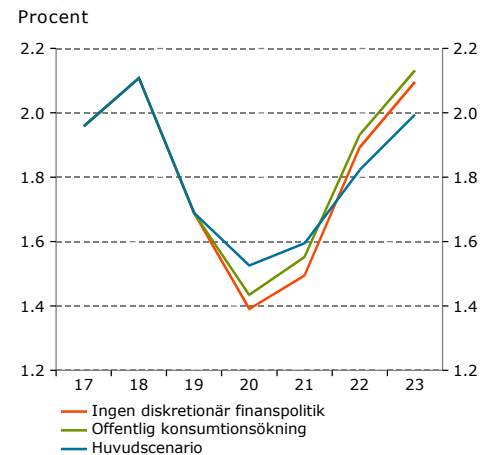
Eftersom tillväxten i hushållens konsumtion och investeringar, som båda delvis produceras med importerade insatsvaror, minskar, så minskar även importtillväxten (se diagram 145).

I och med att reporäntan och styrräntan i omvärlden har nått sina nedre gränser blir hushållens konsumtion, investeringar och export lägre än i huvudscenariot och förklarar därmed att BNP-tillväxten är lägre än i huvudscenariot och att BNP-gapet är negativt i tre år. Utan de nedre gränserna på styrräntorna i Sverige och i omvärlden skulle BNP-tillväxten fortfarande vara lägre än i huvudscenariot men högre än den blir i detta scenario. BNP-gapet skulle fortfarande falla men vara mindre negativt.

Eftersom BNP-gapet är negativt ökar transfereringarna till hushållen via de automatiska stabilisatorerna (se diagram 146). Detta mildrar minskningen av hushållens disponibel inkomst som följer av hushållens lägre arbetsinkomster.

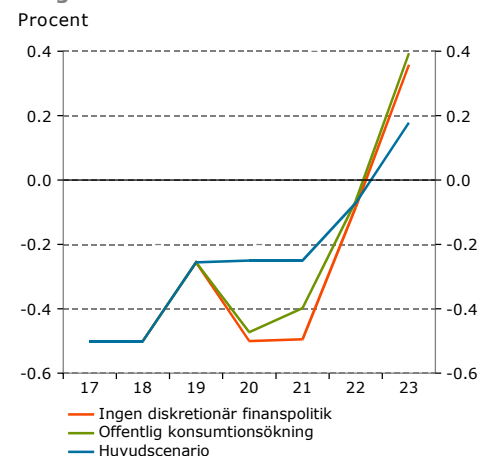
Lägre konsumtion och lägre arbetsinkomster leder till lägre skatteintäkter och därmed till lägre primära inkomster i offentlig sektor än i huvudscenariot. Samtidigt ökar de primära utgifterna

Diagram 141 KPIF-inflation

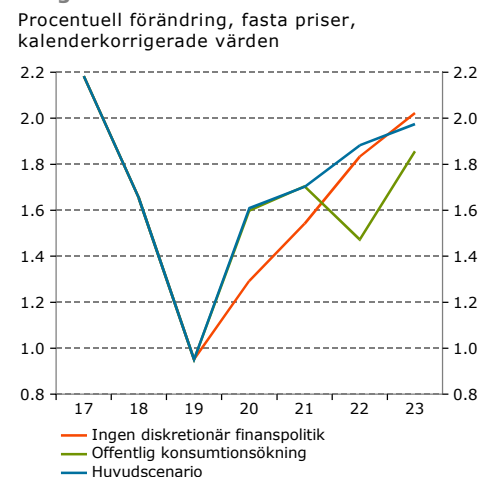
Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 142 Reporänta i årsgenomsnitt

Källor: Riksbanken och Konjunkturinstitutet.

Diagram 143 Hushållens konsumtion

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁵⁶ Se marginalrutan "En beskrivning av SELMA".

i offentlig sektor på grund av ökade transfereringar till hushållen. Sammantaget leder de minskade inkomsterna och ökade utgifterna till att Maastrichtskulden blir högre jämfört med huvudscenariot (se diagram 148). Det strukturella sparandet beräknas som det finansiella sparandet i offentlig sektor om konjunkturläget skulle vara balanserat.⁵⁷ Det strukturella sparandet påverkas inte i nämnvärd utsträckning av en konjunkturedgång i Sverige som orsakats av lägre efterfrågan från omvärlden (se diagram 147).⁵⁸

Sammanfattningsvis leder en lägre efterfrågan från omvärlden till lägre export och därmed till lägre efterfrågan på inhemska insatsvaror jämfört med huvudscenariot. Detta har som följd att arbetade timmar minskar och timlönen ökar i en långsammare takt. Ett negativt BNP-gap och lägre inflation gör att Riksbanken sänker reporäntan. Riksbanken är dock begränsad i hur mycket den kan sänka reporäntan. Därför minskar hushållens konsumtion och investeringar relativt huvudscenariot. Till sammans med lägre export leder det till lägre BNP-tillväxt.

SCENARIO: OFFENTLIG KONSUMTIONSSÖKNING

I scenariot ovan har Riksbanken inte möjlighet att bedriva en tillräckligt expansiv penningpolitik för att mildra de negativa konsekvenserna av en lägre omvärldsefterfrågan på svensk BNP i den utsträckning som den skulle vilja. Därför behövs andra verktyg för att stimulera ekonomin, till exempel finanspolitik. I detta scenario introduceras ett finanspolitiskt stimulanspaket som gör att den offentliga konsumtionen blir 1,2 procent högre än i scenariot "Ingen diskretionär finanspolitik" i två år, 2020–2021. Ökningen motsvarar cirka 15 miljarder kronor per år i högre konsumtion i fasta priser under dessa två år jämfört med konsumtionen i huvudscenariot. År 2022 avvecklas stimulanspaketet, och den offentliga konsumtionen följer återigen scenariot "Ingen diskretionär finanspolitik". För att den offentliga konsumtionen ska ligga i linje med scenariot "Ingen diskretionär finanspolitik" blir tillväxten i offentlig konsumtion lägre år 2022 (se diagram 149).

Vidare antas att regeringen under 2020 och 2021 inte justerar transfereringarna för att det strukturella sparandet ska nå riktmärket på en tredjedels procent av potentiell BNP som gäller i ett normalt konjunkturläge 2020–2021.⁵⁹ Med andra ord skuldfinansieras underskottet i de offentliga finanserna som uppstår på grund av ökningen i offentlig konsumtion under 2020 och 2021.

Den finanspolitiska stimulansen leder till att tillväxtfallet i BNP blir hälften så stort som i scenariot "Ingen diskretionär

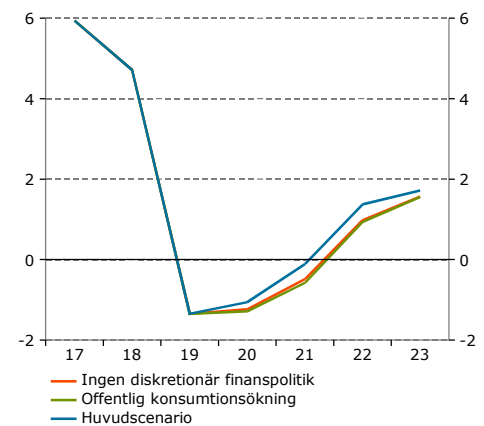
⁵⁷ Ett undantag är kapitalutgifter för offentliga skulder som inte justeras för konjunkturläget.

⁵⁸ Högre Maastrichtskuld leder till något högre ränteutgifter som måste täckas men effekten på transfereringarna är försumbar.

⁵⁹ Det kan noteras att denna politik är i linje med det finanspolitiska ramverket eftersom Sverige är i en lågkonjunktur. I en sådan situation tillåts det strukturella sparandet avvika från riktlinje på en tredjedels procent av potentiell BNP.

Diagram 144 Investeringar

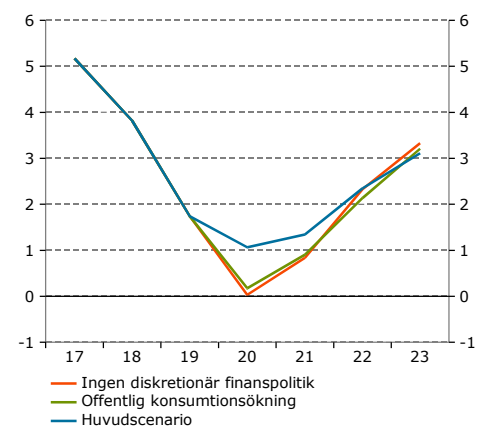
Procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 145 Svensk import

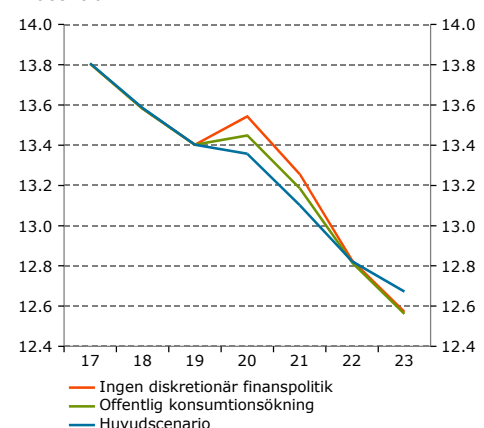
Procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 146 Transfereringar till hushållen som andel av BNP

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

finanspolitik” under de två åren. Scenariot illustreras av den gröna linjen i diagrammen.

Hushållens konsumtion blir högre än i scenariot ”Ingen diskretionär finanspolitik” och växer i samma takt som i huvudscenariot både 2020 och 2021 (se diagram 143). Ökningen i offentlig konsumtion antas öka konsumtionsbenägenheten hos hushåll med sparande.⁶⁰ Därför ökar de sin konsumtion till följd av den offentliga konsumtionsökningen. Hushåll utan sparande ökar också sin konsumtion jämfört med scenariot ”Ingen diskretionär finanspolitik” eftersom antalet arbetade timmar och timlönen, och därmed hushållens disponibelinkomst, är högre.

KPIF-inflationen kan delas upp i inhemsk och importerad inflation. Den ökade efterfrågan på privat och offentlig konsumtion leder till att de inhemska insatsföretagen höjer sina priser, vilket leder till en högre inhemsk inflation än i scenariot ”Ingen diskretionär finanspolitik”. Samtidigt skiljer sig inte priserna på de importvaror som går till hushållens konsumtion nämnvärt mellan de två scenarierna 2020–2021. Därmed ökar KPIF-inflationen (se diagram 141).

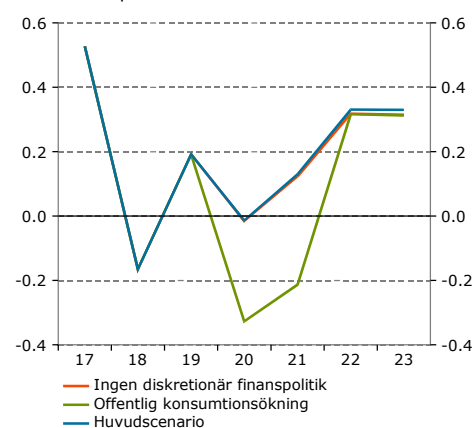
Trots att inflationen och BNP-tillväxten är högre än i scenariot ”Ingen diskretionär finanspolitik”, skulle Riksbanken under 2020 och 2021 fortfarande vilja ha en reporänta som är lägre än dess nedre gräns under en del av denna period. Det tar dock något längre tid för räntan att nå den nedre gränsen än i scenariot ”Ingen diskretionär finanspolitik”, och reporäntan lämnar den nedre gränsen något tidigare. Därmed binder räntans nedre gräns endast under en del av 2020 och en del av 2021.⁶¹ Ränteskillnaden mellan scenarierna är inte särskilt stor, men innebär ändå en något högre räntebana (se diagram 142). Eftersom räntebanan ligger nära den i scenariot ”Ingen diskretionär finanspolitik” skiljer sig inte heller växelkursen nämnvärt mellan de två scenarierna (se diagram 138). Den förstärkning av växelkursen som ändå skulle ske på grund av den något högre räntan motverkas av att nettoställningen mot omvärlden försämras något.

De inhemska insatsvaruföretagen använder arbetskraft och kapital i sin produktion. Trots att efterfrågan på inhemska insatsvaror är högre, blir investeringstillväxten ungefär densamma som i scenariot ”Ingen diskretionär finanspolitik” (se diagram 144). Dels sker en substitution från kapital till arbete i produktionen av dessa varor, och dels är penningpolitiken något mindre expansiv än i scenariot ”Ingen diskretionär finanspolitik”.

Eftersom växelkursen och efterfrågan från omvärlden inte ändras är också exporten oförändrad jämfört med scenariot ”Ingen diskretionär finanspolitik” (se diagram 137). Dock ökar

Diagram 147 Strukturellt sparande i offentlig sektor

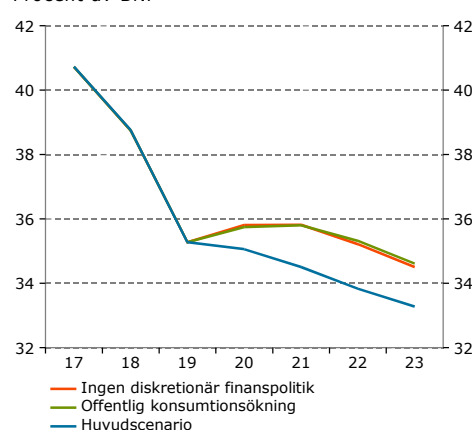
Procent av potentiell BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 148 Maastrichtskuld

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁶⁰ Liknande antaganden görs även i andra modeller av samma typ, se till exempel Coenen G., Straub R. och M. Trabandt, "Gauging the effects of fiscal stimulus packages in the euro area", *Journal of Economic Dynamics and Control* 37(2), 2012, sid. 367-386.

⁶¹ Notera dock att diagram 142 är årsgenomsnitt, varför man i grafen inte ser att räntan binder under delar av 2020 och delar av 2021.

importen eftersom hushållens konsumtion, som delvis produceras med importerade insatsvaror, ökar.

Sammanfattningsvis ökar BNP-tillväxten under åren 2020 och 2021 relativt scenariot ”Ingen diskretionär finanspolitik” (se diagram 135). Tillväxtfallet i exporten är lika stort i båda scenarierna, men BNP-tillväxten hålls uppe av en högre inhemsk konsumtion. Samtidigt dämpas den något av en högre import.

Arbetslöshet

SELMA modellerar antal arbetade timmar i ekonomin men inte arbetslöshet. För att göra en beräkning av hur arbetslösheten skulle utvecklas i de två alternativa scenarierna måste vissa antaganden göras. För det första antas att en ökning/minskning i antal arbetade timmar leder till motsvarande ökning/minskning i sysselsättning. Med andra ord, antal arbetade timmar per sysselsatt antas vara konstant. Om till exempel antal arbetade timmar ökar med två procent så ökar sysselsättningen med två procent. Det andra antagandet som måste göras handlar om hur en ökning/minskning i sysselsättningen påverkar arbetskraften. Här antas det att för varje procent som sysselsättningen ökar/minskar så ökar/minskar arbetskraften med 0,25 procent, vilket är ett rimligt cykliskt beteende hos arbetskraften. Givet dessa antaganden kan förändringen i arbetslösheten räknas ut baserat på förändringen i arbetade timmar i de båda alternativscenarierna.

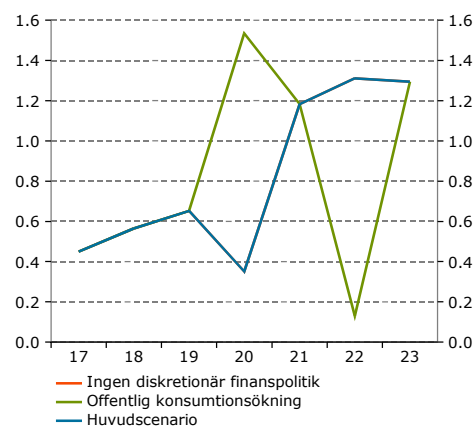
I scenariot ”Ingen diskretionär finanspolitik” blir arbetslösheten 0,7 procentenheter högre än i huvudscenariot 2020 och 0,6 procentenheter högre 2021 (se diagram 150). Därefter minskar arbetslösheten och blir lägre än i huvudscenariot 2023. I scenariot ”Offentlig konsumtionsökning” blir arbetslösheten 0,4 procentenheter lägre än i scenariot ”Ingen diskretionär finanspolitik” både 2020 och 2021. Stimulanspaketet leder därmed till mer än en halvering av ökningen i arbetslösheten som en nedgång i omvärldens efterfrågan medför.

Den högre efterfrågan på inhemska insatsvaror leder till att de inhemska insatsvaruproducenterna ökar efterfrågan på arbetskraft, varför antalet arbetade timmar ökar (se diagram 139). Ökningen i efterfrågan på arbete leder, tillsammans med en högre inflation, till en högre timlön än i scenariot ”Ingen diskretionär finanspolitik” (se diagram 140).

Transfereringarna till hushållen är lägre än i scenariot ”Ingen diskretionär finanspolitik” eftersom BNP-gapet är mindre negativt (se diagram 146). Men eftersom den offentliga konsumtionen ökar blir de primära utgifterna i offentlig sektor högre än i scenariot ”Ingen diskretionär finanspolitik”. På inkomstsidan ökar skatteintäkterna till följd av att hushållens konsumtion och

Diagram 149 Offentlig konsumtion

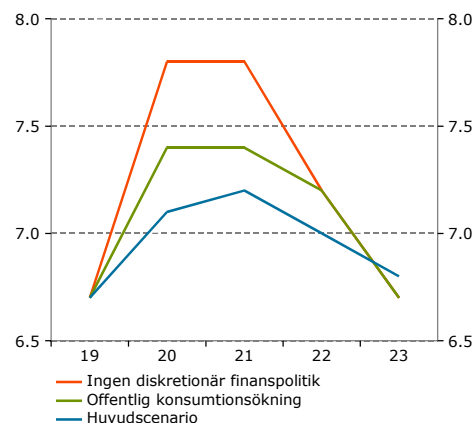
Procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 150 Arbetslöshet

Procent av arbetskraften

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

arbetsinkomster ökar och därmed ökar skatteintäkterna från dessa skattebaser. Eftersom BNP-tillväxten och inflationen också är högre skiljer sig dock de primära offentliga inkomster som andel av BNP inte särskilt mycket från scenariot ”Ingen diskretionär finanspolitik”. Maastrichtskulden som andel av BNP skiljer sig dock inte särskilt mycket från scenariot ”Ingen diskretionär finanspolitik” (se diagram 148) till följd av den högre nominella BNP-tillväxten.

Det strukturella sparandet i offentlig sektor blir lägre under 2020–2021 till följd av den högre offentliga konsumtionen som driver upp utgifterna. Från och med 2022 tas den finanspolitiska stimulansen bort, vilket gör att de strukturella primära utgifterna återigen är i linje med scenariot ”Ingen diskretionär finanspolitik”. Det strukturella sparandet hamnar därmed på dess riktmärke på en tredjedels procent av potentiell BNP från och med 2022 (se diagram 147).⁶²

Sammanfattningsvis visar scenariot att en tillfällig offentlig konsumtionsökning kan vara ett effektivt sätt att stabilisera BNP-tillväxten i en situation där Riksbanken endast i en begränsad omfattning kan hjälpa till att stabilisera konjunkturen på grund av att reporäntan når sin nedre gräns. Den offentliga konsumtionsökningen leder till en högre BNP-tillväxt och högre inflation än i scenariot ”Ingen diskretionär finanspolitik” genom ökad inhemsk konsumtion. Vidare är ökningen i Maastrichtskulden som andel av BNP under dessa förutsättningar liten. Om räntan framöver fortsätter att ligga på en nivå som ligger nära den nedre gränsen under en längre tid, och Riksbanken därmed har begränsat manöverutrymme, blir finanspolitiken ett viktigt medel för att stabilisera ekonomin i en konjunkturedgång. Samtidigt har Riksbanken fortfarande möjlighet att stabilisera högkonjunkturer. Sammantaget kan detta få implikationer för överskotts målet.

⁶² I och med att räntebetalningarna på Maastrichtskulden ligger på samma nivå som i scenariot ”Ingen diskretionär finanspolitik” så krävs inte heller, jämfört med samma scenario, några åtstramningar av transfereringarna till hushållen för att nå överskotts målet.

FÖRDJUPNING

Effekten av ekonomisk-politisk osäkerhet på svensk BNP

I denna fördjupning beräknas med hjälp av en ekonometrisk modell hur ekonomisk-politisk osäkerhet i Europa påverkar svensk BNP-tillväxt. Resultaten indikerar att en utdragen period med osäkerhet på den nivå som uppmättes i augusti 2019 påverkar den svenska BNP-tillväxten negativt.

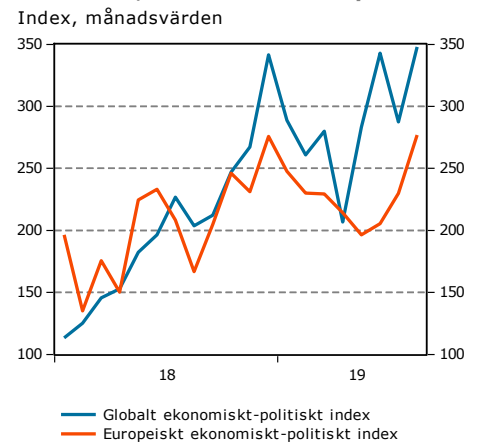
Den globala ekonomisk-politiska osäkerheten har stigit avsevärt under senare tid. För Sverige är den europeiska utvecklingen av störst vikt och även inom Europa har den ekonomisk-politiska osäkerheten ökat (se diagram 151). För att kvantifiera effekten av den tilltagande ekonomisk-politiska osäkerheten på svensk BNP-tillväxt används i detta avsnitt en ekonometrisk modell. Modellen är en Bayesiansk VAR-modell med sju variabler. Omvärlden representeras av tre variabler: BNP-tillväxt i euroområdet, ett ekonomisk-politiskt osäkerhetsindex för Europa⁶³, samt skillnaden i avkastning mellan europeiska företagsobligationer med hög risk och statsobligationer. Den svenska ekonomin beskrivs av fyra variabler: BNP-tillväxt, konfidensindikatorn för tillverkningsindustrin, konfidensindikatorn för hushållen, och ett index som fångar utvecklingen på de finansiella marknaderna.⁶⁴ Modellen skattas på data från och med första kvartalet 1998 till och med andra kvartalet 2019. Modellen beskrivs mer utförligt i en tidigare fördjupning i *Konjunkturläget* (se ”Effekten på svensk BNP av ekonomisk-politisk osäkerhet”, *Konjunkturläget*, mars 2017).

Två scenarier beaktas för att ge en uppskattning om den ekonomisk-politiska osäkerhetens effekt på BNP-tillväxten. I det första scenariot antas den framtida utvecklingen helt ges av modellens prognoser. Den ekonomisk-politiska osäkerheten i Europa beräknas då falla tillbaka och återvända till en mer genomsnittlig nivå. Ett sådant scenario kan tolkas som att de nuvarande riskerna försvinner och att inga nya tillkommer. Hastigheten i tillbakagången är i linje med tidigare nedgångar, som den efter den europeiska skuldskrisen. I det andra scenariot med bibehållen hög ekonomisk-politisk osäkerhet antas i stället augusti månads notering kvarstå fram till och med december 2021. En sådan fortsatt hög nivå av osäkerhet skulle kunna orsakas av en

⁶³ Det ekonomisk-politiska osäkerhetsindexet för Europa är baserat på hur ofta osäkerhet nämns i några av de största dagstidningarna i Tyskland, Frankrike, Storbritannien, Italien och Spanien.

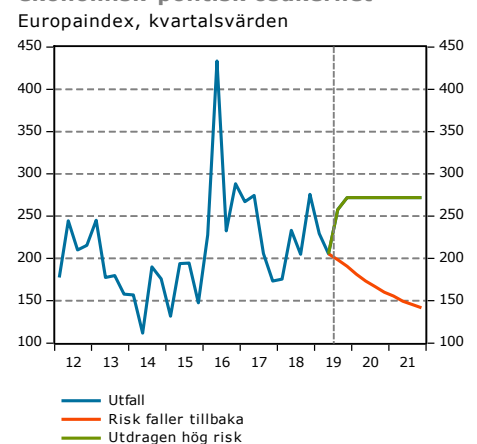
⁶⁴ Det finansiella indexet består av tre variabler: kort realränta, kort interbankspread och OMX-index. Se Österholm, P., ”The effect on the Swedish economy of the financial crisis”, *Applied Financial Economics*, 20, 2010, sid. 265–274.

Diagram 151 Ekonomisk-politisk osäkerhet, världen och Europa

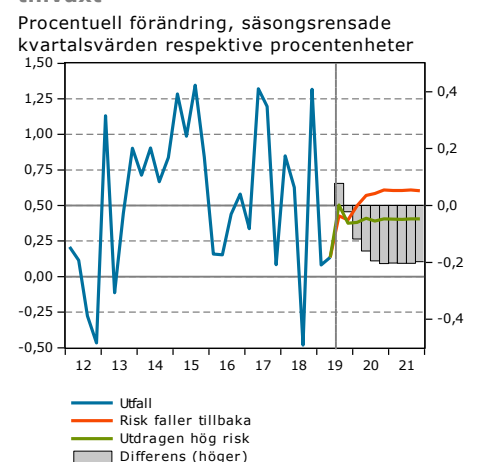
Anm. Baker-Bloom-Davis Economic Policy Uncertainty Index.
Källa: Macrobond.

Diagram 152 Två scenarier med olika ekonomisk-politisk osäkerhet

Anm. Baker-Bloom-Davis Economic Policy Uncertainty Index.
Källor: Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Diagram 153 Två scenarier för BNP-tillväxt

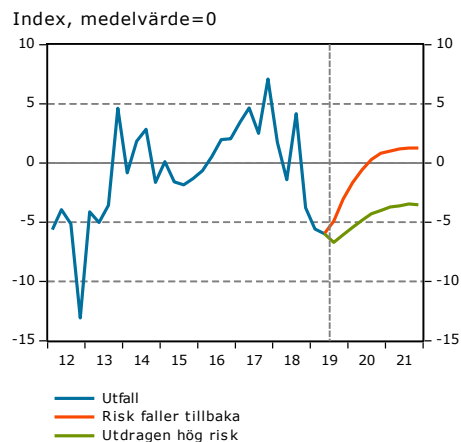
Anm. Baker-Bloom-Davis Economic Policy Uncertainty Index.
Källor: Macrobond och Konjunkturinstitutet.

ytterligare utdragning av brexitprocessen eller vidare ekonomiska problem i Italien. I diagram 152 redovisas de två scenarierna för den ekonomisk-politiska osäkerheten i Europa på kvartalsfrekvens.

Modellens prognos för utvecklingen av BNP-tillväxten i de två scenarierna presenteras i diagram 153. Om osäkerheten stannar på dess nuvarande höga nivå visar modellen att en lägre svensk BNP-tillväxt är att vänta. I slutet av 2020 beräknas BNP-tillväxten vara 0,2 procentenheter lägre om den höga osäkerheten består. I diagram 154 visas hur den höga osäkerheten påverkar hushållen. Om osäkerheten faller tillbaka återgår hushållens förtroendeindikator relativt snabbt till det historiska genomsnittet. Är osäkerheten bestående blir i stället utvecklingen av hushållens förtroende mer pessimistisk.

De konsekvenser av fortsatt hög ekonomisk-politisk osäkerhet i Europa som redovisas i det här avsnittet ska tolkas som effekter som uppstår av osäkerhet men inte av de effekter som en materialisering av riskbilden kan få. I scenariot med utdragen hög risk tyngs BNP-tillväxten av osäkerhet, men inte av direkta reala effekter. Skulle till exempel Storbritannien lämna EU utan avtal blir konsekvenserna större genom att direkta handelseffekter, finansiell turbulens och svagare efterfrågan läggs till de indirekta effekterna av den ekonomisk-politiska osäkerheten (se ”Osäkerhet i prognosen för omvärlden” i kapitlet ”Osäkerhet i prognosen”). Det analysen visar är att den ekonomisk-politiska osäkerheten i sig har konsekvenser för ekonomin.

Diagram 154 Två scenarier för hushållens konfidensindikator

Källa: Konjunkturinstitutet.

FÖRDJUPNING

BNP per capita – en historisk jämförelse med åren framöver

Tillväxten i BNP per capita har varit historiskt låg sedan finans-
krisen. Utvecklingen har förstärkts efter 2016 genom en hög be-
folkningstillväxt. Konjunkturinstitutets prognos visar på en fort-
satt historiskt låg tillväxt på 0,9 procent i genomsnitt per år för
perioden 2019–2028. Det är lägre än det årliga genomsnittet för
den senaste 20-årsperioden på 1,9 procent. En längre tillbaka-
blick visar att det också är lägre än det årliga genomsnittet för
perioden 1950–2018 på 2,2 procent. I denna fördjupning analys-
eras vilka faktorer som förklarar den nuvarande låga tillväxten i
BNP per capita samt hur dessa faktorer utvecklats sedan 1950
och framåt.

BNP PER CAPITA SPEGLAR EN GENOMSNITTLIG INVÅNARES EKONOMISKA FÖRUTSÄTTNINGAR

Det vanligaste sättet att mäta ekonomisk tillväxt i ett land är ge-
nom förändringen i BNP, det vill säga volymförändringen av
landets förädlingsvärde. För att få en uppfattning om hur BNP
relaterar till landets befolkning kan BNP delas med befolk-
ningen, det vill säga BNP per capita. Tillväxten i BNP per capita
används ibland som en indikator på välfärdsutvecklingen i ett
land. Det finns ett samband mellan tillväxt i BNP per capita och
ökat materiellt välstånd men det finns brister med måttet. För en
analys av välfärdsutvecklingen är real BNI per capita ett bättre
mått då det i stället mäter ett lands totala inkomster och därmed
bättre fångar det möjliga konsumtionsutrymmet per invånare.⁶⁵
Ytterligare en aspekt är till vilken grad invånarna väljer att an-
vända konsumtionsutrymmet direkt eller skjuta det på framtiden
i form av sparande. För det är hushållens konsumtion per capita
ett bättre mått. Konsumtionstillväxten tenderar att variera
mindre över tiden än BNP, både av cykliska och demografiska
skäl. Samtliga mått har dock hög korrelation (se diagram 155).
Inget av måtten visar dock hur inkomsterna fördelas mellan in-
vånarna i ett land. För att analysera inkomstjämlighet krävs
andra mått. I relation till begreppet välfärd är det också viktigt
att notera att aspekter utöver konsumtionsutrymmet, till

Dekomponering av BNP per capita

Tillväxten i bruttonationalprodukten (BNP) kan
analyseras från utbudssidan. Insatsfaktorerna till
BNP är kapital och arbetskraft. Detta måste se-
dan sättas i relation till befolkningen. Det är till-
växten i dessa faktorer som visar på de underlig-
gande drivkrafterna för tillväxten i BNP per ca-
pita.

$$\frac{Y}{B} = \frac{Y}{H} \times \frac{N}{B} \times \frac{H}{N}$$

där (Y/B) är förädlingsvärde/befolkning dvs. BNP
per capita, (Y/H) är förädlingsvärde/arbetade
timmar dvs. produktiviteten per timme, (N/B) är
antalet sysselsatta/befolkningen och (H/N) är ar-
betade timmar/sysselsatt dvs. medelarbetstiden
per sysselsatt.

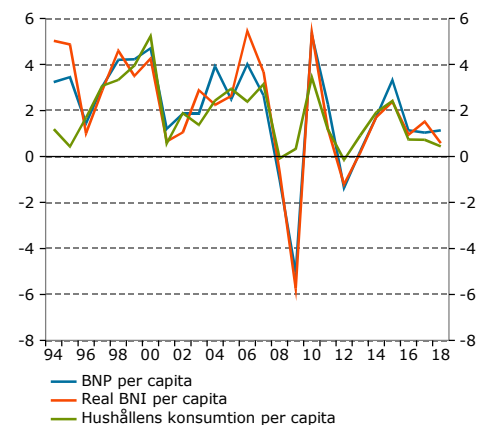
Drivkrafterna för tillväxt i BNP per capita är enligt
denna dekomponering:

- Ökad produktivitet
- Fler sysselsatta i befolkningen (ökad syssel-
sättningsandel)
- Högre medelarbetstid

Anm. Sysselsättningsandelen definieras här som
totala sysselsättningen som andel av hela befolk-
ningen. Det ska inte förväxlas med måttet
sysselsättningsgrad som enbart avser sysselsatta
i den arbetsföra åldern 15–74 år som andel av
befolkningen i åldern 15–74 år. Anledningen till
att sysselsättningsgrad inte används i denna för-
djupning är brist på historisk statistik tillbaka till
1950. Måtten har dock hög korrelation.

Diagram 155 BNP, BNI och hushållens konsumtion per capita

Procentuell förändring, fasta priser

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁶⁵ Båda dessa mått är dock begränsade av sina respektive regelverk och tillgänglig-
het av underliggande mätbar statistik. Ett exempel på begränsningar är att oavlö-
nat hemarbete inte inkluderas i något av måtten medan den köpta tjänsten hem-
städning ingår trots att aktiviteten utförs vid båda tillfällena. Ett annat exempel är
svårigheter att mäta förädlingsvärde och produktivitet inom offentlig sektor.

exempel klimatet, önskad fritid och välbefinnande, inte är inkluderade.⁶⁶

TILLVÄXTEN I BNP PER CAPITA BETYDLIGT LÄGRE ÄN TOTALA BNP-TILLVÄXTEN DE SENASTE ÅREN

Tillväxten i BNP totalt var i genomsnitt 2,4 procent per år under 2016–2018. Det är ungefär i linje med genomsnittet för den senaste 20-årsperioden och strax under genomsnittet sedan 1950. Tillväxten i BNP per capita, däremot, var i genomsnitt 1,1 procent per år under 2016–2018. Det är betydligt lägre än genomsnittet för både den senaste 20-årsperioden och genomsnittet sedan 1950. Liknande utveckling syns även om tillväxten i BNP per capita begränsas till den arbetsföra åldern (se tabell 19). Skillnaden i tillväxttakten mellan BNP per capita och BNP per capita i arbetsför ålder visar på ökningen i befolkningen utöver personer i arbetsför ålder, det vill säga andelen unga och äldre.

Tabell 19 BNP och BNP per capita för olika bakåtblickande perioder

Genomsnittlig årlig procentuell förändring

	BNP	Befolkning	BNP per capita	BNP per capita i arbetsför ålder ¹
2016–2018	2,4	1,3	1,1	1,5
1998–2018	2,6	0,7	1,9	2,0
1951–2018	2,7	0,5	2,2	2,2

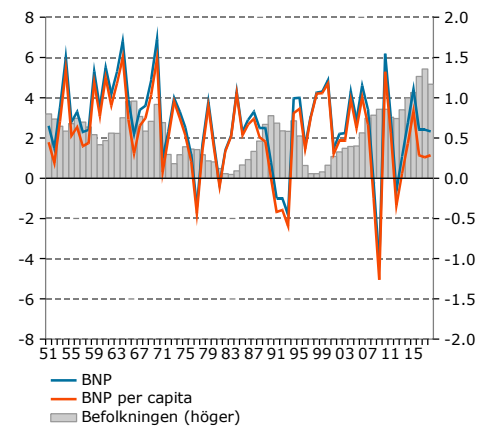
¹ Arbetsför befolkning definieras som befolkningen i kärnarbetskraften 20–64 år.

Källor: Edvinsson, R. (2015), SCB och Konjunkturinstitutet.

Skillnaden mellan tillväxten i BNP och BNP per capita har successivt ökat sedan 2012 men varit ovanligt stor sedan 2016 vilket beror på en hög befolkningsökning samtidigt som produktionen inte ökat i motsvarande utsträckning (se diagram 156). Befolkningsökningen sedan 2016 förklaras främst av den höga asylinvandringen under 2014–2015 där de flesta var personer i arbetsför ålder. De asylsökande påverkar befolkningstillväxten i takt med att de får uppehållstillstånd medan det ofta tar längre tid att

Diagram 156 BNP, BNP per capita och befolkningen 1951–2018

Procentuell förändring

Källa: SCB.

⁶⁶ Konjunkturinstitutet har beskrivit BNP-tillväxten och välfärdsutvecklingen i tidigare fördjupningar, se t.ex. "BNP kan tolkas på många olika sätt" Konjunkturinstitutet (2015a) och "Folkmängdsförändring spelar roll vid tillväxtjämförelser", Konjunkturinstitutet (2014) för beskrivningar av utvecklingen av tillväxten per capita inklusive snävare definitioner av per capita såsom enbart arbetsför befolkning samt med internationella jämförelser där utvecklingen av bytesförhållandet även är viktigt att beakta. Se även "Konsumtionen, befolkningen och välbefinnandet", Konjunkturinstitutet (2017a) för en beskrivning av hushållens konsumtion per capita och "Real BNI per capita bättre mått på levnadsstandard än BNP", Konjunkturinstitutet (2005) för en beskrivning av real BNI per capita. Fördjupningar finns på: www.konj.se/publikationer/konjunkturlaget/fordjupningar-i-konjunkturlaget.html

få samma personer in i sysselsättning. Det beror på att det tar tid att etablera sig på arbetsmarknaden vilket bland annat beror på språkkunskaper och validering av utländsk utbildning i Sverige.⁶⁷ Liknande avvikelse mellan BNP och BNP per capita kan även ses i början av 1990-talet när Sverige tog emot en stor asylinvandring från Balkan.

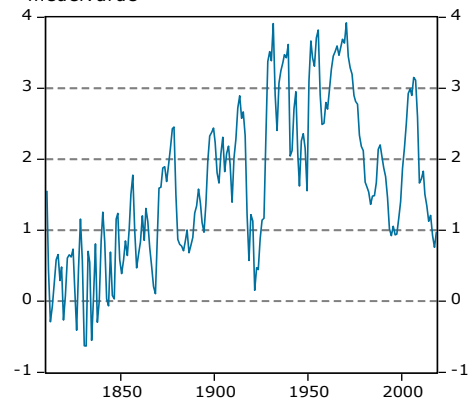
Denna fördjupning fokuserar på tillväxten i BNP per capita eftersom det är ett mått som möjliggör jämförelser tillbaka i tiden uppdelat på olika bakomliggande faktorer. De viktigaste drivkrafterna för tillväxten i BNP per capita är utvecklingen av produktiviteten och av hur många i befolkningen som är sysselsatta (sysselsättningsandelen), samt hur mycket de sysselsatta arbetar, det vill säga medelarbetstiden (se marginalrutan ”Dekomponering av BNP per capita”). Sysselsättningsandelen har, i likhet med arbetskraftsdeltagandet, ett nära samband med storleken på den arbetsföra befolkningen.

BNP PER CAPITA – ETT HISTORISKT PERSPEKTIV

Många historiska beskrivningar av tillväxten i BNP per capita tar sin utgångspunkt i 1950 eller 1970. En trolig orsak till det är att jämförbara tidsserier sällan sträcker sig längre bak än så. En viktig aspekt är att den ekonomiska tillväxten, både i Sverige och i västvärlden, då var rekordhög. Sett tillbaka till 1800-talet har tillväxten varit lägre än den är nu (se diagram 157). Industrialiseringen tog fart i Sverige i slutet av 1800-talet vilket bidrog till en allt högre tillväxt. Det var dock först efter andra världskriget som utvecklingen inom industrin verkligen tog fart och bidrog till den rekordhöga tillväxten under 1950- och 1960-talen. Förändrade globala förutsättningar och ett ökande omvandlingstryck tillsammans med en kapitalintensiv och trögrörlig industristruktur med en långsam strukturomvandling hämmade produktivitetens utvecklingen och dämpade tillväxten under 1970- och 1980-talen. Utvecklingen kulminerade i den inhemska 90-talskrisen. Reformerna efter krisen tillsammans med utbyggnaden av informations- och kommunikationsteknologin gav ny kraftig skjuts till tillväxten som i stort sett höll i sig fram till finanskrisen 2008.⁶⁸ Därefter har tillväxten i BNP per capita varit betydligt lägre, främst på grund av en lägre produktivitetstillväxt (se diagram 158).

Diagram 157 BNP per capita, 1810–2018

Procentuell förändring, 10-års glidande medelvärde

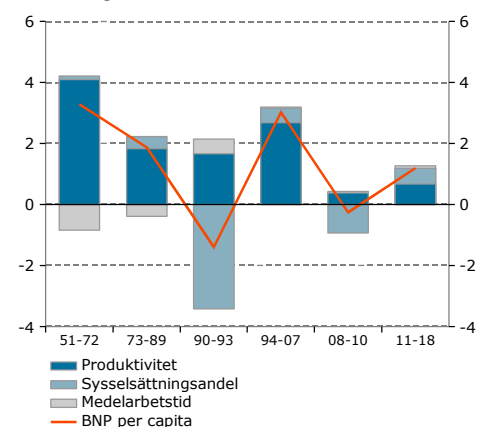

Anm. Tidsseriebrott 1950.

Källor: Edvinsson, R. (2015), SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 158 BNP per capita över olika tidsperioder

Genomsnittligt medelvärde av årlig procentuell förändring

Anm. Tidsseriebrott 1979 och 1980.

Källor: Edvinsson, R. (2005), SCB och Konjunkturinstitutet.

⁶⁷ För en mer detaljerad beskrivning se fördjupningen ”Utrikes födda och integration på den svenska arbetsmarknaden”, Konjunkturinstitutet (2018b).

⁶⁸ Schön (2014) och Magnusson (2016).

REKORDÅREN UNDER 1950- OCH 1960-TALEN

Åren från 1950 till början av 1970-talet var en period som senare benämnts som den gyllene tillväxtperioden (se diagram 159). Perioden präglades av ekonomisk stabilitet, låg inflation och en internationell inriktning mot ökad frihandel.⁶⁹ En särskilt viktig förklaring till den höga tillväxten var den mycket höga produktivitetstillväxten. Den svenska tillväxten gynnades även av att det fanns en internationell efterfrågan på svenska råvaror för uppbyggnaden efter kriget. Samtidigt minskade medelarbetstiden vilket dämpade tillväxten i BNP per capita under denna period.

Den höga produktivitetstillväxten berodde på en snabb teknologisk utveckling inom svensk industri och jordbruk. Under andra världskriget hade internationell spridning av ny teknologi varit förhindrad. Samtidigt hade USA, som låg på den globala produktivetsfronten, utvecklat och förbättrat industriell teknologi. Efter kriget kunde därför Sverige på kort tid investera i produktivitetshöjande färdigutvecklad teknik.⁷⁰ Sverige var även framstående i flera efterfrågade industri- och tjänstebranscher under denna period såsom inom kärnkraftverk, varvsindustrin, bilindustrin och distributionsbranschen.⁷¹

Sverige hade även en hög arbetskraftstillväxt under denna period genom efterkrigstidens babyboom-generationens inträde på arbetsmarknaden, en hög arbetskraftsinvandring och att kvinnor som tidigare arbetat i hemmet alltmer sökte sig till arbetslivet.⁷² Sysselsättningen ökade inom industrin under 1950-talet i takt med att sektorn expanderade. Industrin efterfrågade främst utbytbar arbetskraft för skiftarbete med låga kunskapskrav.⁷³

Den fallande medelarbetstiden dämpade dock tillväxten i BNP per capita. Det berodde på förändrade arbetsmarknadsregleringar med kortare arbetsvecka och längre semestrar (se marginalrutan ”Arbetsmarknadsregleringar”). Detta innebar ökad fritid för individer på bekostnad av färre arbetade timmar per sysselsatt vilket hämmade den ekonomiska tillväxten per capita.

⁶⁹ Detta bland annat genom uppbyggnaden av flera stora internationella institutioner såsom Bretton Woods-systemet, IMF, Världsbanken, GATT-avtalet, EEC (senare EU) och EFTA. Se Schön (2014) och Magnusson (2016).

⁷⁰ Schön (2014) och Magnusson (2016).

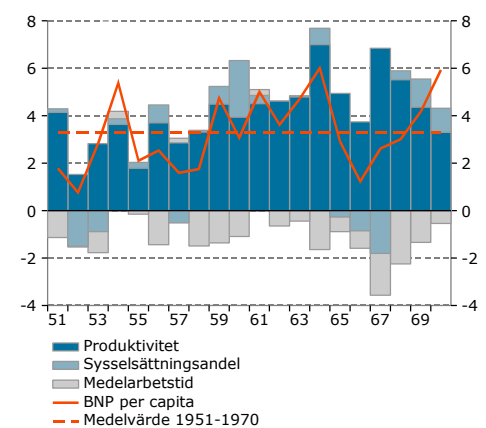
⁷¹ Schön (2014).

⁷² Effektiviseringen och rationaliseringen av jordbruket, som pågått även innan 1950-talet, innebar en hög produktivitet i sektorn på bekostnad av en minskad sysselsättning. Omställningen innebar att många män flyttade till städerna för arbete inom industrin medan kvinnorna, som tidigare var sysselsatta inom jordbruket, tog hand om hushållet. I takt med ökad efterfrågan på arbetskraft från industrin och den offentliga utbyggnaden av barn- och äldreomsorgen ökade antalet kvinnor på arbetsmarknaden igen. Se Schön (2014).

⁷³ Schön (2014) och Magnusson (2016).

Diagram 159 BNP per capita 1951–1970

Procentuell förändring

Källor: Edvinsson, R. (2005), SCB och Konjunkturinstitutet.

LÄGRE TILLVÄXT UNDER 1970- OCH 1980-TALEN

Sveriges BNP-tillväxt per capita växlade ner betydligt under 1970-talet och var fortsatt jämförelsevis låg under 1980-talet. Det berodde främst på en nedväxling i produktivitetstillväxten. Sysselsättningsandelen bidrog däremot positivt under perioden. Medelarbetstiden fortsatte att dämpa totala tillväxten under 1970-talet men växlade om och bidrog positivt under 1980-talet (se diagram 160).

Återuppbyggnadsfasen efter kriget var till stor del avslutad och konkurrensen från andra länder, främst nya tillväxtekonominer som också tillgodogjorde sig befintlig industriell teknologi, blev alltmer påtaglig. Trots det var omställningsprocessen långsam inom näringslivet. Kapitalägarna i Sverige var få och hade investerat mycket i kapitalintensiv trögriklig industri. Stora offentliga subventionsprogram bidrog också till att behålla befintliga strukturer. Det bidrog till en långsam strukturuomvandling vilket hämmade produktivitetstillväxten i Sverige.⁷⁴

Tillgången på arbetskraft ökade inte lika snabbt som tidigare. Andelen personer i arbetsför ålder i befolkningen ökade långsamt och arbetskraftsinvandringen upphörde nästan helt. Det var dock fortfarande ett relativt stort inflöde till arbetskraften av kvinnor som tidigare stått utanför arbetsmarknaden. Den utvecklingen, som börjat redan under 1950-talet, fortsatte fram till 1990-talet (se diagram 161). Det bidrog till att sysselsättningsandelen fortsatte att öka. Här syntes strukturuomvandlingen inom näringslivet allt tydligare. Sysselsättningen minskade inom både industrin och jordbruket medan den ökade inom den privata tjänstesektorn. Dessutom fortsatte sysselsättningen inom offentlig sektor att öka.

En fallande medelarbetstid fortsatte att dämpa tillväxten i BNP per capita under 1970-talet i takt med ytterligare arbetsmarknadsregleringar. Under 1980-talet växlade detta dock om och medelarbetstiden ökade. Efterfrågan på arbetskraft förändrades i takt med strukturuomvandlingen av produktionen från efterfrågan på arbetskraft utan särskilt höga kunskapskrav till en efterfrågan på särskilda kompetenser med betydligt högre krav på utbildning.⁷⁵ Utbildningsnivån hos befolkningen har ökat betydligt sedan 1980-talet (se diagram 162). Att arbetskraften inte längre var utbytbar i lika stor utsträckning innebar att arbetsgivare efterfrågade heltidsanställda i högre grad vilket bidrog till en högre medelarbetstid.⁷⁶

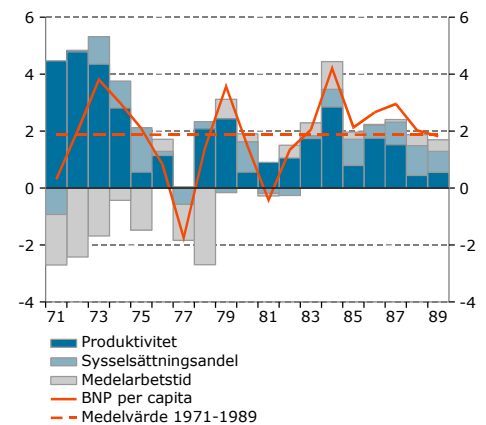
⁷⁴ Schön (2014) och Magnusson (2016).

⁷⁵ Magnusson (2016).

⁷⁶ Schön (2014).

Diagram 160 BNP per capita 1971–1989

Procentuell förändring

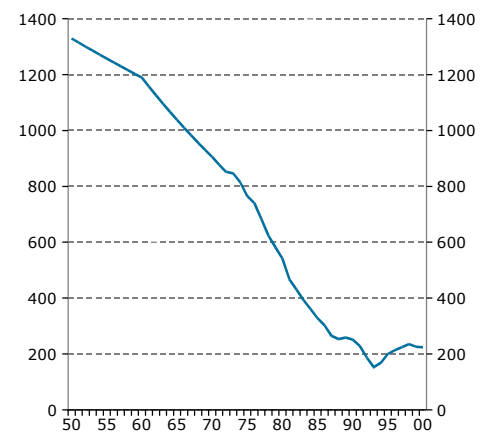

Anm. Tidsseriebrott 1979 och 1980.

Källor: Edvinsson, R. (2005), SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 161 Kvinnor utanför arbetskraften, år 1950–2000

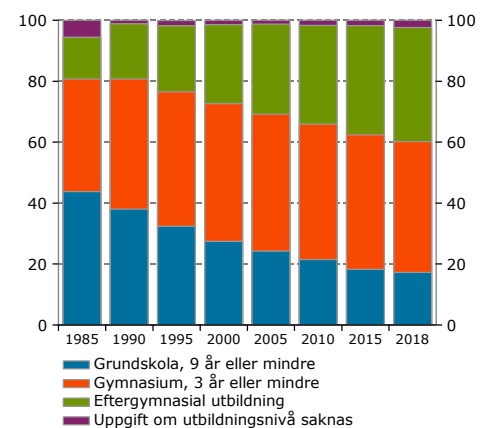
Tusental

Källa: Edvinsson, R. (2005).

Diagram 162 Befolkningens utbildningsnivå

Befolkningen 16–74 år fördelad på högsta utbildningsnivå

Källa: SCB.

OFFENTLIG SEKTOR EXPANDERADE FRAM TILL 1980-TALET

Den offentliga sektorn i Sverige expanderade kraftigt under 1950-talet till 1980-talet (se diagram 163). Mycket stora utbyggnader av både barn- och äldreomsorgen och utbildningssektorn gjordes. Det bidrog till en ökad sysselsättning av kvinnor, bland annat inom offentlig sektor där sysselsättningen ökade kraftigt. Dessutom genomfördes flera stora offentliga infrastrukturinvesteringar under denna period. Expansionen av offentlig sektor bidrog till en hög tillväxt i BNP per capita. En allt större offentlig sektor som andel av hela ekonomin har samtidigt en motverkande effekt eftersom den uppmätta produktivitetstillväxten generellt sett är betydligt lägre i offentlig sektor jämfört med näringslivet.⁷⁷

FRÅN KRIS TILL IT-BOOM TILL KRIS UNDER 1990 OCH 2000-TALET

1990-talet inleddes med den inhemska 90-talskrisen där framför allt sysselsättningsandelen föll markant under de inledande åren. Därefter återhämtade sig tillväxten och fram till nästa kris, finanskrisen 2008, var tillväxten i BNP per capita i genomsnitt högre än under de föregående två årtiondena. Det var återigen produktivitetstillväxten som drev utvecklingen men periodvis med god hjälp av en växande sysselsättningsandel (se diagram 164).

Flera faktorer bidrog till att produktivitetstillväxten växlade upp från mitten av 1990-talet till mitten av 2000-talet. I samband med 90-talskrisen slogs många företag ut från näringslivet. Den ökade globaliseringen innebar samtidigt en högre konkurrens och därmed ett större omvandlingstryck. Dessutom skedde ett teknologiskt språng genom utbyggnaden av internet.⁷⁸ Detta gynnade främst branschen informations- och kommunikationsteknologi (IKT). Den svenska IKT-branschen var långt fram i den globala produktivetsfronten och bidrog väsentligt till svenska produktivitetstillväxten (se diagram 165).⁷⁹ IKT-

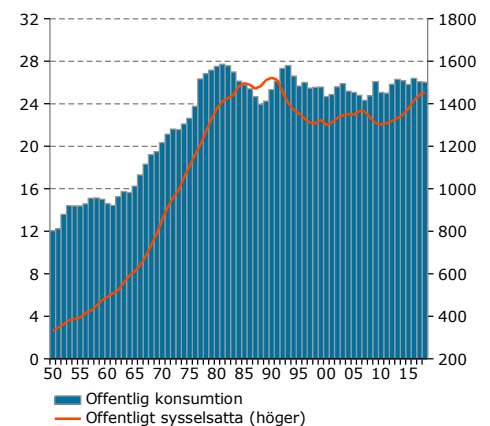
⁷⁷ Att mäta produktionen i offentlig sektor är generellt sätt svårare än i näringslivet och den riskerar att underskattas i den offentliga statistiken med befintliga mätmetoder. För en mer detaljerad beskrivning se fördjupningen "Produktivitetstillväxt i offentlig sektor", Konjunkturinstitutet (2018a).

⁷⁸ Det teknologiska språnget föregicks av en internationell teknologisk utveckling inom mikroelektroniska industrin sedan tidigare bl.a. genom utvecklingen av mikroprocessorn under 1970-talet som möjliggjorde utvecklingen av datorer. Under 1980-talet ökade användandet av datorer i takt med att produktionen av datorer blev billigare. Detta var en förutsättning för att det teknologiska språnget skulle kunna ske.

⁷⁹ Tillväxtanalys (2014) beräknade att IKT-investeringar i svenska näringslivet stod för cirka 30 procent av den svenska produktivitetstillväxten under 1995–2005. Den allra största delen skedde inom själva IKT-branschen trots att branschen endast stod för 8 procent av det totala näringslivet. Även Långtidsutredningen 2008, bilaga 6 kom fram till liknande resultat där IKT-branschen stod för cirka en tredjedel av produktivitetstillväxten 1997–2005 (SOU 2008:14).

Diagram 163 Offentlig konsumtion och offentligt sysselsatta

Procent av BNP, löpande priser respektive tusental personer

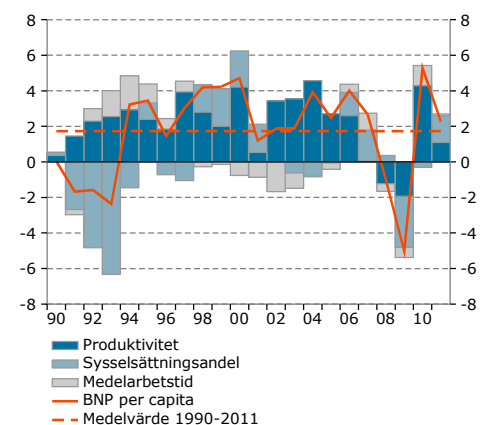

Anm. Tidsseriebrott 1993.

Källor: Edvinsson, R. (2005), SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 164 BNP per capita 1990–2011

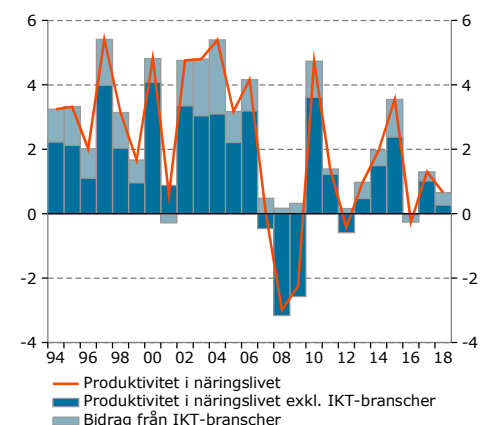
Procentuell förändring

Källa: SCB och Konjunkturinstitutet.

Diagram 165 Produktivitet i näringslivet och bidrag från IKT-branscher

Procentuell förändring respektive procentenheter

Anm. IKT-branscherna avser J58-J63 samt C26 enligt SNI2007.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

branschen hade samtidigt en hög exportandel. I takt med att produktionen blev billigare föll priserna vilket bidrog till att Sveriges bytesförhållande föll. Den höga produktivitetstillväxten i IKT-branschen bidrog därmed till en hög tillväxt i BNP per capita. Sveriges köpkraft ökade dock inte lika mycket då bytesförhållandet samtidigt försämrades.

Även sysselsättningsandelen växte vilket bidrog positivt till tillväxten i BNP per capita från mitten av 1990-talet. Sysselsättningsandelen var dock lägre än före 90-talskrisen. Sveriges hittills låga arbetslöshet, internationellt sett, ökade under 1990-talets början till ett mer internationellt genomsnitt.⁸⁰

SVAG PRODUKTIVITETSTILLVÄXT SEDAN FINANSKRISEN

Efter finanskrisen har den genomsnittliga årstillväxten i BNP per capita växlat ned till 1,2 procent i genomsnitt under 2011–2018 jämfört med 3,0 procent under 1994–2007. Nedväxlingen beror främst på en dämpad produktivitetstillväxt (se diagram 166).

Den låga produktivitetstillväxten är dock inte unik för Sverige utan även en internationell företeelse. En liten öppen ekonomi som Sverige påverkas i hög utsträckning av utvecklingen av den globala produktivetsfronten. Den internationella produktivitetstillväxten har därmed stor påverkan på förutsättningarna för svensk produktivitetstillväxt. En annan delförklaring är att IKT-investeringarnas effekt på tillväxttakten har avtagit, en utveckling som kunde noteras även före finanskrisen.⁸¹

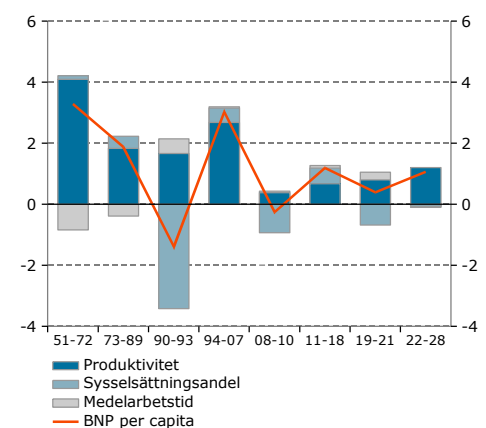
Tillväxten i sysselsättningsandelen var relativt hög under 2011–2018. Under samma period minskade andelen personer i arbetsför ålder i befolkningen, trots en historiskt hög befolkningsökning till följd av invandring under andra hälften av 2010-talet. Tillväxten i sysselsättningsandelen gynnades av återhämtningen från finanskrisen och den därpå följande högkonjunkturen.

TILLVÄXTEN I BNP PER CAPITA FÖRBLIR LÅG

För närvarande är tillväxten i BNP per capita låg jämfört med den historiska utvecklingen. Tillväxten väntas bli 0,4 procent i genomsnitt per år under 2019–2021 enligt Konjunkturinstitutets prognos (se diagram 166). Det är svårt att dra slutsatser av enskilda år då de kan påverkas av engångshändelser. Vid en analys av kortare tidsperioder är det också viktigt att beakta

Diagram 166 BNP per capita över olika tidsperioder

Genomsnittligt medelvärde av årlig procentuell förändring

Källor: Edvinsson, R. (2005), SCB och Konjunkturinstitutet.

⁸⁰ Schön (2014).

⁸¹ Se fördjupningen "Produktivitetens utvecklingen i Sverige", Konjunkturinstitutet (2015b) för en beskrivning av produktivitetens utvecklingen i samband med finanskrisen 2008 och kapitel "Produktivitet i Sverige", Konjunkturinstitutet (2017b) samt kapitel "BNP per capita", Finanspolitiska Rådet (2019) för en detaljerad beskrivning av bl.a. produktivitetens utvecklingen före, under och efter finanskrisen 2008.

konjunkturcykelns inverkan. Enligt Konjunkturinstitutets bedömning är åren 2019–2021 dämpade till följd av en konjunkturell avmattningsfas. Samtidigt ökar befolkningstillväxten fortfarande relativt mycket under dessa år.

Sett över hela Konjunkturinstitutets prognoshorisont 2019–2028 är tillväxten i genomsnitt 0,9 procent per år. Konjunkturinstitutets scenario för åren bortom 2020 visar när ekonomin når konjunkturell balans. Därefter styrs tillväxten i BNP per capita av dess utbudssida och potentiella variabler. Potentiell BNP baseras på en demografisk framskrivning av olika arbetsmarknadsvariabler samt potentiell produktivitet i näringslivet som går mot ett justerat historiskt genomsnitt.⁸² Givet dessa antaganden stiger tillväxten i BNP per capita från 0,2 procent 2019 till 1,1 procent 2028 (se diagram 167). Den genomsnittliga tillväxten är dock lägre än i ett historiskt perspektiv.

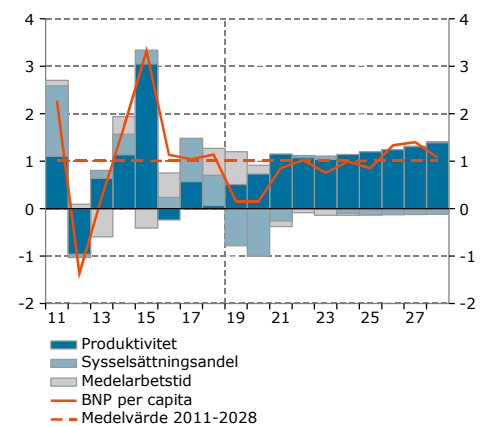
VARFÖR BLIR INTE PRODUKTIVITETSTILLVÄXTEN HÖGRE?

Konjunkturinstitutets prognos för produktivitetstillväxten i år och nästa år utgår ifrån den aktuella trenden i produktivitetstillväxten, med hänsyn tagen till konjunktureffekter. Utgångspunkten är att de senaste årens produktivitetstillväxt troligtvis ger en god indikation om utvecklingen även i närtid. Prognosen beaktar även bland annat en analys av de aktuella tekniska framstegens förutsättningar att höja produktiviteten. I närtid ser Konjunkturinstitutet inga förutsättningar för att produktivitetstillväxten växlar upp och blir lika hög som under slutet på 1990-talet och början av 2000-talet. Samtidigt som det pågår en snabb teknikutveckling talar mycket för att den inte ger lika höga produktivitetstillsvinster som implementeringen av IKT gav tidigare. Det finns flera stora teknologiska möjligheter framöver, till exempel artificiell intelligens, men det är en relativt lång process från forskning till implementering som ger avtryck på produktivitetstillväxten. Det finns heller inget som för närvarande kraftigt begränsar internationell teknologisk spridning så som andra världskriget gjorde vilket hämmade produktivitetstillväxten och sedan bidrog till den höga produktivitetstillväxten under upphämningsfasen under 1950- och 1960-talen.

För utvecklingen av produktivitetstillväxten på längre sikt fram till 2028 finns inte mycket information att utnyttja. Teknikutveckling är svår att förutspå. Sveriges produktivitetstillväxt påverkas i mycket stor utsträckning av utvecklingen på den globala

Diagram 167 BNP per capita 2011–2028

Procentuell förändring

Källa: SCB och Konjunkturinstitutet.

⁸² Konjunkturinstitutets scenario baseras på SCB:s befolkningsprognos och oförändrat beteende av individer på arbetsmarknaden med undantag för en trendmässig ökning över tid av arbetsutbudet från personer över 65 år. För en mer detaljerad beskrivning se "Så gör vi prognoser/Potentiell BNP" www.konj.se/var-verksamhet/sa-gor-vi-prognoser/potentiell-bnp.html

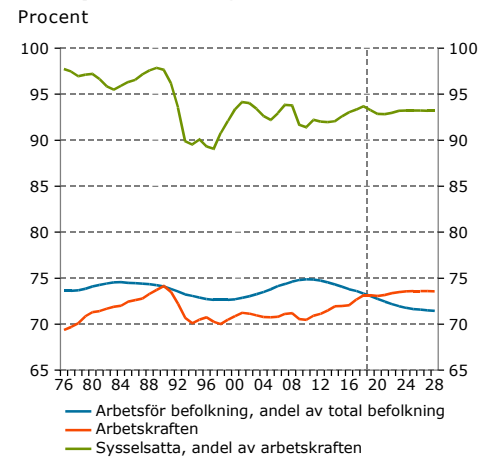
produktivitetsfronten. Därför baseras produktivitetstillväxten i huvudsak på längre historiska genomsnitt, med en justering för effekterna av en ändrad branschammansättning. Tjänstebranscher med en lägre produktivitetstillväxt utgör numera en större del av ekonomin vilket har en trendmässigt dämpande effekt på den totala produktivitetstillväxten. Det bidrar till att produktivitetstillväxten fram till 2028 blir lite lägre än den varit historiskt. Däremot antas att teknikutveckling successivt ger större produktivetsbidrag. Den bedömningen ger att produktivitetstillväxten i näringslivet antas tillta och uppgå till 1,8 procent 2028.

SYSSELSÄTTNINGSANDELEN LIGGER KVAR PÅ HÖG NIVÅ

Andelen personer i arbetsför ålder i befolkningen, det vill säga 15–74 år, har minskat sedan 2010 och kommer, enligt SCB:s befolkningsprognos, minska ytterligare till 71 procent 2028 vilket är den lägsta andelen under denna analysperiod tillbaka till 1950. På tio års sikt är tillväxten i den arbetsföra befolkningen svår att påverka annat än genom en högre invandring av personer i arbetsför ålder utöver SCB:s befolkningsprognos. Utvecklingen i scenariot innebär att tillväxten i den potentiella arbetskraften minskar. Detta har hittills motverkats av ett ökat arbetskraftsdeltagande som i stor utsträckning drivits av ett ökat deltagande av utrikes födda. Arbetskraftsdeltagandet var drygt 73 procent 2018 vilket är strax under rekordnivån under 1990 och över det historiska genomsnittet sett tillbaka till 1976 då jämförbar statistik finns (se diagram 168). Gruppen som står utanför arbetskraften består ungefär till hälften av pensionärer, en fjärdedel studenter som inte står till arbetsmarknadens förfogande och en fjärdedel övriga. Fram till 2028 stiger arbetskraftsdeltagandet ytterligare något vilket drivs av en beteendeförändring med ett ökande arbetsutbud hos personer över 65 år. Det är i linje med senaste årens trend samt pensionsöverenskommelsen som bland annat innehåller en överenskommelse om höjd pensionsålder. Den höga nivån på arbetskraftsdeltagandet talar för att den outnyttjade arbetskraftspotentialen för kärnarbetskraften, det vill säga åldersgruppen 25–55 år, är relativt begränsad.

Utav arbetskraften var ca 94 procent sysselsatta 2018. Det är, till skillnad från utvecklingen av arbetskraften, inte en exceptionellt hög andel (se diagram 168). Före 1990-talet var sysselsättningen, både som andel av arbetskraften och som andel av befolkningen, betydligt högre. Givet utvecklingen av rådande befolkningsstruktur, främst avseende ålder, utbildning och härkomst, och beaktat den konjunkturella avmattningen i närtid bedömer Konjunkturinstitutet att sysselsättningsandelen kommer minska något framöver. Sammantaget bidrar den marginellt negativt till tillväxten i BNP per capita 2022–2028.

Diagram 168 Befolkning, arbetskraft och sysselsättning, 15–74 år

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

MEDELARBETSTIDEN I STORT SETT OFÖRÄNDRAD FRAMÅT

Som tidigare beskrivits minskade medelarbetstiden under 1950- till 1970-talen på grund av införda arbetsmarknadsregleringar som innebar kortare arbetstider och längre semestrar. Därefter har medelarbetstidens bidrag till tillväxten i BNP per capita varit betydligt mindre. Medelarbetstiden kan till exempel öka om regleringar av arbetstiden ger högre antal arbetade timmar eller om de som just nu arbetar deltid ökar sin arbetstid. Samtidigt ökar inkomsterna över tid och om individer önskar använda det ökade konsumtionsutrymmet till att arbeta kortare tid och ha mer fritid kan det leda till att medelarbetstiden minskar. Konjunkturinstitutet utgår från oförändrade regler och oförändrat beteende i scenariot. Sammantaget är bedömningen att den potentiella medelarbetstiden kommer att vara oförändrad under 2022–2028 och därmed inte bidra till tillväxten i BNP per capita.

POTENTIALEN FÖR HÖG TILLVÄXT I BNP PER CAPITA MINDRE NU JÄMFÖRT MED FÖRR

Tillväxten i BNP per capita i Sverige har varit historiskt låg efter finanskrisen vilket även förstärkts genom en historiskt hög befolkningstillväxt sedan 2016. Tillväxttakten kommer att öka något framöver men fortsätta att vara relativt låg fram till 2028 enligt Konjunkturinstitutets prognos och scenario. Det beror bland annat på en låg produktivitetstillväxt som i stor utsträckning påverkas av en fortsatt låg internationell produktivitetstillväxt. Både arbetskraftsdeltagandet och sysselsättningsandelen är på höga nivåer vilket talar för att ytterligare ökning av dessa är begränsade. Sammantaget visar en historisk bakåtblick till 1950 att tidigare perioder med höga tillväxttakter i BNP per capita präglats av omständigheter, till exempel teknologiska språng eller ett stort inflöde av arbetskraft från kvinnor som tidigare arbetat i hemmet, som Konjunkturinstitutet bedömer sannolikt inte kan bidra till att höja tillväxten ytterligare under perioden 2019–2028.

En ytterligare aspekt i ett bredare välfärdsperspektiv är att invånarnas efterfrågan på konsumtion rimligen förändras i takt med ökade inkomster, ökad livslängd och förändrade samhällsstrukturer. En ökad efterfrågan på tjänstebaserad konsumtion, till exempel vård, relativt konsumtionsvaror medför att allt större del av produktionen sker i branscher och sektorer som har lägre produktivitetstillväxt. En bidragande strukturell orsak till att den nuvarande tillväxten i BNP per capita är lägre än sin historiska utveckling sedan 1950 kan avspegla ändrade preferenser hos befolkningen.

Referenser

- Edvinsson, R. (2005), "Ämnesområden: Arbetsmarknad och Nationalräkenskaper", www.historia.se
- Edvinsson, R. (2015), "Bruttonationalprodukten inom Sveriges nuvarande gränser 1620- ", version 2.2, Sveriges Riksbank samt www.historia.se
- Finanspolitiska Rådet (2019), "BNP per capita", kapitel i Svensk Finanspolitik 2019, Finanspolitiska Rådets Rapport.
- Konjunkturinstitutet (2005), "Real BNI per capita bättre mått på levnadsstandard än BNP", fördjupning i *Konjunkturläget*, augusti.
- Konjunkturinstitutet (2014), "Folkmängdsförändring spelar roll vid tillväxtjämförelser", fördjupning i *Konjunkturläget*, mars.
- Konjunkturinstitutet (2015a), "BNP kan tolkas på många olika sätt", fördjupning i *Konjunkturläget*, augusti.
- Konjunkturinstitutet (2015b), "Produktivitetens utvecklingen i Sverige", fördjupning i *Lönebildningsrapporten 2015*.
- Konjunkturinstitutet (2017a), "Konsumtionen, befolkningen och välståndet", fördjupning i *Konjunkturläget*, december.
- Konjunkturinstitutet (2017b), "Produktiviteten i Sverige", kapitel i *Lönebildningsrapporten 2017*.
- Konjunkturinstitutet (2018a), "Produktivitetens utveckling i offentlig sektor", fördjupning i *Konjunkturläget*, december.
- Konjunkturinstitutet (2018b), "Utrikes födda och integration på den svenska arbetsmarknaden", fördjupning i *Lönebildningsrapporten 2018*.
- Magnusson, L. (2016), "Sveriges ekonomiska historia", Sjätte upplagan, Studentlitteratur.
- Schön, L. (2014), "En modern svensk ekonomisk historia, Tillväxt och omvandling under två sekel", fjärde upplagan, kapitel 5 och 6, Studentlitteratur.
- SOU 2008:14 "Timmor, kapital och teknologi – vad betyder mest?" Bilaga 6, Långtidsutredningen 2008, Stockholm: Finansdepartementet.
- Tillväxtanalys (2014), "Digitaliseringens bidrag till tillväxt och konkurrenskraft i Sverige", Rapport 2014:13, Tillväxtanalys.

FÖRDJUPNING

Klimatförändringens och klimatpolitikens effekter på arbetsproduktiviteten

Både klimatförändringarna i sig och politiken som syftar till att begränsa utsläpp av växthusgaser kan påverka arbetsproduktiviteten. Denna fördjupning belyser några viktiga teoretiska samband och en del av de empiriska resultaten inom forskningen på området. Slutsatsen är att det för Sveriges del finns både negativa och positiva produktivitetseffekter av klimatförändringarna. Effekterna de kommande 80 åren kan mycket väl ta ut varandra och lär vara förhållandevis små jämfört med betydelsen av andra faktorer som påverkar produktiviteten. Vad gäller klimatpolitikens effekter på arbetsproduktiviteten så kan även den bli positiv. Effekten är dock svårbedömd och beror bland annat på hur arbetsutbudet och ekonomin i övrigt påverkas.

Scenarier för ekonomin på lång sikt bör beakta klimatförändringen och klimatpolitiska styrmedel. I denna fördjupning diskuteras hur arbetsproduktiviteten kan komma att påverkas. Fördjupningen utgår ifrån ett av de scenarier som Förenta nationernas klimatpanel (IPCC, 2014b) beräknat till år 2100. Scenariot (RCP 4.5) omspannar en höjning av jordens medeltemperatur med 1,1–2,6°C till slutet av detta sekel, relativt genomsnittstemperaturen 1986–2005 (se rutan i marginalen).

I fördjupningen redovisas hur den svenska arbetsproduktiviteten (här mätt som förädlingsvärde i fasta priser dividerat med antalet arbetade timmar) påverkas dels av klimatförändringar, dels av svensk klimatpolitik. Det bör noteras att ökad arbetsproduktivitet inte nödvändigtvis ger ökad välfärd. I vissa fall kan arbetsproduktiviteten öka på välfärdens bekostnad.⁸³ Det är således viktigt att komma ihåg att det som beskrivs som positivt för arbetsproduktiviteten i denna fördjupning inte med nödvändighet är positivt för samhället i stort.

Vid diskussion om klimatförändringens ekonomiska konsekvenser måste anpassningsmöjligheterna beaktas, annars riskeras ekonomiska kostnader att överskattas och positiva effekter att underskattas (se Konjunkturinstitutet 2017a, för en diskussion). Ett exempel är den förväntade ökningen av värmeböljor i Sverige, som i sig minskar arbetsproduktiviteten. Sannolikt leder mer frekventa värmeböljor till ökad användning av

IPCC:s Klimatscenarier

IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) tog till sin femte sammanställningsrapport år 2014 fram ett antal klimatscenarier för utvecklingen till år 2100. SMHI (2019) hänvisar till tre av dessa som:

- Låg: RCP2.6
- Mellan: RCP4.5
- Hög: RCP8.5

RCP står för "representative concentration pathway" och siffrorna avser den genomsnittliga strålningsdrivningen (radiative forcing) i watt per kvadratmeter år 2100. Strålningsdrivning är ett mått på hur jordens energibalans påverkas av bland annat växthusgaserna i atmosfären.

RCP2.6 avser en utveckling med negativa globala nettoutsläpp under andra delen av århundradet och bedöms leda till en global temperaturhöjning inom 0,3–1,7° Celsius till år 2100 jämfört med referensperioden 1986–2005.

RCP4.5 avser ett scenario som bedöms hålla temperaturhöjningen inom 1,1–2,6° Celsius.

RCP8.5 avser ett scenario med fortsatt stigande utsläpp och bedöms leda till en temperaturhöjning på mellan 2,6–4,8° Celsius.

Om inget annat anges avser denna fördjupning effekterna i mellanscenariot RCP4.5.

⁸³ Arbetsproduktiviteten kan exempelvis öka om kapitalinsatsen ökar. Men den ökade kapitalinsatsen minskar konsumtionsutrymmet, och den minskningen motverkar effekten av produktivitetsoökningen.

luftkonditionering. Med denna anpassning blir det en mindre direkt effekt på produktiviteten vid inomhusarbete men ökade utgifter för el under sommaren och ökade investeringar. Sådana anpassningar förväntas genomföras så länge som de bedöms vara lönsamma.

Fördjupningen inleds med en kort beskrivning av hur klimatet kan komma att förändras i Sverige de kommande 80 åren. Därefter följer en analys av hur förändringarna kan påverka arbetsproduktiviteten i den svenska ekonomin under samma tidsperiod. Efter detta diskuteras hur klimatpolitiken kan påverka produktiviteten, delvis med hjälp av den miljöekonomiska beräkningsmodellen EMEC. Den analysen sträcker sig över en kortare tidsperiod, fram till år 2030 då det första av de svenska klimatpolitiska etappmålen ska vara uppfyllda.

För år 2030 finns det ett etappmål som säger att utsläppen från den svenska så kallade ESR-sektorn ska vara minst 55 procent lägre än utsläppen år 1990 (inklusive kompletterade åtgärder).⁸⁴ Vidare finns det ett särskilt mål för transportsektorn som anger att år 2030 ska utsläppen från inrikes transporter (exklusive inrikes luftfart som ingår i utsläppshandelssystemet EU ETS) vara minst 70 procent lägre än 2010. Det långsiktiga målet för den svenska klimatpolitiken är att Sverige senast 2045 inte ska ha några nettoutsläpp av växthusgaser.

Klimatförändringen i Sverige

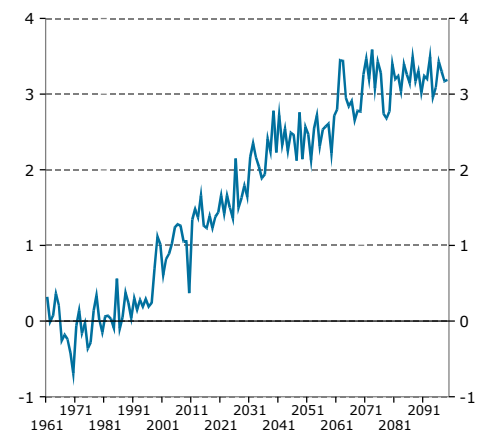
IPCC:s sammanställningar av kunskapsläget pekar på att olika regioner kommer att påverkas olika av klimatförändringarna. Allmänt går uppvärmningen snabbare över kontinenter än över hav och den norra hemisfären värms upp snabbare än den södra. SMHI har tagit fram svenska klimatscenarier på basis av IPCC:s globala scenarier. Mellanscenarioet visar på en kraftigare uppvärmning över Sverige än det globala snittet, drygt 3°C fram till 2100, relativt perioden 1961–1990 (se diagram 169).⁸⁵ Scenarierna visar på större uppvärmning på vintern än sommaren och ökad nederbörd, framför allt i landets norra delar (SMHI, 2019). Effekterna på vindintensiteten vid stormar är mer osäkra. Ingen större ökning i den maximala byvinden finns i något klimatscenario (se SMHI, 2019 och Karnauskas med flera, 2018).

⁸⁴ EU:s utsläppshandelssystem omfattar energiintensiva verksamheter (energiintensiv industri, större el- och värmeproducenter) samt flygrörelser inom EES. Utsläpp från den så kallade ESR-sektorn omfattar utsläpp från landtransporter, lätt industri, bostäder och service.

⁸⁵ Ingen bedömning görs av vilket scenario som är mest sannolikt. Det kan noteras att IPCC:s mellanscenario (RCP4.5) är någorlunda i linje med det klimatscenario som användes i Klimat- och sårbarhetsutredningen (SOU 2007:60).

Diagram 169 Förändring av årsmedeltemperaturen i Sverige, scenario RCP4,5

Temperaturavvikelse från medelvärdet 1961–1990, grader Celsius

Anm. Medelvärde av 9 olika klimatmodeller.

Källa: SMHI, klimatscenarier. Se www.smhi.se.

SMHI:s scenario visar på väsentliga förändringar i det regionala svenska klimatet. Medeltemperaturen bedöms öka med 2-3°C i södra och mellersta Sverige, medan temperaturhöjningen i Norrland kan förväntas bli 3-4°C. Detta bedöms förlänga växtsäsongen med uppemot 40 dagar jämfört med perioden 1961–1990. Förlängningen blir sannolikt större i landets södra delar än i norr, trots att temperaturhöjningen blir något mindre.

Det här kommer naturligtvis att få en mängd effekter.⁸⁶ Elproduktionen kommer att kunna öka till följd av högre tillrinning (Årbling-Rundström, 2007). Å andra sidan kan negativa effekter uppstå vid översvämningar. Bland de mer betydande negativa effekterna som lyfts fram är den ökande risken för översvämning i Vänern, Mälaren och Hjälmaren, vilket kan få mycket stora konsekvenser för bebyggelsen i dessa områden (se SOU 2007:60).

För Norrlands del innebär det exempelvis helt andra förutsättningar för jordbruket, högre virkesproduktion i skogarna, och tidigare vårfloder i älvarna. Vidare förväntas effekter i form av kortare tid med snötäcke, förändrade förhållanden för rennäringen, och förmodligen stora effekter på naturmiljön, framför allt fjällmiljön. Ökade nederbörds mängder leder till ökad risk för översvämningar.

För södra Sveriges del innebär det ökad risk för värmeböljor, och torka under vissa delar av året och försämrad vattenkvalitet i Östersjön till följd av bland annat ökad algblomning.

Konsekvenserna av den havsnivåhöjning som väntas globalt (0,32–0,63 meter till 2100 relativt perioden 1986–2005) är mindre i stora delar av Sverige jämfört med många andra länder på grund av landhöjningen som fortfarande pågår efter den senaste istiden. Det är svårt att generalisera om effekterna för landet som helhet. Bebyggelse i låglänta områden med liten landhöjning (som Skåne, Blekinge och Halland) påverkas mest av havsnivåhöjningen (se Nerheim m.fl., 2017).

Klimatförändringens påverkan på arbetsproduktiviteten i Sverige

Klimatförändringens påverkan på arbetsproduktiviteten kan delas in i direkta och indirekta effekter. En direkt effekt är via människors temperaturkänslighet vid enskilda arbetsmoment. En indirekt kanal är via konsekvenser för till exempel växter och djur. Om tillväxten hos grödor ökar så ökar

⁸⁶ För en detaljerad genomgång av risker, effekter och konsekvenser, se SOU 2007:60.

arbetsproduktiviteten indirekt genom ökade skördevolymen för samma arbetsinsats. De flesta effekterna av klimatförändringarna är för svensk del indirekta.

LITEN DIREKT EFFEKT AV TEMPERATUR PÅ ARBETSPRODUKTIVITETEN I ENSKILDA ARBETSMOMENT

Det finns tämligen samstämmiga forskningsresultat som visar på ett starkt kausalt samband mellan den omgivande temperaturen och produktiviteten vid enskilda arbetsmoment (se Day med flera, 2019). Resultaten visar att arbetsproduktiviteten sjunker med ungefär 2 procent eller mer per grad över normal rumstemperatur. Även lägre temperatur än rumstemperatur leder till lägre arbetsproduktivitet (se Seppänen med flera 2006).

De ekonomiska konsekvenserna för Sverige av just detta samband är begränsade eftersom huvuddelen av arbetet utförs i en klimatregerad inomhusmiljö. Det kan uppstå en produktivitetstvinst för arbete vintertid i Sverige då forskningen visar att produktiviteten stiger vid temperaturökningar från mycket låga nivåer. De ekonomiska och välfärdsmissiga konsekvenserna lär bli mer betungande i länder som redan har ett varmt klimat.

HÖGRE TEMPERATUR OCH KOLDIOXIDHALT GER HÖGRE BIOLOGISK TILLVÄXT

I ett tempererat land som Sverige kan högre temperatur och koldioxidhalt väntas leda till en snabbare tillväxt av både skog och grödor under växtsäsongen, och dessutom en förlängd växtsäsong. Det ger en högre beräknad arbetsproduktivitet inom landet då både skördar och avverkningsvolymen kan öka givet samma arbetsinsats. Generellt visar både experiment och teoretiska beräkningar att tillväxten hos grödor förväntas öka vid högre koldioxidhalt i atmosfären (se rutan i marginalen). Näringsinnehållet i grödorna kan dock påverkas negativt av ökad koldioxid i atmosfären (se Taub med flera, 2008). Ett eventuellt lägre näringsinnehåll hos grödorna har den motsatta effekten på arbetsproduktiviteten via kvalitetsförsämringen i det som producerats. Man erhåller en större producerad volym, men av lägre kvalitet. Nettoeffekten av detta på arbetsproduktiviteten är svårbedömd.

Jordbruksverket (2007) uppskattar att avkastningen i jordbruksproduktionen kan förväntas öka med 5 procent den närmsta 25-årsperioden till följd av högre koldioxidhalt i atmosfären. Jordbruksverket poängterar också att de största produktionsvinsterna i det svenska jordbruket lär komma från möjligheten att odla nya grödor i landet, och på fler områden än tidigare. Exempelvis ökar möjligheterna att odla majs i Sverige.

Koldioxidhaltens effekt på växter

Mycket forskning pågår för att undersöka effekterna av en ökad koldioxidhalt på olika växters tillväxt. Forskningsresultaten ger ingen entydig bild av magnituden på tillväxteffekten (se Hickler med flera, 2015). Betydelsen av ändrad koldioxidhalt beror på om andra faktorer kan vara tillväxtbegränsande, såsom tillgången till vatten och näring (se Kimball med flera 1993, och Taub, 2010).

Skillnader i mekanismen för fotosyntesen mellan olika arter har också betydelse för hur växterna påverkas. Vissa data indikerar att så kallade C4-växter inte påverkas alls i lika hög grad av en ökad CO₂-halt som C3-växter. Ca 85 procent av världens växter använder C3-mekanismen, men C4-mekanismen används av vissa ekonomiskt viktiga grödor såsom majs, sockerrör, med mera (se Taub, 2010). Ny forskning indikerar dock att även C4-växter kan öka tillväxten med högre CO₂-halt (se Reich med flera, 2018).

Effekten av högre medeltemperatur är i övrigt mer svårbedömd, och det är sannolikt att positiva tillväxteffekter och möjligheter till odling av nya grödor till viss del motverkas av negativa effekter av fler extrema väderhändelser, ökade insektsangrepp och andra sjukdomar.

Beträffande skogstillväxten så har Skogsstyrelsen i en rapport från 2015 (se Eriksson med flera, 2015) beräknat klimatets påverkan på skogstillväxten under olika scenarier. I scenariot med en moderat uppvärmning beräknas skogstillväxten från 2009 till 2100 bli knappt 30 procent högre relativt ett scenario med ett oförändrat klimat (det klimat som rådde mellan 1970 och 2000). Klimateffekten på skogstillväxten är alltså förhållandevis stor. Det motverkas dock till viss del av en förväntad ökad risk för skogsbränder och eventuellt en ökad förekomst av skadedjur.

Betydelsen av dessa förändringar för hela näringslivets produktivitet utveckling är dock begränsad. Skogsbruket och jordbrukets relativa andel av den svenska ekonomin har sjunkit under lång tid. De står i dag för en relativt liten del av den svenska ekonomin, sammanlagt ungefär 2 procent av näringslivets förädlingsvärde och ungefär 3 procent av sysselsättningen. Betydelsen kan dock öka framöver om branscherna växer snabbare än andra branscher i den svenska ekonomin.

SMÅ INDIREKTA EFFEKTER VIA INOMHUSKLIMATREGLERING

Uppvärmning och kylning är en del av insatsförbrukningen för företagen som sänker förädlingsvärdet, och därmed den uppmätta arbetsproduktiviteten. Nettoeffekten på produktiviteten torde bli positiv då mildare vintrar minskar uppvärmningsbehovet mer än kylningsbehovet under sommaren väntas öka. Men effekten är liten eftersom energianvändningen för uppvärmning utgör en liten del av näringslivets totala förbrukningskostnader.

SMÅ INDIREKTA EFFEKTER AV ÖKAD NEDERBÖRD

Ökad nederbörd kan öka elproduktionen till samma arbetsinsats (bortsett från ett eventuellt förhöjt behov av reparationer). Betydelsen för ekonomin som helhet är dock liten eftersom elproduktionen bara står för ca 2 till 3 procent av näringslivets förädlingsvärde i dagsläget. Om branschens andel av näringslivets förädlingsvärde stiger framöver som ett resultat av elektrifieringen av fordonsflottan kan betydelsen öka något.

OSÄKER EFFEKT AV ÖKAD INVANDRING

Översvämningar, värmeböljor och torka kommer att påverka befolkningen mer i länder närmare ekvatorn än i Sverige. Stora

befolkningsomflyttningar kan bli följden. Om detta i sin tur leder till kraftigt ökad invandring till Sverige kan det påverka den svenska ekonomin på många sätt. Effekten av ökad invandring för arbetsproduktiviteten är potentiellt stor men svår att förutsäga. Arbetsproduktiviteten kan bland annat påverkas eftersom den svenska infrastrukturen och kapitalstocken i form av byggnader, med mera, inte är anpassad till en avsevärt större befolkning än dagens, åtminstone inte i storstäderna. Arbetsproduktiviteten i genomsnitt skulle därför bli lägre till dess att investeringar har skett för att anpassa infrastrukturen och kapitalstocken till den större tillgängliga arbetskraften.

En fördubbling av befolkningen under kort tid skulle naturligtvis få stora konsekvenser. Produktivitetens utvecklingen kommer att bero på hur väl samhället och företagen anpassar sig till en kraftigt ökad befolkning.

SAMMANTAGET SMÅ EFFEKTER AV KLIMATFÖRÄNDRINGARNA FÖR ARBETSPRODUKTIVITETEN I SVERIGE

Sammantaget bedöms de överblickbara produktivitetseffekterna av klimatförändringarna för Sveriges del vara små, åtminstone i det måttliga klimatscenariot RCP4.5 fram till år 2100, och frånsett mycket stora befolkningsomflyttningar. Det finns positiva produktivitetseffekter som motverkar de negativa. Det skulle till och med kunna uppstå en positiv nettoeffekt på produktiviteten om behoven av minskad uppvärmning, ökad jord-, skogs-, och elproduktion motverkar effekterna av ökade översvämningar och värmeböljor. Men betydelsen för produktiviteten i hela näringslivet blir ringa eftersom de nämnda branscherna står för en relativt liten del av det totala produktionsvärdet. Det kan naturligtvis också uppstå oväntade klimatrelaterade effekter för produktiviteten som inte kunnat förutses. Flera andra studier finner inga, eller positiva effekter av klimatförändringarna på produktiviteten i norra Europa och Sverige, se exempelvis Letta (2016) och Burke med flera, (2015).⁸⁷

⁸⁷ Burke (2015) visar en orimligt stor positiv effekt på BNP per capita i Sverige av ökad temperatur, se "Economic Impact of Climate Change on the World", på web.stanford.edu.

Klimatpolitikens effekter på produktiviteten

Klimatpolitiken, i form av koldioxidbeskattningen, det europeiska utsläppshandelssystemet, inblandningskravet för förnybara drivmedel, direkta regleringar med mera, kan påverka arbetsproduktiviteten på flera olika sätt. Konsekvenserna för produktiviteten beror dels på politikens ambitionsnivå, dels på hur den utformas. Nedan redogör vi för några betydelsefulla kanaler såsom politikens påverkan på (i) det svenska näringslivets produktionsvolym och konkurrenskraft, (ii) substitutionen mellan insatsfaktorer och (iii) branschammansättningen. Klimatpolitiken höjer produktionskostnaderna och priserna på många produkter.

Klimatpolitikens effekter på ekonomin och arbetsproduktiviteten beror både på politikens ambitionsnivå och dess utformning. I allmänhet gäller att högre ambition leder till högre produktionskostnader och minskad produktion av produkter som medför utsläpp i produktionsprocessen. Viss politikutformning, exempelvis sektorsvisa utsläppsmål, verkar också kostnadsdrivande. En viktig faktor för hur den svenska ekonomin påverkas är i vilken utsträckning våra konkurrentländer bedriver en liknande politik. Ensidiga koldioxidskattehöjningar kan leda till att den inhemska industrins konkurrenskraft försämras. Om sysselsättningen minskar i samma utsträckning så påverkas inte arbetsproduktiviteten. Men om det är kapitalintensiv industri som konkurreras ut så sjunker den aggregerade produktiviteten i landet. Om däremot motsvarande skattehöjningar även sker i våra konkurrentländer försämras inte de svenska företagens konkurrensituation lika mycket. En stor del av klimatpolitiken beslutas på EU-nivå, exempelvis systemet för handel med utsläppsrätter. Detta system omfattar energiintensiv industri inom EES-området och ger dessa företag ett gemensamt utsläppsrättspris. Svenska energiintensiva företag och deras konkurrenter i andra EU-länder möter alltså samma pris på koldioxidutsläpp.

PRODUKTIVITETEN INOM BRANSCHER PÅVERKAS VIA SUBSTITUTION

Den förändring av relativpriserna som följer av klimatpolitiska styrmedel såsom koldioxidbeskattningen ger företagen incitament att substituera bort från användning av fossil energi i sin produktion. Substitutionen kan leda till både högre eller lägre arbetsproduktivitet, beroende på om omställningen leder till att produktionen blir mer eller mindre kapitalintensiv. Taxiverksamhet är ett bra exempel för att illustrera möjligheterna. En möjlighet är att använda elbilar i stället för bensin- eller dieseldrivna bilar. Det innebär en högre kapitalinsats och lägre insatsförbrukning. Produktionen i form av passagerarkilometer per arbetad

timme påverkas inte.⁸⁸ Men överskottet efter avdrag för insatsförbrukningen, det vill säga förädlingsvärdet, blir högre. Det avspeglar dels att energiåtgången är lägre för bilar med elmotor än med förbränningsmotor. Därmed blir också arbetsproduktiviteten högre vid en övergång till elbilar, allt annat lika. Se rutan i marginalen för en närmare förklaring.

Om företaget i stället väljer att byta till cykeltaxi så minskar produktionen av passagerarkilometer per arbetad timme. Insatsförbrukningen blir visserligen ännu lägre eftersom inte ens el behövs för att driva fordonet. Bytet leder ändå till en lägre arbetsproduktivitet eftersom cykeltaxi är så pass mycket långsammare än ett fordon med el eller förbränningsmotor.⁸⁹ Det är resultatet av en mindre kapitalintensiv verksamhet.

Ett tredje alternativ är att behålla fordon med förbränningsmotor men att byta till biodiesel som bränsle. I det fallet ändras inte kapitalintensiteten. Dock leder övergången då till att staten förlorar skatteintäkter. Beroende på hur detta bortfall täcks kan produktiviteten påverkas på annat håll i ekonomin.

Huruvida företagen kommer att välja en mer eller mindre kapitalintensiv produktionsprocess beror bland annat på vilken produktionsteknologi som är möjlig, vad den ger i termer av produktionsvolym och insatsförbrukning, och de relativa priserna på kapital, arbete och insatsprodukter. Det kan också uppstå andanträngningseffekter i investeringarna. Ökade investeringar i utsläppsreduceringar kan 'tränga ut' andra produktionshöjande investeringar som annars hade genomförts. Det skulle i så fall påverka arbetsproduktiviteten negativt.

Det går inte att på förhand avgöra nettoeffekten på kapitalintensiteten och produktiviteten i hela näringslivet. Högre priser på fossila drivmedel kan också ge incitament till investeringar i forskning och utveckling, som i sin tur driver teknikutvecklingen och skapar nya möjligheter till en ändrad produktionsstruktur. Vad som sker i slutändan är till stor del en empirisk fråga. Färd med flera (2017) har studerat hur miljöpolitik och priset på fossila bränslen har påverkat produktiviteten inom svensk produktion. Resultaten är osäkra men tyder ändå på en positiv produktivitetseffekt av högre priser på fossila bränslen. Högre priser tycks ha drivit på den teknologiska utvecklingen vilket har lett till ökad produktivitet.

Förädlingsvärde, insatsförbrukning och priser

Förädlingsvärdet är skillnaden mellan värdet av produktionen och värdet av insatsförbrukningen. Arbetsproduktiviteten mäts genom att relatera förädlingsvärdet i fasta priser till arbetsinsatsen. Att mäta volymutvecklingen för förädlingsvärdet är svårt. Här illustreras effekten av ändrad insatsförbrukning med ett exempel.

Anta att det finns 10 taxibilar som kör passage-rare 10 mil var. 2 är elbilar och 8 är bensinbilar. Priset på bensin är 16 kronor per liter och på el 1 krona per kWh. Priset för en taxiresa är 20 kronor per mil. Åtgången är 0,5 liter bensin per mil eller 2 kWh el per mil.

Förbrukningskostnaden för taxibranschen är (bortsett från andra förbrukningsvaror och tjänster)

$8 \times 10 \times 0,5 \times 16 + 2 \times 10 \times 2 \times 1 = 680$ kronor.

Produktionsvärdet är

$10 \times 20 \times 10 = 2\ 000$ kronor

Förädlingsvärdet är alltså 1 320 kronor. Anta att inga priser förändras året därpå, men att alla byter till elbil. Alla antas köra samma antal taxiresor som tidigare. Förbrukningskostnaden är nu

$10 \times 10 \times 2 \times 1 = 200$ kronor

Förädlingsvärdet är 1 800 kronor.

Eftersom inga priser har förändrats så speglar förändringen i förädlingsvärdet en förändring i volym. Förändras priserna mellan år 1 och 2 blir beräkningen mer komplex, men slutsatsen om produktivitetsökningen kvarstår.

Att förädlingsvärdet ökar i exemplet beror på att bensinen är relativt sett dyrare per körd mil i utgångsläget än vad elen är. Per mil kostar bensinen 8 kronor i detta exempel och elen 2 kronor per mil. Om priset förhållandet i vore det omvända under det första året så skulle ett byte till elbilar inte längre leda till en produktivitetsoökning. Åtminstone inte enligt nationalräkenskaperens sätt att mäta.

Oavsett priset förhållandena så blir energiåtgången för fordonen lägre vid bytet, eftersom elmotorer är mer effektiva än förbränningsmotorer.

Bytet till elbilar innebär en ökning i kapitalintensitet eftersom elbilar (åtminstone i dagsläget) är dyrare än bensinbilar. Att produktiviteten ökar betyder inte nödvändigtvis att taxiförarnas nettovinst ökar. Detta eftersom de får en högre kapitalkostnad som motverkar effekten av de lägre driftskostnaderna.

⁸⁸ Möjligtvis minskar förarens tillgängliga tid för transporter på grund av tiden det tar att ladda en elbil, men det bortser vi från här.

⁸⁹ Utom möjligtvis i centrala stadsdelar med långsamt trafikflöde.

EFFEKTER VIA ÄNDRAD BRANSCHSAMMANSÄTTNING

Om stora delar av omvärlden inte bedriver en lika ambitiös klimatpolitik som EU och Sverige kan det leda till att svenska företag som använder fossila bränslen (eller med processer som släpper ut växthusgaser) får det svårare att konkurrera på världsmarknaden. Den svenska kolbaserade stålindustrin torde vara särskilt utsatt härvidlag då den har svårt att övervältra ökade kostnader såväl framåt som bakåt i produktionskedjan. Energiintensiva företag är i regel också kapitalintensiva, vilket innebär att de också har en hög produktionsvolym per arbetad timme. Om dessa företag lägger ner eller minskar sin verksamhet i Sverige påverkar det produktiviteten negativt via den ändrade branschsammanställningen med totalt sett mindre kapitalintensitet inom landet.

Men en ändrad branschsammanställning kan uppstå även i avsaknad av internationell konkurrens. Varor och tjänster vars produktion genererar utsläpp blir som en följd av klimatpolitiken dyrare relativt andra produkter, vilket gör att konsumenter anpassar sina konsumtionsmönster. Även detta torde leda till lägre kapitalintensitet i produktionen, och därmed troligtvis en lägre produktivitetsnivå inom landet.

För att kvantifiera den totala effekten via konkurrens och ändrat konsumtionsmönster måste interaktionerna inom hela ekonomin analyseras. Det kan med fördel göras med Konjunkturinstitutets miljöekonomiska allmänjämviktsmodell EMEC.⁹⁰ Beräkningarna görs för en kortare tidsperiod, till 2030.

ANALYS MED EMEC-MODELLEN

Som framgår ovan kan klimatförändringar och klimatpolitiken väntas påverka den svenska ekonomin och arbetsproduktiviteten på flera olika sätt. Påverkan kan vara både direkt och indirekt och ge upphov till földeffekter i andra delar av ekonomin. För att kvantifiera den slutliga effekten behöver analysen omfatta ekonomins alla marknader och aktörer. Nedan presenteras en analys med Konjunkturinstitutets allmänjämviktsmodell EMEC.

EMEC fångar flera av de ovan nämnda kanalerna genom vilka klimatpolitiken kan påverka arbetsproduktiviteten. Det gäller hur politiken påverkar svenska företags internationella konkurrenskraft. Det gäller också hur politikinducerade relativprisförändringar leder till substitution mellan olika insatsfaktorer och -varor samt hur de via konsumentpriserna påverkar hushållens konsumtion av olika varor och tjänster. Modellen fångar hur detta förändrar branschsammanställningen och därigenom

Högre produktivitet innebär inte nödvändigtvis högre BNP och konsumtion

BNP-utvecklingen beror både på hur arbetsinsatsen och arbetsproduktiviteten utvecklas. Även om produktiviteten skulle stiga något mer vid en stramare klimatpolitik skulle effekten på BNP kunna bli negativ. Det sker om sysselsättningen minskar mer än vad produktiviteten stiger. Sysselsättningen kan minska både på grund av lägre efterfrågan, men också ett lägre arbetsutbud. Arbetsutbudet påverkas av hur skattesystemet utformas och hur reallönerna utvecklas i ekonomin. Om sysselsättningen faller mer än produktiviteten stiger, så sjunker BNP.

Konsumtionsutrymmet påverkas också av mer än bara produktivitsutvecklingen. Omställningen till en fossilfri fordonsflotta kräver exempelvis enorma investeringar. Investeringarna kostar och kräver ett ökat sparande. Baksidan av det är en minskad konsumtionsnivå, trots en hög produktivitetstillväxt.

Investeringar, produktivitet och konsumtion

I en ekonomi med hög arbetslöshet och lediga resurser kan ökade investeringar ge upphov till ökad konsumtion. Investeringarna skapar jobb, som ger ökade inkomster, som i sin tur ökar hushållens konsumtion.

I ett läge med full sysselsättning och ett högt kapacitetsutnyttjande kan effekten på konsumtionen vara den omvända. Det uppstår en konkurrens om arbetskraften. Den arbetskraft som annars kunde producera varor och tjänster för konsumtion eller export anställs i stället i produktionen av kapitalvaror och infrastruktur. Konsumtionen minskar då som ett resultat av de ökade investeringarna. Mekanismen för hur det sker är komplex och styrs via löner, priser, räntor och växelkursen.

Den större kapitalstock som byggs upp av investeringarna ger ökad arbetsproduktivitet. Men samtidigt krävs kontinuerliga nyinvesteringar, underhåll och reparationer för att bibehålla den. Det gör att konsumtionsutrymmet även på lång sikt kan minska trots att arbetsproduktiviteten har ökat.

⁹⁰ Se Carlén och Östman, 2015.

påverkar arbetsproduktiviteten. Modellen beaktar även att politiken påverkar priset på hushållens konsumtionskorg (och därmed relativpriset på fritid) och i förlängningen hushållens arbetsutbud. Att koldioxidbeskattningen ger intäkter till staten beaktas också. Den nuvarande versionen av modellen fångar dock inte att en kraftigare koldioxidbeskattning ökar incitamenten för att utveckla ny teknik (så kallad prisinducerad teknologiutveckling), att öka inblandningen av biodrivmedel eller att öka användningen av el för fordonsdrift.

Analysen består av en jämförelse mellan två scenarier. Ett scenario, det så kallade Referensscenariot utgår i stort sett från beslutad politik till och med år 2018. Även om detta scenario innehåller betydande delar klimatpolitik, nås inte det särskilda målet att transportsektorns koldioxidutsläpp år 2030 ska vara 70 procent lägre än 2010. I det andra scenariot – Högre koldioxidskatt – höjs skatten på fossil koldioxid så mycket att målet för transportsektorns utsläpp precis nås.

Tabell 1 visar att denna kraftiga höjning av koldioxidbeskattningen påverkar den ekonomiska utvecklingen negativt. Förädlingsvärdet utvecklas långsammare i klimatscenariot än i Referensscenariot. Effekten är störst för den varuproducerande delen av ekonomin.

Tabell 20 Förädlingsvärde fasta priser 2015–2030

Genomsnittlig årlig procentuell förändring

	Referens-scenario	Högre CO ₂ -skatt
Varuproducenter	1,95	1,55
Tjänsteproducenter	2,28	1,82
Näringslivet	2,17	1,73
Hela ekonomin	1,93	1,57

Anm. Utveckling i scenarier beräknade med EMEC-modellen. Referensscenariot i EMEC-modellen motsvarar inte exakt Konjunkturinstitutets senaste prognos för utvecklingen i medelfristen 2019–2028 eller prognoserna som beskrivs i övriga kapitel i denna rapport.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Att den högre koldioxidskatten leder till en långsammare ekonomisk tillväxt betyder inte att arbetsproduktiviteten sjunker. Hur arbetsproduktiviteten påverkas beror i hög grad på hur antalet arbetade timmar utvecklas i scenariot med den högre koldioxidskatt. I dessa modellkörningar utvecklas mängden arbetade timmar i linje med förädlingsvärdet.

Den produktivitetstillväxt som följer av detta inom varuproducerande företag, tjänsteproducerande företag, näringslivet som helhet och ekonomin som helhet redovisas i tabell 21. Dessa

beräkningar med EMEC-modellen visar alltså att effekterna av en kraftigt höjd svensk koldioxidskatt på den totala produktivitetstillväxten i det svenska näringslivet är svagt positiv, men försumbart liten för ekonomin som helhet. Skillnaderna mellan scenarierna inkluderar både effekten av en ändrad branschsammanställning och en ändrad kapitalintensitet i de olika branscherna i modellen. Det bör noteras att vi här studerar effekterna av en ensidig höjning av koldioxidbeskattningen. En internationellt koordinerad klimatpolitik kan antas ge upphov till andra internationella handelsmönster än de vi här studerar. Effekterna på ekonomin beror också på hur de ökade intäkterna från koldioxidskatten används. Exempelvis skulle ökade intäkter från koldioxidskatten kunnat användas till att sänka skatten på arbete, vilket i sin tur kan påverka arbetsutbudet.

Tabell 21 Arbetsproduktivitets tillväxt 2015–2030

Genomsnittlig årlig procentuell förändring

	Referens-scenario	Högre CO ₂ -skatt
Varuproducenter	1,32	1,46
Tjänsteproducenter	1,34	1,34
Näringslivet	1,34	1,38
Hela ekonomin	1,06	1,04

Anm. Utveckling i scenarier beräknade med EMEC-modellen. Referensscenariot i EMEC-modellen motsvarar inte exakt Konjunkturinstitutets senaste prognos för utvecklingen i medelfristen 2019–2028 eller prognoserna som beskrivs i övriga kapitel i denna rapport.

Källa: Konjunkturinstitutet.

En anledning till de små effekterna på arbetsproduktiviteten är att de svenska klimatpolitiska etappmålen och den svenska koldioxidskatten inte täcker utsläpp från energiintensiv industris stationära processer, som exempelvis inom stål och pappersindustrin. Dessa utsläpp regleras i stället inom EU:s utsläppshandelssystem. Även flyg inom EES ingår i utsläppshandelssystemet. I scenariot med höjd koldioxidskatt antas att priset på utsläppsrätter är oberoende av den svenska politiken.

Den högre koldioxidskatten slår framför allt mot lastbilstransporter. Lastbilstransporter används i produktionen av nästan alla varor i ekonomin. Det i sin tur gör att relativprisförändringen mellan olika varor blir mindre. Det antas också finnas möjlighet för företagen att välja alternativa transportmedel, som exempelvis tågtransporter. Man bör ha i minnet att EMEC-modellen är avsedd att spegla den långsiktiga effekten efter anpassning. Företagen kan inte byta från lastbilstransporter från en dag till annan. Men under en 15-årsperiod är

anpassningsmöjligheterna större. Varuproducenterna får en högre produktivitetstillväxt till viss del eftersom de antas investera i mer kapitalintensiva produktionsprocesser med lägre insatsförbrukning.

Att klimatpolitiken (här i form av en kraftig höjning av koldioxidskatten) i modellen får en ganska liten påverkan på arbetsproduktiviteten beror till stor del på att klimatpolitiken har en lika stor negativ effekt på tillväxten i förädlingsvärdet som på tillväxten i antalet arbetade timmar. Detta resultat är inte givet. Klimatpolitikens negativa effekt på antalet arbetade timmar beror bland annat på att politiken höjer priset på hushållens konsumtionskorg (och därigenom sänker relativpriset på fritid), något som inverkar negativt på hushållens arbetsutbud. I EMEC-modellen bestäms storleken på denna effekt av substitutionselasticiteten mellan varukonsumtion (arbete) och fritid.⁹¹ Med ett antagande om en lägre känslighet, närmare bestämt en halverad substitutionselasticitet, har klimatpolitiken en betydligt mindre negativ inverkan på tillväxten i antalet arbetade timmar. Resultatet blir att klimatpolitiken då påverkar produktivitetstillväxten inom tjänsteproduktionen och näringslivet som helhet negativt. För varuproduktionen syns fortfarande en positiv påverkan, om än en ännu mer marginell sådan. Dessa känslighetsanalyser pekar alltså på att slutsatser om klimatpolitikens påverkan på arbetsproduktiviteten är avhängiga vilka antaganden som görs beträffande hushållens arbetsutbud.

SAMMANSÄTTNINGSEFFEKTER PÅ PRODUKTIVITETSTILLVÄXTEN I EMEC-MODELLEN

Tabell 22 visar branschernas andel av näringslivets förädlingsvärde i modellens basår (som för närvarande är 2015, och som baseras på data som publicerats före den allmänna översynen av nationalräkenskaperna i september 2019),⁹² i referensscenariot år 2030 och i det alternativa scenariot med högre koldioxidskatt, även det år 2030. Tabellen visar att det är överlag små förändringar i näringslivets sammansättning mätt i löpande priser. Både i referensscenariot och i alternativscenariot relativt basåret 2015.⁹³

⁹¹ EMEC har sex olika hushållstyper. Hushållstypernas substitutionselasticitet för valet mellan konsumtion av varor och tjänster å ena sidan och fritid å andra sidan varierar mellan 1,2 och 2. Dessa värden har beräknats utifrån ett antagande om att hushållens icke-kompenserade arbetsutbudselasticitet är lika med 0,12 (se Evers med flera 2008).

⁹² Modellen har inte uppdaterats med nya data för åren 2016 eller 2017. Modellen baseras på data för år 2015 som publicerats före år 2019.

⁹³ Den aggregerade produktivitetstillväxten i näringslivet kan approximativt beräknas genom att väga ihop branschernas egna produktivitetstillväxt med branschens vikt i näringslivets förädlingsvärde i löpande priser.

Tabell 22 Näringslivets sammansättning i scenarier beräknade med EMEC-modellen

Procent av näringslivets förädlingsvärde i löpande priser

	Basår 2015	Referens- scenario 2030	Högre CO ₂ - skatt 2030
Jordbruk och fiske	0,5	0,4	0,3
Skogsbruk	1,3	1,3	1,2
Gruvning	0,5	0,5	0,4
Livsmedelsindustri	1,6	1,5	1,5
Trävaruindustri	0,8	0,8	0,7
Massa- och pappersindustri	1,5	1,4	1,3
Raffinaderier	0,2	0,3	0,2
Kemi-industri	3,2	3,0	3,3
Mineralindustri	0,5	0,4	0,4
Järn- och stålframställning	0,7	0,4	0,4
Annan metallframställning	0,3	0,2	0,2
Metallvaruindustri	1,7	1,6	1,6
Verkstadsindustri	5,3	5,0	5,2
Fordonsindustri	3,8	3,7	3,7
Elförsörjning	2,1	3,8	4,0
Gasförsörjning	0,0	0,0	0,1
Fjärrvärme	0,7	0,8	0,9
Vatten och avlopp	0,3	0,3	0,4
Avfallshantering	0,5	0,5	0,5
Byggindustri	7,3	7,7	7,7
Handel	13,7	13,6	13,0
Järnvägstransporter	0,3	0,3	0,3
Persontransporter väg	1,2	1,3	1,3
Lastbilstransporter	1,6	1,8	1,7
Sjötransporter	0,3	0,3	0,3
Flygtransporter	0,2	0,2	0,2
Övriga transporttjänster	2,0	2,1	1,9
Hushållstjänster	9,1	9,6	10,0
IT-/ kommunikationstjänster	9,8	8,9	9,1
Bank och försäkringstjänster	5,9	5,8	5,8
Fastighetsverksamhet	10,6	10,2	10,1
Företagstjänster	12,4	12,1	12,2
Varor totalt	32,85	33,84	34,17
Tjänster totalt	67,15	66,16	65,83

Anm. Basårsdata motsvarar inte aktuella publicerade värden i nationalräkenskaperna. EMEC-modellen har ännu inte uppdaterats med de nya data som publicerats efter den allmänna översynen av nationalräkenskaperna 2019.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Framför allt är det elförsörjningsbranschen som ökar sin andel av näringslivets förädlingsvärde. Eftersom el räknas som en vara så innebär det att varubranscherna ökar något relativt tjänstebansherna. De annars överlag små förändringarna betyder att klimatpolitiken inte heller ger några större effekter på produktivitetstillväxten genom förändrad branschsammansättning

Sammantaget små positiva effekter på arbetsproduktiviteten

Konsekvenserna av klimatförändringarna och klimatpolitiken för arbetsproduktiviteten i Sverige är svårbedömda. framför allt råder osäkerhet kring sannolikheten för, och effekterna av, en kraftigt ökad invandring till Sverige. Bortsett från invandringen blir de sammantagna produktivitetseffekterna av klimatförändringarna troligtvis små i det så kallade mellanscenariot. Anledningen är att det finns positiva effekter som väger upp de negativa. Exempelvis kan positiva effekter uppkomma för jordbruket, skogsbruket och inom vattenkraftsproduktionen. Nettoeffekten skulle till och med kunna bli positiv, åtminstone i ett måttligt klimatscenario och till år 2100. Detta ska inte läsas som ett skäl till att sänka ambitionsnivån på det klimatpolitiska området. I allt väsentligt så drivs klimatpolitiken av målet att undvika negativa konsekvenser i andra delar av världen.

Också hur klimatpolitiken påverkar arbetsproduktiviteten är svårbedömt. En stramare klimatpolitik skulle kunna bli positiv för produktiviteten, eftersom den kan leda till att företagen blir mer kapitalintensiva. Det förutsätter att effektiva styrmedel används inom klimatpolitiken, som exempelvis en höjning av koldioxidskatten. Det förutsätter också att den kapitaltunga industrin inte konkurreras ut, vilket kan bli fallet om Sverige bedriver en avsevärt stramare klimatpolitik rörande kapitalintensiv industri än i omvärlden. Det bör dock noteras att slutsatsen om att klimatpolitiken kan ha en positiv påverkan på arbetsproduktiviteten är känslig för vilka antaganden som görs bland annat beträffande hushållens arbetsutbud. Det bör även noteras att klimatpolitiken resulterar i flera andra effekter som kan påverka BNP negativt, även om produktiviteten skulle stiga.

Högre BNP och konsumtion innebär inte nödvändigtvis bättre välfärd

Välfärden beror på mycket mer än bara konsumtionsutvecklingen. Klimatförändringarna påverkar mycket annat som samhället värderar men som inte fångas upp i ekonomiska kalkyler. Temperaturhöjningen lär exempelvis påverka naturen i de svenska fjällerna. Hela välfärdsminskningen vid förlust av biotoper fångas inte upp i ekonomiska kalkylerna av konsumtion och BNP.

Referenser

- Burke, M., Hsiang, S. M., Miguel, E. (2015), "Global non-linear effect of temperature on economic production." *Nature* 527(7577), oktober 2015.
- Carlén, B., Östman, L. S. (2015), *EMEC- en populärvetenskaplig beskrivning*. Promemoria tillgänglig på: www.konj.se.
- Day, E., Fankhauser, S., Kingsmill, N., Costa, H., Marvrogiani, A. (2019), "Upholding labour productivity under climate change: an assessment of adaptation option", *Climate Policy*.
- Eriksson, H. Fahlvik, N. Freeman, M. Fries, C., Jönsson, A., M., Lundström, A., Nilsson, U. (2015), *Effekter av ett förändrat klimat – SKA15*, Rapport 12:2015, Skogsstyrelsen.
- Evers Michiel, R. De Mooij, D. Van Vuuren (2008), "The Wage elasticity of labour supply: a synthesis of empirical estimates", *De Economist* 156, No 1.
- Färe, R., Grosskopf, S., Lundgren, T., Marklund, P-O., Zhou, W. (2017), *The impact of climate policy on environmental and economic performance, Evidence from Sweden*. Routledge.
- Hickler, T., Rammig, A., Werner, C. (2015), "Modelling CO₂ impacts on forestry productivity", *Current Forestry Reports*, 1(2), juni 2015.
- IPCC (2014a), "Climate Change 2013. The physical Science Basis." Working Group I, Cambridge University Press.
- IPCC (2014b), *Climate Change 2014: Synthesis report*. IPCC.
- Jordbruksverket (2007), "En meter i timmen. Klimatförändringarnas påverkan på jordbruket i Sverige", Rapport 2007:16.
- Kimball, B.A., Mauney, J.R., Nakayama, F., S., Idso, S. B. (1993), "Effects of increasing atmospheric CO₂ on vegetation", *Vegetatio*, 104(1), januari 1993.
- Karnauskas, K. B., Lundquist, J. K., och Zhang, L. (2018), "Southward shift of the global wind energy resource under high carbon dioxide emissions", *Nature geoscience* 11(1), januari 2018.
- Konjunkturinstitutet (2017a), "Kostnader och intäkter i Sverige av långsiktiga klimatförändringar – en litteraturöversikt", Specialstudie 60.
- Konjunkturinstitutet (2017b), Miljö, ekonomi och politik 2017, Årlig rapport.

- Letta, M., Tol, R., (2016), "Weather, climate and total factor productivity". Working paper nr. 102–2016. University of Sussex.
- Reich, P. B., Hobbie, S. E., Pastore, M. A., (2018), "Unexpected reversal of C₃ versus C₄ grass response to elevated CO₂ during a 20-year field experiment." *Science*, 360(6386), april 2018.
- Seppanen, O., Fisk W. J., Lei, Q. H. (2006), "Room temperature and Productivity in Office Work." Lawrence Berkeley National Laboratory.
- SMHI (2019), *Klimatscenarioer*, Resultat från SMHI:s klimatforskning vid Rosby centre, kartor och data från webbplatsen: www.smhi.se/klimat/framtidens-klimat/klimatscenarioer
- Snerheim, S., Schöld, S., Persson, G., Sjöström, Å. (2017), "Framtida havsnivåer i Sverige," *Klimatologi*, Nr 48, SMHI.
- SOU 2007:60, Sverige inför klimatförändringarna – hot och möjligheter, Klimat- och sårbarhetsutredningen,
- Taub, D., Miller, B. Allen, H. (2008), "Effects of elevated CO₂ on the protein concentration of food crops: a meta analysis" *Global change biology*, 14.
- Taub, D. (2010), "Effects of rising atmospheric concentrations of carbon dioxide on plants" *Nature Education knowledge* 3(10).
- Åhrling-Rundström, G., Å., Tapper, M., Sjöblom, F. (2017) *Klimat och sårbarhetsutredningen, elförsörjning i Sverige*. Underlagsrapport utarbetad för Klimat och sårbarhetsutredningen 24 maj 2007. Svensk Energi. Tillgänglig på: data.riksdagen.se.

FÖRDJUPNING

Automatisk budgetförstärkning ger utrymme för ofinansierade åtgärder

I frånvaro av aktiv finanspolitik förstärks de offentliga finanserna trendmässigt över tid. Denna förstärkning kallas automatisk budgetförstärkning och uppkommer till följd av att inkomsterna, i avsaknad av aktiv finanspolitik, tenderar att utvecklas i takt med ekonomin samtidigt som det oftast krävs politiska beslut för att utgifterna inte ska minska som andel av BNP. Detta ger vanligtvis upphov till ett budgetutrymme. Enligt Konjunkturinstitutets beräkningar är budgetutrymme för perioden 2021–2023 drygt 100 miljarder kronor.⁹⁴ Givet föreliggande makrosce- nario är det därför möjligt att genomföra ofinansierade åtgärder, såsom inkomstminskningar eller utgiftsökningar, för motsva- rande belopp under samma tidsperiod och samtidigt nå ett struk- turellt sparande i offentlig sektor som är i linje med överskotts- målet. Denna fördjupning syftar till att förklara hur den automa- tiska budgetförstärkningen uppstår samt hur den vanligtvis ger upphov till ett budgetutrymme.

I Konjunkturinstitutets finanspolitiska scenario antas en aktiv fi- nanspolitik för att bibehålla personaltätheten i offentligfinansi- erade verksamheter på 2020 års nivå samt en årlig standardhöj- ning motsvarande 0,4 procent. Detta antagande skiljer sig från regeringens beräkningar som baseras på gällande regelverk och aviserade åtgärder i senaste budgetproposition.

Vid sidan av det finanspolitiska scenariot gör Konjunkturin- stitutet även beräkningar som inte inkluderar någon finanspolitik utöver den som återfinns i senaste budgetproposition och avser budgetåret i fråga. Denna alternativa beräkning kallas ”oföränd- rade regler” och är mer jämförbar med regeringens prognoser.⁹⁵ Vid oförändrade regler uppstår över tid en automatisk budget- förstärkning som ligger till grund för budgetutrymmet.

Budgetutrymme eller reformutrymme?

Begreppet *reformutrymme* används ibland syno- nymt med *budgetutrymme*. Det saknas dock tyd- lig konsensus för vad det betyder i ekonomisk bemärkelse och beräkningsmetoden för reform- utrymmet behöver inte nödvändigtvis överens- stämma med den metod som beskrivs i denna fördjupning.

⁹⁴ Det budgetutrymme som presenterades i juni var något större. Skillnaden förkla- ras främst av att det budgetutrymmet avsåg perioden 2020–2023 medan beräk- ningarna här endast avser 2021–2023.

⁹⁵ Konjunkturinstitutets beräkningar vid oförändrade regler innehåller ej aviseringar i senaste budgetproposition för åren efter budgetåret. Det skiljer sig från rege- ringen och Ekonomistyrningsverket (ESV) vars beräkningar även inkluderar avise- ringar för efterföljande år.

Hur uppstår den automatiska budgetförstärkningen?

Vid oförändrade regler utvecklas inkomsterna över tid ungefär i linje med nominell BNP. Ett fåtal skatter (såsom punktskatter på alkohol och tobak) är nominellt fixerade, vilket innebär att inkomsten från dem på sikt minskar som andel av BNP. Majoriteten av skatterna har dock en direkt koppling till en skattebas. Stora skattebaser såsom konsumtion och arbetsinkomster utvecklas på sikt ungefär i takt med BNP och därmed växer de totala skatteinkomsterna i linje med BNP vid oförändrade regler. Utgifterna saknar däremot generellt en direkt koppling till den ekonomiska utvecklingen. För att de inte ska minska som andel av BNP krävs normalt aktiva politiska beslut. Diagram 170 visar hur inkomster och utgifter utvecklas vid oförändrade regler i nuvarande prognos. Utgifterna faller från ca 49 procent av BNP 2020 till ca 46 procent 2023. Inkomsterna är däremot relativt stabila som andel av BNP.

REGELVERK FÖR STATLIGA UTGIFTER FÖRKLARAR ATT UTGIFTERNA UTVECKLAS LÅNGSAMMARE ÄN BNP

När Konjunkturinstitutet beräknar den automatiska budgetförstärkningen är utgångspunkten de olika regelverk som styr statens utgifter. Att utgifterna minskar som andel av BNP vid oförändrade regler förklaras av hur de årligen räknas upp i frånvaro av aktiva politiska beslut från regering eller riksdag. De statliga utgifterna kan delas in i tre grupper: nominellt bestämda, regelstyrda och förvaltningsanslag. *Nominellt bestämda* anslag domineras av kommunala statsbidrag som är nominellt fastställda och därmed helt saknar koppling till BNP-utvecklingen. Vid oförändrade regler antar Konjunkturinstitutet att de är kvar på den nivå som föreslås i regeringens senaste proposition om statens budget.⁹⁶ Inom de *regelstyrda utgifterna* återfinns framförallt transfereringar till hushåll. De flesta transfereringar anpassas dels efter förändringar i volym (antalet personer som är transfereringsmottagare) men också efter prisförändringar eftersom vissa ersättningsnivåer är kopplade till prisnivån. Även vid en oförändrad volym stiger därmed utgifterna något varje år, men då nominell BNP vanligtvis växer snabbare än prisnivån minskar de

⁹⁶ Detta antagande skiljer sig från regeringens metod där även aviserade, men ej beslutade, nominella förändringar av de generella statsbidragen finns med i beräkningarna. I nuläget innebär det att de generella statsbidragen i regeringens prognos stiger något 2021 och 2022 medan de i Konjunkturinstitutets prognos vid oförändrade regler är kvar på 2020 års nivå.

Diagram 170 Offentliga utgifter och inkomster vid oförändrade regler efter 2020

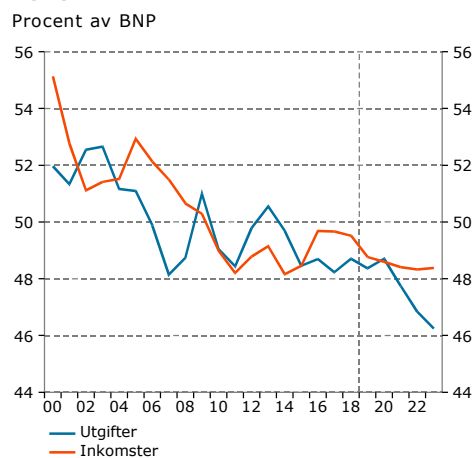
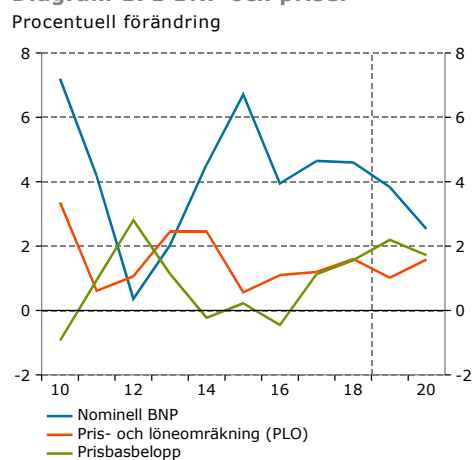

Diagram 171 BNP och priser

regelstyrda utgifterna som andel av BNP över tid.⁹⁷ *Förvaltningsanslagen* räknas upp med den årliga pris- och löneomräkningen (PLO). Den baseras på prisförändringar men med ett årligt produktivitetsavdrag och utvecklas vanligtvis långsammare än nominell BNP (se diagram 171).⁹⁸ Det är framförallt anslag till statliga myndigheter som följer PLO.

KOMMUNER OCH LANDSTING UPPFYLLER "GOD EKONOMISK HUSHÅLLNING"

Kommuner och landstings utgifter beror till stor del på hur befolkningen och dess sammansättning utvecklas. Till skillnad från staten saknas ett tydligt regelverk för utgifterna. I stället styrs kommunsektorn av ett balanskrav samt "god ekonomisk hushållning" (se marginalrutan "God ekonomisk hushållning"). Precis som i Konjunkturinstitutets finanspolitiska scenario antas kommunsektorn i sin helhet uppnå god ekonomisk hushållning vid oförändrade regler. Konjunkturinstitutets operationalisering av god ekonomisk hushållning motsvarar ett finansiellt sparande som på sikt, för närvarande 2024, når -0,3 procent av BNP.

Då kommunalskattesatsen vid oförändrade regler antas vara oförändrad på 2020 års nivå växer skatteinkomsterna ungefär i linje med BNP. Statsbidragen antas samtidigt vara nominellt oförändrade vilket innebär att inkomsterna sammantaget sjunker som andel av BNP över tid. För att samtidigt uppfylla god ekonomisk hushållning måste därför kommunsektorn anpassa sina utgifter. Idag har kommunsektorn ett finansiellt sparande som är lägre än vad Konjunkturinstitutet anser krävs för att på sikt vara förenligt med god ekonomisk hushållning (se diagram 172). För att uppnå ett sparande på -0,3 procent av BNP krävs en betydande åtstramning. Det innebär att utgifterna (som framförallt består av kommunal konsumtion) minskar som andel av BNP vid oförändrade regler. Åtstramningen medför att konsumtionen inte utvecklas i takt med det demografiskt betingade behovet vilket får som konsekvens att personaltätheten därmed minskar över tid.

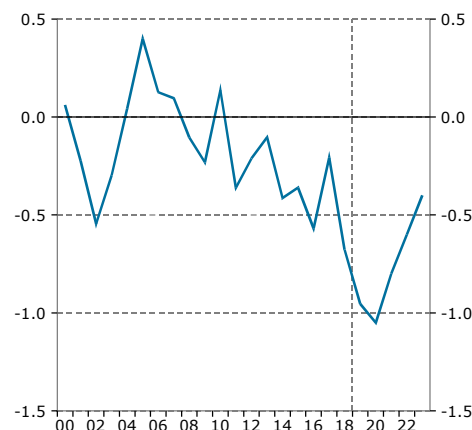
God ekonomisk hushållning

Enligt kommunallagen ska kommuner och landsting uppfylla det så kallade balanskravet och ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet. *Balanskravet* innebär att kommuner och landsting inte får upprätta en budget där utgifter överskrider inkomster utan synnerliga skäl. Vidare måste kommuner och landsting också ha en *god ekonomisk hushållning*. Kravet om *god ekonomisk hushållning* är inte siffrerat utan det är upp till varje kommun att tolka kravet. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) tog fram en tumregel 2005 som stöd i planeringen för kommuner och landsting. Tumregeln utgår från resultatet som bör uppgå till 2 procent av skatter och generella statsbidrag. Beroende på det ekonomiska utgångsläget och andra lokala förutsättningar kan nivån både vara högre och lägre.

Konjunkturinstitutets operationalisering av *god ekonomisk hushållning* för hela kommunsektorn är en finansiell nettoförmögenhet som på sikt är stabil som andel av BNP. I nuläget bedöms det vara förenligt med ett finansiellt sparande på -0,3 procent av BNP. Det motsvarar ett resultat omkring 4 procent av skatter och generella statsbidrag.

Diagram 172 Finansiellt sparande i kommunsektorn

Procent av BNP

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

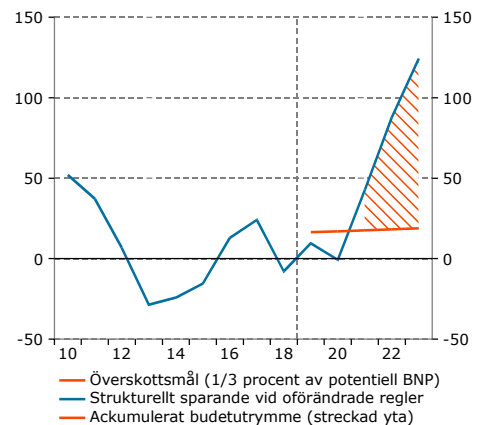
⁹⁷ Nominell BNP-tillväxt är summan av tillväxten i real BNP (det vill säga volymförändringar) och deflator (det vill säga prisförändringar).

⁹⁸ PLO syftar till att kompensera myndigheter för omvärldens prisutveckling justerat för ett effektivitets- och produktivitetskrav, även kallat produktivitetsavdrag. Avdraget ska motsvara ett 10-årigt genomsnitt av produktivitetsutvecklingen i den privata tjänstesektorn.

Den automatiska budgetförstärkningen ger vanligtvis ett budgetutrymme

Enligt det finanspolitiska ramverket ska det finansiella sparandet i offentlig sektor uppgå till i genomsnitt en tredjedels procent av BNP över en konjunkturcykel. För att utvärdera om överskotts-målet uppfylls används det strukturella sparandet som indikator, det vill säga det finansiella sparandet justerat för konjunkturella effekter. Genom den automatiska åtstramning som uppstår när offentliga utgifter inte utvecklas i takt med BNP stärks det strukturella sparandet över tid. Om det vid oförändrade regler överstiger en tredjedels procent av potentiell BNP⁹⁹ bedöms det finnas ett budgetutrymme, det vill säga ett utrymme för ofinansierade åtgärder. Storleken på budgetutrymmet motsvara skillnaden mellan det strukturella sparandet vid oförändrade regler och en tredjedels procent av potentiell BNP (se diagram 173). Bedömningar av strukturellt sparande och budgetutrymme är be-
häftade med betydande osäkerhet.¹⁰⁰

Diagram 173 Strukturellt sparande vid oförändrade regler och budgetutrymme
Miljarder kronor

Anm. Förändringen i det ackumulerade budgetutrymmet motsvarar det årliga budgetutrymmet (se tabell 15 i kapitlet "Offentliga finanser 2019–2023"). Budgetutrymmet avser hela offentlig sektor. Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Skiljer sig Konjunkturinstitutets beräkningsmetod från regeringens?

Den metod som regeringen använder för att beräkna den automatiska budgetförstärkningen påminner på många sätt om Konjunkturinstitutets metod. Det som framför allt skiljer är tolkningen av vilket sparande i kommunsektorn som är förenligt med god ekonomisk hushållning. Medan Konjunkturinstitutet utgår från det finansiella sparandet och bedömer att det på sikt bör uppnå -0,3 procent av BNP antar regeringen att resultatet i slutet av prognoshorisonten ska uppnå 2 procent av skatter och generella statsbidrag. I nuläget är det stor skillnad mellan kommunernas resultat och finansiella sparande. Det förklaras främst av kommunsektorns ökade investeringstakt sedan 2000-talet som har en direkt påverkan på det finansiella sparandet medan det genom avskrivningar endast har en liten effekt på dagens resultat. Konjunkturinstitutet och regeringens avvikande antaganden om målnivån för sparandet gör att kommunsektorn behöver spara mer i Konjunkturinstitutets scenario. Allt annat lika innebär det att den automatiska budgetförstärkningen, och därmed budgetutrymmet, blir större i Konjunkturinstitutets scenario.

⁹⁹ Potentiell BNP är den BNP-nivå som skulle uppnås om ekonomin var i balans, det vill säga om det varken råder hög- eller lågkonjunktur.

¹⁰⁰ Se fördjupningen "Strukturellt sparande – en osäker bedömning", *Konjunkturläget*, juni 2019, Konjunkturinstitutet.

Det finns dock andra faktorer som påverkar budgetutrym-
met, exempelvis bedömningen av det strukturella sparandet i nu-
läget. I den prognos som regeringen presenterade i budgetpro-
positionen för 2020 är det strukturella sparandet nästa år ca
0,2 procentenheter högre än Konjunkturinstitutets bedömning.
Allt annat lika ger det ett större budgetutrymme. Skillnaden i det
strukturella sparandet beror främst på olika syn på det faktiska
sparandet.

FÖRDJUPNING

Budgetpropositionen för 2020

Budgetpropositionen innehåller, inklusive tidigare aviseringar, ofinansierade åtgärder på ca 31 miljarder kronor för 2020 varav ungefär hälften avser sänkta skatter respektive ökade utgifter. De två reformer som har störst påverkan på arbetsmarknaden är den borttagna värnskatten och det så kallade ingångsavgiften. På sikt bedöms båda ha positiva effekter på arbetade timmar, och ingångsavgiften även på sysselsättningen. Budgeten innehåller ett flertal förslag på miljö- och klimatområdet. Enligt Konjunkturinstitutet är en del av dessa motiverade utifrån de uppställda målen men dessvärre har flera av förslagen brister då de inte är träffsäkra.

Budgetpropositionen för 2020 är det främsta styrmedlet för regeringens arbete och visar politikens inriktning det kommande året. I följande fördjupning beskrivs vilka effekter budgetpropositionen förväntas ha på offentliga finanser, arbetsmarknaden samt miljö- och klimatområdet.

Effekter på de offentliga finanserna

SÄNKTA SKATTER OCH ÖKADE UTGIFTER MED Knappt 31 MILJARDER KRONOR

Åtgärderna i budgetpropositionen för 2020 innebär, enligt Konjunkturinstitutets beräkningar, minskade offentliga inkomster på drygt 14 miljarder kronor och ökade offentliga utgifter på knappt 17 miljarder kronor i förhållande till tidigare beslutad politik (se tabell 23).¹⁰¹ Sammantaget innebär detta att budgeten försvagar det finansiella sparandet för offentlig sektor med knappt 31 miljarder kronor.

HUSHÄLLENS SKATTER SÄNKES MED 12 MILJARDER KRONOR

I budgetpropositionen föreslås sänkta skatter för hushållen. Den största skatteändringen är avskaffandet av den övre skiktgränsen för statlig inkomstskatt, den så kallade värnskatten, som initialt beräknas leda till minskade skatteinkomster med drygt 6 miljarder kronor. På lång sikt bedöms dock borttagandet av

¹⁰¹ När Konjunkturinstitutet bedömer vad som är nya åtgärder i budgetpropositionen för 2020 är utgångspunkten riksdagens beslut av statens budget för 2019, inklusive beslut med anledning av kompletterande ändringsbudgetar. Detta synsätt skiljer sig från regeringens, eftersom regeringen även beaktar tidigare aviseringar i sin utgångspunkt.

värns-katten vara självfinansierat till följd av ett högre arbetsutbud och ökad produktivitet, även om det finns en osäkerhet om självfinansieringsgraden. Detta utvecklas vidare nedan i avsnittet ”Sänkt marginals-katt väntas ge högre arbetsutbud”.

Personer över 65 år får ett utökat grundavdrag vilket minskar skatteinkomsterna med drygt 4 miljarder kronor och påverkar framför allt kommunsektorns finanser. Staten kompenserar dock kommunerna för detta inkomstbortfall via statsbidrag. Vidare får boende i kommuner som i sin helhet ingår i stödområde A och B en skattereduktion.¹⁰² Dessa områden har på grund av sin geografiska och demografiska beskaffenhet ofta höga kommunal-skattesatser. Skattereduktionen minskar statens inkomster med drygt 1 miljard kronor.

År 2016 avskaffades tillfälligt det tak som begränsar hur mycket uppskov på skatten en privatperson får göra på vinster vid bostadsförsäljningar. När det tillfälliga slopandet löper ut under 2020 föreslår regeringen ett nytt tak på 3 miljoner kronor, i stället för det tidigare 1,45 miljoner kronor. Detta förväntas minska statens skatteinkomster från hushållen med knapp 1 miljard kronor.

PRODUKTIONS- OCH PRODUKTSKATTER SÄNKES MED SAMMANLAGT 2 MILJARDER KRONOR

Ett ingångsavdrag med nedsättning av arbetsgivaravgiften för unga, långtidsarbetslösa samt nyanlända föreslås träda i kraft vid halvårsskiftet 2020 i syfte att hjälpa personer in på arbetsmarknaden. Kostnaden beräknas av regeringen bli knappt 2 miljarder kronor 2020 för att nästföljande år uppgå till knappt 5 miljarder kronor. Arbetsgivaravgiften sänks även för anställda som arbetar med forskning och utveckling, till en beräknad kostnad av knappt 1 miljard kronor.

Drivmedelsskatten justeras ner vilket minskar skatteinkomsterna med knappt 1 miljard kronor årligen. Under 2020 införs en skatt på plastbärkassar, som beräknas inbringa knappt 2 miljarder kronor 2020 och knappt 3 miljarder kronor nästföljande år.

ÖKADE MEDEL FRÄMST TILL RÄTTSVÄSENDE OCH FÖRSVAR

Höjda anslag beräknas öka utgifterna för statlig konsumtion med 5 miljarder kronor nästa år. De områden som får mest är rättsväsendet och försvaret. Samtidigt innehåller budgetpropositionen en tidigare aviserad åtstramning inom arbetsmarknadsområdet. Åtstramningen på arbetsmarknadsområdet beräknas leda till färre platser inom sysselsättningsåtgärder. Detta torde leda till

¹⁰² Stödområde A och B kännetecknas av förhållandevis låg befolkningstäthet och långa avstånd till service. Dessa områden finns främst i norra och västra Sverige.

marginellt lägre sysselsättning. De statliga investeringarna, som främst går till försvar och infrastruktur, ökar med 4 miljarder kronor.

TRE MILJARDER KRONOR SATSAS PÅ MILJÖ- OCH KLIMATARBETET

Det klimat- och miljöpolitiska inslaget i budgetpropositionen för 2020 omfattar drygt 3 miljarder kronor. Drygt en tredjedel av dessa går till utökning av Klimatklivet, som är ett lokalt investeringsstöd för investeringar som innebär minskningar av utsläpp av växthusgaser. Därutöver presenteras satsningar för skydd av värdefull natur samt satsningar för renare hav. Även Industriklivet, som är till för att stötta industrins omställning till nollutsläpp av växthusgaser, får ökat anslag. Regeringen föreslår också att bonus-malus-systemet, som ger incitament för att välja en miljövänlig bil vid nyinköp, förstärks. Effekterna av regeringens miljö- och klimatåtgärder beskrivs nedan i rutan ”Miljö- och klimatsatsningarna spretar”.

TRANSFERERINGAR TILL HUSHÄLLEN PÅ OFÖRÄNDRAD NIVÅ

Transfereringarna till hushållen består av sociala transfereringar, subventioner och övriga transfereringar. I budgetpropositionen för 2020 presenteras det som har kommunicerats tidigare i och med pensionsöverenskommelsen rörande förbättrad grundtrygghet för pensionärer. Mer specifikt handlar det om höjd garanti-pension och förstärkt bostadstillägg för pensionärer, vilket ökar de sociala transfereringarna. Därutöver sker inga regeländringar som påverkar sociala transfereringar till hushållen.

I samband med budgetpropositionen för 2020 beslutas även tidigare aviserade nerdragningar av olika stöd till hushåll och hushållens ideella organisationer. Dessa övriga transfereringar rör miljö, landsbygd och stöd till kultur- och föreningsliv. Neddragningar inom dessa områden motverkar ökningen av de sociala transfereringarna. Nettoförändringen av transfereringarna till hushållen till följd av budgetpropositionen blir således en marginell minskning.

ÖKADE STATS BIDRAG TILL KOMMUNSEKTORN GER HÖGRE OFFENTLIG KONSUMTION

Kommunsektorns generella statsbidrag höjs med 5 miljarder kronor.¹⁰³ Dessa medel kan kommunerna disponera fritt och

¹⁰³ Detta aviserades redan i riksdagens beslut av statens budget för 2019 men det är först nu det fattas beslut om de ökade statsbidragen. Konjunkturinstitutet behandlar därmed denna ökning som ny jämfört med statens budget för 2019.

använda för bland annat satsningar inom vård, skola och omsorg. Dessutom skjuts det till riktade statsbidrag på drygt 2 miljarder kronor. Den huvudsakliga delen av de riktade statsbidragen avser åtgärder för att minska köer inom sjukvården, anställa fler lärarassistenter, samt satsningar för stärkt likvärdighet och kunskapsutveckling i skolan.

Tabell 23 Finanspolitiska åtgärder i budgetpropositionen för 2020 och påverkan på finansiellt sparande i offentlig sektor

Miljarder kronor

	BP2020
Inkomster	-14,4
Hushållens direkta skatter ¹	-12,2
Produktionsskatter (löneberoende)	-2,6
Produktskatter	0,5
<i>Energi och miljö</i>	1,1
<i>Övriga produktskatter</i>	-0,6
Utgifter	16,5
Offentlig konsumtion	12,4
<i>Statlig konsumtion</i>	5,0
<i>Statsbidrag till kommunerna för konsumtion¹</i>	7,4
Offentliga investeringar	4,0
Transfereringar till hushåll	-0,1
Transfereringar till företag	-1,1
Transfereringar till utland	1,3
Effekt på finansiellt sparande i offentlig sektor	-30,9

¹ Det utökade grundavdraget för personer över 65 leder till att hushållen betalar mindre i skatt till kommunsektorn. Staten kompenserar sedan kommunerna för inkomstbortfallet. Denna kompensation är inte medräknad i "Statsbidrag till kommunerna för konsumtion".

Anm. Tabellen visar effekterna av budgetpropositionen för 2020 jämfört med riksdagens beslut av statens budget för 2019, inklusive beslut med anledning av kompletterande ändringsbudgetar.

Källor: Regeringen (budgetpropositionen för 2020, prop. 2019/20:1) och Konjunkturinstitutet.

Effekter på arbetsmarknaden samt miljö- och klimatområdet

SÄNKT MARGINALSKATT VÄNTAS GE HÖGRE ARBETSUTBUD

Den övre skiktgränsen för statlig inkomstskatt, den så kallade värnsskatten, avskaffas från och med 1 januari 2020. På kort sikt leder detta till att statens intäkter beräknas minska med drygt

6 miljarder kronor. På längre sikt väntas däremot avskaffandet vara självfinansierat då inkomstbortfallet kompenseras fullt ut genom att arbetsutbudet, och tillhörande skatteinkomster, stiger bland de som tidigare betalade värnsskatt.¹⁰⁴ Slopade värnsskatt kommer främst öka antalet arbetade timmar på den intensiva marginalen, det vill säga arbetsutbudet ökar hos de som redan är sysselsatta. Därtill höjs den ekonomiska avkastningen av utbildning, och andra beteenden som leder till högre lön, till exempel byte till mer krävande arbetsuppgifter. Vidare leder ett avskaffande av värnsskatten till att det blir mindre fördelaktigt att omvandla arbetsinkomst till kapitalinkomst. Om färre personer omvandlar arbetsinkomst till kapitalinkomst kan det ge ökade skatteintäkter eftersom kapitalinkomsten vanligtvis är lägre än inkomstskatten för de personer som betalar värnsskatt.

Avskaffandet av värnsskatten bedöms inte ha några större effekter på sysselsättningsnivån och det kommer sannolikt att dröja många år innan de dynamiska effekterna materialiseras fullt ut.

SÄNKTA ARBETSGIVARAVGIFTER KAN ÖKA SYSSELSÄTTNINGEN BLAND UNGA

Regeringen avser att införa en sänkning av arbetsgivaravgiften, ett så kallat ingångsavgift, för unga, långtidsarbetslösa och nyanlända. Arbetsgivaravgiften ska sänkas till 10,21 procent för löner upp till 23 500 kronor i månaden under två år.¹⁰⁵ För en månadslön på 23 500 kronor innebär detta en sänkning av arbetskostnaden med knappt 5 000 kronor i månaden, eller omkring 15 procent.

Konjunkturinstitutet bedömer att sänkningen av arbetsgivaravgifterna kommer att få positiva effekter på sysselsättningen. Sänkningen kommer dock främst att påverka sysselsättningen bland unga arbetstagare. Långtidsarbetslösa och nyanlända omfattas redan av de så kallade nystartsjobben vilka har en större nedsättning av arbetskostnaden. Sysselsättningseffekten av

¹⁰⁴ Självfinansieringsgraden kan till exempel beräknas med hjälp av Statistiska centralbyråns mikrosimuleringsmodell FASIT och den tillhörande arbetsutbudsmodellen. Simuleringarna bygger på skattade elasticiteter mellan arbete och fritid för olika grupper. Ett avskaffande av värnsskatten ger i dessa beräkningar att arbetade timmar ökar så pass mycket att det direkta skattebortfallet med tiden fullt ut motverkas. Den beräknade självfinansieringsgraden vid ett slopande av värnsskatten är betydligt större än självfinansieringsgraden inom andra stora skatteändringar som gjorts de senaste 10 åren så som införande av jobbskatteavdraget och ändrat grundavdrag för personer som är 65 år och äldre.

¹⁰⁵ Arbetsgivare betalar enbart pensionsavgiften, som utgör 10,21 procent av lön före skatt, för dessa anställda. Arbetsgivare behöver därmed inte betala in allmänna löneavgiften och avgifter till andra delar av socialförsäkringsystemet.

ingångsavrdraget för dessa två grupper väntas därmed bli begränsad.¹⁰⁶

Konjunkturinstitutet bedömer att lönetaket på 23 500 kronor i månaden bättre riktar sänkningen av arbetsgivaravgifterna mot de unga som helt saknar eller endast har liten tidigare arbetslivserfarenhet. Detta kan minska de så kallade dödviktstkostnaderna, det vill säga den ineffektivitet som uppstår av att subventionen går till anställningar som ändå hade blivit av.

Hur stora sysselsättningseffekterna blir för unga beror också till stor del på vilka åldersgrupper som kommer att räknas som unga.¹⁰⁷ Tidigare nedsättning av arbetsgivaravgifter för unga, som genomfördes 2007 och 2009 och avskaffades 2015, gav störst sysselsättningseffekt bland personer i åldrarna 22–24 år. Sänkningarna av arbetsgivaravgifterna 2007 och 2009 omfattade även personer i åldrarna 25–26 år. Bland dessa bedöms dödviktstkostnaderna för nedsättningen ha varit betydande.¹⁰⁸

UTVECKLINGSTID KAN LEDA TILL LÄGRE SYSSELSÄTTNING OCH ARBETSKRAFTSDELTAGANDE

Regeringen föreslår att fast anställda arbetstagare, med arbetsgivarens medgivande, ska kunna ta ut så kallad utvecklingstid. Detta innebär att arbetstagare kan ta upp till ett års ledigt från sina arbeten för att i stället ägna sig åt studier. Utvecklingstidens syfte är att ge möjlighet för arbetstagare att vidareutbilda sig eller starta egen näringsverksamhet. En utgångspunkt i utformningen är att en ersättare bör anställas för den som får del av utvecklingstid.

Arbetsmarknadseffekterna av utbildningstiden beror till stor del på vilka som finns tillgängliga att ta de utvecklingsledigas platser. De som ska ersätta de utvecklingslediga har sannolikt relativt sett goda jobbchanser och en stor del av dem skulle sannolikt ha hittat ett arbete ändå. Dödviktseffekten (se ovan) bedöms därmed vara betydande. Vidare kan en betydande andel av de arbetsuppgifter som de utvecklingslediga har utfört komma att tas över av redan befintligt anställda. Utvecklingstid bedöms därför bidra negativt till sysselsättningen och arbetskraftsdeltagandet. Vidare kan även produktivitetstillväxten minska eftersom de

¹⁰⁶ Nystartsjobben minskar arbetskostnaden med 20 procent för en person som varit arbetslös i 6–23 månader. Minskningen av arbetskostnaden stiger sedan till drygt 40 procent för personer som varit arbetslösa i 24–35 månader, och till 50 procent för personer som varit arbetslösa i tre år eller längre. Arbetskostnaden för nyanlända reduceras med 50 procent genom nystartsjobben. Alla beräkningar avser en lön innan skatt på 23 500 kronor i månaden.

¹⁰⁷ Regeringen har i budgetpropositionen inte angett något åldersintervall för vem som räknas som ung utan ämnar stipulera detta i en senare proposition.

¹⁰⁸ Den förra nedsättningen omfattade alla som var under 26 år i ett första steg och under 27 år i ett andra steg. Se "Sänkta arbetsgivaravgifter för unga", IFAU (2013:26) för en utvärdering av reformen.

arbetslösa som tar utvecklingsvikariatet är nya på jobbet och därmed väntas ha lägre produktivitet än de utvecklingslediga.

För arbetsgivare kan det finnas fördelar med utvecklingstid. Dels kan arbetsgivare använda utvecklingstid under konjunktur- nedgångar och därmed behålla personal men betala mindre arbetskostnader då den som tar utvecklingsledigt får ersättning motsvarande arbetslöshetsförsäkring från staten. Vidare får arbetsgivare möjlighet att vidareutbilda personal utan att stå för lön och utbildningskostnader under tiden. Utvecklingstid kan därmed leda till att kostnader för vidareutbildning skjuts över från arbetsgivare till offentlig sektor.

FÖRLÄNGT VÄXA-STÖD GER BEGRÄNSADE SYSSELSÄTTNINGSEFFEKTER

Regeringen föreslår att det så kallade växa-stödet till enmansföretag som anställer en första person förlängs, från 12 till 24 månader. Växa-stödet innebär en nedsättning av arbetsgivaravgifterna med 21 procentenheter, vilket motsvarar omkring 15 procent lägre arbetskostnad.¹⁰⁹ De aggregerade effekterna på sysselsättning och arbetslöshet bedöms vara begränsade. Detta beror främst på att nedsättningen bedöms ha betydande dödviktseffekter (se ovan) då den inte riktas till någon specifik grupp arbetstagar.

Miljö- och klimatsatsningarna spretar

En del av de 3 miljarder kronor som 2020 satsas inom miljö- och klimatområdet går till att förstärka befintliga stöd som Klimatklivet, som syftar till att stödja minskningar av växthusgaser på lokal och regional nivå, och Industriklivet, som syftar till att minska processindustrins utsläpp av växthusgaser, samt stödet till solceller. Regeringen föreslår också en förstärkning av bonus-malus-systemet, som syftar till att främja omställningen till miljövänliga fordon i Sverige.

Konjunkturinstitutets bedömning är att vissa stöd är motiverade, exempelvis utvidgningen av Industriklivet till att omfatta åtgärder som bidrar till minskade utsläpp av växthusgaser. Andra stöd, som till solceller, riskerar att bli kostsamma och i stor utsträckning gå till åtgärder som skulle genomförts ändå. Bonus-malus-systemet riskerar att leda till en omfördelning av användning av bränsletörstiga

¹⁰⁹ Arbetsgivare betalar enbart pensionsavgiften, som utgör 10,21 procent av lön före skatt, för dessa anställda. Arbetsgivare behöver därmed inte betala in allmänna löneavgiften och avgifter till andra delar av socialförsäkringsystemet.

bilar från Sverige till andra EU-länder utan att totaleffekten blir minskade växthusgaser.

På skatteområdet inom miljö och klimat föreslås bland annat en skatt på plastbärkassar och avfallsförbränning. Konjunkturinstitutet har tidigare lyft fram fördelar med att beskatta det som skadar miljön och klimatet. En sådan politik har god potential att vara verksam och kostnadseffektiv. Det kräver emellertid att beskattningen är träffsäker. Konjunkturinstitutet menar att det inte visats att skatten på plastbärkassar kommer att leda till minskad nerskräpning, minskad förekomst av mikroplaster i naturen eller en effektivare resursförbrukning. Till exempel finns studier som visar på att en stor majoritet, 90 procent, av plastbärkassarna från dagligvaruhandeln återanvänds som soppsåsar. Det finns miljöproblem förknippade med avfallsförbränning. Skatten på avfallsförbränning sätts emellertid in långt från källan till problemen och kan därmed inte anses vara ett träffsäkert sätt att angripa dem.

Tabellbilaga

På Konjunkturinstitutets webbplats finns fler variabler och längre tidsserier, se www.konj.se/statistik.

INNEHÅLL

Internationell konjunktur	126
Tabell A1 BNP i världen.....	126
Tabell A2 KPI i världen.....	127
Tabell A3 Nyckeltal för euroområdet.....	127
Tabell A4 Nyckeltal för USA.....	128
Räntor och växelkurser.....	129
Tabell A5 Räntor och växelkurser.....	129
Konjunkturen i Sverige.....	130
Tabell A6 Försörjningsbalans	130
Tabell A7 Hushållens inkomster, konsumtionsutgifter och sparande.....	131
Tabell A8 Bytesbalans och finansiellt sparande	131
Tabell A9 BNI.....	132
Tabell A10 Produktion.....	132
Tabell A11 Arbetade timmar.....	132
Tabell A12 Produktivitet.....	133
Tabell A13 Arbetsmarknaden	133
Tabell A14 Resursutnyttjande	134
Tabell A15 Timlön enligt konjunkturlönestatistiken.....	134
Tabell A16 Timlön och arbetskostnad i näringslivet enligt nationalräkenskaperna	135
Tabell A17 Tillförsel- och användningspriser	135
Tabell A18 Priser, kostnader och vinster i näringslivet.....	136
Tabell A19 Konsumentpriser.....	136
Offentliga finanser.....	137
Tabell A20 Offentliga sektorns finanser	137
Tabell A21 Statens finanser.....	138
Tabell A22 Ålderspensionssystemets finanser	139
Tabell A23 Kommunsektorns finanser	139
Tabell A24 Offentliga sektorns inkomster	140
Tabell A25 Offentliga sektorns utgifter	140
Tabell A26 Transfereringar från offentlig sektor till hushåll.....	141
Tabell A27 Inkomstindex, balansindex, inkomstpensioner och balanstal.....	141
Tabell A28 Statens budgetsaldo och skuld	142
Tabell A29 Utgiftstak för staten	142

Internationell konjunktur

Tabell A1 BNP i världen

Procent av köpkraftsjusterad global BNP respektive procentuell förändring, fasta priser

	Vikt¹							
	2018	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Världen	100,0	3,8	3,6	3,1	3,0	3,1	3,2	3,3
KIX-vägd	74,8	3,1	2,5	1,9	1,8	1,9	1,9	1,9
USA	15,2	2,4	2,9	2,3	1,8	1,7	1,7	1,7
Euroområdet	13,1	2,7	1,9	1,1	1,0	1,3	1,3	1,3
Tyskland	3,2	2,8	1,5	0,5	0,7
Frankrike	2,2	2,4	1,7	1,3	1,3
Finland	0,2	3,0	1,7	1,3	1,3
Japan	4,1	1,9	0,8	1,0	0,4
Storbritannien	2,2	1,9	1,4	1,2	0,8
Sverige	0,4	2,7	2,4	1,2	0,8	1,6	1,8	1,7
Norge	0,3	2,7	1,6	1,2	1,8
Danmark	0,2	2,3	1,5	1,9	1,4
Kina	18,7	6,8	6,7	6,2	6,0
Indien	7,8	7,0	7,3	5,4	6,3
Brasilien	2,5	1,1	1,1	0,9	1,6
Övriga ekonomier ²	25,2	3,2	2,8	2,3	2,5
Exportmarknadstillväxt								
Världen ³	...	5,3	3,5	2,7	2,8	3,2	3,2	3,3

¹ Vikterna anger varje lands eller regions köpkraftskorrigerade andel av världens BNP. ² Övriga ekonomier definieras som länder som inte ingår i KIX-aggregatet, det vill säga inte tillhör Sveriges 32 viktigaste handelspartners.

Anm. BNP-siffrorna avser den kalenderkorrigerade utvecklingen uttryckt i fasta priser. Aggregaten beräknas med hjälp av tidsvarierande köpkraftsjusterade BNP-vikter från IMF. I tabellen visas vissa av de länder Konjunkturinstitutet gör prognoser för. Världsaggregatet beräknas med hjälp av tidsvarierande köpkraftsjusterade BNP-vikter från IMF. KIX-vägd BNP är ett aggregat som vägs samman med hjälp av Riksbankens KIX-vikter. I KIX ingår Sveriges 32 viktigaste handelspartners.

Källor: Eurostat, IMF, OECD, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Tabell A2 KPI i världen

Procentuell förändring

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
USA	1,3	2,1	2,4	1,9	2,2	2,3	2,3	2,3
Euroområdet	0,2	1,5	1,8	1,2	1,3	1,6	1,8	1,9
Tyskland	0,3	1,7	1,9	1,4	1,4
Frankrike	0,3	1,2	2,1	1,3	1,3
Finland	0,4	0,8	1,2	1,2	1,4
Japan	-0,1	0,5	1,0	0,7	1,4
Storbritannien	1,0	2,6	2,3	1,9	2,0
Sverige	1,4	2,0	2,1	1,7	1,5	1,6	1,8	2,0
Norge	3,9	1,9	3,0	2,4	1,9
Danmark	0,0	1,1	0,7	0,9	1,4
Kina	2,0	1,6	2,1	2,5	3,0
Indien	4,9	2,5	4,9	6,3	4,5
Brasilien	8,7	3,4	3,7	3,9	4,1

Anm. KPI för EU-länder och Norge avser harmoniserade index för konsumentpriser (HIKP). För Storbritannien avses CPIH, vilket innefattar kostnader för egna hem. För Sverige avses KPIF. Aggregatet för euroområdet är vägt med konsumtionsvikter från Eurostat.

Källor: OECD, Eurostat, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Tabell A3 Nyckeltal för euroområdet

Miljarder euro, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	Nivå 2018	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Hushållens konsumtionsutgifter	6 231	1,8	1,4	1,2	1,0
Offentliga konsumtionsutgifter	2 343	1,5	1,1	1,2	0,9
Fasta bruttoinvesteringar	2 427	3,8	2,3	2,7	1,7
Lagerinvesteringar ¹	65	0,1	0,1	-0,4	0,0
Export	5 540	5,7	3,5	2,5	2,0
Import	5 031	5,0	2,7	2,5	2,3
BNP	11 576	2,7	1,9	1,1	1,0	1,3	1,3	1,3
HIKP ²	...	1,5	1,8	1,2	1,3	1,6	1,8	1,9
Arbetslöshet ³	...	9,1	8,2	7,6	7,4
Styrränta ⁴	...	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Tioårig statsobligationsränta ⁵	...	0,4	0,5	-0,3	-0,3	0,1	0,6	1,0
Dagslåneränta, euroområdet ⁶	...	-0,3	-0,4	-0,5	-0,5	-0,5	-0,3	-0,1
Dollar/euro ⁷	...	1,1	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1	1,1

¹ Förändring i procent av BNP föregående år. ² Procentuell förändring. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Procent, vid slutet av året. Avser refinansräntan. ⁵ Procent. Avser Tyskland. ⁶ Procent, vid slutet av året. Avser eonia. ⁷ Nivå.

Källor: ECB, Eurostat, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Tabell A4 Nyckeltal för USA

Miljarder dollar, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	Nivå							
	2018	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Hushållens konsumtionsutgifter	13 952	2,6	3,0	2,6	2,2
Offentliga konsumtionsutgifter	2 844	0,6	1,7	1,8	1,5
Fasta bruttoinvesteringar	4 274	3,7	4,1	2,2	2,0
Lagerinvesteringar ¹	57	0,0	0,1	0,2	-0,1
Export	2 531	3,5	3,0	0,2	2,1
Import	3 156	4,7	4,4	2,0	3,1
BNP	20 501	2,4	2,9	2,3	1,8	1,7	1,7	1,7
KPI ²	...	2,1	2,4	1,9	2,2	2,3	2,3	2,3
Arbetslöshet ³	...	4,4	3,9	3,7	3,8
Styrränta ⁴	...	1,50	2,50	1,75	1,75	1,75	2,00	2,00
Tioårig statsobligationsränta ⁵	...	2,3	2,9	2,1	1,8	2,1	2,3	2,5
Dollar/euro ⁶	...	1,13	1,18	1,12	1,09	1,10	1,10	1,12

¹ Förändring i procent av BNP föregående år. ² Procentuell förändring. ³ Procent av arbetskraften. ⁴ Procent, vid slutet av året. Avser övre gränsen i Federal Reserves styrräntespann. ⁵ Procent. ⁶ Nivå.

Källor: Bureau of Economic Analysis, Bureau of Labor Statistics, Federal Reserve, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Räntor och växelkurser

Tabell A5 Räntor och växelkurser

Procent, index 1992-11-18=100 respektive kronor per valutaenhet

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Vid slutet av året								
Reporänta	-0,50	-0,50	-0,50	-0,25	-0,25	-0,25	0,00	0,25
Styrränta, KIX6-vägd ¹	-0,14	-0,04	0,10	0,00	-0,02	-0,03	0,12	0,30
Årsgenomsnitt								
Reporänta	-0,48	-0,50	-0,50	-0,26	-0,25	-0,25	-0,07	0,18
5-årig statsobligationsränta	-0,22	-0,06	0,08	-0,41	-0,39	-0,01	0,47	1,00
10-årig statsobligationsränta	0,54	0,65	0,65	0,00	0,07	0,53	1,00	1,43
KIX	111,7	112,9	117,6	122,5	124,2	122,7	120,6	117,0
Euro	9,5	9,6	10,3	10,6	10,8	10,6	10,5	10,2
Dollar	8,6	8,5	8,7	9,5	9,8	9,7	9,5	9,1

¹ Avser ett genomsnitt av eonia för euroområdet samt styrräntor i USA, Norge, Storbritannien, Danmark och Japan.

Källor: Riksbanken, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Konjunkturen i Sverige

Tabell A6 Försörjningsbalans

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	Nivå							
	2018	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Hushållens konsumtionsutgifter ¹	2 157	2,1	1,6	0,9	1,7	1,7	1,9	1,9
Varor	998	2,9	1,9	1,3	1,5
Tjänster exkl. bostad	675	0,8	1,6	1,9	2,2
Bostäder	413	1,3	3,6	1,8	2,1
Offentliga konsumtionsutgifter	1 259	0,1	0,4	0,6	0,7	1,4	1,3	1,0
Statlig konsumtion	324	-2,0	0,0	-0,5	0,1
Kommunal konsumtion	935	0,9	0,5	1,0	1,0
Fasta bruttoinvesteringar ²	1 254	5,6	4,6	-1,4	-0,8	0,0	1,4	1,4
Näringslivet exkl. bostäder	764	4,5	6,9	0,3	-1,1
Industrin	182	0,8	5,5	-0,9	-4,0
Övriga varubranscher	132	6,1	7,6	-1,8	-1,8
Tjänster exkl. bostäder	450	5,6	7,3	1,4	0,3
Bostäder	262	7,9	-3,8	-8,8	-2,2
Offentliga myndigheter	222	6,4	7,5	1,6	1,7
<i>Inhemsk efterfrågan exkl. lager</i>	<i>4 670</i>	<i>2,4</i>	<i>2,1</i>	<i>0,2</i>	<i>0,8</i>	<i>1,2</i>	<i>1,6</i>	<i>1,5</i>
Lagerinvesteringar ³	47	0,1	0,5	-0,3	-0,2	0,0	0,0	0,0
<i>Total inhemsk efterfrågan</i>	<i>4 716</i>	<i>2,5</i>	<i>2,5</i>	<i>-0,1</i>	<i>0,6</i>	<i>1,2</i>	<i>1,6</i>	<i>1,5</i>
Export	2 211	4,3	3,1	4,3	2,4	2,5	2,7	2,6
Export av varor	1 559	4,6	4,5	3,1	2,2
Bearbetade varor	1 217	5,4	5,5	4,3	2,4
Råvaror	342	1,2	0,6	-0,9	1,8
Export av tjänster	652	3,6	0,1	7,2	2,8
<i>Total efterfrågan</i>	<i>6 927</i>	<i>3,1</i>	<i>2,7</i>	<i>1,3</i>	<i>1,2</i>	<i>1,6</i>	<i>2,0</i>	<i>1,9</i>
Import	2 094	4,8	3,6	1,7	1,4	1,5	2,3	2,8
Import av varor	1 442	4,6	5,0	0,1	1,7
Bearbetade varor	1 042	6,5	5,0	1,0	1,5
Råvaror	399	-0,9	4,8	-2,2	2,1
Import av tjänster	652	5,0	0,9	5,3	1,0
<i>Nettoexport³</i>	<i>117</i>	<i>0,0</i>	<i>-0,1</i>	<i>1,2</i>	<i>0,5</i>	<i>0,5</i>	<i>0,3</i>	<i>0,1</i>
BNP	4 834	2,4	2,3	1,2	1,1	1,7	1,8	1,5
BNP per invånare ⁴	475	1,0	1,1	0,2	0,2	0,9	1,0	0,8

¹ Inklusive hushållens icke-vinstdrivande organisationer samt nettot av hushållens konsumtion i utlandet och utländsk konsumtion i Sverige. ² Inklusive hushållens icke-vinstdrivande organisationer. ³ Förändring i procent av BNP föregående år. ⁴ Tusental kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A7 Hushållens inkomster, konsumtionsutgifter och sparande

Miljarder kronor, löpande priser, respektive procentuell förändring

	Nivå							
	2018	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Lönesumma, justerad för utland	1 930	4,9	4,9	3,8	2,7	3,2	3,5	3,6
Timlön enligt NR ^{1,2}	241	2,6	2,2	2,7	2,6	2,7	2,8	2,9
Arbetade timmar ^{1,3}	7 963	2,4	2,6	1,0	0,1	0,4	0,7	0,7
Transfereringar från offentlig sektor, netto	644	2,4	2,9	2,5	2,2	1,4	1,4	2,3
Kapitalinkomster, netto	305	-0,8	4,5	1,5	3,4	3,7	1,4	1,4
Övriga inkomster, netto ⁴	302	4,6	4,4	6,9	4,9	3,6	3,6	4,7
Inkomster före skatt⁵	3 181	3,8	4,4	3,6	2,9	2,9	2,9	3,3
Direkt skatt ⁶	852	0,1	0,6	0,6	0,4	0,0	-0,1	-0,1
Disponibel inkomst	2 329	3,9	5,0	4,2	3,3	2,9	2,8	3,2
Konsumentpris ⁷	...	1,8	2,2	1,8	1,4	1,4	1,8	2,0
Real disponibel inkomst	2 329	2,1	2,7	2,3	1,9	1,4	1,0	1,2
per invånare ⁸	229	0,7	1,5	1,3	1,0	0,6	0,2	0,4
Konsumtionsutgifter⁹	2 157	2,1	1,6	0,9	1,7	1,7	1,9	1,9
Sparande ¹⁰	393	13,3	15,4	16,0	16,0	15,5	14,6	13,9
Eget sparande ¹⁰	172	6,4	7,4	8,6	8,8	8,4	7,6	6,9
Finansiellt sparande ¹⁰	283	8,8	11,1	12,3	12,5	12,1	11,2	10,5

¹ Kalenderkorrigerade värden. ² Kronor per timme. ³ Avser anställdas timmar, miljontals. ⁴ I denna post ingår även beräkningsteknisk överföring till hushållen genom ändrade skatter och/eller transfereringar, se tabell A20. ⁵ Tillväxten i inkomster före skatt är en vägd summa av tillväxttakterna för lönesumma, transfereringar, kapitalinkomster och övriga inkomster. ⁶ Direkta skatters bidrag till disponibelinkomstens förändring, uttryckt i procent. ⁷ Implicitprisindex för hushållens konsumtionsutgifter. ⁸ Tusental kronor. ⁹ Fasta priser. ¹⁰ Sparande i miljarder kronor, löpande priser respektive i procent av disponibel inkomst. I eget sparande ingår inte sparande i avtals- och premiepensioner.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A8 Bytesbalans och finansiellt sparande

Miljarder kronor, löpande priser respektive procent

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Nettoexport	162	148	117	200	213	238	252	255
varav: varor	123	126	117	194	200
tjänster	38	22	0	6	13
Löner, netto	9	7	8	9	10	10	10	9
Kapitalavkastning, netto	19	61	65	99	113	109	105	101
Transfereringar med mera, netto	-52	-65	-75	-77	-83	-86	-89	-92
Bytesbalans	137	150	115	231	252	271	278	273
<i>Procent av BNP</i>	<i>3,1</i>	<i>3,3</i>	<i>2,4</i>	<i>4,6</i>	<i>4,9</i>	<i>5,1</i>	<i>5,0</i>	<i>4,8</i>
Kapitaltransfereringar	-1	-1	1	-1	-1	-1	-1	-1
Finansiellt sparande	135	149	116	230	251	269	277	272
<i>Procent av BNP</i>	<i>3,1</i>	<i>3,2</i>	<i>2,4</i>	<i>4,6</i>	<i>4,9</i>	<i>5,1</i>	<i>5,0</i>	<i>4,8</i>

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A9 BNI

Miljarder kronor, löpande priser samt tusental respektive procentuell förändring

	Nivå 2018	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
BNI	4 909	5,5	4,6	4,5	2,8	3,3	3,5	3,4
Deflator, inhemsk användning	...	2,5	2,8	2,3	1,8	1,9	1,9	2,1
Real BNI	...	2,9	1,8	2,2	1,0	1,4	1,5	1,2
Befolkning	10 175	1,4	1,2	1,0	0,9	0,8	0,8	0,7
Real BNI per invånare¹	482	1,5	0,6	1,2	0,1	0,6	0,8	0,5

¹ Tusental kronor.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A10 Produktion

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	Nivå 2018	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Varubranscher	1 159	3,5	2,3	1,5	0,5
varav: industri	671	3,2	3,3	1,1	0,7
byggverksamhet	290	7,2	3,6	1,5	0,2
Tjänstebanscher	2 200	3,0	3,4	1,7	1,1
Näringsliv	3 358	3,2	3,0	1,6	0,9	1,8	2,1	2,0
Offentliga myndigheter	875	1,5	0,4	0,7	0,4	0,8	0,9	0,6
BNP till baspris¹	4 290	2,9	2,5	1,4	0,8	1,6	1,8	1,7
Produktskatter/subventioner	550	1,1	2,2	-0,7	0,9	1,3	1,8	1,7
BNP till marknadspris	4 839	2,7	2,4	1,2	0,8	1,6	1,8	1,7

¹ Inklusive produktion i hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

Anm. Med produktion avses förädlingsvärde.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A11 Arbetade timmar

Miljoner timmar respektive procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	Nivå 2018	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Varubranscher	1 989	2,3	2,4	-0,4	-0,3
varav: industri	1 021	3,4	1,9	-0,2	-0,4
byggverksamhet	655	2,4	5,1	0,3	-0,1
Tjänstebanscher	3 918	2,3	2,6	1,3	-0,1
Näringsliv	5 907	2,3	2,5	0,8	-0,2	0,3	0,7	0,7
Offentliga myndigheter	2 252	2,4	2,1	1,3	0,7	0,8	0,9	0,6
Hela ekonomin¹	8 328	2,3	2,4	0,9	0,1	0,4	0,7	0,7

¹ Inklusive hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A12 Produktivitet

Kronor per timme (baspris) respektive procentuell förändring, fasta priser, kalenderkorrigerade värden

	Nivå 2018	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Varubranscher	583	1,2	-0,1	1,9	0,8
varav: industri	658	-0,2	1,4	1,4	1,0
byggverksamhet	443	4,6	-1,4	1,2	0,4
Tjänstebranscher	561	0,8	0,8	0,3	1,2
Näringsliv	569	0,9	0,5	0,8	1,1	1,5	1,4	1,3
Offentliga myndigheter	389	-0,8	-1,7	-0,6	-0,3	0,0	0,0	0,0
Hela ekonomin¹	515	0,6	0,1	0,5	0,7	1,2	1,1	1,0

¹ Inklusiva hushållens icke-vinstdrivande organisationer.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A13 Arbetsmarknaden

Tusental personer respektive procentuell förändring, om inget annat anges

	Nivå 2018	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Arbetade timmar ¹	8 328	2,3	2,4	0,9	0,1	0,4	0,7	0,7
Medelarbetstid för sysselsatta ²	31,3	0,0	0,6	0,7	0,2	-0,1	-0,1	-0,1
Sysselsatta	5 113	2,3	1,8	0,2	-0,1	0,6	0,8	0,8
Sysselsättningsgrad ³	...	67,8	68,5	68,2	67,8	67,9	68,2	68,5
Arbetskraft	5 457	2,0	1,4	0,7	0,3	0,6	0,7	0,6
Arbetskraftsdeltagande ⁴	...	72,7	73,1	73,2	73,1	73,2	73,4	73,5
Arbetslöshet ⁵	344	6,7	6,3	6,7	7,1	7,2	7,0	6,8
Befolkning 15–74 år	7 461	1,1	0,8	0,6	0,5	0,4	0,4	0,4

¹ Miljoner timmar, kalenderkorrigerade värden. ² Timmar per vecka, kalenderkorrigerade värden. ³ Andelen sysselsatta av befolkningen 15–74 år, procent. ⁴ Andelen personer i arbetskraften av befolkningen 15–74 år, procent. ⁵ Procent av arbetskraften.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A14 Resursutnyttjande

Procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden, om inget annat anges

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Arbetsmarknad								
Jämviktsarbetslöshet ¹	6,7	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8	6,8
Faktisk arbetslöshet ²	6,9	6,7	6,3	6,7	7,1	7,2	7,0	6,8
Potentiellt arbetade timmar	1,2	1,6	1,6	1,2	0,8	0,7	0,7	0,6
varav potentiell sysselsättning	1,1	1,3	1,2	0,8	0,6	0,6	0,6	0,6
Faktiskt arbetade timmar	2,0	2,3	2,4	0,9	0,1	0,4	0,7	0,7
Arbetsmarknadsgap ³	-0,4	0,3	1,0	0,8	0,1	-0,2	-0,1	0,0
Produktivitet								
Potentiell produktivitet	0,5	0,7	0,4	0,7	0,9	1,0	1,0	1,1
varav potentiell produktivitet, näringslivet	1,1	1,1	1,1	1,2	1,3	1,3	1,3	1,4
Faktisk produktivitet	0,1	0,4	0,0	0,3	0,7	1,1	1,1	1,0
Produktivitetsgap ⁴	1,2	0,9	0,6	0,1	-0,1	0,0	0,1	0,0
BNP								
Potentiell BNP	1,7	2,2	2,0	1,9	1,7	1,7	1,7	1,7
Faktisk BNP	2,2	2,7	2,4	1,2	0,8	1,6	1,8	1,7
BNP-gap ⁵	0,8	1,2	1,6	0,9	0,0	-0,1	0,0	0,0

¹ Nivå i procent av potentiell arbetskraft. ² Nivå i procent av arbetskraften. ³ Skillnaden mellan faktiskt och potentiellt arbetade timmar uttryckt i procent av potentiellt arbetade timmar. ⁴ Skillnaden mellan faktisk och potentiell produktivitet uttryckt i procent av potentiell produktivitet. ⁵ Skillnaden mellan faktisk och potentiell BNP uttryckt i procent av potentiell BNP.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A15 Timlön enligt konjunkturlönestatistiken

Procent respektive procentuell förändring

	Vikt							
	2019	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Näringsliv	68	2,0	2,5	2,6	2,6	2,7	2,8	2,9
Varubranscher	22	2,0	3,0	2,6	2,7
varav: industri	15	2,1	2,9	2,8	2,7
byggverksamhet	7	1,8	3,3	2,3	2,5
Tjänstebranscher	46	2,0	2,2	2,5	2,6
Kommunal sektor	26	3,1	2,7	2,6	2,6
Stat	6	2,3	2,8	2,8	2,9
Totalt	100	2,3	2,5	2,6	2,6	2,7	2,8	2,9
Real timlön (KPI) ¹	...	0,5	0,6	0,8	1,2	1,1	0,8	0,7
Real timlön (KPIF) ²	...	0,4	0,4	0,9	1,1	1,1	1,0	0,9

¹ Deflaterad med konsumentprisindex (KPI). ² Deflaterad med konsumentprisindex med fast bostadsränta (KPIF).

Källor: Medlingsinstitutet, SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A16 Timlön och arbetskostnad i näringslivet enligt nationalräkenskaperna

Kronor per timme, procent respektive procentuell förändring, kalenderkorrigerade värden

	Nivå	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
	2018							
Timlön	248	2,5	2,2	2,9	2,6	2,7	2,8	2,9
Arbetsgivaravgifter ¹ (i procent av lönen)	...	42,1	43,1	43,1	42,9	42,9	42,9	42,9
Arbetskostnad per timme ²	355	2,3	2,8	2,9	2,4	2,7	2,8	2,9
Produktivitet ³	...	0,7	0,1	0,8	1,1	1,5	1,4	1,3
Enhetsarbetskostnad	...	1,6	2,7	2,1	1,4	1,2	1,4	1,6

¹ Kollektiva avgifter och löneskatter. ² Lön och arbetsgivaravgifter. ³ Förädlingsvärdet delat med anställdas arbetade timmar.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A17 Tillförsel- och användningspriser

Procent respektive procentuell förändring

	Vikt	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
	2018							
BNP	69,8	2,2	2,2	2,6	1,5	1,7	1,8	2,0
Offentliga myndigheter ^{1,2}	13,4	3,8	4,6	3,1	2,6	2,7	2,8	2,9
Näringsliv ²	48,4	1,6	1,5	2,5	1,1	1,4	1,6	1,8
Skattenetto	7,9	3,0	2,5	2,7	2,0
Import	30,2	4,0	6,0	2,9	0,9	-0,1	-0,4	-1,4
Bearbetade varor	15,0	2,2	3,9	2,5	1,0
Råvaror	5,8	12,2	14,8	1,1	-2,2
Tjänster	9,4	2,8	4,6	4,4	2,6
Tillförsel/användning³	100,0	2,7	3,3	2,7	1,3	1,2	1,2	1,0
Offentlig konsumtion	18,2	3,3	4,1	3,0	2,6	2,4	2,6	3,0
Hushållens konsumtionsutgifter	31,1	1,8	2,2	1,8	1,4	1,4	1,8	2,0
Fasta investeringar	18,1	3,2	3,1	2,0	1,9	1,8	1,4	1,6
Export	31,9	3,1	4,5	3,6	0,3	-0,2	-0,4	-1,3
Bearbetade varor	17,6	1,7	3,4	4,6	0,7
Råvaror	4,9	13,5	14,2	0,7	-4,0
Tjänster	9,4	1,2	1,8	3,3	1,7

¹ Inklusiva hushållens icke-vinstdrivande organisationer. ² Förädlingsvärdepris beräknat till baspris. ³ Inklusiva lagerinvesteringar.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A18 Priser, kostnader och vinster i näringslivet

Miljardier kronor, procentuell utveckling respektive procent

	Nivå							
	2018	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Förädlingsvärde, fasta priser ¹	...	3,0	2,9	1,6	1,1	1,9	2,1	1,8
Förädlingsvärdedeflator	...	1,6	1,5	2,5	1,1	1,4	1,6	1,8
Förädlingsvärde, löpande priser ²	3 353	4,7	4,6	4,2	2,3
Arbetade timmar, anställda	...	1,8	2,6	0,8	0,5	0,6	0,6	0,1
Arbetskostnad per timme ³	356	2,9	3,1	3,0	1,8	2,4	2,8	3,5
Total arbetskostnad ⁴	1 966	4,8	5,8	3,8	2,3	3,0	3,5	3,6
Bruttoöverskott	1 387	4,5	2,9	4,7	2,4
Vinstandel	...	42,0	41,4	41,6	41,6	41,7	41,8	41,8
Justerad vinstandel ⁵	...	36,3	35,8	36,0	36,1	36,2	36,3	36,3

¹ Beräknat till baspris. ² Beräknat till faktorpris. ³ Kronor. ⁴ Inkluderar löneberoende övriga produktionskatter för anställda. ⁵ Exklusive små- och fritidshus, justerad för antalet arbetstimmar utförda av egenföretagare.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A19 Konsumentpriser

Procent respektive procentuell utveckling

	Vikt							
	2019	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
KPI	100	1,8	2,0	1,8	1,5	1,6	1,9	2,3
Räntekostnader, bostadsränta	...	-3,0	-4,9	2,0	-1,3
KPIF	100	2,0	2,1	1,7	1,5	1,6	1,8	2,0
Varor	44	0,4	0,6	1,0	0,9
Tjänster	30	2,8	1,9	1,9	2,5
Boende exkl. räntekostnader och energi	15	1,4	1,8	2,0	1,7
Energi	7	5,8	10,5	3,3	-0,8
Räntekostnader, kapitalstock	3	9,4	7,1	5,8	5,2
KPIF exkl. energi	93	1,7	1,4	1,6	1,7
HIKP	...	1,9	2,0	1,7	1,4
Råolja (Brent) ¹	...	54,8	71,5	63,0	57,4	57,2	58,0	59,3

¹ Dollar per fat, årsgenomsnitt.

Anm. Räntekostnader i KPI utgörs av produkten av kapitalstock och bostadsränta.

Källor: Intercontinental Exchange, SCB, Macrobond och Konjunkturinstitutet.

Offentliga finanser

Tabell A20 Offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor, löpande priser respektive procent av BNP

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Inkomster	2 194	2 295	2 393	2 448	2 501	2 577	2 666	2 764
<i>Procent av BNP</i>	49,7	49,7	49,5	48,8	48,6	48,4	48,3	48,4
Skatter och avgifter	1 940	2 033	2 109	2 154	2 199	2 266	2 344	2 428
<i>Procent av BNP</i>	43,9	44,0	43,6	42,9	42,7	42,6	42,5	42,5
Skattekvot ¹	44,1	44,1	43,8	43,1	42,9	42,7	42,6	42,6
Kapitalinkomster	68	66	77	79	82	85	91	97
Övriga inkomster	186	196	208	214	220	226	232	239
Utgifter	2 150	2 229	2 354	2 428	2 506	2 580	2 661	2 755
<i>Procent av BNP</i>	48,7	48,2	48,7	48,4	48,7	48,5	48,2	48,2
Konsumtion	1 165	1 205	1 259	1 304	1 348	1 399	1 454	1 513
Transfereringar	767	787	827	848	873	889	905	928
Hushåll	623	638	657	673	687	697	707	724
Företag	84	83	91	93	96	99	102	106
Utland	61	66	79	83	90	92	96	99
Investeringar med mera	187	208	236	243	253	258	263	271
Kapitalutgifter	31	30	33	32	33	34	38	43
Överföring till hushållen²	0	0	0	0	0	-3	-7	-8
Finansiellt sparande³	44	66	39	20	-6	0	13	17
<i>Procent av BNP</i>	1,0	1,4	0,8	0,4	-0,1	0,0	0,2	0,3
Primärt finansiellt sparande⁴	7	30	-5	-27	-54	-52	-40	-37
<i>Procent av BNP</i>	0,2	0,6	-0,1	-0,5	-1,1	-1,0	-0,7	-0,6
Strukturellt sparande	13	24	-8	10	-1	7	18	19
<i>Procent av potentiell BNP</i>	0,3	0,5	-0,2	0,2	0,0	0,1	0,3	0,3
Maastrichtskuld	1 866	1 882	1 874	1 771	1 804	1 836	1 866	1 901
<i>Procent av BNP</i>	42,3	40,7	38,8	35,3	35,1	34,5	33,8	33,3
BNP, löpande pris	4 416	4 621	4 834	5 019	5 146	5 323	5 517	5 713
Potentiell BNP, löpande pris	4 381	4 566	4 758	4 976	5 147	5 330	5 518	5 713
Finansiell nettoställning	923	1 117	1 172	1 339	1 361	1 414	1 481	1 555
<i>Procent av BNP</i>	20,9	24,2	24,3	26,7	26,4	26,6	26,8	27,2

¹ Skattekvoten beräknas som totala skatter, inklusive EU-skatter, dividerat med BNP. ² Beräkningsteknisk överföring till hushållen genom ändrade skatter och/eller transfereringar. ³ Finansiellt sparande beräknas som inkomster minus summan av utgifter och överföring till hushållen. ⁴ Primärt finansiellt sparande beräknas som finansiellt sparande minus kapitalnettot. Kapitalnettot är kapitalinkomster minus kapitalutgifter.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A21 Statens finanser

Miljarderna kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Inkomster	1 168	1 218	1 266	1 282	1 303	1 344	1 393	1 446
Skatter och avgifter	1 021	1 071	1 108	1 120	1 136	1 170	1 212	1 255
Kapitalinkomster	24	22	29	29	29	31	35	38
Övriga inkomster	123	126	129	133	138	142	147	153
Utgifter	1 105	1 143	1 201	1 223	1 263	1 286	1 314	1 352
Transfereringar	678	710	746	756	779	786	795	811
Ålderspensionssystemet ¹	26	25	24	23	24	24	23	24
Kommunsektorn	247	272	279	281	291	292	294	297
Hushåll	299	301	310	315	319	320	322	330
Företag	50	50	59	58	60	62	64	66
Utland	57	62	75	79	85	88	91	94
Konsumtion	308	310	320	329	338	350	362	376
Investeringar med mera	93	100	107	113	120	124	128	133
Kapitalutgifter	26	24	27	25	26	27	29	31
varav ränteutgifter	21	19	21	19	20	21	22	25
Överföring till hushållen²	0	0	0	0	0	25	46	70
Finansiellt sparande³	63	75	66	59	40	32	33	24
Procent av BNP	1,4	1,6	1,4	1,2	0,8	0,6	0,6	0,4
Statsskuld	1 292	1 265	1 197	1 052	1 040	1 032	1 026	1 029
Procent av BNP	29,3	27,4	24,8	21,0	20,2	19,4	18,6	18,0
Finansiell nettoställning	-363	-253	-136	-52	-27	30	88	137
Procent av BNP	-8,2	-5,5	-2,8	-1,0	-0,5	0,6	1,6	2,4

¹ Statliga ålderspensionsavgifter. ² Beräkningsteknisk överföring till hushållen genom ändrade skatter och/eller transfereringar. I tabellen är statsbidragen till kommunsektorn beräknade enligt oförändrade regler. I den mån som statsbidragen till kommunerna ökas i förhållande till oförändrade regler kommer den beräkningstekniska överföringen från staten till hushållen minska i motsvarande grad, samtidigt som den beräkningstekniska överföringen från kommunerna till hushållen ökar i motsvarande grad genom mindre omfattande höjningar av det kommunala skatteuttaget (eller eventuellt ökat ekonomiskt bistånd). Den totala beräkningstekniska överföringen från offentlig sektor till hushållen, som redovisas i tabell A20, påverkas inte. ³ Finansiellt sparande beräknas som inkomster minus summan av utgifter och överföring till hushållen.

Källor: Riksgälden, SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A22 Ålderspensionssystemets finanser

Miljarder kronor, löpande priser respektive procent av BNP

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Inkomster	295	303	317	330	340	349	360	373
Socialförsäkringsavgifter	234	245	256	267	275	283	293	304
Statliga ålderspensionsavgifter	26	25	24	23	24	24	23	24
Kapitalinkomster	33	31	35	37	40	40	41	42
Övriga inkomster	2	2	2	2	2	2	2	2
Utgifter	288	302	311	321	332	340	347	356
Inkomstpensioner	282	296	304	314	324	332	340	348
Kapitalutgifter	0	0	1	1	1	1	1	1
Övriga utgifter	6	6	6	6	7	7	7	7
Finansiellt sparande	6	0	6	9	9	10	12	16
Procent av BNP	0,1	0,0	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3
Finansiell nettoställning	1 348	1 436	1 408	1 531	1 574	1 606	1 641	1 681
Procent av BNP	30,5	31,1	29,1	30,5	30,6	30,2	29,7	29,4

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A23 Kommunsektorns finanser

Miljarder kronor, löpande priser respektive procent av BNP

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Inkomster	1 015	1 080	1 121	1 149	1 182	1 208	1 240	1 277
Skatter	670	700	726	748	770	793	819	848
Kommunal fastighetsavgift	16	17	18	18	19	19	20	21
Statsbidrag inkl. kompensation för mervärdesskatt	241	267	274	280	289	290	292	295
Kapitalinkomster	10	13	13	13	13	14	15	17
Övriga inkomster	77	83	89	89	91	92	93	96
Genomsnittlig kommunalskattesats ¹	32,10	32,12	32,12	32,19	32,34	32,34	32,34	32,34
Utgifter	1 040	1 089	1 154	1 197	1 236	1 279	1 326	1 378
Transfereringar	88	85	84	88	90	92	95	97
Hushåll	43	43	44	45	46	47	48	48
Övriga transfereringar	45	42	40	43	44	45	47	48
Konsumtion	854	891	935	971	1 006	1 045	1 088	1 132
Investeringar med mera	94	108	129	131	133	134	135	138
Kapitalutgifter	5	5	5	6	7	7	9	12
Överföring till hushållen²	0	0	0	0	0	-28	-53	-78
Finansiellt sparande³	-25	-10	-33	-48	-54	-43	-33	-23
Procent av BNP	-0,6	-0,2	-0,7	-1,0	-1,1	-0,8	-0,6	-0,4
Finansiell nettoställning	-62	-66	-99	-140	-187	-222	-248	-263
Procent av BNP	-1,4	-1,4	-2,1	-2,8	-3,6	-4,2	-4,5	-4,6

¹ Procent. ² Beräkningsteknisk överföring till hushållen genom ändrade skatter och/eller transfereringar. I tabellen är statsbidragen till kommunsektorn beräknade enligt oförändrade regler. I den mån som statsbidragen till kommunerna ökas i förhållande till oförändrade regler kommer den beräkningstekniska överföringen från kommunsektorn till hushållen öka i motsvarande grad genom mindre omfattande höjningar av det kommunala skatteuttaget (eller eventuellt ökat ekonomiskt bistånd). Eftersom den beräkningstekniska överföringen från staten till hushållen minskar i motsvarande grad kommer den totala beräkningstekniska överföringen från offentlig sektor till hushållen, som redovisas i tabell A20, påverkas inte. ³ Finansiellt sparande beräknas som inkomster minus summan av utgifter och överföring till hushållen.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A24 Offentliga sektorns inkomster

Procent av BNP

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Hushållens direkta skatter	16,0	16,0	15,5	15,2	15,0	15,0	14,9	14,9
Företagens direkta skatter	2,9	3,0	3,1	3,0	3,0	3,1	3,1	3,1
Arbetsgivaravgifter ¹	12,0	12,1	12,1	12,1	12,0	11,9	11,9	11,9
Mervärdesskatt	9,2	9,2	9,2	9,0	9,1	9,0	9,0	9,0
Punktskatter	2,2	2,2	2,2	2,1	2,1	2,2	2,2	2,2
Övriga skatter	1,8	1,7	1,7	1,7	1,6	1,6	1,6	1,6
Skattekvot²	44,1	44,1	43,8	43,1	42,9	42,7	42,6	42,6
EU-skatter ³	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Övriga inkomster ⁴	4,2	4,2	4,3	4,3	4,3	4,2	4,2	4,2
Primära inkomster	48,1	48,2	47,9	47,2	47,0	46,8	46,7	46,7
Kapitalinkomster	1,5	1,4	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,7
Inkomster	49,7	49,7	49,5	48,8	48,6	48,4	48,3	48,4

¹ Arbetsgivar- och egenföretagaravgifter samt särskild löneskatt. ² Skattekvoten beräknas som totala skatter, inklusive EU-skatter, dividerat med BNP. ³ Skatter till EU, ingår i skattekvoten men inte i den offentliga sektorns inkomster. ⁴ Bland annat transfereringar från utlandet och från a-kassorna.

Anm. Avser offentliga sektorns inkomster vid oförändrade skatteregler, det vill säga utifrån dagens gällande regelverk.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A25 Offentliga sektorns utgifter

Procent av BNP

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Offentlig konsumtion	26,4	26,1	26,0	26,0	26,2	26,3	26,4	26,5
Transfereringar	17,4	17,0	17,1	16,9	17,0	16,7	16,4	16,2
Hushåll	14,1	13,8	13,6	13,4	13,4	13,1	12,8	12,7
Företag	1,9	1,8	1,9	1,8	1,9	1,9	1,9	1,8
Utland	1,4	1,4	1,6	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7
Offentliga investeringar	4,2	4,5	4,9	4,8	4,9	4,9	4,8	4,7
Primära utgifter	48,0	47,6	48,0	47,7	48,1	47,8	47,5	47,5
Kapitalutgifter	0,7	0,6	0,7	0,6	0,6	0,6	0,7	0,8
Utgifter	48,7	48,2	48,7	48,4	48,7	48,5	48,2	48,2

Anm. Avser offentliga sektorns utgifter vid bibehållen personaltäthet inom offentligt finansierade verksamheter och en standardhöjning i linje med historiskt mönster samt oförändrade regler för transfereringarna.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A26 Transfereringar från offentlig sektor till hushåll

Procent av BNP

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Pensioner ¹	7,7	7,7	7,5	7,5	7,5	7,4	7,3	7,2
Varav inkomstpension	6,3	6,4	6,3	6,2	6,3	6,2	6,1	6,1
Arbetsmarknad ²	0,7	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Ohälsa ³	1,8	1,7	1,6	1,5	1,4	1,4	1,3	1,3
Familj och barn ⁴	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,6	1,6
Studier ⁵	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Ekonomiskt bistånd ⁶	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3
Övrigt ⁷	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,4	1,4	1,4
Transfereringar till hushållen	14,1	13,8	13,6	13,4	13,4	13,1	12,8	12,7

¹ Inkomst- och tilläggspension, garantipension, efterlevandepension, offentliganställdas avtalspensioner och bostadstillägg till pensionärer. ² Ersättning vid arbetslöshet, aktivitetsstöd, etableringsersättning och lönegaranti. ³ Sjuk- och rehabiliteringspension, aktivitets- och sjukersättning, arbetsskadeersättning, handikappersättning. ⁴ Föräldrapenning, barnbidrag, vårdbidrag, bostadsbidrag. ⁵ Studiebistånd och övrig studiebidrag. ⁶ Socialbidrag. ⁷ Assistansersättning och äldreomsorgsbidrag samt övriga transfereringar till hushåll.

Anm. Avser transfereringar från offentlig sektorn till hushåll vid oförändrade regler för transfereringarna.

Källor: SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A27 Inkomstindex, balansindex, inkomstpensioner och balanstal

Procentuell förändring om inget annat anges

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Inkomstindex	2,0	3,7	1,5	3,1	3,4	2,8	2,7	2,8
Balansindex	5,9	4,4	2,6	3,1	3,4	2,8	2,7	2,8
Balanstal ^{1, 2}	1,038	1,007	1,013	1,035	1,051	1,047	1,033	...
Nominell inkomstpension³	4,2	2,8	1,0	1,4	1,8	1,2	1,1	1,2

¹ Nivå. ² Från och med 2017 avses dämpat balanstal enligt Pensionsmyndigheten som anger pensionssystemets tillgångar i förhållande till dess skulder två år före respektive år. ³ Procentuell förändring av balansindex minus 1,6 procentenheter.

Källor: Pensionsmyndigheten och Konjunkturinstitutet.

Tabell A28 Statens budgetsaldo och skuld

Miljarder kronor, löpande priser respektive procent av BNP

	2016	2017	2018	2019	2020
Budgetsaldo	85,3	61,8	80,0	106,0	-15,3
Avgränsningar	18,2	4,9	12,7	-57,2	17,9
Försäljning av aktier med mera	-0,2	0,0	-1,7	0,0	0,0
Extraordinära utdelningar	-2,1	-0,1	-0,2	-1,0	0,0
Delar av Riksgäldens nettoutlåning	27,8	11,9	17,8	-61,2	13,5
Övriga avgränsningar	-7,2	-6,8	-3,2	5,0	4,4
Periodiseringar	-44,7	11,3	-22,8	11,2	38,6
varav: skatteperiodiseringar	-30,8	13,6	-17,0	13,4	31,8
ränteperiodiseringar	-13,1	-3,2	-1,0	0,0	6,5
Övrigt	3,8	-2,7	-4,1	-1,0	-1,1
Finansiellt sparande i staten	62,6	75,3	65,9	58,9	40,2
Statens lånebehov ¹	-85,3	-61,8	-80,0	-106,0	15,3
Värdeförändringar i statsskulden	25,0	35,0	11,9	-39,2	-26,8
Statsskuldens förändring	-60,3	-26,8	-68,2	-145,2	-11,5
Statsskuld	1 292	1 265	1 197	1 052	1 040
<i>Procent av BNP</i>	<i>29,3</i>	<i>27,4</i>	<i>24,8</i>	<i>21,0</i>	<i>20,2</i>

¹ Statens lånebehov är lika med budgetsaldot med omvänt tecken.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Riksgälden, SCB och Konjunkturinstitutet.

Tabell A29 Utgiftstak för staten

Miljarder kronor, löpande priser om inget annat anges

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Utgiftstak för staten	1 215	1 274	1 337	1 351	1 392	1 443
<i>Procent av potentiell BNP</i>	<i>27,7</i>	<i>27,9</i>	<i>28,1</i>	<i>27,1</i>	<i>27,0</i>	<i>27,1</i>
Takbegränsade utgifter	1 185	1 229	1 282	1 325	1 368	1 395
<i>Procent av potentiell BNP</i>	<i>27,0</i>	<i>26,9</i>	<i>26,9</i>	<i>26,6</i>	<i>26,6</i>	<i>26,2</i>
Budgeteringsmarginal	31	45	55	26	24	48
<i>Procent av takbegränsade utgifter</i>	<i>2,6</i>	<i>3,6</i>	<i>4,3</i>	<i>2,0</i>	<i>1,8</i>	<i>3,5</i>

Anm. Avser utgiftstak för staten enligt räkneexempel A i det finanspolitiska scenariot.

Källor: Ekonomistyrningsverket, Finansdepartementet och Konjunkturinstitutet.